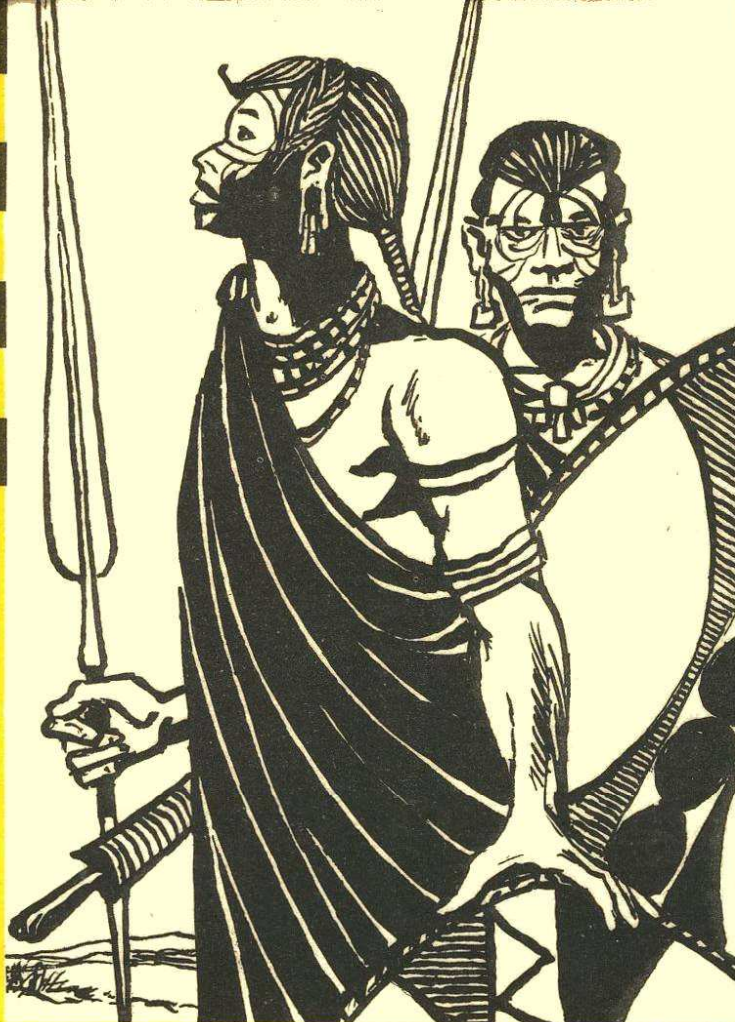

KNIHY ODVAHY

A DOBRODRUŽSTVÍ

SVAZEK 147

Götz R. Richter

LVI PŘICHÁZEJÍ

Richterův dobrodružný román *Lvi přicházejí* zavede čtenáře do Afriky na konci 19. století, kdy vrcholila snaha vyspělých kapitalistických zemí — Velké Británie, Francie a Německa — získat pro sebe co největší část tohoto přírodním bohatstvím tak oplývajícího kontinentu.

Bohatě rozvětvený a barvivě vyprávěný příběh nás seznámí s prostým — pro nás však exotickým životem v kikujské vesnici, jehož klidnou hladinu naruší zločin spáchaný z touhy po majetku. Očima hrdinů této knihy — několika afrických vesnických dětí a bílého chlapce, sirotka, kterého se afričtí vesničané ujali — sledujeme s napětím důsledky tohoto zločinu i jeho konečné objasnění. Spolu s nimi se však také dozvídáme o hrůzách otroctví, o lovech na otrocky, o nelidských podmínkách v Angličany zakládaných pracovních táborech. Spolu s nimi se stáváme svědky postupného pronikání bílých kolonizátorů do nitra Afriky, postupné kolonizace, jež zdanlivě přináší světlo civilizace, ve skutečnosti však znamená jen další zotročení Afričanů, a jež je příčinou mnoha změn narušujících jejich život.

Richterův dobrodružný příběh tedy nejen udrží čtenáře v napětí do poslední stránky, ale přinese mu spolu s výstižným a barvitým obrazem africké krajiny a přírody i mnoho zajímavých faktů z historie afrického kontinentu.

Z VYŠLÝCH SVAZKŮ:

R. L. Stevenson: Černý šíp — F. Steuben: Tekumseh I. — M. Diekmannová: Marijn u pirátů — K. May: Červenomodrý Metuzalém — E. Dillonová: Ostrov Divokých koní — M. Leblanc: Arsène Lupin kontra Herlock Sholmes — E. T. Seton: Dva divoši — J. Fabricius: Tajemství starého venkovského sídla — Z. Davydov: Zajatci ledu a noci — F. Steuben: Tekumseh II. — L. McGiffinová: Lovci mustangů — B. Bartosová-Höppnerová: Pozor, laviny! — R. Armstrong: Zakleté moře — J. F. Cooper: Lodivod — J. O. Curwood: Kočovníci severu — M. Pašek: Muž pro Oklahomu — W. Morey: Sever, můj domov — L. Düngel-Gillesová: Knud Rasmussen, výpravy za Eskymáky — P. d'Ivois - H. Chabrilat: S prázdnou kapsou kolem světa — K. M. Staňukovič: Muž přes palubu — V. Ananjan: Zajatci Pardáli soustěsky — E. Salgari: Město malomocného krále — E. Hiob: Novou zemi pro divoká zvířata — W. Makowiecki: Tři útoky z Korintu — M. Pašek: Ztracená prérie — W. Meinck: Mexické drama — F. Steuben: Tekumseh III. — J. Kjellgaard: Lovce kuguárů — V. Šustr: Dobrodružství malého Indiána — M. Pašek: Nesmrtelný kovboj — F. Flos: Albatros. Nad tichým oceánem — N. Smirnov: Říše slunce — N. Čukovskij: Čtyři kapitáni — W. Legère: Sám mezi korzary — F. Flos: Lovci kožešin — W. Morey: Zima v kaňonu — J. Broszkiewicz: Trosečníci z řeky Meteorů — J. O. Curwood: Vlčák Kazan. Barí, syn Kazanův — G. R. Richter: Lvi přicházejí

13-885-78 14/54

Vázaný výtisk 30,— Kčs

PŘIPRAVUJEME:

*H. Burtonová: Bez doprovodu bubnů
F. Velkoborský: Jablonoňová stezka
J. Pecháček: Ostrov tisíce vůní*

Götz R. Richter

LVI PŘICHÁZEJÍ

ALBATROS PRAHA

© Der Kinderbuchverlag Berlin, 1969
Translation © Eva Jílková, 1978
Illustrations © Miroslav Váša, 1978

I.

VESNICE

U ČERVENÉ ŘEKY

ROK 1892

ČERVENÝ HAD

První, kdo červeného hada vidí, je malý Nžomo. Sedí na hřbetě Nosu, jak lidé jeho kmene nazývají pahorek s bohatými zelenými pastvinami, jehož příkře svažitou skalnatou severní stěnou pronikají dvě hluboké a úzké jeskynní chodby. Tato skalní doupata, páchnoucí plísní, studená a neustále zastřená noční tmou, jsou nejhrůznější schovávačky, jaké sedmiletý Nžomo zná. Nikdy by tam sám nevlezl, sám by nikdy nevystoupil ani sem, k náhornímu skalisku, kterému se říká Bradavice. Je tu s Mvangim, synem strýce Muturiho, a Mvangi je o tři velká období dešťů starší než on. Dnes poprvé smí Nžomo hlídat malé stádo koz úplně sám, ale jen proto, že Mvangi pospává pět nebo šest kroků odtud u hustého buše, jehož keře mají červené bobule. „Kdyby se něco dělo,“ nařizoval Nžomovi, „koukej mě vzbudit!“

Děje se teď něco tam dole, v údolí?

Nžomo se znovu zahledí do hluboké, prosvětlené planiny, kde za oparem modrých dálek oslnivě jiskří v slunci jezerní hladina a odkud se plazí něco, co připomíná červenou stepní zmiji. Nejraději by Mvangiho probudil, jenže Mvangi by se mu možná vysmál, a Nžomo někdy smích starších dětí téměř nenávidí.

Nžomo je na svůj věk malý, paže a nohy má hubené. Matka říká, že neroste jako jiné děti, protože kdysi vypadl ze šátku na jejích zádech a skutálel se po příkrém svahu až k řece. Nebyly mu ještě ani dva roky a stalo se to ten den, kdy otce odvěkli lovci otroků. Matka, babička ani strýc Mahenia s ním o tom nechtějí hovořit. Říkají: „Tomu ty ještě nerozumíš.“ Nebo snad na něm spočívá záhu, že tak málo roste? Záhu znamená zlý osud, jakési prokletí, to Nžomo ví. Člověk, kterého takové neštěstí potká, musí jít k mundumugovi, kouzelníkovi, a vzít s sebou kalebaš s medovinou, lépe hned dva, nebo kozu, nebo dokonce ovci, protože prokletí ho může zprostit jen a jen mundumugo. I to je možná důvod, proč se Nžomo tak bojí výsměchu.

Prozatím tedy Mvangiho nevzbudí. Teprve až sám vypátrá, co se v údolí děje, zavolá: „Mvangi! Pojd' sem! Táhne stádo buvolů.“ – Mo-

hou to být i antilopy. Prchají-li před lvy, rozvíří tolik prachu, že při bezvětrí, jaké je právě teď, visí nad stopou ještě dlouho červená oblaka.

V hlubokém příkopu putovávají také Masajové se svými stády skotu. Nejsou to nakonec všemi obávaní masajští bojovníci? Desetkrát deset Masajů, jak ví Nžomo od strýce Mahenii a strýce Muturiho, kteří už bojovali, vyšlape jednu jedinou stopu, vinoucí se stepní trávou jako had.

Nžomův svět je malý, sotva větší než plocha šamby s cestičkou k řece a od řeky sem, k horské pastvině na okraji pohoří. Odtud chlapec dohlédne až daleko na západ, až k modravým horám na opačné straně údolí, do jehož zářivé a vábné hlubiny, kde táhnou stáda divokých zvířat, pakoní, antilop a žiraf, ještě nikdy nesestoupil.

Nebo se snad blíží sloni? Ndorobští lovci, kteří se za posledního období dešťů zastavili v jejich šambě, vyprávěli o slonech mnoho zajímavých historek. Ndorobové jsou nejlepší afričtí lovci. To ví každý. Matka poslala Nžoma spát, ale bylo mu příliš teplo, a také ho rušil hovor. Cizinci se totiž neusadili v zingire strýce Mahenii, nýbrž před zingirou, kolem plápolajícího ohně, který zapálili kvůli komárům. Seběhli se i muži z ostatních šamb a určitě přinesli pivo, protože se často a hlasitě smáli. Kdo může při takovém rámusu spát? A matka nezaprotestuje, jen vzdychá... Později se křik ztišil, ale to zas už Nžomo spát nechtěl. Vyslechl všechno do posledního slova.

Druhý den oznámil strýci Maheniovi a strýci Muturimu, že se chce stát lovcem.

„A žít v buši jako divoch, co? Snad v jeskyni, co? A spát pod stromem jako divoká zvěř, co?“ Strýc Muturi často končí větu slůvkem co. „Pořádný Kikuj nejí maso divokých zvířat.“ Přitom strýc Muturi včera okusoval antilopí kýtu. Nžomo to viděl na vlastní oči. Jak má potom někomu věřit? Strýc Mahenia, mladší bratr strýce Muturiho, se jen uškleboval. Jistě to taky viděl. Jenže dospělí táhnou za jeden provaz.

Při východu slunce cizí lovci odešli. Nžomo se za nimi díval, obdivoval jejich lehký krok a v duchu reptal: Proč jsem se narodil jako Kikuj, Ndorobem bych byl tisíckrát raději.

Dodnes si Nžomo do posledního slova pamatuje, co lovci vyprávě-

li o slonech: „Táhnou daleko ve velkém safari, pochodují za sebou jako lidé. Početnost stáda z jejich stopy nevyčteš. Jsou vychytralí.“

Ňzomo by takřka odpřisáhl, že se zdola blíží obrovské stádo slonů, a takové sloní safari by měl vidět i Mvangi, než však kamaráda probudí, vyrazí náhle vedle dlouhého, temně červeného hada světlá tečka, která se rychle rozrůstá v šedobílou kouli, a za ní druhá...

Chlapec úžasem otevře ústa, když z dálky zaslechne pronikavou ránu, třaskavou jako prásknutí dlouhým bičem, a vzápětí druhou. Takový bič neslyšel ještě nikdy. Čelo a dlaně mu leknutím zvlhly, srdce se mu rozbušilo.

Řítí se k Mvangimu.

Mvangi vyskočí, mžourá, oči má ještě zastřené snem. „Co ta hyena mizerná! Ona si troufla až do kozího chléva!“ spustí ochraptělým hlasem.

„To se ti jen zdálo, Mvangi. Probud' se, Mvangi!“ křičí Ňzomo do kamarádových vytřeštěných očí. „Něco se děje! V údolí! Tamhle dole v údolí! Dole v údolí něco je!“

„Co? Snad ne ta hyena?“

Ňzomo mlčky vleče Mvangiho k místu, odkud se před chvílí díval sám. „A taky něco dvakrát zapráskalo!“

„A co by práskalo?“

Ňzomo vypravuje všechno ještě jednou. „Vpředu to má velkou hlavu, úplně jako had, jako takový červený had...“ a zmlkne, protože Mvangi pohrdavě mávl rukou. Opravdový had to samozřejmě není, to Ňzomo ví taky, to mu Mvangi říkat nemusí, ale jinak je to dobré přirovnání, teď například se had svinuje do kotouče. „Tak přece mluv!“ šťouchne Mvangiho, ale ten se jen hryže do spodního rtu, a když konečně otevře ústa, řekne slovo, jaké Ňzomo jakživ neslyšel: „Karavana!“

„Jaká kara...? Co to je?“ Ňzomo vidí, že se už Mvangi probral, úplně probral, ale proč tedy mlčí? „A co jsou ty bílé obláčky? Vyrazí do vzduchu a rozrůstají se jako dým. A jak práskají! Jako bič, ale velikánský! Ty víš, co to je?“

Mvangi se na Ňzoma po očku podívá. „Myslíš, že bys mohl slyšet z takové dálky prásknutí bičem?“

To právě Ňzomo neví, doufal jen, že to bude vědět Mvangi, avšak

Mvangi mlčí, sotva dýchá. Představa, že je nedaleko karavana, ho vzrušila. Zblízka doposud žádnou neviděl, ale slyšel o karavanách tolik, že si i tu v údolí dovede dobře představit. Muži jsou zahaleni v dlouhém bílém šatě, hlavy mají ovinuté šátky, kůži snědou. Říká se jim Arabové a přijíždějí prý sem z dálky, přes velikou vodu, na velkánských člunech.

Když Mvangi poprvé, z dálky, z pokraje pohoří zahlédl karavanu tábořící u řeky Kedong, řekl mu otec: „Mnozí z těch mužů jsou vtělení ďáblové.“

„Ďáblové? A co mundumugo? Mundumugo nezná kouzlo, kterým by proti nim zakročil?“

„Jejich kouzlo je silnější. Mají trouby, odkud chrlí smrtící blesky, a to dovede kromě nich jen Ngaj na hoře Kiri Ňaga. Ale Ngaj sesílá s hromy a blesky i déšť. Blesky cizinců jen zabíjejí. Teď se to stává už zřídka, zato dřív...“

„Ti muži, kteří tenkrát odvěkli strýce Muga,“ zeptal se Mvangi, „byli také ďáblové?“

Otec se potmělýma očima zadíval do údolní planiny, chvíli neslyšně pohyboval rty, a pak konečně hněvivě vyhrkl, jako by si odplivl: „To byli lovci otroků.“

Mvangi se polekal a dlouho mlčel, jen srdce mu tlouklo, než se zeptal: „Proč má zlý duch tak silné kouzlo, bábo?“

Otec neodpověděl.

Čím víc Mvangi o tom všem přemýšlí, tím je mu jasnější, že zdola třesky kouzelné trouby. Nejraději by hned sehnal kozy a běžel s tou velkou novinou do vesnice.

Ňzomo pozoruje, jak se Mvangi kouše do jazyka. Znovu do něho šťouchne. „A stejně to práskalo jako bič! Úplně jako bič, jenom mnohem hlasitěji.“

„No tak, dej konečně pokoj!“ zavrčí Mvangi. Už se doopravdy zlobí. Ví, že Komár, jak někdy Ňzomovi přezdívá, poletí od šamby k šambě a nakonec ještě vyzvoní, že si Mvangi na pastvě zdíml. Přitom to Mvangi, čestné slovo, udělal poprvé. Co mu to napadlo, a dokonce právě teď, kdy strýc Ňžuguna shání pasáka? Nejlepší by bylo přihnat dobytek až po soumraku, kdy už Komár po vesnici lítat nesmí. Prokletá karavana! Kdyby se tak strhla bouřka, pořádná čina! No dobře, a co

dál? Především musí Mvangi rychle předstírat, že na karavaně v údolí houby záleží. Přitáhla, odtáhne. Karavana sem, karavana tam, Nžomo nic zvláštního neobjevil, zatímco Mvangi spal nebo spíš jen ležel jak široký tak dlouhý, a protože měl přimhouřené oči, mohlo se zdát, že spí. Ale copak nesmí ani přivřít oči? „Bůhví co to bylo. Klidně jsi mě mohl nechat ležet.“ Dokonce zívne, jako by byl ospalý.

Nžomo nechápe, jak se Mvangi může otočit k údolí zády, usednout na paty a sáhnout do pytle pro nůž. Zamžourá k slunci. Kdyby mohl, zahnal by je dnes za obzor, jako když žene kozy do chléva.

Mvangi má v pytli měřidlo, proutek sotva silnější než Nžomův malíček, oloupaný, vyleštěný lojem a rozdělený vedví prstencovým zářezem. Jedna část je delší, druhá kratší. Delší část není větší než Nžomova ruka. Chce-li Mvangi zjistit, kolik je hodin, zastrčí proutek až po zářez do spáry ve vrcholku Bradavice. Pak změní rozpětím ruky stín a řekne, za jak dlouho poženou domů. Mvangi umí spoustu věcí. Ale teď? Sedí a vyřezává si hůl. „Nemám zaběhnout ke Kariukimu?“ ptá se Nžomo. „Až se vrátím, budeme třeba chytřejší.“

Mvangi sebou škube. Jestli netušil, že ten mrňous bude chtít všechno vyhubnovat... Sevře jazyk mezi zuby, jak to dělává často, když úporně přemýšlí, a ještě hlouběji se skloní nad holí.

„Chceš-li, aby se ti Kariuki vysmál, tak jen běž, jen upaluj!

Jako by každý nevěděl, že jsi starý lhář.“

Tohle od Mvangiho není hezké! Nžomo odvrací oči. Má snad matka pravdu? „Co z tebe bude, synáčku,“ říkává, „nepřestaneš-li si vymýšlet? Člověk už nepozná, co je pravda a co lež.“ Nžomo neví, že o tom hovořila i s babičkou a se svým švagrem Maheniou, protože má strach, není-li i to následek jeho někdejšího pádu ze svahu u řeky. Ale babička se usmála: „Já ho znám líp. Vidí a slyší víc než vy.“

Babička má Nžoma velmi ráda, protože je tak podobný dědečkovi. Nžomo má po dědečkovi i jméno: Gičomo. Ale nikdo mu tak neříká. Dědečka Gičoma potkalo neštěstí. Už dávno. „Dědeček by byl Nžomovi dobře rozuměl, ten by mu byl dobře rozuměl.“ Babička ráda některé věty opakuje.

Nžomo si představí matčinu ustaranou tvář. Tak nerad matce přidělavá starosti. Už nebudu myslet na tu kara, umiňuje si, ale kara, nebo jak se to doopravdy jmenuje, je tady, pohybuje se za jeho zády, ta kara

není přece žádný výmysl, a proč Mvangi prve svažtil čelo, jako by věřil nebezpečí? Chtě nechtě se zadívá na ruku Mvangiho, na nůž vyřezávající do začernalého dřeva bílou klikatou čáru. Zhluboka si vzdychne a řekne: „Neměl bys změřit stín?“

Mvangi vyřezává dál, jako by neslyšel. Po chvíli se pomalu otočí, jedním okem zapátrá po slunci, druhým zašilhá do údolí.

To musí být velká karavana! myslí si. Už je v polovině cesty mezi řekou Kedong, u níž se nejspíš utáboří na noc, a skalnatým Longonotem, odkud se vynořila. Co všechno lidé o těch cizincích nenapovídají! Arabové prý jezdí na velkých, rychlých a bezrohých gazelách. Vlečou s sebou v objemných žocích perly a lastury, nože a sekyry, oštěpy a hrnce, ale nenesou je oni, nýbrž jiní lidé. Skupují také sloní kly. Štvou se za nimi jak mravenci za šťávou z cukrové třtiny. Nač ty kly potřebují? Mají ti dole také takové podivné gazely? A vezou kly? Nebo dokonce vedou otroky?

Mračna se stahují, stále častěji zakrývají slunce, a Mvangi jako by to nepozoroval.

Ňzomo je neklidný. Přeje si, aby už Mvangi tu hloupou hůl konečně nechal, rozkmotřit se s ním však nesmí. Je menší, a menší je vždycky v nevýhodě.

I Mvangi se těžce ovládá. Nemůže se už dočkat, až přiřene dobytek domů a rozhlásí tu velkou novinu. Nezasune-li měřidlo až po zářez, stín bude delší. „No dobře,“ řekne a konečně vstane. „Teď změřím čas.“

V tom okamžiku oblohu znovu zatáhne mračno, tentokrát tak veliké, že zastře nejen slunce, ale i veškeré naděje malého Ňzoma.

Mvangi si všimne chvění kolem Ňzomových úst. „Mohu snad za to, že se slunce schovalo?“ vyjede na něj, ale ve skutečnosti má toho malého kluka rád a někdo se koneckonců takovému mláděti věnovat musí. Je asi zlé, neví-li syn, kde má otce, zda otec vůbec ještě žije. Nedávno se otec Muturi Mvangiho zeptal: „Jestlipak se s Ňzomem pro nic za nic nehádáš? A ne abys ho dokonce bil! Až se strýc Mugo vrátí, nerad bych se před ním styděl, slyšíš?“ čestné slovo, že Mvangi Ňzoma ještě nikdy neuhodil. Nevztáhne přece ruku na takové dítě.

Mvangi se otáčí k Ňzomovi: „Co slíbím, to taky splním. Na měření času je asi už pozdě, zato můžeš hnát kozy domů sám.“

Ale jen k potoku!“ dodá rychle. Kluci, kteří u potoka pasou a jsou, až na Kariukiho, proti nim dvěma spolčeni, to nesmějí vidět. Dozor nad stádem je důležité, nejdůležitější poslání v životě kikujského chlapce, povinnost neprenesitelná na nikoho jiného.

„Opravdu poženu kozy domů sám?“ vykřikne radostně Nžomo, a když Mvangi milostivě přikývne, osuší si oči a nos svou koženou sukničkou, bláznivě zatrylkuje, a už seskakuje po horské louce k malému solnému lizu, kde v stínu hustých keřů leží přežvykující kozy.

STÍNY MINULOSTI

Mvangi by se zlostí nejraději neviděl. Kdyby mohl pást sám, byl by svatý pokoj, ale on musí pokaždé, den co den, s sebou vláčet Nžoma, toho Komára komárovitého, a ten Komár dovede pořádně štípat. Vidí ho pobíhat a shánět kozy do houfu. Na chvíli je rád, že sám stojí a přihlíží, ale jen okamžik, krátký jak sluneční záblesk, který právě protrhl clonu mračen, zazářil a zhasl. Hned zase táhne stinná šed' nad lesem, nad pastvinou, nad Mvangim, a Mvangi už nemá jen zlost, má vztek. Všimne si krtiny u svých nohou, ze všech sil do ní kopne, a vzápětí zavýje bolestí a začne poskakovat na jedné noze. Když se konečně vzpomene, vidí, že se na něho Nžomo zdola dívá, křičí něco na kozy a úprkem letí do kopce.

To ještě chybělo! I tuhle nehodu Nžomo samozřejmě s nejnevinnější tváří roztroubí, ale hlavně kdyby nevyzvonil, že Mvangi spal. A přitom všecko zaviniil jen a jen on. Kdyby tu nebyl, jakživ by si Mvangi nelehl.

„Proč jsi utekl od koz, Komáre? Chceš, aby se rozutekly po buši?“

Nžomo, který letěl, že sotva popadá dech, se poleká zkřivené tváře velkého kamaráda a rychle upaluje ke kozám.

Mvangi si může konečně palec šetrně osahat. Pak opatrně došlápane. Ne, kost zlomená není. Ale kdyby byl sám, řval by jak lev! Zvedne hůl, přehodí si pytel přes rameno a obezřele sestupuje po vlhkém svahu k čekajícímu Nžomovi.

„Dnes nepůjdeme přes údolí. Půjdeme přes hřeben.“ Ted', kulhavý,

o holi, se už s ostatními kluky teprve nechce setkat.

Ňzomo znovu zatrylkuje. Pak vletí jak ovčáček pes mezi stádo a žene je nahoru k písčitému dolíku, odkud stoupá stezka k horskému lesu. Zná každou kozu jménem. Mvangi slyší vyzvánění kozích zvonců a Ňzomovo spílání.

„Teď už, Tlamatice, žrát nemůžeš, nech toho, nebo ti praskne břicho. Tak co je. Černidlo? Tak honem! Dělej! Hyena tě honí, ukousne ti ocas.“ Ňzomo hodí po koze hroudou, strefí se a jeho vítězný ryk dopadá na hřbety poděšených zvířat jako bič. „A ty se, Divoško, taky necourej, nebo chceš zase přenocovat v buši?“ Divoška je nalezenec, zaběhla se kdovíodkud. Jednou pozdě večer zaslechli z nedalekého bambusového lesa její žalostné mečení. Nebyla by se tenkrát dočkala rána, protože kolem lesíku se plíží mnoho šelem, dokonce i leopardi.

Mvangi dopřává Ňzomovi volnost. Nemají snad jiní také pasáka? Zvedne hůl jako oštěp na pravé rameno, rozpráhne se, ale než stačí hůl vymrštit, palec zabolí, a oštěp se zas mění v berlu. Tak rád by si byl ještě chvíli představoval, že bude jednou slavný bojovník, o jakém rodiče vypravují svým dětem, bojovník se štítem z buvolí kůže, s kyjem a mečem, s pravým ostrým simi... Ale bolest už neusíná ani na vteřinu, a přitom právě dnes chce Mvangi táhnout přes pahorek, aby se dostal k šambám první.

Čím by jen Ňzoma umlčel?

Uvažuje o tom, a jakmile takhle uvažuje, rozpoltí se obyčejně ve dva Mvangi, kteří se spolu dokonce hádají.

– Když mu daruji svůj nůž, snad se dá umluvit a bude zticha.

– A nač bys mu dával nůž? To nejlepší, co vůbec máš. Jen za to, že sis na chvíli zdříml?

– Copak je spánek nějaký zločin? Nejraději bych už nespal nikdy v životě. Taky nemusela ta karavana přitáhnout právě dnes...

– Ňzomo, nepřej si mne! Ty Komáre, ty pískloune, ty jeden!

– Nejlíp uděláš, když Ňzoma vůbec nepustíš ke slovu a hned začneš vyprávět sám. Mluvil snad Ňzomo o karavaně? Nemluvil o karavaně. Žvanil o nějakém červeném hadovi.

– Já jsem ovšem hned pochopil, že je to karavana. A že jsem spal? Já že jsem spal? Jen jsem polehával se zavřenýma očima. Tak to je, a basta!

– Ňžomo ti nic nedokáže, kdyby se rozkrájel. Co když jsi ho nakonec chtěl jen vyzkoušet, jestli poslechne a nespustí stádo z očí, jak jsi mu nařídil?

– Taky že jsem mu to nařídil. Ruku na to! Nařídil jsem mu to.

– Aha! A co Ňžomo udělal? Civěl na druhou stranu, do příkopové rozsedliny. Kdyby se tak byly připlížily hyeny! To je nějaký dohled na svěšené stádo?

– Ano! Tak a nejinak to všechno bylo, a pak už ať si Komár vypravuje co chce.

Mvangi má před sebou doposud hezký kus cesty. Než se dostanou domů, určitě mu ještě všelicos napadne. Teď je důležitější, aby se nesetkal s ostatními kluky. Jejich náčelníkem je Vangómbe, syn tlustého Ňžoroga, o tři léta starší než on. Vangómbe se vychloubá, že jeho dědeček Matu a jeho otec Ňžoroge jsou nejbohatší lidé v celém pohorří. Je to sice pravda, ale co si šeptají lidé v šambách? Že to bohatství nadělili nejen Ňžorogovi, ale už Vangómbovu dědečkovi d'áblí! Mvangi těm řečem moc nerozumí a nemá se koho zeptat. Všichni vesničané se Ňžoroga i tlustého Matua bojí. Doma jejich jména nikdo ani nevysloví. Obě rodiny jsou odedávna znepřáteleny. Škoda že je Vangómbe o tolik silnější! Mvangi by se s ním bil jako s opravdickým nepřitelem.

Malý Ňžomo už je daleko vpředu. Funí a těžce dýchá, pot mu stéká po čele i po tvářích. Práská prutem do červeného prachu na cestě, která stoupá stále příkřeji. Připadá si jako bojovník. Pahorek je nepřítel, s nímž svádí vysilující boj, ale kterého nakonec přece jen porazí. Už teď po něm šlape, a on se přece nevzdává. Tak tumáš bičem na pamětnou!

Zato kozy nejsou opravdové bojovnice. Sotva je kousek popožene a zůstane stát, kozy se zastaví taky. A jak vyvalují oči! Jako Sýček... Tak vesničané tajně přezdírají vychrtlému starci usazenému v lesní šambě bohatého Ňžoroga. Sýček prý dovede čarovat jako skutečný mundumugo. Ňžomo by se, třeba právě tady v lese, se Sýčkem nerad setkal!

Stezka zarůstá z obou stran řídkou trávou. Červená země se stopami divokých zvířat se zúžila v pouhou brázdu, do níž jako by byl někdo trousil červenou barvu. Trávou se prodírají keře s tuhými, temně

zelenými nebo do hněda zaschlými listy.

Červený prach pokrývá listí, ratolesti i větve vrstvou stejně hustou jako doma dědečkovu taneční členku z pštrosích per, zavěšenou v zingife strýce Muturiho uprostřed stěny. Zaprášená je dokonce i žlutý, modř a palčivá červeň květů, ale až přijde období dešťů, dešť opláchně půdu – les i květiny, cedry i bambus, který praská vedrem, nasají hlubokými kořeny vláhu a zazelenají se.

Nžomo se rozhodl počkat, aby Mvangimu předvedl, jak už dovede hnát kozy. Mvangi se belhá, protože bolest vystřeluje z nohy až do hlavy. Vrávorá ze strany na stranu jako křivonohý Ngongo, když má břicho plné pombe. Pombe se rýmuje s Vangómbe. Nžomo nenávidí nafoukaného syna tlustého Nžoroga stejně silně jako Mvangi. Nahlas se rozesměje, když si představí, jak by ho rýmovačkou pombe – Vangómbe zesměšnil, a jeho smích, zvučný jako vystřelený šíp, klesá přes zelené pahorky do údolí, tříští se o vysokou skalní stěnu a z údolí opět stoupá jako roztřepaná ozvěna.

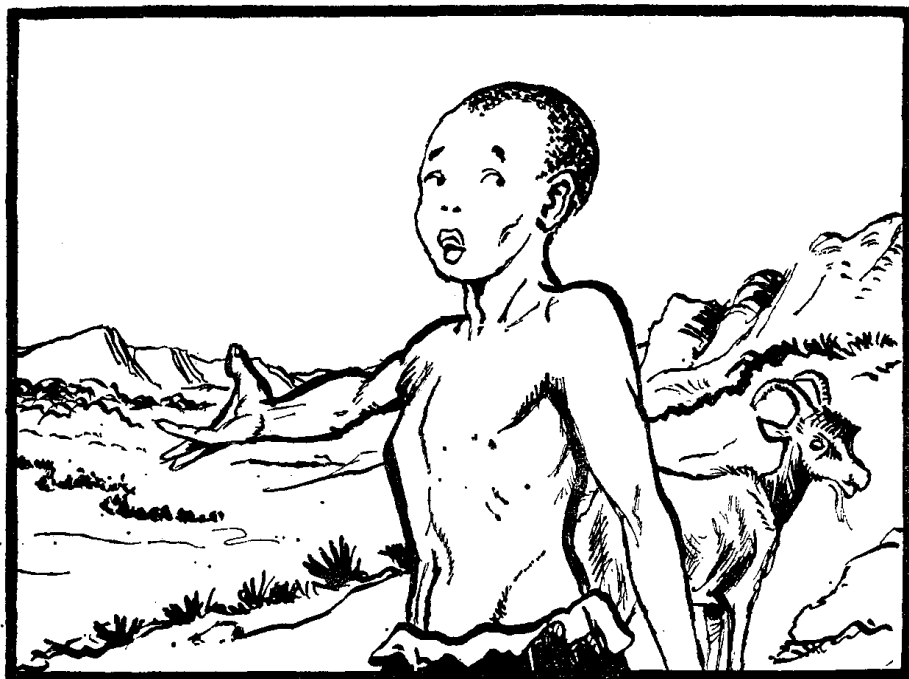
Nžomo naslouchá. Pak se zachechtá ještě jednou. Ve vteřině zapomněl na stádo, tak jako si už dávno ani nevzpomene na červeného hada.

„Slyšíš, Mvangi? Slyšíš to?“

Mvangi, který bolestí sotva popadá dech, jen zavrčí. „Křikni ty, Mvangi, ty to dokážeš ještě hlasitěji!“ Mvangi si otírá předloktím zpoceně čelo. Moc teď asi žertu nerozumí, uvědomí si Nžomo a zapomene se na kozy, ale ty samozřejmě stojí, nepohnuly se ani o krok; některé chroustají suchou travu. „Línější zvířata jsem v životě neviděl. Dnes půjdeme přes kopec. Já vás proženu!“ A zas už kozy plaší, poskakuje, hopsá, trylkuje, a na ozvěnu zapomněl. Mvangi a Nžomo nemají kamarády, protože jejich rod je znepřátelen s rodem Matuovým. Nžomo o tom ví pramálo, ba dokonce pro Mvangiho, ačkoli je o tři roky starší, je to historie temná a děsivá jako některé pohádky.

Před mnoha léty, když Mvangi ještě nebyl na světě a lidé bydlili v jiné vesnici, dál na severu, vypravili se dědeček, kterého Mvangi a Nžomo ani nepoznali, dědečkův přítel Matu a Matuův syn Nžoroge přes pahorky na jih, kde chtěli u Ndorobů nakoupit půdu. Na zpáteční cestě dědečka stihlo neštěstí. Zčistajasna se zapotácel na příkrém, kamenitém břehu Muky a zřítíl se do hlubiny. Byl prý okamžitě mr-

tev. Viděli to tři muži: Matu, Matuův syn Nžoroge a vychrtlý muž s vytřeštěnýma očima, kterého Matu a Nžoroge přivedli s sebou a kterého do té chvíle nikdo z vesničanů neznal.

Po období smutku opustili Muturi, Mahenia a Mugo, dědečkovi synové, starou ves. Měli v úmyslu založit na novém území u Červené řeky nové šamby. Matu a Nžoroge, kteří si tam postavili chatrče už před jejich příchodem, jim přidělili na nivě u řeky nejsušší pozemek. Matu tvrdil, že dědeček žádal právě tento kus půdy a nedal si to rozmluvit. Jeho syn Nžoroge a vychrtlík s vytřeštěnýma očima to Matuovi dosvědčili a vyslovili podezření, že dědeček tehdy už neměl zdravý rozum. Vychrtlík zůstal od té doby u Matua a Nžoroga natrvalo a nyní bydlí v lesní šambě. Lidé mu tajně říkají Sýček.

To je začátek té smutné rodinné historie, ale Mvangi ji dovede vyprávět i dál.

Po čtyřech nebo pěti obdobích dešťů opustili někteří muži ves u Červené řeky a táhli přes Větrné hory do země Boranů, kde chtěli

nakoupit krávy, zdravé, statné, dobré dojnice. Na to se už Mvangi dokonce pamatuje. Po bouřlivém lijáku seděli s malou Vaňžirou, dcerou strýce Mahenii a tety Ngege, v teplé louži a hráli si na kachničky. Pít vodu jako opravdová kachna Vaňžira sice odmítala, ale byla tenkrát koneckonců ještě hodně malá. Najednou kolem nich utíkaly matka a teta Ngege a volaly: „Už jsou tady! Už jdou!“ První muži právě sestupovali i s kravami po cestě od lesa. Všichni se ve zdraví vrátili a celá vesnice se upřímně radovala – dobytek se podařilo přihnát beze ztrát.

Při rozdělování krav vznikl mezi otcem a Nžorogem spor. Nžoroge žádal víc dobytka než ostatní. Otec Mvangiho se jmenuje Muturi, to znamená Kovář, a tenkrát i kovářem byl. Lidé si ho vážili a chovali se k němu přátelsky. Protože nákup dobytka byl jeho nápad, měl vlastně nárok na větší počet kusů on. Matu, Nžorogův otec, svolal radu starších. Matuova rodina měla už tenkrát ve vesnici velkou moc, protože vlastnila většinu půdy. Matu zasedal navíc v radě devíti a s ním několik jeho přátel. Konala se veliká kiama, soud a rada, při které se vypije mnoho piva, zabije a upeče mnoho koz, jak se při takové příležitosti sluší. Po čase byl vynesen rozsudek. Mvangiho otec a Nžoroge dostali přisouzeno stejné množství krav. Otec byl spokojen. Nžoroge a Matu spokojeni nebyli.

Příští noc byly na pastvině zapíchnuty dvě z Nžorogových krav. Nžoroge nařkl z tohoto činu otce, protože nedaleko mrtvých zvířat ležel otcův simi, doposud potřísněný krví a zvířecími chlupy. Někdo ho musel z otcovy zingiry ukrást. Rada devíti však tomu neuvěřila. Po dlouhém, předlouhém procesu rozhodla, že otec má dát Nžorogovi jako odškodné všechny své krávy a ještě navíc deset koz a tři tučné skopce. Také mu zakázali provozovat kovářské řemeslo. Později otec Mvangimu řekl: „Jako by mi byli uťali ruce. Měly cenu, jen když držely kladivo.“

Mvangi tomu dobře nerozumí, tuší však, že otec ztratil s prací ještě něco nesmírně důležitého. Nedovede určit, co to bylo, ale dělalo to z otce dobrého a silného člověka.

Spor a nepřátelství doutnaly dál jako řeřavé dřevěné uhlí pod bílým popelem. Otec chtěl znovu získat své kladivo a své právo. Když rada rozhodla v jeho neprospěch, usmyslil si dokázat svou nevinu v krajní,

nejtěžší zkoušce. Žádal přísahu na gizázi, kámen se sedmi otvory. Gizázi prý dokáže, kdo je v právu, a sešle znamení, které viníka usvědčí.

Všichni tři bratři, otec Muturi, strýc Mahenia a strýc Mugo, často tehdy vysedávali v zingire. Muturi je nejstarší, strýc Mahenia, Vaňžirin otec, prostřední a strýc Mugo, odvěčený lovcí otroků, nejmladší.

I jiní lidé otce navštěvovali a rozmlouvali s ním o přísaze. Vždy však jen muži. Ženy přísahat nesmějí, ba nesmějí ani poslouchat, když se o kameni se sedmi otvory mluví. Otec tvrdil, že ženy přísaha zabíjí. Patrně se však přísahy báli i muži, protože mnozí, jak Mvangi vyrozuměl z rozhovorů mezi vesničany, otci jeho úmysl rozmlouvali. Od otce a od matky se tenkrát ani později nedověděl nic.

Muturi se přísahy před kamenem se sedmi otvory nebál. Přísahal a také Ňzoroge musel přísahat. Kdyby byl projevil strach, všichni by to považovali za důkaz, že se bojí pravdy.

Nastaly strašné časy. Mvangi nesměl běhat jako dřív, protože by si mohl zlomit ruku nebo nohu, a už to by lidé považovali za znamení, za potvrzení otcovy viny. Nesměl promluvit nahlas, natožpak vykřiknout. Jak lehce by se matka, nebo malá matka, otcova druhá žena, teta Ngege nebo Vaňžira mohly polekat, a člověk leknutím i oněmí. Mvangi sice neznal nikoho, komu se to stalo, ale jeho mínění nezajímá živou duši doposud, a tenkrát byl dokonce ještě menší než dnes Ňzomo. Nesměl nic, nesměl vůbec nic. Každou maličkost mohli lidé považovat za znamení. Nikdy nezapomene na matčin tichý, zapřísahající hlas: „Nic se nesmí stát!“

A přece se něco stalo.

Lovci otroků vtrhli do šamb, odvěkli pět mužů, mezi nimi strýce Muga, a bratr tety Ngege padl mrtvý se dvěma hlubokými, krvácejícími ranami v prsou. Protože mezi odvěčenými muži nebyl nikdo z příbuzenstva Matuova, zato však bratr Muturiho, a protože byl zabit navíc otcův švagr, nikdo nepochyboval, že je to znamení potvrzující otcovu vinu.

Muži, kteří dřív s otcem vysedávali v zingire, kteří se s ním radili a kteří s ním popíjeli pivo, už na návštěvu nepřicházeli. Otec vysedával na trojnožce před doutnajícím ohněm sám a upřeně se díval do prázdna nebo do kalebaše s pombe, z něhož nyní popíjel také sám a z něhož

popíjel až přespříliš. Matka a malá matka k němu nesměly. Jídlo a kalebaš s pombe musely postavit před vchod zingiry. Často naříkaly nad neštěstím, které rodinu postihlo. Matka říkala: „Vždyť on nakonec prolíje hrdlem celou šambu!“

Bylo to stále horší. Když se otec jedenkrát vracel domů opilý, rozběhly se mu matka i malá matka vstříc, chtěly ho uložit, a on je zbil. To ještě nikdy neudělal. Vesničané postávali u plotu šamby, ale nikdo nevešel. Jenom se dívali a tiše rozmlouvali. Matka a malá matka přivedly babičku. Vstoupila do zingiry a dlouho u otce zůstala. Když konečně zas vyšla, viděl Mvangi ze svého úkrytu za kozím chlévem, že si utírá oči, a slyšel, jak říká: „Můj ubohý syn! V pombe je ďábel a on je tím ďáblem posedlý.“

Otec neopustil zingiru celý den, ba nevyšel ani nazítří. Mvangi se zeptal matky, co otec dělá. Rozzlobila se a řekla: „To se snad nesmí ani vyspat? Spí, rozumíš?“ Ale proč se znovu rozplakala? A jak může otec prospat celé dva dny?

Brzy se to dověděl. Otec onemocněl. Matka běžela k mundumugovi pro lék. Ale mundumugo ji vyhnal. „Je trestán za křivou přísahu. Takovému člověku já nepomohu.“ Matka to pověděla malé matce, a Mvangi ani nemusel vyvídat.

Když už ležel večer na svém lůžku za zástěnou z proutěného pletiva a hlíny, kterou chýše byla přepažena, zaslechl náhle neznámý hlas. Vstal, pomalu a tak opatrně, že kožené řemeny lůžka ani nezaskřípaly, nahlédl trhlinou ve stěně, co se vedle děje, a uviděl muže, kterého neznal a kterého patrně neznaly ani matka a malá matka. Byl to mundumugo z nějaké jiné vesnice a jmenoval se Vainaina. Protože do jejich vsi přišel za svým bratrem teprve před třemi dny, slyšel tehdy Mvangi jeho jméno poprvé. Mundumugo byl vysoký a velmi hubený, takřka jako Masajové, které Mvangi několikrát zahlédl na trhu ve Vambugu, jeho vyholená hlava a úzká tvář se leskly, nejvíc se však leskly v záři ohně velké měděné kruhy, které tehdy nosíval v uších. Řekl, že se dověděl, co se otci přihodilo, a přišel ho navštívit.

Malá matka si zaclonila obličej rukama. V očích jí světložkoval strach. Ale matka cizince k otci zavedla. Malá matka zůstala sedět u ohně, paže se jí zachvívaly, jako by jí bylo zima. Něco si potichu mumlala a kroutila tenkými hroty svého bambusového náhrdelníku.

Zakrátko se matka vrátila sama a nesla prázdný kalebaš. „Pojď,“ řekla malé matce. „Je tam kalebašu víc. Mundumugo řekl, že Muturi už nesmí dostat ani kapku pombe, jen vodu, kterou napřed ochutnáme, jinak...“

Ženy vyšly z chýše.

Jinak?

Ještě dlouho doznívalo v Mvangiho uších chřestění náhrdelníku.

Druhý den, krátce po soumraku, kdy se z oblohy snáší tma, kdy se volání zvířat rozléhá hlasitěji než v kteroukoli jinou dobu, vstoupil vytáhlý mundumugo opět do chýše. U otce už byl. „Uvařte mu udi z ovčího mléka a prosa. Až ji odstavíte z ohně, tohle do ní přidáte,“ řekl a položil vedle ohniště krabičku z černého lesklého dřeva. Mvangi se na ni díval stejně nedůvěřivě jako ženy. Zanedlouho se matka začala vypyťávat, co v ní je.

„Něco, co ho zas postaví na nohy. Máte doma pivo? Třeba jen slzu?“

Matka a malá matka mlčky potřásly hlavou.

„To je dobře,“ řekl cizinec a odešel.

Mvangi musel stále myslet na tu černou krabičku, a když ucítil známou vůni, také na udi, kterou pival každé ráno. Chtěla-li mu někdy matka přilepšit, přidala do jeho misky i šťávu z cukrové třtiny. Ach! Mvangi by mohl pít sladkou udi od rána do večera! I tehdy večer na něho matka pamatovala a přinesla mu jí k lůžku půl misky. Předstíral, že se právě probouzí. „Otec už zas může jíst,“ řekla matka. Poznal, že je ráda, a byl také rád.

Ráno seděl otec před zingirou na slunci. Mvangi si k němu přidřep. Otec nemluvil. Ruce mu plihly mezi nataženými koleny. Mvangi bezradně vstal. Běžel za matkou, která odešla do lesa pro otop. Ale poslala ho domů. „Dej mi už pokoj s těmi věčnými otázkami! Takovým věcem ty ještě nerozumíš.“ Měl vztek. Myslí si snad matka, že on, Mvangi, neví o přísaze a o Matuovi a o Ňzorogovi, který by rád všem ve vesnici poroučel? Mvangi dokonce ví, že Ňzoroge lhal, když obvinil otce ze zapíchnutí krav. Něco takového by otec nikdy neudělal. Ale copak to jiní lidé nechápou, že je přestali navštěvovat? – Matka mu to nevysvětlila, druzí také ne, dokonce i babička, která ho vždycky vyslyšela, tentokrát usoudila: „Na to jsi ještě moc malý.“

Den zvolna končil, když se kdosi zastavil u plotu a začal otce zasypávat nadávkami. Malá matka hlesla: „Sýček!“

„Jen si nemysli, že unikneš trestu za krivou přísahu,“ skřehotal stařec. Ale cizí mundumugo matku a malou matku uklidňoval: „Zítra bude otec Mvangiho zase zdrav. Ale kdyby chtěl pivo, musí za mnou jedna z vás rychle zaběhnout.“

Otec se opravdu přes noc zotavil. Ale sotva mluvil, jen ano nebo ne, jako by měl na jazyku závaží. Dlouho se myl ve velkém dřevěném džberu. Pak odešel se strýcem Maheniou do lesa, dobývat pařezy. Malá matka si tichounce prozpěvovala. Matka zabila kuře.

Po večeři, když už byl otec nějakou chvíli ve své zingife, stanul náhle ve vchodu do chýše cizí mundumugo, v každé ruce držel kalebaš a křičel: „Proč jste mu znovu dávaly pombe?“

Mvangi se odplížil za zástěnu.

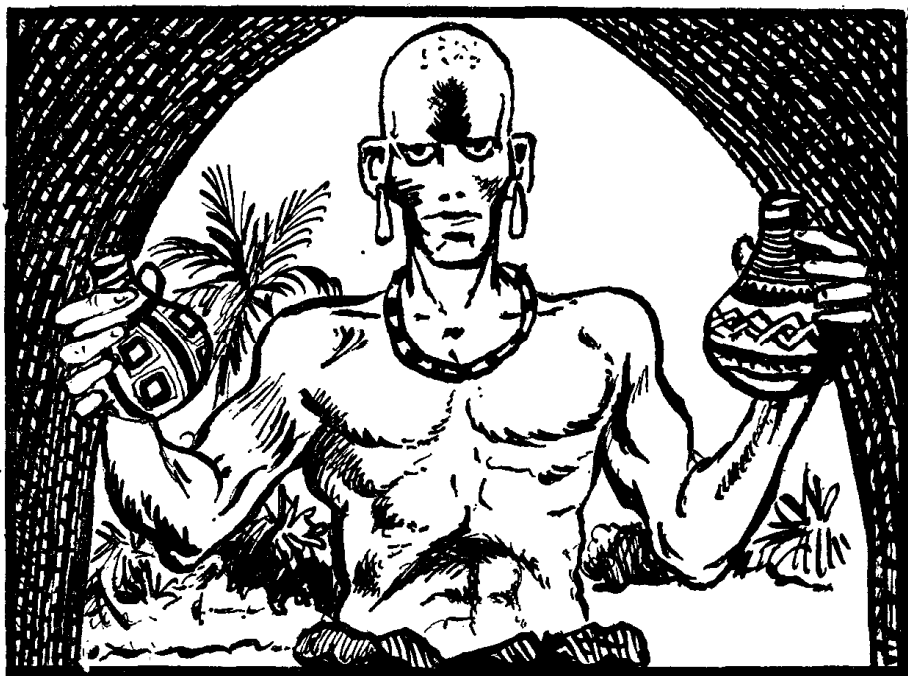
Ženy užasly: „Ani kapku piva nemá!“

„A co je tohle?“ zamával Vainaina kalebaši jako kyjem.

Noc po tomto večeru byla v Mvangiho životě nejdelší. Vainaina mu poručil zůstat na lůžku, ale i tak se dověděl tu zlou zprávu. Otec leží ve své chatrči, dech je sotva slyšitelný. Kde vzal to pivo? Oba prázdné kalebaše stály vedle vchodu. Mvangi se na ně díval štěrbinou, kterou si v zástěně už dávno tajně vyrobil, protože dospělí malým klukům dobrovolně nic neřeknou, a díval se a díval, jako by na nádobách bylo něco zvláštního, jako by to nebyly obyčejné kalebaše s širokým kuželovitým břichem, vyschlé tykve. Jeden měl u hrdla nepatrný hrbolek. Komu ty kalebaše patřily?

Do domu se vkradl zármutek. Vainaina šeptem hovořil s matkou. Mvangimu se draly do očí slzy. Ještě viděl, jak mundumugo něco vaří v hrníčku. Pak nakrátko usnul. Probudily ho kroky. Vainaina se vracel s obličejem lesklým jak temně hnědá dřevěná maska. Malá matka zachrastila náhrdelníkem. „Ten odvar pomohl,“ řekl Vainaina. „Ale nevím, nevím...“

Začali se trousit lidé, muži i ženy, kteří už celé týdny mýjeli matku a malou matku, jako by je neznali, kteří si nevšíмали ani Mvangiho babičky, dokonce ani strýce Mahenii a tety Ngege, prostě všech, kdo patřili k rodině. Někteří přinesli miskou prosa nebo fazolí, svazek polévkové zeleniny. Hladili matku po hlavě a těšili ji, jako by byl otec

už mrtev. Mvangi se třásl úzkostí. Aspoň kdyby je mohl všechny z chatrče vyhnat! Co jim otec udělal? Chtěl se k němu rozběhnout, hned teď. Ale zůstal na lůžku, nevyskočil, neudělal nic z toho, co si umiňoval.

Noc se vlekla jako hlemýžď.

Hosté šeptem rozmlouvali.

Ženy jim vařily čaj.

A pak náhle stanul vysoký muž se zářivými měděnými náušnicemi před lůžkem Mvangiho. „Pojď!“ V tom okamžiku už Mvangi slzy nezadržel.

Dávno je ta noc tatam. Pět velkých období dešťů mezitím přišlo a zase odešlo. Malý Nžomo je už sedmiletý a sám žene kozy, i když dosud jen tajně. Ještě je na to příliš malý. Ještě si příliš vymýšlí. Třeba právě dnes, o tom červeném hadovi... Mvangi ho musí zavolat, jinak požene stádo přes poslední pahorek kolem akáciového lesíka rovnou do vesnice. To by mu bylo podobné! A hned by začal vyprávět.

Ačkoli od oné nešťastné noci uplynulo už tolik času, tu a tam, třeba právě teď, na ni Mvangi musí myslit. Vidí otce nataženého v mihotavém světle pochodní na černé lesní prsti. Ženy prozpěvují nářky za mrtvé. A přesto Mvangi tenkrát nevěřil, že otec zemře, snad proto, že si to nedovedl ani představit.

Za svítání se otec probral. Lidé ho odnesli zpátky do zingiry. Najednou zas už nevěděli, jak se k matce, k malé matce, k babičce, strýci Maheniovi a ostatním příslušníkům rodiny mají chovat. Odešli, a většinou už od té doby do šamby nevstoupili. Jistě posvátné gizázi seslalo znamení, a seslalo-li je, nepotvrdilo tím Muturiho vinu? To je důvod, proč Mvangi a Nžomo pasou sami. Ostatní kluci chodí s Vangómbem, Nžorogovým synem, a nedá se s nimi žít v míru. Mvangi tak touží po příteli, po skutečném příteli... Nžomo je ještě Komár.

„Nžomo! Čekej, Nžomo!“

Nžomo je už u akáciového lesíka, který se táhne podél strmého břehu. Na protější straně hnědožluté řeky leží v zeleni šamb kulaté chýše.

„Napoprve to bylo dobré, Nžomo. Teď ale půjdeš vzadu, aby se žádná koza nezaběhla,“ řekne Mvangi, a protože vzápětí spatří v klučíkových očích vzdorovité zablýsknutí, honem dodá: „Hnal jsi vážně rychle. To bych byl nečekal. Jestli budeš zítra chtít...“

Světýlko v Nžomových očích se rozplápolalo v plamen. „Aha! Tak já mám jít vzadu? Kozám u ocasů? Abys ty byl doma dřív?“ Nžomo se třese rozčilením. „Jenže já jsem ji viděl první, tu kara... Však víš co. Já, jenom já!“ Otočí se na patě a letí po kostrbaté cestě. Po deseti nebo dvanácti skocích se najednou obrátí, jako by byl na něco zapomněl, a vyplázne na Mvangiho jazyk. Pak se řítí rovnou k chýším.

Rozzlobený Mvangi žene kozy sám.

DĚSIVÝ SEN

Matka pozoruje, jak neklidně Nžomo spí. Už několikrát mu položila ruku na čelo a přetáhla pokrývku přes hubená ramena. Nemá synáček horečku? Něco ze spánku pomumlává a křečovitě zatíná ruce,

jako by svíral hůl. Bojuje s červeným hadem? „Já jsem viděl toho hada první,“ sděloval celý udýchaný, „Mvangi spal, ale ne abys to někomu řekla, maitu!“

Tak tedy karavana... Přenocuje u řeky Kedong a snad se zdrží ještě přes zítřek. Matka zaběhla k švagrové Ngege. Měly by napéci placky, naplnit kalebaše pivem a pytle prosem, žitem a fazolemi. Tábořiště karavany je zároveň i rušné tržiště.

Několik mužů se už vypravilo do údolí Kedongu, také švagři Mahenia a Muturi. Trh je radostné vytržení z jednotvárného života, karavany však nevezou jen sekery, hrnce, lesklé náhrdelníky a spoustu jiného zboží. Jí, matce, přiváží každá karavana vždy znovu tíživé vzpomínky.

Je už pozdní noc.

Matka poslouchá jedním uchem, co se děje venku, a druhým zrychlený dech synka na sousedním lůžku. Opět se do ní vkrádá úzkost: Co kdyby onemocněl? Kolik nocí už na to s hrůzou myslila. Co má dělat, aby rostl? Je tak křehký. Někdy vytýká sama sobě tu věčnou ustaranost. Ale je to marné. Jakmile zůstane sama, jakmile se kolem rozhostí ticho a slunce zapadne, ozvou se úzkostné představy opět. Někdy se strach o Ňžoma vplíží i do snu, který se vrací a v němž nějaký muž nese v náručí nehybné dítě. V tom okamžiku ji probudí bušení srdce, cítí je v celém těle, v hlavě, vzpřímí se, sahá, kde je Ňžomo, zda tu vůbec je, a když se ho dotkne, radostí se jí nahrne krev do tváře. Leží úplně tiše, vnímá jeho teplo, poslouchá jeho dech. Po nějaké chvíli si uvědomí, že jí stékají po tvářích slzy, ale srdce se konečně zklidňuje.

Často myslívá na Muga.

Kam ho zavlékli, kam?

Daleko na jihu, za velkým Kilimandžárem, je prý cesta, cesta otroků, a ta cesta je posetá kostmi mnoha a mnoha nešťastníků, kteří se zhroutili v dlouhém safari nebo byli zabiti lovci otroků nebo přepadeni divokými zvířaty, rozdrásáni hyenami a supy.

Co asi udělali Mugovi?

Tenkrát se už blížil soumrak. Slunce pomalu zapadalo. Malý Ňžomo se houpal ve visuté síťce, kterou mu upletla babička. Začínalo chladné roční období. Po celý den se nad pahorky převalovaly mlhy.

Chlapeček temně a chraplavě kašlal. Vaňžira, dcera švagrové Ngege, která bydlí v jejich šambě, kolébala síť. Je jen o rok starší než Ňžomo, neuměla tehdy ještě pořádně mluvit. „Ňžila tady. Houpy, houpy.“ Nechala děti klidně v chatrči samotné a odběhla ke kozám, které si v úzkém, dlouhém chlěvě sotva padesát kroků odtud vymáhaly pronikavým mečením píci. V chladném mlhavém počasí na pastvu nemohly.

A pak šla za mužem. Dobýval dosud na pasece pařezy. Ucítila kouř. Cítí ho dodnes. Mugo klečel před starým vykotlaným stromem.

„Pojď už domů. Za chvíli bude noc.“

Ale Mugo odpověděl: „Chci strom vykloučit ještě dnes. Už mu podkužuji kořeny. Vráťím se brzy, Vairimu.“

Vairimu... To oslovení je poslední slovo, které z jeho úst slyšela.

Na zpáteční cestě zaslechla znenadání křik. Ohlédla se. Po mýtině přšely ohnivé jiskry. „Mugo!“ zavolala. „Mugo!“ Jak mohla tušit, co se děje? Tenkrát nebyla ještě tak přestrasená jako dnes. Teprve když muž neodpověděl, rozběhla se znovu po stezce k mýtině. Slunce zapadlo za les, v jeho posledním světle však ještě zahlédla postavy v dlouhých bílých burnusech. Vykřikla a řítila se do chýše. Plenu s nemocným chlapečkem si dala na záda, děvčátko chytila za ruku a prchala a prchala.

Pronásledovali ji. Stezka se vinula po vysokém říčním břehu mezi křovím a keři. Obloha už byla temná. Běžela poslepu, padala, vstávala, vlekla děvčátko oněmělé strachem, slyšela, jak chlapec poplává, utíkala a klopytala, až ji opustily síly a klesla do trnitého porostu. Když se vzpamatovala, plena byla prázdná. Přitiskla ucho k zemi, a konečně přece jen zaslechla od úpatí břehu tichounký nárek, ale výkřik o pomoc jí uvázl v hrdle. Nablízku se rozezněly neznámé kroky. Lovci otroků! Přitiskla holčičce ruku na ústa, přikrčila se, aby ji neviděli, a poslouchala, jak synkův pláč pozvolna tichne. Muži hovořili stále hlučněji, soptili a proklínali, a po chvíli vyrazil z keřů pronikavý blesk s hromovým rachotem. Štiplavý dým ji páčil v hrdle. Zakousla se do mokrého mechu s vůní podhoubí, potlačila úzkostný výkřik, a pak už neslyšela nic. Země ležela po stělbě jak mrtvá. Jediný zvuk nerušil stíněné ticho. I hlučná píseň nočních cikád umlkla. Neslyšela už ani Ňžomův nárek. Po břiše, se vzlykajícím děvčátkem na zádech, se doplazila k svému synáčkovi, k svému jedináčkovi, který ležel bez

pohnutí na mokrém písku.

Co se s ní dělo v příštích dnech a týdnech, neví. Ta doba je v její paměti jak tmavá studna, tak hluboká, že z ní vodu nenabereš. Teprve později jí sousedé vyprávěli, že lovci otroků přepadli ještě tři šamby. Chatrče plápolaly do temné noci jak pochodně, a nikde nikdo, kdo by vrahy pronásledoval s oštěpem a lukem, s kyjem a simi. Ve vesnici zbyli jen starci, ženy, děti a šest mladých mužů, pověřených radou válečníků střežit vesnici. Ostatní se vydali po stopách zlodějů dobytka. Byla to pouze nešťastná náhoda, že si lovci otroků vybrali k útoku právě tuto noc? Jeden ze šesti mladých mužů ležel mrtvý. Pět ostatních už nikdy nikdo nespátřil. Jeden z těch, které lovci otroků odvěkli, byl Mugo. Tři starci, kteří tomu chtěli zabránit, byli zabiti. Zabita byla i dvě děvčátka, jedno stejně staré jako Vaňžira, druhé docela malé, sotva několikadenní.

Vambura, první žena Muturiho, se Vairimu ujala. Když se muži vrátili do vsi a dověděli se o neštěstí, staral se o matku a chlapce pře-

devším mladší švagr Mahenia, Vaňžirin otec. Ngege, jeho žena, s nimi první týdny spávala. Ngege se chovala jako sestra. Ráda zpívala. Vairimu jí tu veselou povahu záviděla. Spřátelily se.

Jednou Ngege řekla: „Nesmíš věčně myslet na minulost. Kdyby Mugo věděl, jak se trápíš... Musíš myslet i na sebe a na nového otce pro svého synka. Co z něho bude, dívá-li se pořád jenom na tvé uplakané oči?“

Asi má Ngege pravdu. Ale jak má Vairimu na Muga zapomenout? Je tu Ňžomo, v jehož tvářičce vidí stále tvář otcovu. Neumí si představit, že Mugo snad už nežije, nedýchá, nemyslí, po ničem netouží. Stále ho vidí, jak spí vedle ní, naznak, ruce u hlavy, jako spávají malé děti. I Ňžomo tak spí.

Mnohdy však i sama sobě domlouvá: Nadělají se ti vrásky jak stařeně, snad budeš i zlomyslná, zůstaneš-li navždy sama. Kdyby byl stále den, možná že by přece jen zapomněla. Ale noc je polovina života. Vairimu se bojí noci, bojí se onoho snu, který ji pak pronásleduje i ve dne.

Střešními trámy proniká do chatrče načervenalý záblesk světla, klouže po Ňžomově obličejí. Matka se spokojeně ukládá ke spánku. Dlouho však neusíná. Myslí na karavanu, na táborové ohně plápolající u řeky Kedong. Lidé vypravují, že teď už nikdo otroky lovit nesmí. Zakázali prý to cizinci s bílou kůží a červenýma ušima, kteří nyní přicházejí do země a jsou ještě mocnější než Arabové. Proč nepřišli dřív?

Konečně Vairimu usíná, a proto nezpozoruje, že odlesk světla, který se dere do chýše střešním trámovím, je stále jasnější, neslyší hlasy, přibližující se stejně rychle jako světlo.

Probudí ji teprve štěkot Maheniových psů a hlahol neznámých chraplavých hlasů před chýší. Vyskočí a odhrne rohož.

Pět rudých pochodní, kouř, muži.

První kráčí Mahenia, jde rovnou k ní a nese v náručí dítě s bezvládnýma, klátícíma se rukama.

Vairimu vykřikne.

BÍLÝ CHLAPEC

Ňzomo procitá. Zdálo se mu o ozvěně. Vangómbe křičel mnohem hlasitěji než on. Podívá se na matčino lůžko. Je prázdné. Položí na ně ruku. Je ještě teplé. Vchodem proniká do chatrče plápolavá záře pochodní, a vtom jako by se bylo Ňzomovi vzpříčilo v hrdle sousto, a on je nespokne a nespokne... Když muži vcházejí do chýše, strne jako zvířátko v smrtelné úzkosti. Oči zavře na dva západy.

Kde je matka? Muži tiše hovoří.

Jeden z nich je strýc Mahenia.

„Semhle ji posad'te. Opatrně! Vyděsili jsme ji k smrti. Chlapce položíme tamhle.“

Ňzomo pootevře na štěrbinu oči a zamžourá. Kam ho chtějí položit?

„No vida, Ňzomo už je vzhůru,“ řekne strýc Ngaraniga. Co ten tu chce? A strýc Ňzuguna je zde taky... „Musíš vstávat, Komáre. Někdo potřebuje tvé lůžko.“

Komáre... Tohle oslovení do pranice Ňzoma dokonale vyburcuje. Jen až se strýc doví, kdo viděl karavanu první... Už už chce spustit, ale slova mu uváznou v hrdle. Matka sedí s hlavou v dlaních na okraji svého lůžka. Teta Ngege ji nepřetržitě hladí po zádech.

Konečně se matka vzpamatovala.

„Už je to v pořádku. To jen, jak s tím chlapcem vešli...“

Ňzomo se v překvapení kousne do levého palce a teprve za hezkou chvíli si uvědomí, že to bolí. Na matčině lůžku leží chlapec, jakého ještě nikdy neviděl. Obličej, ruce, nohy, celá chlapcova kůže se zdá nabílěna vápnem jako kůže tanečníků o slavnostech. Vypadá to přílišně. Teprve později si Ňzomo povšimne, že jedna chlapcova paže je omotána až k rameni bílou látkou, kterou prosakuje krev. Zraněný sténá. Lesklé krůpěje potu stojí na jeho čele i pod vlasy, které nejsou černé a kudrnaté jako vlasy Ňzomovy, jako vlasy všech lidí, které Ňzomo zná, nýbrž rovné jako psí srst, jenom delší, a žluté jak zrnka prosa. Několik vteřin je Ňzomovi až mdlo.

Pak si prohlédne neznámé muže. Jeden z nich, vysoký a velmi hubený, s úzkým obličejem a nosem ostrým jako zobák, přidřepł k cizí-

mu chlapci, opatrně upravuje obvaz a říká s cizím přízvukem: „Paže je horká.“ Obličej se mu zkriví soucitem. „Bolest určitě moc veliká. Byl to dlouhý arabský nůž.“ Ohlédne se po matce, ukáže na ovázanou paži. „Je to těžké zranění, moc a moc vážné. Bolest velice moc veliká.“

Matka se chlapci zadívá do bledé tváře nejevící známky života. Pak jde do komůrky, kde bude Ňžomo spávat, až jednou doroste ve velkého chlapce, a přináší jemně vydělanou kozí kůži. Přeloží ji, svine a opatrně neznámému dítěti podkládá zraněnou ruku.

Ňžomo pozoruje každý její pohyb. Ústa má vyschlá, ačkoli je chladná noc a neznámí muži se choulí kolem ohniště. Jeden z nich přiložil dříví. Dříví ševelí a praská. Chýší se line vůně ohořívajícího polena.

Muž s cizím přízvukem říká: „Chtěli jeho život. Chtěli každý život, chtěli můj život, život mého bratra a jeho život a jeho život.“ Ukazuje postupně na tři muže, kteří s ním přišli a sedí nyní u ohniště.

Jistě jsou zdaleka. Nehovoří jen cizí řečí. Mají podivně zakřivené nosy, nepodobné kulatému, ploskému nosu malého Ňžoma a většiny lidí, které Ňžomo zná. Když dlouhán při řeči pokyvuje hlavou, připomíná supa připraveného klovnout. A má obrovské nohy... Něco tako-

vého Nžomo ještě neviděl. Nejraději by se rozběhl za Mvangim a všecko mu pověděl.

Dlauhán říká: „Já jménem Josef–Abdulláh. Malý mtoto je můj kamarád. Ach! Jaká s ním bývala zábava! A jak uměl vyprávět! Tak malý, a co znal příběhů! Achach!“

Matka nalévá vodu do velkého hrnce a staví ho na ohniště. Ze zásobárny přinesla sáček prosa a krabičku se solí, vybírá z misky tuk a vaří udi.

Neznámý chlapec leží doposud tiše. Nžomo neslyší ani jeho dech. Rád by se k němu přiblížil. Rád by si na něho sáhl, aby se přesvědčil, jak je to doopravdy s jeho kůží. Ta běloba nepouští? I Nžomo už slyšel o cizincích, kteří přicházejí do jejich země z veliké dálky a o nichž nikdo neví, co tu pohledávají. Mají prý veliké a vysoké chýše z kamene. Třeba je z takové chýše i neznámý chlapec. A opravdu dovede tak pěkně vyprávět? Poslouchat, když někdo vypravuje, je Nžomova největší radost. Většinou vypráví babička. Co může znát a vypravovat takovýhle kluk?

Nžomo si dřepne na paty vedle matky. „Je to s ním zlé?“

Matka odpoví: „Dobře že teď spí. Přines z komory ty tlusté rohože. Cizinci nejsou zvyklí na chlad v horách.“

„Ten kluk může spát na mém lůžku,“ navrhone Nžomo a šeptem dodá: „Já si vlezu k tobě.“

Matka se usměje.

Nžomo nahlas vydechne. Rychle jde do komory pro pokrývky a rohože. Rohože rozprostře po podlaze v chýši.

Strýc Mahenia přináší matce dva zastřelené frankoliny. Přicházejí s ním i Vaňžira, strýc Muturi a Mvangi.

Mvangi a Vaňžira začínají frankoliny škubat.

„Ten kluk bude dnes spát na mém lůžku,“ šeptá Nžomo Mvangimu.

Mvangi jen něco zabručí.

„Lovci otroků ho chtěli zabít. Všecky je chtěli zabít.“

„To vím,“ odpoví Mvangi. „Jestli jsem hned neřikal, že je to karavana.“

„Ale já jsem ji viděl první!“

„Ty že jsi viděl karavanu? Ty jsi viděl červeného hada. Abys vě-

děl, bylo to čtyřikrát deset lovců otroků. S puškami. A měli s sebou víc než desetkrát deset otroků. Otroci nesli slonovinu. Karavana měla namířeno až k moři.“

Ňzomo jen žasne. Jako obyčejně ví Mvangi zas víc než on... Ale s troškou do mlýna přece jen přijít může. „Ten kluk má ránu na ruce. Hlubokananánskou! Tuhle nahoře.“ Pravým palcem naznačuje na své levé paži řez od ramene k lokti, křiví obličej, jako by prožíval nevýslovnou bolest. „To bylo něco!“ Vůbec si neuvědomuje, že délku o prst přehnal.

Na Mvangiho to udělalo ohromný dojem. „Ty jsi to viděl?“

„Nějaký Arab se na něho vrhl s nožem. Ale už je po něm.“ Ňzomo se sám diví, co všecko ví.

Mvangi má ústa dokořán. Konečně se vzpamatuje. „Otec říkal, že se na tábořišti sešly dvě karavany. Jedna z nich měla s sebou otroky.“ Ukáže na cizího chlapce. „Jeho otec je chtěl osvobodit, ale Arabové...“

„Co? Přece ho snad...?“

Vaňžira pohlédne na Mvangiho, pak na Ňzoma. Oči jí zaplanou. Sklopí hlavu. Ňzomo se nezmůže na jediné slovo. Otočí hlavu k bílému klukovi. Pomyslí si: Tak on už taky nemá otce... Chlapec je mu naráz bližší. Teprve po dlouhé chvíli se nakloní k Vaňžire, posunkem ukáže na bílého kloučka a zašeptá: „Dovede prý krásně vyprávět. Aspoň to tamhleten cizinec říkal.“

Voda v kotlíku vře, začíná zpívat.

Matka do ní nasypala proso, pokynula Ňzomovi a strká mu do ruky veliký kalebaš.

„Přines ze spižírny vodu!“

Ňzomo jde, po lidech rozsazených v chýši se ani neohlédne. Teď alespoň všichni uvidí, jestli mám, nebo nemám strach! myslí si a vzpřímený jako čáp vkročí do tmy.

Spižírna je od chatrče pouhých dvacet kroků.

Ňzomo by trefil i se zavřenýma očima, ale sotva se dnes octne venku, přejede mu noční chlad po zádech jako ledová ruka. Křečovitě sevře hrdlo nádoby. Kdyby na něho někdo vyrazil, rovnou by ho kalebašem bacil po hlavě...!

Ale nikde nikdo.

Voda, kterou matka denně nanosí z horského pramene, stojí v objemném vědru. Strýc Mahenia je vyhloubil ze silného kmene a vytřel něčím, co ohavně páchne. Tvrdil, že je to nutné, nemá-li voda zhoustnout, má-li zůstat čirá a nezkalená vodními brouky a jinou havětí. Jenže jít pro vodu ve dne je něco jiného než ji nabírat v bezměsíčné noci z hlubokého vědra ve spižírni, kde už je teprve tma jak v pytli. Donáška vody je sice povinnost žen a děvčat, ale copak by sem matka Vaňžiru dostala? Vaňžira je strašpytel jako všechny holky.

Ňžomo se nahne nad vědro. Levicí se přidržuje okraje, pravicí spouští kalebaš hlouběji a hlouběji. Náhle sebou škubne. Zdálo se mu, že ho někdo chytil za ruku, ale to jen chladná, temně a dutě šplouchající voda mu sevřela zápěstí. Kdyby křikl, rozezvučel by se jeho hlas ve vědru jak v rohu, ale neodvažuje se. Stiskne zuby, jako by mu to dodávalo sílu, ponoří kalebaš ke dnu a poslouchá, jak se nádoba plní. Právě když ji chce vytáhnout, otre se mu o prsty na levé noze něco mokrého a studeného. Ustrne. Vtom se za vědrem ozve zapištění.

S napětím všech sil vytáhne kalebaš z vody, napne zas kůži přes vědro a uhání do tmavé noci. Teprve za chvíli si oddechne. Ty zatracené krysy... Srdce mu buší. Volnou rukou si otre čelo a vrací se k chatrči. Před vchodem leží jako červená rohož vlídné světlo. Vkročí do něho sebevědomější a silnější než dřív.

Muži postávají nad neznámým chlapcem a tiše hovoří.

„Pojďte do mé zingiry!“ navrhone strýc Muturi. „Mám tři kalebaše pombe a včera jsem porazil skopce.“

SWAHIL VYPRAVUJE

Dlouhán s nosem jak supí zobák pozvání zdvořile odmítl. „Musím zůstat u chlapce. Jak mu bude, až se probere, a všechno bude cizí, bez otce a bez matky?“

Ani strýc Mahenia neodchází.

Matka na Ňžoma znovu kývne.

Ňžomo okamžitě ví, co to znamená. Zas musí ven, do spižírny, tentokrát pro kalebaš pombe. Vaňžira a Mvangi ho sledují zvědavýma

očima.

Musí se vytáhnout.

Tentokrát mu po nohou nepřeběhne nic. Vrazí do spižírny, hmátne, a už drží nádobu s pivem. Odvrací se. Nakyslý pach pombe je mu odporný.

Dlouhán, před kterého kalebaš postavil, si ho pozorně změří. Uškĺbne se, až obnaží bílé zuby v širokých ústech obrostlých rozcuhanými vousy: „Asante sana.“ To asi děkuje.

Ňzomo se rychle odvrátí, protože ho to potěšilo. Někteří dospělí si ani nevšimnou, když jim takový kluk poslouží. Posadí se do nohou svého lůžka vedle Vaňžiry, která okouzleně zírá na neznámého chlapce. Když se usmívá, třpytí se její zuby jak perly. Mvangi zařal rty.

Děti nemluví. Na spánek nemají ani pomyšlení. Poslouchají vyprávění dlouhého Svahila, který sedí před ohněm na rohoži a žvýká kousek cukrové třtiny.

„V Nyali je má chýše. Tam je můj člun, tam je moře. Lovím na moři ve svém člunu ryby. Zde není žádná voda tak velká, s tak velkými vlnami a větrem. S tak moc větrem! Lovili jsme dlouhou celou noc. Krásné ryby! Silné ryby s bílým masem! Veslujeme domů. Slunce červeně stoupá z vody. Tu pluje kolem neznámá loď. Vy lodě neznáte. Já jsem viděl mnoho lodí v Mombase. Mombasa je přístav, ale vy přístav neznáte. Lodě jsou veliké, nahoře s chýšemi většími než ty vaše. Snad si myslíte, že lžu, ale Josef-Abdulláh žádné lži nedělá.“

Vytáhne dřevěnou krabičku, nasype si na hřbet ruky dvě hromádky šňupavého tabáku, sehne obrovský nos, zašnupe krátce, ale tak důkladně, že sebou Vaňžira škusne, zašnupe ještě jednou, a pak hromově kýchne.

„Tak tedy,“ pokračuje Svahil ve vyprávění, „bílá loď, na kterou svítí slunce. Byla krásná. Dlouho jsme se na ni dívali, můj bratr Halef i já. Nevěděli jsme, že jsou na té lodi cizinci. Ten den, kdy jsme se vraceli z rybolovu domů, jsme to ještě nevěděli. Teprve druhý den jsem uviděl bvanu Ludvíka. Říkal, že potřebuje lidi k dlouhému safari. Až k jezeru Ukereve. Vy je neznáte. Já jsem tam byl už dvakrát s velkým safari. U toho jezera Ukereve. A přidalo se k nám ještě víc než deset lidí z naší vesnice.“

Ňzomo musí dávat dobrý pozor, chce-li porozumět slovům splýva-

jícím ze Svahilových úst cize a tvrdě. Tak tedy všichni se vydali na cestu: bvana Ludvík, jeho žena s jménem ještě nevyslovitelnějším, ten chlapec a dvacet nosičů.

„Byl jsem stále s bvanou Ludvíkem a memsáhíb pohromadě. Bvana znamená v naší řeči pán a memsáhíb je jeho žena. Nejvíc jsem však býval s Jindřichem. To je tenhle chlapec. Oni mají všichni tak bláznivá jména, že by si na nich zpočátku člověk zlomil jazyk.

Vyrazili jsme z Mombasy. Slunce bylo nad námi celý den. Měli jsme velikánskou žízeň. Někdy v noci se objevili lidé a chtěli ukrást bedny. Bvana ty bedny přivezl z Německa. Byly v nich látky, barevné obleky, černé obleky, bílé obleky a řetězy a lampy a ještě mnoho jiných věcí, které chtěl bvana upotřebit tam u jezera Ukereve. Země se jmenovala Buganda. Říkal, tedy bvana Ludvík, že tam byl postaven velký dům. Jeden pro něho a jeden pro boha, který měl bydlet hned vedle. Je to strašně zamotané, ale oni tomu věří, i když ty se směješ.“

Ňžomo se neodvažoval ani dýchat.

„Dostali jsme se k hoře Kilimandžáru, která má bílý ledový vrcho-

lek. Už nás bylo jenom deset a dva muži. Ostatní se báli Masajů. Vy Masaje neznáte. Dvakrát nám zatarasili cestu, viděli jsme dlouhé železné hroty na jejich oštěpech a přesvědčili jsme se, jak spolehlivě se strefují do cíle. Ale bvana Ludvík se nebál. Šel k nim a nekřičel a ani jednou se nerozzlobil. Myslili jsme si: Probodnou ho oštěpem, vždyť se o nich vypravují tak hrozné věci. Ale Masajové ho oštěpem nezabili. Pozvali ho do svých úzkých chatrčí. Viděl jsem ho pít z rohu kyselého mléka. Náčelník Masajů přiložil k ústům tentýž roh a taky se napil, jako bvana, a to znamená: Já ti důvěřuji. Masajové s námi došli ještě k nějakému velkému bílému jezeru. Tam je vedro, hrozné vedro, a špatná voda. Ale tamodtud jsme uviděli zdejší zelenou krajinu s pahorky. Byly velmi daleko.

Většina lidí už odmítala jít dál.

Bvana Ludvík přišel navečer k našemu ohni. „Vím, že je to pro vás obtížná cesta,“ povídal, „ale já ji taky musím ujít a memsáhíb a můj synáček také.“ A mně řekl: „Ty znáš cestu k jezeru Ukereve. Ty jsi muž, který mnoho viděl. Měl bys s nimi promluvit. Co by se stalo s memsáhíb a Jindřichem?“ Ale já jsem našim lidem domlouvát nepotřeboval. Porozuměli mu. A tak jsme se dostali až sem.“

Dlouhý Svahil upíjí z kalebaše. Matka sedí u ohně a opírá se o zeď. Nespí nakonec vedle rozpáleného hrnce s polévkou? Ňžomo dostává hlad. Dobře si všiml, že matka přidala do polévky spoustu cukrové šťávy, a touží, aby se cizí kluk probral a pustil do jídla. Dřív Ňžomo určitě k udi ani nepřičichne.

„Bvanovi Ludvíkovi se nezamlouvalo mé jméno. Usmyslil si, že mi dá jiné. Nedokázal jsem bvanovi nic odříct. Měl takovou radost... Chtěl mě zavést, až se dostaneme do Bugandy, do božího domu.“

Svahil pije a pije. Když kalebaš zas postaví, pomalu otočí hlavu k Vairimu, nehybně sedící opodál.

„Co se stane s Jindřichem? Bvana je mrtev, memsáhíb je mrtvá. Stalo se to tak. Dorazili jsme k řece Kedong. Napřed jsme rozbili tábor. Je tam návrší. Druhou karavanu jsme neviděli. Už jsme zapálili ohně, protože se blížil večer. Vtom na nás přes návrší zaútočili. Byl jsem právě ve stanu. Šel jsem pro láhev s vodou. Ta láhev, to je něco jako kalebaš. Jindřich byl zízivý a my všichni zrovna tak. Tu se rozlehl křik. To křičel bvana. Bvana nikdy nekřičival. Vyběhl jsem ven.

Viděl jsem všecko. Napadla nás karavana s otroky. Vy nevíte, co to je za hrůzu! Ti lidé jsou spoutáni řetězy jak dobytčata. Bvana stál takhle, obličej rudější a rudější, takhle stál a ruce měl zvednuté a zaťaté do pěstí a křičel na jednoho muže v dlouhém bílém burnusu, byl to nejspíš náčelník lovců otroků, buď Arab, nebo Zanzibařan: ‚Ty psí synu! Alláh tě zatratil. Nevíš, že ti lidé jsou také Alláhovy děti? Propusť je na svobodu! Okamžitě jim dej svobodu!‘

Je sice pravda, že Ingirezové, noví pánové Zanzibaru, vyhlásili zákon, a je pravda, že nikdo už otroky lovit nesmí. Ale Ingirezové tu nebyli. Měl jsem v ruce láhev s vodou. Nevěděl jsem, co mám udělat. Vtom jsem spatřil memsáhib. Běžela ze stanu k bvanovi. Volala na něj: ‚Ludvíku, Ludvíku.‘ Ale to bylo to poslední, co zavolala. Bvana měl v ruce nůž. Vrhł se k otrokům a chtěl přerýznout pouta na vidlici, do které byli zakováni. Najednou se ozval výstřel. Musel jsem se dívat, jak bvana krvácí, a vtom také memsáhib strašlivě vykřikla a zhroutila se k zemi. Také otroci křičeli, vyli, jako by byli rozzuřená zvířata, a ne lidé. Už se stmívalo. Viděl jsem je v záři ohně utíkat. Slyšel jsem práskat výstřely a biče. Dlouhé biče z hroší kůže. Pak jsem se rozběhl a sebral jsem Jindřicha a svůj nůž a chtěl jsem pryč. Nějaký snědý muž vyrazil proti nám. Viděl jsem na jeho turbanu stopy krve. Díval jsem se na ten turban dlouho. Jeho nůž se zaleskl. Nevytáhl jsem svůj dost rychle. Zasáhl chlapce do ramene. Ale pak můj nůž vjel do něho a srazil ho. Vyrazili jsme do buše. Slyšel jsem za sebou střelbu a křik. Snášela se noc. Upadl jsem a Jindřich křičel. Pak mě dostihli. Ale nebyli to lovci otroků. Byl jsi to ty, bratře, a tvoji lidé. Avšak bvana Ludvík je mrtev a memsáhib je mrtvá, Mokele je mrtvý, můj přítel, i Kumemba, co byl náš kuchař.“

Je ticho.

Ňžomo usnul na matčině lůžku.

Vedle Ňžoma spí Vaňžira.

Muži ještě chvílku sedí mlčky.

Pak Mahenia vstane a řekne: ‚Pojď se mnou, bratře. O chlapce se bát nemusíš.‘

Mvangi kráčí za muži. Po celý čas seděl v koutku a pozorně naslouchal.

Vairimu prostírá rohože do úzké mezery mezi oběma lůžky, přináší

další pokrývky a polštáře z ovčí srsti. Pohlédne na Ňžoma a Vaňžiru, kteří spí vedle sebe pokojným spánkem, a přisedne k dítěti rozpalenému horečkou. Tiše zkouší vyslovit jeho jméno, které zní tak podivně. Chlapec zneklidněl, hází sebou. Přidrží ho, aby se nepřekulil na zraněnou paži, cítí, jak je celé jeho tělo rozpalené, rty jsou suché, dech horký. Nerozumí slovu, které dítě šeptá, ale jde a přinese misku s vodou.

Chlapec se napije, křečovitý výraz z jeho tváře zmizí, klesne znovu naznak a usíná.

Vairimu sfoukne hořící olejovou louč a lehne si na podlahu mezi spící děti.

ROK 1894

ZUNGOVÉ

Den po dni vystupuje slunce na oblohu po hřbetech Větrných hor. Nad temnými lesy rostou mraky, tlačí se k úbočím, střásají déšť z chladných vrcholků do propastí a údolí, do klokotavých řek. Tiše jak pardál se plouží kolem lesů, pastvin a šamb mlhy. Každou noc prochází oblohou zářivý průvod hvězd a nepřetržitě plyne čas, řeka, která nikdy nevysychá. Týdny. Měsíce. Roky. Sucha a žízeň, příval dešťů a krysy. Kobylinky, hynutí dobytek, taneční chřestítka a flétna pod plujícím měsícem, ukolébavka a nárek za mrtvé.

„Všecko se opakuje,“ tvrdí staří lidé.

Mladí však mají vlastní oči a uši a v hlavě pochybnosti o neměnném řádu světa. „Nač by byly ruce, kdyby už bylo všecko hotové?“ Stavějí nové chýše, nové silnice a nové mosty. Ale ve všem novém je obsaženo i vše staré, tak jako neexistuje dnešek bez včerejška.

Nikdo nespočítá všecky uplynulé dny a paměť uchovává pouze to, co má hodnotu i pro dnešek, třeba jen jako výstraha.

Mnohé se událo od chvíle, kdy strýc Mahenia a strýc Josef-Abdulláh přinesli do kikujské chýše neznámého bledého chlapce. Staří lidé očekávají konec světa a očekávají ho brzy, vždyť lidé už nerozeznávají mezi právem a bezprávím.

Co pohledávají v zemi muži s žabí kůží a s mnoha jmény? Domo-rodci je nazývají Zungové, běloši nebo Ingirezové, snad podle kmene, z něhož pocházejí, ale také Červené uši. Oni sami si prý říkají Lvi. Kdo jsou doopravdy a co tu chtějí?

První se objevili před několika lety. Lidé zvláštní hosty obdivovali a úslužně hostili, jak je jejich zvykem, a cizinci zas brzy odtáhli.

Přišli však jiní. Postavili si pevné hranaté chýše z kamene, chtěli tu tedy zůstat. Neměli snad v zemi, odkud pocházejí, místo pro chýši a šambu? Nebo je z té země někdo vypudil?

Jako uprchlíci se nechovali. Mluvili hlučně jako lidé, kteří se nemusí bát, a brzy nikdo nepochyboval, že jsou mocní, že si podrobili zázračné síly. I lovci otroků se bojí bílých cizinců s rovnými vlasy a červenýma ušima, silných cizinců se silnými zbraněmi. Nebylo by výhodné získat v bílých mužích spojence? Pak by se už lovců otroků nemusel nikdo bát.

I Vajaki, nejvyšší náčelník Kikujů, tomu věřil a uzavřel s bělošským náčelníkem pokrevní bratrství. Běloši dostali povolení postavit velké opevněné domy, jeden u města Dagoretti. Tvrdili, že tam uskladní zboží, potraviny pro karavany, a také zbraně, kouzelné hřmící trouby, protože na karavanních cestách číhá lecjaké nebezpečí.

Tak se Zungové neboli Ingirezové neboli Červené uši stali přáteli Kikujů. Jejich náčelník se vrátil do země na západě. Muži, kteří zůstali ve velkém domě, jemuž říkali pevnost, se však jako přátelé nechovali. Chovali se spíš jako lvi, a lvi jsou stepní lupiči. Táhli vesnicemi, hrozili domorodcům hřmícími troubami, žádali maso a pivo, z jedné vesnice odvěkli dokonce do své pevnosti děvčata.

Tehdy se v horách rozezněly rohy vyzývající k boji a ze všech vesnic, i z vesnic vzdálených, přicházeli ozbrojení bojovníci únosce potrestat. Zaútočili na pevnost, vypálili ji, ale stálo to mnoho krve, a když ti, kdo se vrátili, ukazovali své rány a vyprávěli o boji proti strašlivým zbraním, mnozí lidé začali ztrácet odvahu. To nebylo vítězství, z jakého by se země mohla radovat, jaké by do budoucna zaručovalo bezpečí, a když běloši postavili novou pevnost, ještě větší, ještě nedobytnější, byli už ti mnozí dokonce přesvědčeni, že je nezbytné žít s nimi v míru a podřídít se jejich vůli. Kdo však může žít v míru se lvy?

Kdo se násilí nebrání, ten násilí živí.

Brzy se rozletěla nová neuvěřitelná zpráva: do země přichází mnohem víc bělochů než kdy dřív a přivádějí si cizí bojovníky, snědé, s lesklými černými vlasy zavínutými do dlouhých šátků: Indy. Lidé vracející se z trhu ve Vambugu tvrdili, že běloši táhnou zemí a žádají ovce a kozy. Kolik kdo má chatrčí, tolik musí odevzdat koz. Majitele, který se vzepře, odvedou a zavřou v pevnosti, kde pro ně musí pracovat.

Nenadešel konečně čas jednou provždy a bez milosti vetřelce vyhnat?

V zemi Kikujů se scházely rady, zasedaly po celé dny a týdny. Čas zatím utíkal. Zbabělci radili vyčkat a neukvapit se. „Oni se zas vrátí do své země.“ Jiní prohlašovali, že cizinci dopravují do pevnosti nové a nové zbraně, tak ohromné a tak těžké, že je táhne na vozech dvakrát osm volů, a každý se přece dobře pamatuje, jak to dopadlo s Kamby, kteří zaútočili u Machakosu na bělošskou pevnost. Jejich vesnice a polnosti byly zpustošeny, dobytek zabaven, neměli co jíst, zbyly jim jen mrtvoly a krysy a černý popel.

I v zemi Kikujů se tu a tam vyskytli lupiči odhánějící cizí dobytek. Ale bylo jich málo a doposud s nimi pokaždé lehce zúčtovali. Právo bylo vždy silnější než bezpráví. Kdyby násilí převládlo, jaký život by všechny čekal? Ještě nikdy žádný ze staršinů neradil pokořit se před násilníky. Nyní to mnozí bázlivci dělali.

Tehdy velký Vaijaki vyzval k rozhodnému boji: „Dlouho se radit znamená zradit.“

Bojovníci se uklidnili a začali se připravovat k boji. Nabrousili si mi, oštěpy a hroty šípů, natřeli štíhlá těla olejem a okrem, pomalovali je bílými válečnými symboly, ozdobili se vlajícími plášti z guerezí kůže a dlouhými pštrosími pery, vyztužili štíty z buvolí kůže – a byli připraveni. Vyrazili za časné noci a zaútočili na pevnost ze všech stran.

Později se říkalo, že někteří zbabělci se nezdržovali ošetřováním zbraní a válečnou výzdobou a dorazili do pevnosti dřív. Protože běloši věděli, kdy mají útok čekat.

Bojovníků, kteří se vrátili, nebylo mnoho.

Muturi vlekl krvácející nohu.

Mahenia vyprávěl: „Při východu slunce jsme zaútočili na vodní příkopy. Vzápětí se za hradbami zablesklo. Slyšeli jsme sykot, jako když hoří bambus. Někteří z nás padli, leželi v krvi, a přitom nikde ani oštěp, ani šíp. Nezalekli jsme se. Vyrázili jsme proti pevnosti. Chtěli jsme střílet šípy. Chtěli jsme vrhat oštěpy. Ale oni na nás stříleli ze svých hřmících trub. Měli jsme zbraně, a přece jsme se nemohli bránit. Jejich kouzelné zbraně jsou příliš silné. Stáhli jsme se, poradili a dohodli, že zaútočíme všichni naráz na jednom místě. Hradby jsme znali, museli jsme je postavit, museli jsme vykopat i široký příkop. Znovu jsme vyrázili s takovým válečným pokřikem, že nám hrdla jen hořela. Běloši nestříleli. Už jsme si představovali... Ale v té chvíli vyšlehl mezi nás z pevnosti červený blesk. Lidé kolem mne křičeli a já jsem také křičel a plival hlínu a krev. A oni stříleli a stříleli. Země a kameny vybuchovaly a sypaly se na nás. Nad hlavami se nám vznášel černý dým. Pak někdo vykřikl: ‚Zajali Vaijakiho!‘ Ještě teď ten výkřik slyším. ‚Zajali Vaijakiho!‘ A my jsme mu nemohli jít na pomoc. Le-

želi jsme jak vrostlí do země. Když utichla střelba a černý dým se rozptýlil, mohl jsem se konečně rozhlédnout kolem sebe. Druzí doposud leželi vedle mne, a v první chvíli jsem ani nezpozoroval, že jsou mrtví. Zůstal jsem nehybně ležet. Viděl jsem, jak někteří z našich prchají k lesu, a tak jsem se rozběhl za nimi. Kousek dál jsme našli Muturiho. Běloši už nestříleli. Ale Vaijaki zůstal jejich zajatcem a nikdo neví jistě, zda velký Vaijaki ještě žije.“

To vyprávěl Mahenia, otec Vaňžiřin, zatímco Muturi pozoroval svou zmrzačenou nohu.

A čas plynul dál.

Lidé vyprávěli, že Zungové odvezli Vaijakiho na ostrov v dalekém moři, kde zemřel osamělý, aniž by ještě jednou uviděl svůj národ. Jiní lidé tvrdili, že se to Angličanům nepodařilo. „Vaijaki utekl do pustých hor a vrátí se, až přijde jeho čas.“

Nástupcem Vaijakiho, nejvyšším náčelníkem Kikujů, se stal Gazirimu. Ale nezvolila ho rada, to Zungové ho jmenovali „šéfem“. Nejvyšším šéfem, který skáče, jak oni pískají. Není nakonec Gazirimu jeden z těch, kdo zradili?

Rady kikujských staršinů zasedají, a přitom nevědí, o čem se vlastně mají radit. Snad o tom, zda uznají náčelníka dosazeného cizinci? Otázka je tak jasná, že ji zodpoví každý kikujský kluk: Ne! Nikdy! Náčelníkem kmene se může stát jen ten, koho zvolili staršinové. Všechno ostatní je v rozporu s obyčejem, zákonem i právem.

A přece členové rad zasedají a pokyvují hlavami. Co podniknou Zungové, odeprou-li Kikujové poslušnost? Strach ze strašlivých bělošských zbraní vzrůstá.

BÍLÝ BRATR

Dvě velká období dešťů už Jindřich žije ve vsi u Červené řeky, v šambě hned zleva za akáciovým lesem, sestupujeme-li po kamenité stezce z Větrných hor. Onu noc, kdy strýc Mahenia přinesl bledého chlapce do chatrče, začal pro všechny nový život.

Ňzomo už ani neví, že někdy býval jedináček. Oba kluci mají spo-

lečné lůžko v komůrce za přepážkou, vedle spižírny, vlevo od vchodu. Nžomo si dodnes pamatuje, jak na to lůžko kácel se strýcem Maheniou v nedalekém lese strom. Matka nakrájela kožené řemeny, napjala je od prkna k prknu, dole i nahoře, a řemeny utáhla. Vaňžira, Nžomo a malý Jindřich, který tenkrát celé dny a noci proplakal a byl plachý jako zatoulaná antilopa, ji při práci pozorovali. Večer bylo lože hotové, široké lože pro dva, jak si Nžomo přál.

Nžomo si už nedovede život bez bílého bratra ani představit. Jeho přátelství k Mvangimu tím ochablo. „Mvangi,“ říkává, „je teď směšný. Dřív býval úplně jiný. Poroučet sice chtěl, ale zas se u něho mohl člověk všelicos přiučit.“

Mvangi neobyčejně vyrostl. Oba malí kluci už mu nesahají ani k bedrům. Dívá se na ně přes rameno a myslí si: Co s vámi, mrňata? Raději půjdu s Kariukim. Dřív to bývalo horší. Dřív jsem neměl nikoho.

Nžomo nechodí rád s většími kluky. Sotva něco řekne, už se mu vysmívají, a když je třeba vzít nohy na ramena, jejich nohy jsou

vždycky rychlejší. Ještě by za ně schytil výprask. Raději si hraje s Vaňžirou. Vaňžira přichází každý den, hned jak skončí práci na poli. Jenže nepřichází kvůli němu, přichází kvůli Jindřichovi.

„On má tak krásné, hladké vlasy... A taky nemluví tak sprostě jako ty.“

Na takovou drzost snad ani neexistuje odpověď.

Copak ta holka zapoměla, že jí Ňžomo vylovil z řeky panenku? Copak už neví, že při tom šlápl na ostrou lasturu a poranil si nohu? Jak tenkrát vyváděla, když viděla krev, jak si tiskla ruku na pusu, a teď najednou Ňžomo mluví sprostě! Jindřich mluví zrovna tak, ale ne před ní. Je to snad poctivé? Ňžomo Vaňžiru nikdy nezradil. Když snědla hrnec medu, a teta Ngege našla usvědčující stopy právě na jeho sukničce, vzal celou vinu na sebe, jen a jen na sebe, ačkoli směl Vaňžire všehovšudy olízat upatlané prsty. A teď má Jindřich takové krásné, hladké vlasy... Správně to říká strýc Ňžuguna: „Ženské jsou falešnice. Jedovaté nádoby.“

Někdy se Ňžomo vzteky vaří, že jsou nyní tři. Protože tři jdou vždy dva a jeden. A ten jeden je většinou on.

Tu a tam se kvůli tomu i poperou.

Chvilí Ňžomo strpí, že se Vaňžira a Jindřich tváří, jako kdyby tu nebyl, že Vaňžira dřepí vedle Jindřicha a nespouští z něho kulaté oči, ale jakmile se začne ještě připitoměle chichotat, musel by být ze železa, aby se dokázal jen tiše vztekat. Vyskočí, ale nezačne se hned rvát, to ne. Provokuje. Ví, že Jindřich není ničím vinen, ale co mu zbývá. Vaňžiru seřezat nemůže. Ženy jsou nedotknutelné.

Většinou se začne chechtat. Zpočátku leckdy ani sám neví čemu. Směje se. Vysmívá se. A pak! Vaňžira se přestává chichotat. První úspěch! Jindřich přestává mluvit o sobě. Druhý úspěch! Otočí se k Ňžomovi a zeptá se ho, čemu se směje, a nejpozději v tom okamžiku už Ňžomo zná odpověď. Například Jindřichovým pihám. Nebo Jindřichovým zlatorudým vlasům, které mu vůbec nepřipadají krásné, hladké a hebké, nýbrž, a většinou opravdu takové jsou, zplihlé a napudrované červeným prachem. Když strýc Ňžuguna zkrátí Jindřichovi křtici čerstvě naklepaným nožem na stříž ovcí, trčí plavé vlasy ještě týden nebo dva jak štětiny a Ňžomo Jindřicha dráždí: „A už zas a už zas je z Jindřicha dikobraz.“ Jindřich je k výsměchu jako stvořený. Třeba jeho

řeč... Ačkoli se pilně učí, jazyk se mu doposud neoblomil, doposud škobrtá o obtížná kikujská slova.

Dlouho se Jindřich v takové situaci na Nžoma nedívá nečinně. „Co je zas s tebou? Tak se mi zdá...“ Uši mu zrudnou, rozžhaví se jako železo v kovářské výhni, a pak už je slyšet pouze funění a rány.

Nžomo se pokaždé jen namáhavě ubrání úderům Jindřichových silných pěstí. Nerad se pere. Mnohem raději zápasí. Snaží se proto dostat Jindřichův krk do svého pravého podpaží. Jakmile se to podaří, je po rvačce, ale do té doby musí rány buď odrážet, nebo chytat. Když si potom, ještě celí udýchaní, setřou z čela pot, krev a špínu, jsou už zase kamarádi. Hněv je tentam, a Vaňžira jakbysmet. Ne, Vaňžira se nevydrží dlouho dívat, jak se ti dva spolu rvou s očima zarudlýma vztekem. Při sporu s druhými kluky jsou však zajedno děj se co děj.

Jindřich je malý bílý Kikuj. Totiž: bílý... Spíš světlý, a ještě jen když právě leze po koupeli z vědra. Má tak jako ostatní kůži opálenou horským sluncem. Je svalnatý a silný. Leckdo se už o tom přesvědčil.

Kolik set dnů mezitím přešlo! Kolik set západů slunce viděly Větrné hory! Všechny dny zanechaly ve stezce života svou stopu, některé hlubší, jiné mělké, ale na onu první noc, kdy strýc Mahenia přinesl Jindřicha do chatrče, Nžomo nezapomene nikdy. Několikrát se probral z neklidného spánku, pohlédl na sousední lůžko, a neznámý chlapec tam opravdu spal, slyšel dokonce jeho zrychlený dech, střelba u řeky Kedong nebyla tedy jen divoký sen. Neštěstí začalo ve chvíli, kdy se prašnou stepí rozvinul červený had. Znovu slyšel Mvangiho vyslovit neznámé, děsivé slovo karavana. Oč krásněji zní safari! S tím cizím slovem vtrhlo nebezpečí.

Proč jsou ti Arabové tak zlí? Lovci otroků byli přece Arabové. A proč je všichni bojovníci ze všech šamb, samozřejmě kromě několika mužů, kteří by zůstali na strážích u žen, starých lidí a malých dětí, nepronásledovali? I Nžomo by byl vytáhl po Mvangiho boku.

Fantazii má barvitou:

Na vyvýšeninách planou signální ohně. Rohy svolávají k boji. Bojovníci, a on mezi nimi, se řítí do údolní planiny. Tam jsou nepřátelé, kteří by jim rádi unikli i se svou kořistí. Jsou to vrazi, a vrazi zasluhují smrt. Ani on s nimi nemá slitování. Ale než zemřou, musí mu prozradit, kam zavlékli otce. Chce mít konečně svého otce!

Ze všech stran vidí přibíhat lidi, kteří pátrají po svých otcích, bratrech, synech. Je jich celý dav. Co když Ňžomo otce nenajde? Vždyť nezná ani jeho podobu... Poleká se, až ho bodne u srdce. Musí sem přijít matka, ano, matka!

Cizí chlapec se ve spánku pohnul. Jeho rodiče leží mrtví v údolí řeky Kedong, a to není daleko.

Tu noc, kdy nemohl usnout a poslouchal dech neznámého chlapce, si Ňžomo zčistajasna pomyslel: Jak se zas dostane domů?

Konečně svítalo.

Ňžomo viděl, jak matka vstává a podpírá si rukou záda. Proč si nelehla na jeho lůžko? Kdyby byla vedle něho, třeba by byl mohl spát.

Cizí chlapec se už také probudil.

Matka k němu šla, vzala prázdnou misku.

Ňžomo byl u nádoby s vodou dřív než ona. „Já sám, maitu!“

Neznámý chlapec se při pití zakuckal.

Ňžomo ještě nikdy neviděl modré oči.

Pak chlapce zas položili naznak a měkce mu podestlali hlavu.

Muži se vypravili s oštěpy, obušky a meči do lesa, kde se poschovalo třikrát deset otroků. Z celého pohoří se lidé sbíhali, aby uprchlíky viděli. Snad je mezi nimi i jejich otec, bratr nebo syn.

Sotva se Vaňžira objevila, už byla u neznámého kluka. Po chvíli se zeptala: „On u vás zůstane?“

Od té vteřiny už Ňžomo na nic jiného nemyslel. Co kdyby se zeptal matky? Ale neodvážil se.

Večer přivedl strýc Ňžuguna vytáhlého Vainainu, který se usídlil ve vesnici jako mundumugo. Chlapec se stále potil, paže mu otékala. Ňžomo viděl na matčiných tvářích slzy a styděl se, že také pláče.

Druhý den po ránu zašel strýc Ňžuguna k strýci Maheniovi. Ňžuguna je už starý a sehnutý. Dlouho rozmlouvali před strýcovou zingirou a Ňžuguna ukazoval holí na matčinu chýši. Mahenia stál jako solný sloup. Konečně se zvolna vydali na cestu. Do Ňžoma se vkradla zvláštní tíseň. Matka dál zametala chýši. Vzpřímila se, teprve když muži vešli. Široce otevřela oči.

Ňžuguna řekl, že ho vyslala rada staršinů. Má odnést nemocného chlapce. Nikdo nemůže žádat, aby se o něho starala právě Vairimu, která je na všechno sama.

Vaňžira, s panenkou v náručí, se přikradla k Ňžomovi. Cítil, jak je ruka, kterou mu položila na rameno, horká.

Matka poodešla k ohni, shýbla se nad hrnek spočívající na třech kamenech, míchala a nezvedala oči.

Strýc Mahenia přistoupil k lůžku a opatrně vzal neznámého chlapce do náruče.

Ňžomo zkameněl.

Matka strnule hleděla do houstnoucí páry. Už nemíchala. Kroutila a mačkala v sepjatých rukách červený šáteček, který jí teta Ngege přinesla z velkého trhu v Kiambu. Pomalu, jako by na ten pohyb musela vynaložit veškerou sílu, otočila hlavu k bledému kloučkovi. Pak se shýbla, zvedla pokrývku a dítě do ní zabalila. Chlapec se tiše rozplakal. Strýc Mahenia ho vynesl z chýše. Shrbený Ňžuguna cupital za ním. Ňžomo prudce vyprostil paži zpod Vaňžiřiných zaťatých nehtů.

Matka postávala ve vchodu shrbená jak stařena. Najednou zastrčila červený šáteček za pas, vyběhla a začala křičet. Křičela, aby se muži vrátili s chlapcem do chýše.

„Vyřid', Ňžuguno, že pro mne vůbec není těžké postarat se o něho. Aní trochu to pro mne není těžké. Vyřid' jim to, Ňžuguno.“

ZÁZRAČNÉ DÍTĚ

Ňžomo je na svého bratra hrdý. Mohl by o něm vyprávět desetkrát deset zajímavostí. Nikdo z vesnice nemá na rameně takovou jizvu jako Jindřich. Je červená, dlouhá jak Ňžomova ruka a kroutí se jak mlok.

Tenkrát, ty první dny, kdy byla Jindřichova paže oteklá a zapálená, se znenadání objevil v chatrči vytáhlý mundumugo s velkou kouzelnickou brašnou na zádech. V kouzelné tašce harašilo něco dřevěného a vedle tašky se pohupoval dlouhý kalebaš se širokým hrdlem. Mundumugo se posadil na paty vedle lůžka, mlčky a pozorně se na Jindřicha zadíval, nadzvedl mu dvěma prsty oční víčka a poslal Ňžoma ven.

Venku se už Mvangi krčil u otvoru ve spižárně a pozoroval, co se v chýši děje.

Ňzomo se k němu připlížil.

Mundumugo právě otvíral kouzelnickou brašnu, vytahoval malé i větší kalebaše a dřevěná pouzdra a kladl je vedle sebe. Pak zakryl kameny na ohništi koženou pokrývkou a začal na ni malovat bílé značky.

„To je ochrana před zlými duchy, jestli chceš něco vědět,“ zašeptal Mvangi.

„To vím taky,“ zalhal Ňzomo. Jinak by byl Mvangi zbytečně domýšlivý.

Mundumugo sáhl po největším kalebaši, vytáhl zátku z kravské oháňky a vysypal na rub rozložené kouzelnické tašky černé fazole. Rozdělil je do hromádek, hromádky postrkoval nahoru, dolů, cinkal zvonečkem, jen tak pro sebe si prozpěvoval, pak znovu sáhl do tašky, vytáhl tři nože a srovnal je podle velikosti. „Přived mi černou kozu!“ vyzval nahlas strýce Maheniu. „Úplně černou, bez jediné skvrnky.“

Ňzomo věděl, že takovou kozu nemají. Každá černá koza má přinejmenším jedno barevné znaménko. I strýc Mahenia to věděl, ale mundumugo potřásl hlavou, až velké kruhy na jeho krku zazvonily. „Rána je podebraná,“ řekl. „On není jako my. Má jinou kůži. Měl bych udělat všechno jinak než obvykle. Ale krev má červenou. Jeho nitro je jako tvé a mé. Přived' prostě nějakou kozu, která by neměla jedinou poskvrnku. Ani jedinou! A vedle ohniště mi rozdělej oheň. Na nože.“

Ňzomo a Mvangi vzali do zaječích. Nechtěli, aby je strýc pro kozu poslal. Kterou by vybrali, když je všechny znají jménem? Za chvíli zaslechli kozí mekot, a když se znovu přikradli ke své tajné pozorovatelně, ozýval se z chýše nárek, šplíchání vody a znovu steny. Konečně mundumugo vyšel a otíral zakrvácený nůž. V prvním okamžiku Ňzomovi napadlo, že kouzelník chlapce zabil, protože v chatrči teď bylo naprosté ticho. Mundumugo však jen prořízl oteklou, zanícenou paži, aby odtekla otrávená krev.

Mundumugo už zase ukládal své kouzelnické náčiní do tašky. Posunkem k sobě přivolal strýce Maheniu. „To zvíře musí být z otcova stáda. Jinak hoch zemře.“

„Ale já přece nejsem jeho otec!“

„Je to zvíře z tvého stáda?“

„Z mého vlastního stáda!“

„Pak musíš být hochovým otcem ty.“

Ani Mvangi nepochopil, co to znamená.

Jindřich prospal celý den a celou noc. Spal ještě, když Ňžomo a Mvangi vyháněli zrána kozy na pastvu. Ani jednomu z nich nebylo do řeči. Ňžomo myslil na Jindřicha nepřetržitě. Večer matka radostně hlásila: „V poledne se konečně probral. Vypil půl kalebaše udi.“ Usmívala se. Také Ňžomo se usmál.

Druhý den se objevili první hosté.

Ňžomo, Vaňžira, teta Ngege a matka seděli právě na verandě zastřešené proti slunečnímu úpalu a čistili fazole, když se k nim přihnuly dvě ženy z dolní vesnice, které po celá léta nenavštívily ani matku, ani tetu Ngege, ani Muturiho ženy. Ňžomo a Vaňžira je vůbec neznali.

Je to pravda, že nějaký bílý chlapec...? A nebyla by Vairimu tak laskavá...? Opravdu už byl nejvyšší čas přijít zas jednou na návštěvu. Vždyť jsme si spolu jako děti hrávaly! Ale jsou-li už jednou tady, podívaly by se docela rády i na toho bílého hošíka...

Ženy dokonce nepřišly s prázdnýma rukama. Jedna přinesla hrnek medu, druhá sáček prosa. Zvaly matku, aby k nim zašla posedět při příští taneční slavnosti, a hlavně chtěly vědět, jsou-li první.

První skutečně byly.

Zato nebyly poslední.

Zvědavost sem hnala lidi z široka daleka, a nejen ženy. Hosté přicházeli druhý den, přicházeli třetí den, s balíčky i nacpanými taškami. Matka pro ně pekla sladké kukuřičné placky, a přitom měla ve spížirně medu, mouky a cukrového sirobu víc, než kdy dřív. Muže častovala pivem.

Život se proměnil jak šlehnutím kouzelného proutku, protože v chatrči ležel cizí chlapec doposud rozpálený horečkou, zázračný chlapec. Jedl teď už víc, ale na cizí tváře se díval poplašeně, vyděšenýma očima. Někdy se schoval i pod pokrývku. Matka z opatrnosti hosty odváděla od lůžka, posílala je domů. Šli. Několikrát se obávala, že snad byla příliš hrubá, že už nikdo nepříjde. Přece jen ji těšilo, že dlouhé období osamělosti minulo. Ale lidé se nerozhněvali. Navečer se v zingirách strýce Mahenii a strýce Muturiho scházeli i muži. Ňžomo nic takového nepamatoval. Také chlapci z ostatních šamb, kteří si dřív s Mvangim a Ňžomem nehrávali, se s nimi najednou chtěli kamarádit.

„Kdy zítra ráno poženete?“

„My paseme u řeky.“

„Tam se můžeme vykoupat, kdy budeme chtít.“

„Přijde ten kluk taky na pastvu?“

Všecko, všecičko se naráz změnilo.

Lidé se však nechovali tak přátelsky jen ze zvědavosti, jen z touhy spatřit na vlastní oči zázračné dítě z jiného světa. Měli ještě jinou, závažnější pohnutku.

Od chvíle, kdy Ňžogore a Muturi skládali přísahu, uplynulo bezmála sedm let. Gizázi seslalo výstražné znamení a Muturi a jeho nejbližší příbuzní byli radou označeni jako viníci, ztratili takřka všechn svůj dobytek a ubytovali se na jediné šambě, na šambě Mugově. Šamby Muturiho a Mahenii přiřkl soud Ňžogorovi. Mugova půda zabavena nebyla, protože majitele už stihl spravedlivý osud.

Ňžorogovy pozemky se opět rozrostly, a vesničané, třebaže by byli

přáli trest spíš jemu, nepochybovali, že rada rozsoudila spravedlivě. Podle staré tradice museli proto přerušit styky s lidmi prohlášenými za zloděje a křivopřísežníky.

Zasloužila si rada jejich důvěru?

Majitelé malých šamb v ní neměli jediného zástupce. Byli hloupější než boháči? Nebo snad neměli otcové chudých rolníků právě tolik životních zkušeností jako otcové sedláků? Všech devět staršinů příslušelo k rodinám bohatých majitelů půdy. Většina jich měla pozemků mnoho, jeden dokonce velmi mnoho. Ten jeden, Matu, otec bohatého Ňzoroga, uplatňoval v radě už po léta silný, rozhodný vliv.

Odkud to prostí lidé věděli?

Ani těch devět mužů spolu nežilo v bratrském míru. Menší chtěli být větší, větší to menším nechtěli dovolit, protože by tím byl ohrožen jejich vliv. Mezi devíti staršiny vzrůstala zloba, závist, hněv, a protože pombe rozvazuje jazyk, tu a tam některý z nich nad kalebašem něco vybrebtal, a vzápětí už zpráva letěla od šamby k šambě.

I když lidé při setkání s Matuem, Ňzorogem a jejich blízkými přáteli, například Kaberem, pozdravili první, nebyl to ještě důkaz úcty.

Před lety, v období sucha, si od Ňzoroga mnoho lidí vypůjčilo zrní. Všichni je doposud ani nemohli vrátit, avšak i ti, kdo už dluh vyrovnali, si myslili: Možná že jednou k němu zas poběžím s prosíkem. Žádal-li mocný Matu, a po něm i ostatních osm členů rady, aby už Muturiho rodinu nenavštěvovali, aby jí nepomáhali, aby s ní nemluvili, většinou to nepovažovali za velké neštěstí. Vždyť Muturiho rodina zrní půjčovat nemohla...

Přesto lidé neplnili požadavky rady příliš rádi. První měsíce přicházeli mnozí k Muturimu, Maheniovi nebo jejich rodinám alespoň tajně, za tmy. Když si už později ani tolik netroufali, znepokojovalo je svědomí. Stále znovu se ptali: Byl tenkrát rozsudek spravedlivý?

Nyní začínal sedmý rok, poslední rok, kdy gizázi mohlo seslat usvědčující znamení, a náhle si lidé začali vzrušeně šeptat, že se Matu vzdal stolice v radě.

Proč to udělal?

Ňzoroge, jeho syn, se dověděl od svého známého, bohatého sedláka v Kiambu, že Angličané sesadili ve dvou rugongách rady staršinů a nahradili je takzvanými šefy. Takový náčelník nepotřebuje souhlas

ostatních, rozhoduje o všem sám, a provede-li, co mu Angličané poručí, dostane od nich každý měsíc pět koz. Známy v Kiambu, který to Ňzorogovi vyprávěl, jistě dobře věděl, co říká, vždyť se stal šéfem jeho vlastní syn, který byl o dvě období dešťů mladší než Ňzoroge. „Zungové,“ říkal sedlák, „nemají o starce zájem.“

Od chvíle, kdy se to dověděl, nemá Ňzoroge klid. Představa, že by musel vykonávat, co mu cizinci nařídí, se mu hnusí. Není žádný sluha. Ale prvenství v rugongu...? A pak: ta odměna!

Chodí kolem řeky a rozhlíží se jako člověk, který nemá dobré úmysly. Když nikoho nevidí, vytáhne nůž a nařeže si rákos. Pak usedne na paty a rozseká ho na malé kousky, které klade po pěti do trávy. To jsou kozy, které by každý měsíc dostával. Za rok by jich bylo šedesát. Stádo! Příští rok zase šedesát... A kdyby i nakrásně bylo polovic kozlů a kdyby každá koza měla jen jediné kůzle... Takové velké stádo se rozmnoží rychle. Jak může získat tak veliké stádo?

Až doposud je první ve vesnici, jeho otec první ve vesnické radě. Otec však zasedá i v rugongu. Jmenují-li Angličané šéfa, rozpustí zároveň místní radu. Stolice je tedy bezcenná. Tomu by tatík měl rozumět. A on tomu také rozumí. Je přece mazaný.

Pro Ňzoriga už je delší čas vesnice o několika šambách příliš malá. Rugongo tvoří devět takových vesnic. Zítřa nebo pozítří se Ňzoroge vypraví za svým kiambským známým a daruje mu dva vykrmené skopce, možná i několik kalebašů piva. Známy mu na oplátku prozradí, kde najde nejvyššího šéfa Gazirimua. Chce-li však Ňzoroge dosáhnout tak vysokého cíle, musí předstírat, že se chystá na dalekou cestu, a všechno důkladně promyslit. Především se nesmí živá duše o jeho plánech dovědět předčasně. Otec by se měl pouze v radě zmínit, co se doslechl o záměrech Angličanů. Členové se rozhoří, začnou svolávat hromy a blesky a neuvědomí si svou velkou příležitost. Nerozpozná ji ani Ňzorogův přítel Kabero, a ten je ve vesnici druhý. Ale jen druhý!

Matu synovi statečně pomáhá. Vyzvídá obratně v radě staršínů, a vše je tak, jak Ňzoroge předvídal: polovina jich chce svolat válečnou radu, kdyby se snad Zungové, ty špinavé hyeny, odvážili sesadit i zdejší zákonnou radu. Ty špinavé hyeny si Matu dobře zapamatoval, ba zapamatoval si i toho, kdo ta slova užil. Udělá svého Ňzoriga

šéfem!

Stolice v radě se Matu vzdal proti Ňzorogově vůli, brzy však syna zkrotil. „Nevyznáš se v taktice. Uchází-li se syn o novou nevěstu, nesmí si se starou zahrávat ani otec.“

V zasedací zingirě rady nastal zmatek.

Jedna stolice je prázdná.

Symbolický kruh devíti, odpradávná zajišťující pořádek a zastupující spravedlnost, se prolomil. Matu už radě nepředsedá. Lidé se odvažují mluvit o něm i o Ňzorogovi hlasitěji. O Ňzorogovi rozhlašují, že chce z vesnice odejít, že se už vydal za nákupem půdy, a někdo dokonce tvrdí, že Ňzoroga odtud žene strach z křivé přísahy. Muturi se ničeho nedopustil. Matu, Ňzoroge a Sýček nejlíp vědí, jak to tenkrát bylo s těmi zapáchnutými kravami.

Nikdo neřekne přímo, co soudí o řečech tak odvážných. S přísahou na gizázi si nelze zahrávat. Když se Muturi náhle těžce rozstonal, všichni to považovali za vůli nadpřirozených sil, všichni věřili, že posvátný přísežný kámen seslal znamení. Všichni tomu věřili a všichni to i říkali, všichni kromě mundumuga Vainainy. Jak by mohli zčistajasna ztratit důvěru v pravdy uznávané od věků? Nebo snad přece jen...?

Staré, zpola zapomenuté pochybnosti znovu lidem vrtají v hlavách. Kdyby byla bývala Muturiho rodina tenkrát odsouzena neprávem, nebyli by oni všichni spoluviníky? Svědomí je žene do Mugovy šamby a cizí chlapec je pro ně vhodná záminka k první návštěvě. Nezajdou hned k Muturimu a jeho ženám, vyhledají napřed matku Vairimu a Maheniu, ale kdyby náhodou potkali Muturiho, nezdráhali by se už odpovědět mu na pozdrav. S Vamburou, jeho první ženou, se vždycky dobře pobavili. Druhou ženu zatím znají jen od vidění.

A tak přicházejí.

Ňzomo má návštěv dospělých brzy po krk. Je mu sice vhod, že je spižírna plná a že matka peče sladké placky, ale kdo má poslouchat ty řeči? Většinou se hosté baví o nemocech.

Pro Ňzoma a Vaňžiru je důležitější, že přicházejí i děti, třebaže Ňzomo zuří, ptají-li se napřed po Jindřichovi. Když Jindřich konečně může vstát a poprvé žene s Ňzomem dobytek na pastvinu, je to pro všechny kluky i děvčátka svátek. Každý kluk, každá holčička chce u

něho být co nejbliž. Kluci mají samo sebou přednost, jen Vaňžira je výjimka. Ostatní děvčata se proto na ni přímo lepí. Musí jim vyprávět o bílém chlapci.

Jednou, velmi časně zrána, přijde Kungu a ptá se Nžoma, zda by s ním on a Jindřich nešli pást. „Taky ti donesu půl kalebaše medu.“

Nžomo ochotně souhlasí, ještě než pochopí velkolepé obchodní výhody, které mu budoucnost nabízí. Uvědomí si je teprve za chvíli.

Dnes med...

Zítřa třeba svazek cukrové třtiny na cucání...

Pozítíí...

Ne, zítřa musí dostat ještě víc. Rovný prut na zhotovení luku! Šíp! Udici.

Nžomo už v duchu své poklady vidí. Nejraději by se rozběhl za Mvangim a sdělil mu, co všechno zítřa nebo pozítíí dostane. Mvangi však bohužel není doma. Nžomo už dohoní jen Vaňžiru, která jde se svou matkou do lesa na klestí. Vaňžiře může zato vyprávět o svých budoucích pokladech bez obav, zatímco Mvangi by jich na něm hned polovinu vyloudil.

Vaňžira se směje. Nevěří, ale druhý den jde na pastvinu s nimi a sama určuje ceny. Nžomo žasne, jak jí to jde. Její tužby jsou však bohužel docela jiné, několikrát se pořádně pohádají, dopálená Vaňžira běží domů a prohlašuje, že s nimi už nikdy nikam nepůjde, nikdy a nikdy, hned večer však Nžoma čirou náhodou potká a tváří se jakoby nic. Strýc Nžuguna říká: „Jak kočka přede, už šilhá po hrnci s masem.“ Nžomo musí využít příležitosti. Snad si přece jen ještě pomůže k vlastní udici.

Bohužel Jindřich nezůstane zázračným dítětem navždy. Nabídky rychle klesají. Ale Nžomo, Vaňžira i Mvangi chodí s druhými dětmi rádi, i když nedostanou nic. Už nejsou osamělí, a to je tak báječné, že by to nedovedli ani vyjádřit.

POMBE JE NÁPOJ MUŽŮ

Uprostřed roku nastává období, kdy z oblohy klesají na promrzající

zemi mraky, mlhy prosakují červenohnědou půdu, brzy se stmívá a je kluzko. Od skluzavek se ozývá jásot a vrískot dětí. V chýších štípe do očí dým, protože na ohništi ve dne v noci doutná dříví. Matky a velká děvčata nestačí mrňatům utírat usmrkané nosy. Noci jsou černé, na obloze nezáří ani hvězdy, ani měsíc, který se jednou podobá oku, podruhé stříbrnému člunu.

Pasáci nosí na řemenech, okouřených do černa, hliněné hrnce, v nichž doutná pod prohřívajícím se listím hrst dřevěného uhlí, špetka tepla v studené výšině horské paseky. Kouř se kolem nich ovívá, štípe do očí, do nosu, do horkých, okoralých rtů, ale hřeje. Kozy špatně žerou, postávají se zježeným hřbetem a strnule civí kulatýma očima do hluboké šedé mlhy, jako by pátraly po slunci.

Když se slunce konečně zas vrátí na svou dráhu, když se řítí, silně a veliké, do modrého zenitu a vystřeluje palčivé světelné šípy, vzduté tmavé mraky se rychle rozptylují, z vod, lesů a pastvin stoupá teplá pára, květiny rozkvétají v sedmkrát sedmi barvách duhy a červené výhonky setby vyrážejí ze země jako chmýří na omládlé kůži.

Tak přichází jaro i za Větrné hory. Jeho teplý, klidný dech se brzy zrychlí a zkrátí, zhorečnatí, a sotva tráva doroste do výše kolen, zas už v slunečním úpalu začíná žloutnout. Pasáci se ovívají, mrzutě vyhledávají stín a touží po mracích.

Jednou ráno je vedro k zalknutí, už když kluci vyhánějí dobytek. Rosa rychle zasychá. Slunce vypadá hrozivě veliké na skelně zářivé obloze. Obzor je do všech světových stran tak jasný, že na jihu kluci rozpoznají veliké Kilimandžáro s vrcholkem bělostným jako stará hlava.

Dnes zaženou dobytek k napajedlu dřív než jiné dny.

Je jich šest.

Náčelník Kariuki, čtrnáctiletý syn mundumugův, který je z nich největší, zarazí svou pastýřskou hůl do země. Kungu, Kachnička, vyhrabe ze skrýše pod vrbou kroužky a podá je Mvangimu. Mvangi, druhý náčelník, o dva roky mladší než jeho kamarád Kariuki, naměří od hole k břehu deset kroků a palcem pravé nohy narýsuje do země čáru. Každý hází třikrát. Kdo navleče rákosový kroužek třikrát na hůl, smí podle pravidla vystoupit z řady. Nikomu se to však nepoštěstilo. Kariuki, Jindřich a Vaveru se strefili dvakrát, ostatní jednou a Mvangi

ani jednou. Prohrál a musí hlídat dobytek. Mlčky se dívá k zemi a po svém zvyku zatíná zuby. Nechce se teď nikomu podívat do tváře. Dobře ví, že se kluci pošklebují, ví také, co si kluci myslí: Mvangi, který by se rád stal prvním náčelníkem, se dal porazit, dokonce od Nžoma, od toho Komára, a od Jindřicha!

Druzí už odešli, a Mvangi doposud stojí bez hnutí. Náhle popadne hůl a dvakrát, třikrát švihne, až vzduch zasyčí. Koza, která klímala pod křovím několik kroků odtud, se poděsila, vyskočila na všechny čtyři a mete si to k břehu. Jinak tu ale nic není, na čem by si zchladil žáhu. Odlouďá se ke břehu a usedne na kmen rozvalené vrby. Říkají jí strážní vrba a leží tu tak už mnoho let. Tenkou černozelelou kůru má zrcadlově vyblýskanou zadky všech pasáků, kteří tu kdy vysedávali. Z kořenových hlíz vyrážejí dlouhé pruty a jejich listoví tvoří nad sedátkem ochrannou střechu.

Ostatní odešli do své zingiry. Ve skutečnosti je to pouhá klenba mohutného stromu mugumo, jehož rozložitě větve zarůstají nesčíslnými vzdušnými kořeny do zavlhle, temně červené půdy. Kluci tu sedí jako v nějaké zelené jeskyni.

V koruně takřka neproniknutelné hnízdí sta a sta ptáků, kteří nepřetržitě cvrlikají, vřeští a brebentí, a přitom jako by tu bylo podivuhodně ticho, v němž ucho rozpozná i nejmenší šelest. Dokud ještě Nžomo a Mvangi museli pásat sami, několikrát se sem připlížili po široké louce u řeky a vždy je oválo zvláštní kouzlo, ale když tu člověk sedí s kamarády, šeptá, kuje tajné plány, je tu teprve krásně.

Zingira je mužská chatrč, kam vlastně děvčata nesmějí. Ale kluci se rozhodli porušit tradici, protože je Vaňžira načapala, když vyhrabávali na šambě Kunguových rodičů burské oříšky, a naznačila, že dovede tajemství zachovat, ale taky prozradit. Hrát si s děvčaty je koneckonců i zábavné, jen by člověk potřeboval předem vědět, jakou mají právě náladu.

Když všecko klope, hrají si děvčata na ženy, vaří jídlo a stavějí je podle obyčeje svým mužům k nohám. Je jich však málo, a tak se kluci kvůli nim leckdy pohádají. Každý nemůže mít svou vlastní ženu, musí se o ni dělit s druhými. Vaňžira má například tři muže: Nžoma, Jindřicha a Kungua zvaného Kachnička, kterého nemůže vystát, jenže Kachnička ji vyhrál v soutěži s bambusovými kroužky, a zákon stano-

ví, že žena se nesmí vzpírat. Musí si vzít toho muže, který jí byl ostatními přisouzen. Kdyby bylo dost děvčat „na vdávání“, všechno by bylo jiné, a vlastně by jich i dost bylo, ale přece si kluci nebudou brát holky, které hned všechno vyžvaní, dokonce matce, a takových holek je většina.

„Líp těch žena míň, ale ty, co jsou, musí být spolehlivá, víte,“ míní Vaveru, který na dnešek přichystal překvapení. „Ale nikdo o ta překvapení nesmí cechnout jediná slovo, jinak se mu zatraceně špatně podaří, víte.“

Vaveru pochází z jiného kmene, žijícího za horou Kiri Ňaga. Do vesnice přišel se svými rodiči po posledním období sucha. Ňzomo o něm mnoho neví, protože ho zpočátku s sebou na pastvu nebrávali, a velcí kluci, Vangómbe, Kamau a Gitu, ho dokonce na každém kroku mlátili. Do party se dostal na přímluvu Mvangiho, protože střílí z luku líp než kdokoli jiný a také dobře hází oštěpem. Takové přednosti Mvangi velice oceňuje. Vaveru bydlí s rodiči u příbuzných vedle Sýčkovy šamby a jeho otec, křivonohý Ngongo, je prý se starochem jedna ruka, i pombe od něho dostává, protože se rád napije. To je dobře. Ne snad, že Ngongo vypije tolik pombe, ale že mu jí Sýček tolik dává. Jinak by dnes Vaveru nebyl přinesl překvapení.

Pod listnatou klenbou je tma.

Chlapci se usadili podle „hodností“. Místo u hlavního kmene patří náčelníku Kariukimu, vedle něho by zasedl Mvangi, kdyby nebyl před chvílí prohrál. Ze tří malých kluků je nejstarší Kachnička. Sedí proti náčelníkovi, mezi Ňzomem a Jindřichem. Vaveru smí dnes sedět po Kariukiho boku. Mezi nohy si postavil tmavohnědý kalebaš.

Ňzomo měl donedávna hlad, pořádný hlad, a těšil se na udi, která bude chladná a osvěžující, protože kalebaše stojí už od rána v chladírně mezi druhým a třetím vedlejším kmenem. Sotva si však vzpomene na pombe, které Vaveru dotáhl, v ústech mu vysychá a po hladu není ani památky, spíš se mu dělá zle od žaludku. Zašilhá po ostatních.

Kachnička civí na kalebaš s pombe jako zajíc na černou mambu.

Jindřich strká ruku do tašky s jídlem, aniž by vyčkal, až dá Kariuki znamení.

Kariuki dnes o takové malichernosti nedbá. A tak si Jindřich utrhne kus placky, zvedne ho do výšky a cpe do úst.

Také ostatní hrábli do tašek a jedí.

Ve své velké zingire se chovají jinak než obvykle. Každý zde hraje nějakou roli. Nikdo z nich není dítě. Všichni jsou bojovníci, ženatí bojovníci, ale tentokrát s sebou ženy nevzali, a dobře vědí proč.

Často si hrají na zasedání rady a debatují, zda mají nebo nemají vyrazit proti Masajům. Jedni jsou do boje žhaví, nebo to alespoň žhavě prohlašují. Druzí si hrají na rozváznější. Vtom vtrhne do zingiry některá žena a vysílením klesne k zemi. „Hlad!“ vydechne. „Hlad! Budete-li ještě otálet, zemřou mé děti hladu!“ Vaňžira tuhle roli hraje velkolepě. Její slova, třebaže jen šeptaná, urychlí rozhodnutí. Někdo vyskočí, většinou Mvangi. Mává rukama, dokud shromáždění nezmlkne, a pak vytasí z pochvy dřevěný simi, ostrý a načerněný saze-mi. „Pusťte nás na ně!“ huláká. „Masajové neprodělali období sucha. Jejich velká stáda vzrůstají, nadouvají se jak mohutná mračna.“ Dobře odposlouchal, jak řeční dospělí. Chlapci mu vždycky tleskají, protože je dobrý řečník, a nedá-li si Kariuki pozor, brzy si parta zvolí za náčelníka Mvangiho.

Jen dnes Mvangi neuspěl. Musí sedět venku a střežit stádo. Ňžomo na něho s účastí vzpomene, a zároveň si uvědomí, že má u sebe i jeho sáček s jídlem. Hlásí se o slovo, ale Kariuki má ústa tak nacpaná, že Ňžomo musí chvíli čekat, než si náčelník uvolní jazyk a vyřkne souhlas s jeho odchodem.

Jakmile se Ňžomo zas vrátí na své místo, dá Kariuki pokyn k zakončení oběda, vstane, a ačkoli nikdo ani nedutá, třepotá rukou, jako by žádal o klid. „Vaveru va Ngongo,“ spustí obraceje se k Vaveruovi, „se zachoval jako skutečný bojovník. Nezalekl se nebezpečí a šel do boje za své bratry. Možná že leckdo už v to ani nevěřil...“

Kariuki uhodil hřebík na hlavičku. Například Ňžomo nevěřil. Vždyť je to taky pořádně dlouho, co Vaveru, který je z nich sice nejdrzejší, ale který je stále jednou nohou na útěku jako šakal, a jakmile se někdo pohne, v bezděčné obraně si chrání obličej rukama, prohlásil, že obstará pombe, a to celý kalebaš, rovnou od kouzelníka Sýčka. Sýček má šambu vedle nich a opíjí jeho otce, ačkoli Ngongo, jak Ňžomo slyšel od lidí, pokaždé v opici zmlátí svou ženu, Vaveruovu matku.

Ňžomo vidí, jak Kariuki usedá a sahá po kalebaši s pombe. Co

kdybych se dobrovolně přihlásil o stráž? bleskne mu hlavou. Pak by mě Mvangi mohl v zingire vystřídat. Protože teď to začne!

Ňžomo nemá strach, že se chystají překročit přísný zákaz. Ňžomo má strach z ďáblů, kteří v pombe číhají. Ti ďábli existují, viděl přece na vlastní oči, jak podnapilí muži přihlouple prozpěvují, jak poskakují na jedné noze nebo blábolí jako malé děti.

Ňžomo zašilhá po Jindřichovi. Jistě je mu taky všelijak. Kdyby s ním Ňžomo mohl na okamžik promluvit... Ale ví předem, že by Jindřich stejně nesouhlasil. I kdyby měl tisíckrát strach, udělal by jen: Pff! Rád se tváří, jako by ho nic nedokázalo rozházet, a to Ňžoma zlobí. Zato Vaňžira Jindřicha tím víc obdivuje.

Jakmile na to Ňžomo vzpomene, stahuje se mu hrdlo už nejen ošklivostí, ale i vztekem. V tomto okamžiku touží, aby si Jindřich pořádně přihnul a plácl sebou jak široký tak dlouhý právě před Vaňžirou. Až by tak ležel v blátě, zatímco on, Ňžomo, by krácel se vzpřímenou hlavou a ani jednou by nezavrával. To by Vaňžira mrkala!

„Taková je pravda, kterou si všichni musíme uvědomit,“ pokračuje právě Kariuki. „Vaveru vyrval pombe ze Sýčkových spárů, a kdo Sýček je, všichni dobře víme.“

At' Kariuki nevykládá! Doopravdy to neví nikdo, Sýček sice bydlí v chatrči připomínající obydlí mundumugovo, ale mundumugem není. Rada mu nedala povolení, dokonce ani Matu ji k tomu nepřiměl. Je snad Sýček Matuův příbuzný? Lidé soudí, že ho Matu živí. Ale proč, to už neřeknou.

Ňžomo se Sýčkovi zdaleka vyhýbá. Nedělá to, protože je stařík křivý a ošklivý, ale protože má divné oči. Ňžomo neví, jak jinak by nazval ty oči, číhající za převislými víčky a těkající na všechny strany, oči, v nichž se občas zableskne, jako by se chystaly skočit na kořist. Do takových očí se nelze klidně zadívat jako do očí matčiných nebo babiččiných.

Kariuki pokračuje v řeči, a Ňžomo ani neví, zda doposud o Vaveruovi.

„... a proto ho za statečnost, kterou prokázal, přijímáme do svého bojového oddílu jako třetího náčelníka.“

Kachnička, který seděl vedle Ňžoma, vyskočí. „T... t... to je podfuk, ve... ve... velikánský podfuk. A... a... a ty si ne... nemůžeš

dě... dělat, co sám ch... ch... chceš.“ Jakmile se Kachnička rozčilí a chce něco říct, koktá. „Já... já jsem v oddílu tak dlou... dlouho, a mne ne... nenavrhněš.“

Ňzomo s Kachničkou chtě nechtě souhlasí. Kachnička k nim patří déle než Vaveru, a je tedy v právu. „Když se volí, musí tu být také Mvangi!“ vykřikne. „Neměl by ho někdo vystřídat?“

Kariuki námitku nepřijímá. „Náčelníkem jsem já, a kromě toho jsem právě chtěl dodat,“ nakloní se k zakrslému Kachničkovi, „že tebe, Kungu, jmenuji rovněž třetím náčelníkem.“ Oslovuje dokonce Kachničku skutečným jménem, bere ho za ruku, také Vaverua bere za ruku a usazuje je po svém levém a pravém boku. „Není důležité, jestli je někdo malý nebo velký. Jak říká přísloví: Vůl je velký, leopard malý. A přece leopard vola roztrhá.“

Ňzomo zívá. Zbývá mu už jen naděje, že se Kariuki d'áblů v pombe možná také bojí. Kdyby tu tak byl Mvangi... Mvangi by se vze- přel. Ne ze zbabělosti, ale protože vidí na svém otci, co ti d'áblové dovedou.

Kariuki znovu řeční. Prohlašuje, že pivo je nápoj mužů, a proto dnes ženy do zingiry nesměly. Pít pivo však mohou jen takoví muži, kteří jsou s to udržet jazyk za zuby, tak jako bojovníci skrývají simi v pochvě, aby nemohl nikomu ublížit. Pak vyhrabe zpod mechu a zatlí- vajícího listí buvolí roh a pět malých kalebašů, vytrže je prsty, klepne rohem, v němž se ubytovala celá rodina brouků, a kalebaše rozdá.

Vaveru nalévá.

Chlapci nastavují kalebaše roztřesenýma rukama. Žlutohnědé kalné pivo žbluňká, pění a kysele páchne. Všichni už drží naplněné kalebaše za rozpůlené hrdlo.

„Dnes se tedy, bratři, ptám, zda přijmeme Vaverua, kterého všichni známe, do našeho batuni. Ví snad někdo z vás, že by se byl kdy Vave- ru va Ngongo dopustil nějakého nečestného činu?“

Všichni mlčí.

Ňzomovi napadne, že přece Vaveru ukradl pombe, ale to asi ne- čestný čin není.

„Tak tedy pijme a pijme až do dna!“

Pivo kysele páchne a chutná ještě kyseleji. Ňzomo šilhá přes okraj nádoby, ale nezachytí jediný pohled. Všichni sklápějí oči k pivu.

Sklopí je také. Vidí stoupat bublinky. Přestane pít a lapne po dechu. Hrdlo mu hoří. Nakloní kalebaš. Pivo mu stéká po bradě, po krku, po břiše, je to odporové, ale Jindřich také ulévá, také na to vyzrál.

Vaveru dopil první.

Ňzomo poslední.

Kariuki však pokynul, a Vaveru nalévá znovu. Všichni zas poslušně přiložili nádobky k ústům. Jindřich pohybuje rty, jako když koza přežvykuje. Oči se mu lesknou.

Zkouška, při níž pivo prověří, kdo je skutečný muž, pokračuje.

Vaveru pije hltavě. Pak vstane a předvádí, jak se otec vrací z pitky, jak zpívá, žvatlá, vrávorá. Kluci se válejí smíchy. Ňzomo zjišťuje, že se dnes může smát neustále, a to se mu ještě nikdy nestalo. Smích z něho prostě vybuchuje. Vaveru mečí. Jindřich vši silou dluobe Ňzoma do boku a také se směje.

Co se s Jindřichem děje?

Jindřich zpívá, zpívá cizí, úplně neznámou píseň, jakou ještě nikdo

z pasáků neslyšel.

„Ach děťátka, spěchejte, spěchejte blíž...“

S Jindřichem se něco stalo, něco, co ještě nechápe ani on sám.

Od oné strašné noci, kdy byli otec a matka zavražděni, zastřely jeho paměť ticho a tma. Jen zřídka se v té temnotě zablesklo, jen zřídka pronikl do tíživého ticha vzdálený hlas, jen tu a tam nahlédl do světa, kde existují obrázkové knížky, kašpárek, dřevění koníci zapřažení do vozíku, tančící káča, dům pod ohromným stromem s bílými svícemi květů, široká brána, chladné kamenné zdi, tmavá síň, svíčky.

V domě pod kaštanem zpívají při flétně.

Hebký hlas... Chladná ruka na Jindřichově čele... Vlasy jak sluneční záře... Matka! V rukou má lampu. Všude jsou rozsvícené lampy, na stole, na zdi, pod stropem. Dům je plný světla a má okna! Okna s širokou římsou! Takovým oknem dítě vidí všechno: slunce, vichřici, déšť, blesk s údery hromu v patách, vířící sněhové vločky.

Písně, písně a znovu písně!

Jako létavice na nočním nebi kmitnou občas jednotlivé obrazy Jindřichovou zatemnělou pamětí, většinou ve snu nebo v předjitřním polospánku, krátce zazáří a zhasnou. Ale teď, v houfu hulákajících kluků, se mu v hlavě poprvé rozsvítilo. Tu vůni, která se mu vznáší kolem nosu, přece zná.

Vidí, jak otec staví na stůl malý průsvitný džbáněček. Není to kalebaš, džbáněček je ze skla. Vidí i schody do sklepa, kde v zatuchlém chladu stojí sud.

Ten sud...

A ta vůně...

Ňzomo se od Jindřicha odvrátí, sáhne po kalebaši a pije. Zbytek vylije. Pomalu už neví, co se kolem děje, že Jindřich vyskočil, šermuje rukama, pitvoří se, řeční a zpívá.

Je to dnes vedro! Až se oči klíží! Foukne si zespodu na obličej. Ale je to dnes horký vítr!

Náhle si vzpomene na Mvangiho: Ten se má!

MVANGI SE OBĚTUJE

Obloha se zatahuje mraky temnějšími a temnějšími. I stromy jsou zmalátnělé vedrem a nad horou Kinangopem rachotí hrom.

Mvangi sedí na kmeni rozvalené vrby. Nemůže pochopit, proč právě on, který se vyrovná i Kariukimu, nenavlékl dnes na hůl ani jediný kroužek. Jindřich, ačkoli je nejmladší, třikrát hodil a dvakrát se strefil.

Nejsou v tom čáry?

Něco takového existuje, a neštěstí pak stíhá neštěstí.

Mvangi slyšel vyprávět, že někteří lidé se zabývají dokonce jen a jen černými kouzly, přivolávajícími na hlavu druhých neštěstí. Ne, Vainaina ne. Ale ten starý mundumugo před Vainainou... Mvangi se na něho už nepamatuje, zato tím líp strýc Ňžuguna, dědečkův nejlepší přítel. Ňžuguna a dědeček byli z téže věkové skupiny, a jak otec Mvangimu vyprávěl, chovali se k sobě jako bratři.

Jednou ráno našel Ňžuguna před svou zingirou hyení trus. Tenkrát ještě nebyl tak starý a shrbený jako dnes, ale přesto se polekal, protože hyení trus je špatné znamení, záhu. Celý dvůr a i dům musely být očištěny, ale bylo už asi pozdě. Když chtěl totiž Ňžuguna hnůj zahrabat do země, topůrko motyky se zlomilo. To bylo opět špatné znamení. Vzal jinou motyku a udělal kolem hromádky trusu příkop, který naplnil vodou. Ale voda se vsákla do země a hnoje se ani nedotkla. Ňžuguna se tedy vydal k mundumugovi, k tomu starému, který tu byl před Vainainou a na kterého se Mvangi už nepamatuje, a přivedl mu hned vykrmeného skopce. Když se ale vrátil, ležela v chatrči jeho první žena se zlomeným kotníkem. Spadla do příkopu, který Ňžuguna vykopal. Večer se konečně mundumugo dostavil, ale léčil ji špatně. Už nikdy pořádně nechodila.

Co kdo proti mundumugovi zmůže? Většina lidí má z jeho kouzelnického umění strach. Mundumugo není obyčejný člověk. Hovoří s Ngajem, přebývajícím v ohromné ledové jeskyni na hoře Kiri Ňaga, a může mu všelicos namluvit. Strýc Ňžuguna tenkrát mundumuga proklel a prohlásil, že je načase, aby se Ngaj konečně jednou dověděl pravdu, a proto si s ním on, Ňžuguna, promluví sám. Ale za dva týdny mu posla kráva. Pak se těžce rozstona. A dnes? Bez hole se neudrží

na nohou. Lidé věří, že ho někdo očaroval, a on se nemůže bránit, protože neví, kdo to byl.

Má snad i Mvangi nepřítele, který baží po jeho neštěstí? Zkusí házet ještě jednou, snad se doví svůj osud. Vezme hůl, dojde doprostřed louky a zabodne hůl do trávníku. Kroužky se ještě povalují kolem. Pak naměří deset dlouhých kroků a opět narýsuje palcem čáru.

Hodí.

Ale kroužek vyletí příliš zprudka a příliš vysoko, mine vrcholek hole, a než dopadne k zemi, tančí ještě chvíli v trávě.

Tedy přece...

Mvangi se pro kroužek shýbne, avšak zaváhá, nezvedne ho. Od velkého stromu mugumo slyší zpěv a smích. Vysmívají se snad jemu? V prsou, právě tam, kde tluče srdce, ho zabolí. Jsou dokonce i kouzla smrtící...! Přetře si předloktím čelo. Náhle cítí, jak je sám.

Oni se mohou smát.

Já tady musím stát.

Zaposlouchá se do zvuku slov, která pronesl sotva šeptem, a naráz se mu uleví. Hlídá smích svých kamarádů, a to je posilující představa, osvěživá jak doušek průzračné, chladné vody. Může snad být stráž svěřena komukoli? A co když ty černé čáry jsou jen povídačky?

Znovu zvedne kroužek, hluboce se nadechne, zavře oči, aby se soustředil, pak zamíří na hrot hole, rozpřáhne se, a vidí, že se mu ruka chvěje, jako by ji roztrásla neviditelná síla.

Vzpřímí se.

Kdo by ten nepřítel mohl být?

Kariuki?

Hádají se a perou. Jednou je silnější a mrštnější Kariuki, podruhé on. Ale bojují čestně. Vainaina, Kariukiho otec, je sice mundumugo, ale copak tenkrát bábu nezachránil?

Vaveru?

Co o něm kdo ví? Jeho otec prý u Sýčka občas i spává. Ale proč by měl Vaveru nenávidět právě Mvangiho, který ho přivedl do oddílu?

Kungu?

Mvangi se mu občas vysmívá pro křivé nohy. Jenže Kungu určitě čarovat nedovede.

Malí kluci?

Ňžomo? Komár? Ani pomyslení.

Co však Jindřich? Jindřich je cizinec.

Už leckdy se Mvangi sám sebe ptal: Proč ho vlastně nemám doopravdy rád, vždyť ostatní ho rádi mají? Závidím mu, že ho všichni obdivují? Lidé z vesnice už ne, ale jinak každý, kdo se objeví. Přitom Mvangi cítí, že ho k Jindřichovi zároveň něco přitahuje. Jindřich patří do cizího světa plného zázraků. Mvangi se na ten svět důkladně vyptal Josefa-Abdulláha. Je to teď jeho strýček: oženil se s příbuznou malé matky. Strýc Abdulláh mu pověděl všechno, co o světě Zungů věděl, snad i víc. Vypravuje rád, pomáhá si při tom rukama nohama. Palcem pravé nohy kreslí do písku lodě, a když hovoří o bvanovi Ludvíkovi, Jindřichovu otci, najednou se už nejmenuje Abdulláh, nýbrž Josef a jen Josef.

„Je to pravda,“ vyptával se Mvangi, „že ti lidé bydlí nad sebou? Jedni nad hlavami druhých? A jak to, že v jejich chatrčích svítí ta malá sluníčka, ty lampičky? A opravdu mají běloši ve zdech svých

chýší pramen a opravdu ho mohou otevřít a zas zavřít? A co je kůň? A co je kolo? A co je stroj, povídej, strýčku, nakresli nějaký stroj!“

A strýc Josef-Abdulláh kreslí.

Takový stroj vypadá jako slon s ohromnými bradavicemi na hřbetě, který vyfukuje z chobotu kouř.

Mvangi si leckdy myslívá, že ani sám strýc možná ještě skutečný stroj neviděl.

Jindřich kdyby tak chtěl vyprávět... Tu a tam i začne, ale zčistajasna neví, jak dál. Mvangi už za ním dokonce několikrát zašel. Ale vždy jsou nablízku Vaňžira, Nžomo a ostatní děti, a před těmi se vyptávat nechce. Vlastně už Jindřicha docela dobře snáší, jenom ho neobletuje jako ostatní. Nerad dělá, co dělají všichni. Docela rád by teď byl tady venku sám, kdyby tu stráž nebyl dostal za prohru. Byl si tak jist, jist jako vždy, a najednou se mu třese ruka...

Mvangi vyrovnává kroužek. Kroužek musí letět klidně a nesmí se třepotat. Pak se zakloní, rozpřáhne, napne tělo jako luk, a právě když kroužek vymrští, vyklouzne někdo zpod velkého muguma jako kůzle a mázne sebou do trávy.

Kroužek přeletěl hůl.

„Právě teď,“ sykne Mvangi, zatímco Jindřich se už sbírá a hopká za nejbližší křoví.

Zbývá ještě hod do třetice.

Ale na ten se Mvangi už nezmůže.

Z které si zahrady u řeky se zčistajasna rozhlaholí křik, nadávky a vzápětí poděšený mekot.

Mvangi se přikrčí, běží k pobřežním křovinám a rychle počítá hnědé a hnědobílé krávy, které polehávají ve stínu a přežvykují. Stádo ovcí leží pod trnitým bušem na stráni. Vsadil by se, že nechybí jediná.

Zato kozy jsou fuč.

Tamhle pádí po svahu od zahrad s kozlem v čele, divoce vyhazují a mečí. Za stádem letí dvě postavy a šlehají bičem. První, tlustá, malá, je jedna z Matuových žen a má přezdívkou Hroška. Jako by Mvangi slyšel její funění až sem... Druhá je určitě Nžigu. Převyšuje svou sestru Hrošku o dvě hlavy a dovede strašlivě nadávat. Říkají jí Kost.

Co nevidět vletí kozy mezi ovce a krávy, dobytek se poplaší, a až uvidí ještě ty dvě...

Mvangi zavře oči. Nemůže-li pohromě zabránit, nemusí se na ni ani dívat. Vzápětí však jako by mu něco řeklo: Jsi hlídač. Máš odpovědnost! Ostatní se na tebe spoléhají!

Rychle zas oči otevře, vzpřímí se. Honem honem chce něco podniknout, ale Kost už ho zahlédla, mění v běhu směr, uklouzne, plácne sebou do trávy jak široká tak dlouhá, řve a volá sestru na pomoc. Hroška se k ní valí a funí za tři. Mvangi se hryže do ruky, ale Kost už je na nohou a řítí se rovnou na něho.

Mvangi se rychle proplétá pobřežním bušem. Teprve za chvíli si vzpomene, že na pastvině zapomněl svou hůl, svou krásně vyřezávanou hůl. Copak kluci v té prokleté zingire ohluchli? Stačí, aby jedna z žen jen nakoukla pod listnatou korunu. Ale proč by měl mít s kluky soucit právě on? Pili bez něho, bez něho ať taky schytají výprask. Možná že ženy dokonce kalebaš poznají. Všechny kalebaše mají přece poznávací znaménko. Těš se, Vaveru, na ten tanec, který ti otec vyhubnuje na zadek!

Mvangi se takřka škodolibě raduje. Jen aby se žádné dobytče nezaběhlo! Nejednou se zvířata zatoulala až k bažinám, kde číhají krokodýli. Z Kosti už Mvangi strach nemá. Ta ho už nedožene. Chrlí dál své nadávky a netuší, jak mu pomáhá. Slyší-li ji Mvangi zprava, uhe doleva, řve-li Kost nalevo, Mvangi uhe doprava, je to celkem jednoduché, a tlustá Hroška se už vzdala, nestačí jí dech. Možná že se vzdala i Kost. Najednou je kolem ticho.

Mvangi se zastaví a naslouchá. Cvrčci cvrkají. Kozy mečí. Začne se drápat po stráni nahoru. Dobře že tráva a křoviny jsou tu tak vysoké. Teď právě vůbec nezáleží na několika škrábancích.

Opatrně rozhrne větve a vykoukne.

Kost a Hroška stojí asi dvacet kroků od něho nedaleko strážné vrby. Kost zvedla dlouhé paže nad hlavu. Hroška funí. Na pažích se jí třesou polštářky masa.

Náhle někdo kýchne.

Ženy se prudce otočí.

Pod listnatou klenbou stromu mugumo se něco děje!

„Teď ho chytnu!“ zaječí Kost a vrhne se dopředu.

V tom okamžiku Mvangi vyběhne z křoví. Nedovedl by říci proč. Prostě to udělá, vyrazí varovný pokřik, prokličkuje mezi oběma že-

namí, sebere u strážné vrby svou hůl a řítí se proti proudu řeky k zahradám. Teprve když slyší, že ho ženy pronásledují, uvědomí si, co dělá. Zajišťuje klukům únik. Přilákal na sebe pozornost nepřítele. Obětuje se, aby ostatní zachránil, zároveň však lituje, že jeho hrdinský čin nikdo nevidí. Ještě jednou zahaleká, protože ze zingiry už rychle vybíhají příkrčené postavy, Kachnička, Vaveru a nyní Kariuki, ale nikdo z nich se po něm neohlédne. Všichni pádí rovnou cestou ke kravám.

Dlouhá Kost nedopřává Mvangimu příliš času k hořkým úvahám. Přiběhla už nebezpečně blízko. Mvangi musí znovu získávat náskok. Nenadále objeví skrýš: kamenitou jámu za hradbou kopřiv. Seskočí, nasbírá kameny a začne je vysokým obloukem pálit do zahrad. Jeden kámen práskne do bambusového plotu. Druhý roztříští banánovníkový list.

„Tamhle je! No počkej, syčáku jeden! Ty budeš dělat takovouhle paseku v cizích zahradách?“

Kost je už od Mvangiho sotva deset kroků. Kameny jí určitě přefičely nad hlavou. „Pojď, nevlč se tak!“ volá na sestru. „Musíme ho chytit. Je z Muturiho chátry, já jsem ho poznala.“

Mvangi zůstane ležet, dokud se Kost a Hroška nepřeženou kolem. Už je u strážné vrby, a ještě slyší, jak se sestry hádají. Zvedne svůj pytel, který zůstal ležet za kmenem, a oklepává si z nohou hlínu a nalepenou trávu.

Náhle si všimne rozházených kroužků.

Váhavě jeden zvedne, zarazí hůl do díry, stoupne si za čáru, hodí, a strefí se. Sáhne po druhém kroužku, hodí, a vzápětí navleče na hůl i třetí kroužek.

Ulevilo se mu.

Utíká podél břehu, aby se přesvědčil, jestli tu nezůstalo žádné dobytce. Náhle si vzpomene na otce. Co to ta Kost na konec řekla?

KALEBAŠ

Cesta mezi Červenou řekou a vesnicí se táhne přes tři holé a ploché

pahorky. Z vrcholků stromů při břehu lze dohlédnout až k šambám, a kdo malounko přivře oči, jako by viděl prosné pole zčeřeně větrem.

Na druhém pahorku najde Mvangi kalebaš. Když ho obrátí dnem vzhůru, vytečou z hrdla poslední kapky. Pečlivě nádobu očistí. Je tmavohnědá, jako vyleštěná kůží, u ohmataného hrdla má malý hrbolek s nepatrným otvorem.

Mvangi k otvoru přičichne a otřese se odporem. A po něčem takovém jsou dospělí jako posedlí... Mne si nos, aby co nejrychleji zahnal nakyslý, zatuchlý pach. Možná že je teď Kariukimu, Komárovi a Jindřichovi špatně. Krátce se zasměje a putuje s kalebašem v ruce dál.

Oblohu zatáhla šedivá mračna, po útočném slunci není ani památky, země a stromy odpočívají v strnulém bezvětří. Zastavila se snad i řeka? V kvetoucím papírovníku nehybně visí jeřáb paví s rozpjatými křídly. Mvangi se neodváží zatleskat a vyplašit ho. Jiného ptáka nevidí ani neslyší. Horký vzduch se otřásá jen písni cvrčků. Všude cvrkají cvrčci. „Teď si tak zaplavat...“ zašeptá Mvangi toužebně, ale vzápětí na řeku zapomene. Nad třetím pahorkem se vznáší sloup červeného prachu. Pasák má být u svého stáda! Mvangi se dá do běhu. Obloha se podobá žlutohnědému zvonu, v němž je uvězněn vítr. Vzduch je pára, lnoucí ke kůži jako hustá, těžká srst.

Mvangi si uvědomí, že se z něho cestou od řeky vytratila radost ze tří kroužků úspěšně navlečených na hůl. Má naopak zlost, a jak to teď často dělává, když je sám, polohlasně si brumlá: „Klidně si ženou domů, ani je nenapadne počkat. Odlákal jsem od nich Kost a Hrošku, a jako by se nic nestalo...“ Snad vdechuje zlost s parným vzduchem. Je jí plný, stoupá mu až k hrdlu, stahuje mu ústa, jako by byl kouzl do hořké bobule. „Copak už nejsem druhý náčelník? Aspoň kdyby jim bylo zle, ale pořádně zle!“ Škodolibá naděje je však jen nedostatečná náplast na zklamání, že na něho kamarádi zapomněli.

V prudkém vzteku křečovitě sevře hrdlo kalebaše. Nemůže-li si ulevit jinak, může aspoň prásknout kalebašem o skálu, roztříštit ho na tisíc kusů. Ještě než si stačí uvědomit, co dělá, vymrští nádobu jako kuželku. Kalebaš se chvíli točí ve vzduchu, ale na skálu nenarazí. Kolmo ji mine a zapadne do nízkého, trnitého buše.

Mvangi jen zafuní. V uších mu zvoní, že by to ani cvrčci neuměli hlasitěji. Pomalu, rozmyslně, tak, aby se zbytečně nepopíchal, vy-

prošťuje kalebaš z trnitého houští.

Otec je v zingire. Sedí u něho neznámý muž a oba vesele popíjejí. Mvangi to pozná, jakmile zaslechne, ještě z dálky, otcův smích. Tíse se otřese. To prokleté pombe... A teď ještě ten opožděný návrat... Přitom se zdržel jen proto, že táhl kalebaš. Všim je vinen Vaveru. Kdyby nebyl přinesl pivo, nikomu by bylo nenapadlo to pitomé losování, Mvangi by nebyl musel hlídat, kozy by se nebyly rozutekly, nebo by se alespoň nebyly rozutekly jemu, nikdo by neměl důvod posmívat se mu, neměl by ani starosti, kam teď s kalebašem.

Mvangi uvažuje a uvažuje, až si vzpomene, že v kůlně leží kromě starého kovářského náradí i všelijaké harampádí. Nadzvedne dvířka. Kožené řemeny nebezpečně vržou. Rychle postaví kalebaš za svinutou kozí kůži, kterou už dědeček používal jako měch, dveře opět zasune a plíží se kolem zingiry. Třebaže se rozhlíží na všechny strany, Ňzoma a Jindřicha ani nezahlédne.

Z matčiny chýše se kouří.

Mvangi si musí rozmyslit, co řekne, kdyby příběhly Kost a Hroška a spustily rámus. Snad ostatní doma nic nevyzvonili...? Musí se s Ňzomem a Jindřichem co nejdřív domluvit.

Ještě než vstoupí do chatrče, zvětří, že matka peče v horkém pope-

lu banány. Lákavější pochoutku nezná. Jsou sice tak horké, že je musí přehazovat z ruky do ruky, ale zato ta chuť...

Matka štípá dříví.

Mvangi ustrne. Jeho nožem s rukovětí z kančího klu, nožem od otce! Je to ostrý nůž, otec ho nabrousil na kameni u řeky, a patří k němu i krásná kožená pochva. Nikdo ve vesnici nemá takový nůž a takovou pochvu... Když před dvěma týdny nacvičovali první tanec, ptal se nejen Kariuki, ale dokonce i Kamau... Náhle si Mvangi uvědomí, že je dnes opět nácvik. Jak na to mohl zapomenout?

Matka k němu otočí hlavu a přivře oči.

Mvangimu se stáhne hrdlo. Vyprávěli něco Ňžomo a Jindřich? Ať je to jakkoli, on s nimi nepil. To je jeho štěstí. Opravdové štěstí. Něco však říci musí. Jakmile se matka takhle dívá...

Matka si protírá oči.

„To je dnes kouře! Nechce a nechce to hořet!“

Slyšel Mvangi dobře? „Pust', maitu!“ Poklekne vedle ní a vytáhne z tašky bambusovou píšťalu. Když stáhne náustek a zacpe otvory, lehce rozfouká řeřavé uhlí v plamének.

„Zůstaneš už doma, Mvangi?“

Mvangi teď vidí svůj nůž zblízka. Po ostří se rozbíhají špinavé paprsky pryskyřice. Rovnou aby začal cítit... Nejraději by do všeho praštil. Ale jen se, Mvangi, krot'. „Totiž...“ rozkašle se, protože řeřavé uhlí začalo čadit. „Přece víš, že mám dnes nácvik. Přišilas mi zas na čelenku pera?“

Matka se usměje. Kolem očí se jí rozběhnou drobné vějířky vrásek. Potřásá hlavou, ale nepřestává se usmívat.

Co to znamená?

„Ale vždyť jsi věděla...“

Stále ten úsměv.

„Ta pera už tam nejsou.“

„Ale proč?“

„Protože jsem ti místo nich přišila dvě nová, černá.“

„Maitu!“

„Dostala jsem je od babičky. Jsou po dědečkovi. Velká, černá, pštroší. Připevnila jsem je přesně doprostřed.“

Mvangi zahanbením až zrudne. Ach maitu, myslí si, tys mi nachys-

tala tak krásné překvapení a nemáš ani tušení, jakého překvapení se dočkáš ode mne. Kdyby nebyl tak velký, asi by matku k sobě přitiskl. Tak on má černá pera! Pera, jaká nosí na čelence bojovníci!

„Dík, maitu. Potřebuješ ještě ten nůž?“

„Vždyť nejsi slepý. Nebo mě chceš zastat?“ V jedné ruce drží matka nůž, v druhé dřevo.

Co se dá dělat?

Nakonec musí Mvangi štípat třísky vlastním nožem, ačkoli ho to přímo bolí. Jak mohou být ženy v určitých věcech takhle tupé? myslí si.

„Zajdi později za babičkou.“

Mvangi přikývne. Ne, doposud matka neví nic, a on musí mluvit s Nžomem a Jindřichem co nejrychleji.

„Kdo je to u otce, maitu?“

„Myslím, že někdo kvůli kravám.“

„Kvůli jakým kravám?“

„Otec se chystá k muzamakimu, chce koupit pastvinu. Ten cizinec,“ ukáže matka k zingire, „nám krávy prodá.“

Dosud hlídával Mvangi ovce a kozy, a teď budou mít krávy! Pro krávy potřebují přirozeně větší a tučnější pastvinu. „Ještě dva měsíce,“ řekl otec před několika dny, „a období nespravedlivého rozsudku je za námi, dostaneme zas svou půdu a já své kladivo.“

A on, Mvangi, nechá kozy vtrhnout do Matuovy zeleninové zahrady! „To se mi zas jednou něco povedlo!“ zamumlá, a když se na něho matka tázavě zadívá, vyhrkne: „Říkám jen, jak krásně se dnes při tanci ta pera budou houpat.“

„Při jakém tanci? V blátě snad tančit nebudete. Za chvíli přijde bouřka.“

„Ále!“ Mvangi se naděje na tanec dobrovolně nevzdá. Chce být v závětrí, až dorazí Kost a Hroška. První šípy mezitím přefičí, a zdrží-li se ten muž v zingire ještě chvíli a pitka bude pokračovat, otec dávno usne, než se Mvangi vrátí. „Těch pár mráčků...!“

„Nevykládej! To zas budeš vypadat, až přijdeš domů. Promočený na kůži. Taneční pomalování rozmazané. Nohy od bláta. A já abych zas všechno dávala do pořádku. Při takovémhle počasí bude někdo tančit!“

Matka bere velký hrnec na vaření a jde ven.

Mvangi praští dřevem, které právě drží v ruce, až se polínko rozskočí o ohništní kameny. Půjde tančit, ať se děje co děje, ale hádat se s matkou právě dnes by zas taky nebylo rozumné.

Pořád a pořád aby byl člověk jako na drátkách... Vyběhne za matkou a tahá jí hrnec z rukou. „Pust', já ti tu vodu přinesu. Možná že máš pravdu, možná že se opravdu rozprší, ale dosud nespadla ani kapka. Přece nechceš, aby se mi ostatní smáli?“

VYDĚRAČSTVÍ

„Tobě smrdět pombe z krk,“ řekne Vaveru Ňžomovi, když se vrací kolem řeky domů. „Sníst muset máta, víš.“

Máta roste v nízkých trsech kolem cesty. Na větvičkách leží červený prach. Ňžomovi se odporem až zkřiví ústa, ale když si Vaveru strčí do úst hrst mátových lístků, honem ho s Jindřichem napodobují a cpou si mátu i do pytlů.

Také ostatní to zkoušejí.

Jindřichův obličej je jak potřísněný krví.

„Vracíme se z b–hoje!“ huláká Ňžomo a v novém návalu smíchu se snaží otočit kolem vlastní osy. Ostatní to dělají po něm. Krávy stojí uprostřed cesty s vyvalenýma očima, kozy a ovce poděšeně uskakují.

Kariuki, první náčelník, se přesto ještě pokouší obnovit kázeň a pořádek: „Nechovejte se přece jako děti! Myslete na boj, který svedl za nás všechny udatný Mvangi!“

Kariuki si potrpí na okázalá slova. Mvangi je samozřejmě hrdina, to nikdo nepopře, ale klukům je dnes k smíchu všechno. Viděli končkonců na vlastní oči, jak sebou Kost žuchla, a navíc Kariuki nestoudně přeháněl, když srovnával Mvangiho boj s hrdinskými činy Mainovými. Už malé děti vědí, že Maina se spolu se svým oddílem obětoval, aby ženy a děti mohly utéci do bezpečí a aby se kmen zformoval k protiútoky. Mužů bylo jedenáct a Maina byl jejich velitelem.

Dohodli se, že doma vysvětlí svůj předčasný návrat z pastviny strachem z bouřky. Každý vidí, jak je obloha zatažená. A kdyby se

přiřítily Matuovy ženy, o kozách v jejich zahradě neví nikdo nic. Bylo by hanebné nechat Mvangiho v bryndě. „Padne-li statečný Mvangi, padneme i my!“ provolává Kariuki s okázalým gestem a bojovníci souhlasně hulákají. „Teď se ale tiše zdejchněte a na rodiče nedejte!“

Vaňžira stojí u bambusového plotu.

„Jé! Vy už jste tady?“

„Ta nám tak zrovna chyběla. Jé! Vy už jste t–hady!“ škytne Ňžomo, a hned se zas on i Jindřich mají čemu smát. Pak se Ňžomo zachmuří a řekne: „Musíme Vaňžiru donutit k mlčení.“

Dají se do běhu.

Ovce s bekotem pádí za nimi.

Vaňžira chce vzít do zaječích.

„Koukejte, kluci, jak zvedáte prach!“

Kluci Vaňžiru čapnou.

„Budeš ticho!“

Vaňžira se na ně pohrdavě zadívá, pak potřeše hlavou, jak to dělá matka, chce-li říct: Ach tihle kluci...! Oběma rukama svírá dřevěnou panenku s nalomenou nožkou. Ňžomo tu panenku zná. Vyřezal ji ze dřeva strýc Mahenia a teta Ngege ušila loutce sukničku z měkké kůže.

„Neblázněte, kluci, a hned mě pusťte! Co se děje?“

„Nic,“ odpoví Jindřich.

„Vůbec nic,“ potvrdí Ňžomo potouchle. „Prostě jsme veselí.“ Už zas ho smích lechtá v hrdle.

Jindy by Vaňžira určitě pátrala po příčině. Ale neběžela jim přece vstříc pro nic za nic.

„V zingire strýce Muturiho je nějaký muž.“

Kluci sebou trhnou.

„Jaký muž?“

„Pili pombe. My totiž taky budeme mít...“

„Pombe?“ Ňžomovi se v tu chvíli zdá, že má žaludek desetkrát větší než jindy.

„Co žvaníš? Krávy!“

Vaňžira mluví i rukama, panenčina nalomená nožka klape. „Jsem právě na cestě k mundumugovi. Musí Vamboi tu nemocnou nohu

napravit.“ Vtom, jako tak často, dostane Vaňžira jeden ze svých bleskurychlých nápadů. „Když už jste dnes doma... A máte čas... Mundumugo jsi ty, Ňžomo.“

„Pff!“ udělá Ňžomo.

Ale to dělat neměl, stojí příliš blízko a Vaňžira má dobrý čich. Ještě několikrát zavěťtí, oči se jí zúží a zároveň rozjasňují, a najednou se ťukne do čela. „Myslíte si, že jsem praštěná? Vy jste pili pombe!“

Vaňžira se otočila na patě a upaluje, co jí nohy stačí.

„Pff!“ udělá Ňžomo. „Tyhle ženské...!“

Jindřich jím zatřese. „Jestli Vaňžira všechno vyžvaní, bude to jen a jen tvá vina.“

Ňžomo si opatrně položí ruku na břicho. „Myslím, že mi už co nejdřív bude špatně.“

Jindřich to považuje za úskok. „Nevykládej a koukej všechno napravit! Tohle taky!“ podává mu panenčinu ulomenou dřevěnou nožičku, kterou Vaňžira při útěku ztratila.

Ňžomo mlčky přikývne.

Vaňžira ještě za matkou nebyla. Oba kluci si oddechnou, když ji vidí sedět na okraji jámy, kterou strýc Mahenia vykopal a naplnil jemným červenohnědým pískem, aby si děti měly kde hrát.

Panenka leží na písku pod cárem kůže.

Ňžomo se skloní a položí na ni ruku, vážně pokyvuje hlavou a mumlá: „Je to zlé, je to zlé! Jistě někdo to ubohé dítě očaroval, že nemůže jíst.“

Vaňžira hněvivě zafuní. „Ona jí. Ale nohu má zlomenou. Copak to nevidíš?“

Na nohu Ňžomo zapomněl jako na smrt. Přitom ji drží v ruce.

„On to tak nemyslí,“ obhajuje ho Jindřich. „Vid, Ňžomo, že jsi to tak nemyslí? Možná že ti budeme něco vyprávět, Vaňžiro.“

„Haha!“ zasměje se Vaňžira pronikavě a neupřímně. „Já stejně všechno vím a taky to všechno řeknu bábovi.“

Ňžomo zatím otevřel tašku, vytáhl nožík a zabodl ho do země. Teď by potřeboval kouzelné fazole a kůži s kouzelnými znaky a kouzelný zvoneček, měl by zpívat a tančit. Ale není mu ani do tance, ani do zpěvu. Pracuje mlčky. Znovu sáhne do tašky a vytáhne tenoučkou šlachou, kterou dostal od tety Vambury. Takovými šlachami ženy šijí. Vyřízne do nohy vrubek, ze dřeva, které se tu povalovalo, skrojí tenkou dlahu a snaží se ji vpravit do zářezu.

Vaňžira se přisunula blíž.

„A co mám hrát já?“ ptá se Jindřich.

Vaňžira k němu pozvedne usazené oči.

„Ty jsi přece můj muž. Tenhle,“ ukáže na Ňžoma, „by si na opravdického muže ani neuměl hrát.“

Ňžomo šhubne hlavou, ale přemůže se a pevně ovazuje dlahu. Noha je zas v pořádku.

„A co za to mundumugo dostane?“

Vaňžira se zamyslí. „Třeba na vás nebudu žalovat, ale musíte mi všechno vyprávět, úplně všechno!“

Tak takhle je to tedy!

Tomuhle Vaňžira říká odměna... Jako by nevěděla, že mundumugo žádá za zlomenou nohu přinejmenším dojnou kozu... Tohle je prostě vyděračství! „Jste vy mi, ženské, vychytralé!“ prohodí Ňžomo,

jak to slýchá od strýce Nžuguny, a v duchu dodá: Jednou tě za tohle zmaluju, že budeš řvát jako lev.

„Tak co? Jak to bylo?“

Jindřich poposedne blíž.

„Dávej pozor. Napřed...“

„Napřed,“ přerušil ho Nžomo, „musí Vaňžira něco slíbit.“

Vaňžira převezme od Nžoma panenku, láskyplně ji k sobě přitiskne, slavnostně prohlásí, že bude mlčet jako hrob, a když Jindřich začne vyprávět, dívá se mu na ústa, jako by jí nestačilo slova jen slyšet, jako by chtěla a mohla každé i vidět. Směje se a chichotá, ale pouze na Jindřicha, na Nžoma se ani jedenkrát nepodívá.

Nžomo stojí s pohledem zapíchnutým do země a poslouchá hrozivě žbluňkání ve svém bříše. Když jedenkrát náhodou pozvedne hlavu, spatří před zingirou strýce Maheniu a strýce Muturiho. Strýc Muturi drží nějaký kalebaš a neustále jím významně potřásá. Pak oba muži zmizí v chatrči.

„Zajdu k strýci Maheniovi,“ mrkne Nžomo na Jindřicha. „Chci se napít vody.“ Jde pomalu, čeká, že ho Jindřich dožene, ale Jindřich dřepí vedle Vaňžiry jako přibitý.

V chatrči už je pořádně tma a taky chladno.

Nžomo popřeje dobrý den a hlásí, že má žízeň.

„Napij se, copak nevíš, kde je voda?“

Jindy strýc Mahenia ještě zažertuje. Dnes si už Nžoma nevšímá, a strýc Muturi dokonce ani nepromluvil.

Nžomo sundá kalebaš ze zdi, přistoupí k hliněnému vědru, sejme dřevěný poklop a nabere si vodu. Poodstoupí, pije, a pak už ví všechno. Když vyjde ze zingiry, má nohy jak gumové.

„Co se stalo, Nžomo?“ ptá se Jindřich.

„Mají kalebaš.“

„Ten náš?“

„Ten s hrbolkem u hrdla a s otvorem v hrbolku.“

„Ale já jsem přece na vlastní oči viděl, jak ho Vaveru odhazoval.“

„Tak tam jdi. Zeptej se. Říkám ti, že něco vědí.“ Nžomo si zas už přidržuje ruku na žaludku. „Ta máta mizerná!“ Obrátí pytel naruby a všechny listy vyhází.

„Rád bych věděl, o čem teď v zingife hovoří,“ řekne Jindřich.

Ňzomo a Vaňžira přikývnu. Taky by to věděli rádi.
„Mám nápad,“ šeptne Vaňžira. „Pojďte se mnou!“

TAJEMSTVÍ KALEBAŠE

Bratři Muturi a Mahenia se stýkají denně. Není tedy nic zvláštního, jde-li Muturi k Maheniovi, ani že nese kalebaš, ale prázdný kalebaš?

Mahenia se na bratra přísně zadívá. „Ty už asi pít nepřestaneš, vid, Turi?“

Muturi se krátce zasměje, nevesele, neochotně, spíš se mu jen ústa zkříví jako po hořkém soustu.

„Nebudeš tomu věřit, ale dnes jsem si skoro nelízl. Byl tu muž z Murangy. Chlapík jako za dva kudla, ale pít dovede jak suchá houba. Všechno pombe vypil sám.“

„A krávy dostaneš?“

„Domníval ses, že nedostanu, co? Myslíl sis, že sotva nejstarší bratr přičichne k pombe... Ale já ty krávy dostanu! Dvě prý jsou březí. Napřesrok budeme mít šest kusů skotu, a to nás zachrání. I my budeme mít velké stádo, nejen Ňžoroge.“

„S tímhle, Turi, raději nezačínej. Jak se rozvzteklíš, dostaneš žízeň, a kalebaš je prázdný.“

„Tenhle kalebaš? To je jiná historie. Dobře poslouchej! Když muž z Murangy odcházel, doprovodil jsem ho až ke kůlně a tam mi napadlo poohlédnout se po kůlech, musíme přece postavit chlév. A v kůlně jsem našel tenhle kalebaš.“ Postaví Maheniovi nádobu mezi nohy. „Co tomu říkáš?“

Zevnějškem si bratři nejsou příliš podobni. Muturi je podsaditý, ramenatý, spíš po matce, má silné, svalnaté paže a kulatou šíji. Jeho krk se proto zdá krátký. Mahenia je naopak po otci, štíhlý, s úzkým obličejem, pleť má světlejší než bratr, paže a šíje nejsou tak masité. Otáčí kalebašem na všechny strany, ale nakonec se přece jen na Muturiho zadívá tázavě.

„Co je, Turi?“

„Pořád nemáš ani tušení, co? Prostě vrazím do kůlny, a jak hledám

v harampádí za kovářským náradím, kde leží i kůly, jako bych ucítil pombe. Vstanu, a už necítím nic. To snad není možné, myslím si, že bych měl v hlavě už po třech hltech...?

Zase si dřepnu, hledám kůly dál, a pombe cítím znovu. Že mám ale nos, co?“

„Zvlášť když jde o pombe.“

„A najednou najdu pod starým měchem tenhle kalebaš. Prohlédni si ho pořádně! Rád bych věděl, jestli ho poznáš.“

Mahenia pokrčí rameny. „Kalebaše se podobají jeden druhému, jak už se podobá tykev tykvi, ledaže...“

„Ledaže má kalebaš nějaké mateřské znaménko. Třeba takovýhle hrbolek, co?“

„Počkej! V tom hrbolku je odvzdušňující otvor. Není to nakonec ten kalebaš po otci? Takový otvor jsem totiž jednou já sám...“

„Tak už ti svitlo? A upamatuješ se taky, kdy jsi ten otvor vyvrtal? Vzpomínej, je to velmi důležité.“

„Tak řekni rovnou, co se děje. A jak to, že kalebaš čpí pivem, jako by z něho byl ještě nedávno někdo popíjel? Od chvíle, kdy ses tenkrát rozstonal, nebyl přece k nalezení. Naposledy ses z něho napil, než jsme tě vynesli do buše. Pamatuji se na to moc dobře. Prosil jsi: Dej mi aspoň hlt, ale aby to Vambura nevěděla. A protože pivo nevytékalo stejnoměrně, vzal jsem šíp s ulomeným hrotem a vyvrtal jsem tenhle odvzdušňující otvor.“

Muturi sedí s rukama sepjatýma na šíji, lokty opírá o kolena.

„Mnoho o tom nevím. Pamatuji se jenom, jak Vainaina vyhazoval všechny kalebaše z chatrče a jak na mne křičel. A já jsem měl takovou žízeň...! Když byl pryč, přišel někdo jiný, nevím kdo, slyšel jsem kroky, taky jsem volal. Myslím, že pak jsi mi dal napít ty. Určitě. Ty. Ale jestliže jsi kalebaš nepřinesl, kdo ho přinesl? Co na mne tak civíš? Zdá se ti, že mám šváby na mozku? Věříš tomu, co? Tak mi tedy řekni, jak se ten kalebaš najednou objevil v kůlně. Po sedmi letech!“

Bratři mlčí.

Vaňžira se ubírá vysokými čapími kroky k zingire. Neustále se ohlíží a tiskne prst k ústům.

Kluci jdou za ní a Ňžomo si myslí: Jestli nedá pozor na cestu, urči-

tě do něčeho vletí. Tuší už, kam je Vaňžira povede: půlkruhem kolem zingiry, tam, kde je ve stěně vkluzový otvor sotva do výše kolen. Zakrývá ho závěs z kravské kůže a vzadu je úzký prostor, kde strýc Mahenia přechovává různé zajímavé věci: oštěpy, jejichž listy vykoval ještě dědeček, simi, kyj, luk a šípy, taneční ozdoby, chřestítka, velkou čelenku s pštrosími pery, kterou měl podvokrát na hlavě v boji s Masaji, a štít z buvolí kůže.

„A co když nás strýc Mahenia načapá?“ Ňžomo je poděšený Vaňžirinou odvahou. Zná ten prostor, ale sám tam ještě nikdy nebyl. Jednou strýc Mahenia jemu a Jindřichovi nashromážděné věci ukázal a řekl, že jsou památné; jsou poznamenané trhlinami rozšklebenými jako rány, leckdy i potřísněné krví. Kdyby byl Ňžomo poctivý, přiznal by, že je mu úzko, ale může couvnout, když Vaňžira už je uvnitř a přidržuje dokonce závěs z kravské kůže, aby s Jindřichem bezpečněji prolezli?

Podlaha je studená, protože sem nikdy nepronikne sluneční paprsek. Děti se neodvažují ani dýchat. Stěna hlavní místnosti je z rákosového pletiva ohozeného hlínou a nesahá ani ke krovu. Na několika místech se hlína vydrobila. Ňžomo, Jindřich a Vaňžira tisknou čelo ke stěně, nakukují šterbinami do místnosti. Vidí oba muže usazené před ohništěm na tlusté rohoži, vidí i kalebaš.

Strýc Mahenia se ptá: „Ale kdo z toho kalebaše pil? Kdo to jen mohl být?“

Kluci k sobě otočí hlavy. Sporé světlo pronikající šterbinami se mihotá na jejich tvářích, zvlhlých potem.

Ňžomo má pocit, že se na něj závratnou rychlostí valí něco zlého a on nemůže vzít nohy na ramena, nemůže podniknout vůbec nic, jen stát a ani nemukat. Je mu špatně. Nikdy, nikdy se už pombe ani nedotkne. Otre si vlhké ruce o sukničku. Rákos v přepážce zapraskal. Naštěstí venku rachotí přicházející bouřka.

Strýc Mahenia říká: „Stopa je to rozhodně. Kdybychom se ještě dopátrali, kdo dnes z toho kalebaše pil, možná že bychom se také dopátrali...“

„Tomu nevěřím,“ mávne rukou strýc Muturi. „Sedm let je dlouhá doba.“

Ňžomo nadzvedne jednu nohu a tře ji o lýtko druhé nohy. Mrazí

ho. Mají nějakou stopu, a dovědí-li se, kdo dnes... Jakou stopu mají? Ale než se Ňžomova fantazie roztočí na plné obrátky, strýc Muturi pokračuje: „Teď musíme dávat dobrý pozor. Třeba v tom nemá prsty jen jedna osoba.“ Ňžomo hledá Jindřichovu ruku. Vaňžiřina ruka ho však předběhla a nyní se rychle snaží vyklouznout.

Ňžomovi zahučí v uších, ale ten lomoz nepronikl zvenčí, řadí kdesi uvnitř, v něm samém. Nejraději by se rozeřval, nejraději by odtud utekl, praštil sebou pod křoví s obličejem zakrytým paží. Ano, mundumugo jsem. Panenku spravovat mohu. Ale muž je Jindřich. Tohle si Ňžomo zapamatuje, moc dobře si to zapamatuje, o tom ať Vaňžira vůbec nepochybuje. Až zase jednou příleze, Ňžomo řekne: „Co ode mne chceš? Jdi si za Jindřichem! Ten tě přece tenkrát držel v zingire tvého otce za ruku. Ty sis myslila, že si toho nevšimnu, ale já jsem si toho náhodou všiml moc dobře.“ Takhle jí to vytmaví. Snad dokonce dodá, že má stejně jiné holky raději než ji. A kdyby ani to ještě nestačilo... Ale to už postačí, Muži kolikrát říkali, když mysleli, že děti spí:

„Žena rozkmotří i nejlepší přátele.“ Dopadne to tak i s ním a s Jindřichem?

Hlasy obou strýců jako by teď k němu doléhaly jen z veliké dálky...

„On se vrátí, určitě se vrátí,“ tvrdí Muturi.

„Myslíš?“

„Třeba ho někdo vyrušil. Počítám si, a až si pro kalebaš přijde, pěkně ho čapnu. Kalebaš postavím přesně tam, odkud jsem ho vzal, přesně na totéž místo.“

Matka volá Nžoma a Jindřicha k večeři.

Kluci se už chtějí vyplížit.

Vtom řekne strýc Mahenia: „A co když v tom kalebaši byl jed?“

Nžomo si přitiskne ruku k ústům. Slovo jed mu projelo údy jako šíp.

LESNÍ PŘÍZRAK

Nžomo a Jindřich si na lůžku šeptají.

„Je ti pořád ještě špatně?“

Nžomo přikývne, otočí se k Jindřichovi, přetáhne si pokrývku přes hlavu a řekne: „Třeba tam opravdu byl...“

„Co?“

Konečně Nžomo přece jen vysloví to úděsné slůvko, které zní docela jinak než kterékoli jiné slůvko, které i pod pokrývkou zasviští jako šíp: „Jed!“

Kluci leží tiše. Jako by ani nedýchali.

Bim bam, bim bam, odtlouká Nžomovo srdce.

Nžomo na ně přitlačí ruce, jako by tím mohl hřmění utlumit, ale vzápětí už mu srdce bije až v uších. „Proč nechceš jíst?“ vyptávala se ho matka neustále. „Vem si příklad z Jindřicha.“ Jindřich se opravdu najedl jako jindy. Určitě vybryndal většinu pombe na zem. Proč jenom jsem já tolik pil? Ale Kariuki, Kachnička a Vaveru také pili. Kariuki pil nejvíc. Možná že už je mrtev?

Jindřich tomu nevěří. „Ty jsi hrozný zbabělec.“

Ňžomo se převrátí na druhý bok. Z úst kamarádových bodne takové slovo jako dlouhá tříska zaseknutá do kůže.

Ale nemá nakonec Jindřich pravdu? Nepřipomíná si Ňžomo všechny historky o jedech, které kdy slyšel? Existuje prý prudký jed, po němž se člověk skácí, jako by ho byl uštkl jedovatý had. Jed, jakým se napouštějí šípy! Jed v bobulích a jed v houbách. Jed v ostnech třpytí-
vých ryb! Jed v kusadlech pavouků! Existují však i jedy usmrcující
pozvolna, které se vplíží do těla tak nenápadně jako písečná blecha
mezi prsty. Jednou strýc Muturi vyprávěl, že jakýsi muž žil s takovým
zvolna působícím jedem v těle ještě víc než rok. Třeba byl v kalebaši
jen takový zvolna působící jed? Při představě, že má před sebou ještě
celý rok života, pocítí Ňžomo určitou úlevu.

Jindřich se ptá: „A jak je ti špatně?“

Ňžomo uraženě mlčí. Ale vzápětí si uvědomí, že rok zas není tak dlouhá doba, a kdyby to byl opravdu poslední rok jeho života, přece jen by bylo hloupé nepromluvit už s kamarádem ani slovo. „Tak,“ odsekne nakonec neochotně.

„Jak tak? Moc zle?“

„Všelijak. Teď mi není dohromady nic, ale za chvíli se to zas vrátí. Je mi vedro, zvedá se mi žaludek a musím škytat. Myslíš, že to na nás praskne?“

„Mvangi ani nemukne. Raději si dá nařezat. Ale až matka odejde k tetě Vambuře, musíme někde pohřbít ten kalebaš.“

„Určitě. Aby neměli důkaz.“

Přichází matka. „Spěte už,“ řekne a položí Ňžomovi ruku na čelo. „Jsi rozpálený.“

Ňžomo jen zasténá.

„Spi, synáčku. Já dnes nikam nepůjdu.“

Ňžomo cítí, jak mu Jindřich zarývá klouby prstů do zad. „Ale vždyť je mi už dobře, maitu. Mnohem líp! Doopravdy!“

„Přesto tetě Ngege řeknu, že nikam nepůjdu.“

Pěst, která na okamžik odcouvala, se zas vrací, vrtá a vrtá mezi Ňžomovými lopatkami.

„Jestlipak nejsi blbec? Kdybys nebyl fňukal, už mohla být matka pryč. Jak teď ten kalebaš vyneseš?“

Právě v tom okamžiku zas Ňžoma začíná pálit žáha.

„Až maitu usne...“

Jindřich se k Ňžomovi otočí zády. Zírají do tmy, dokud se jim únavou nesklíží oči, ale podřimují jen chvíličku. Jakmile zaslechnou hlas tety Ngege, naráz jsou vzhůru a Ňžomo křičí: „Maitu, mně už doopravdy nic není. Klidně jdi, jistě ses na to těšila. Po každém trhu přece chodíš k tetě Vambuře.“

Ženy přicházejí k lůžku. Matka chce i nadále zůstat doma, avšak Ňžomo, po jehož páteři zas bubnují Jindřichovy kotníky, ji tak dlouho přemlouvá, až konečně řekne: „No dobře, ale jen na chvíličku!“

„Proč na chvíličku? Jen si tam zůstaň dlouho! Chci říct... Jak dlouho budeš chtít.“

Kluci se naráz mění v hodné dětičky.

Ňžomo se tulí k Jindřichovým zádům.

Jindřich dokonce tiše pochrupává.

Konečně matka a teta odcházejí.

Kluci leží ještě chvíli s otevřenýma očima.

Bouřka se s rachotem blíží. Cvrčci cvrkají. Jinak je ticho, ani větřík nezafouká.

Ňžomo se zvedá.

„Nebudeš zvracet?“ ptá se Jindřich.

„Nežvaň! Jdeme!“

Potmě tápají z chýše. Venku je teplo. Ze zingiry strýce Muturiho se line světlo. Matka a teta Ngege vstupují právě se schýlenou hlavou do chatrče tety Vambury.

Blýská se.

Za Větrnými horami rachotí hrom.

Přeskočili potůček za Maheniovou zingirou a zavětřili hnilobný pach vody. Opatrně z boku se plíží ke kalužině světla před zingirou strýce Muturiho. Strýce sice nevidí, zato slyší. Zpívá. Jistě sedí za ohništěm, v levém rohu, kde má i lůžko a kde jsou po stěnách napjaty zebří kůže, kde visí paroží býka kudu, kterého složil dvěma šípy. Chtějí-li se dostat k Mvangimu, musí napřed bez nehody proklouznout kolem zingiry. Vedle Mvangiho komůrky je vchod do spizírny, ještě menší než zadní vchod do zingiry strýce Mahenii, avšak dost velký, aby se dalo dovnitř něco vsunout nebo zas zevnitř vytáhnout.

Mvangi je u otvoru okamžitě. Vzteká se, Kost a Hroška samozřej-

mě Matuovi hned všechno vyzvonily a ten poslal po Vangómbovi vzkaz, aby se k němu Muturi zítra ráno dostavil. Jako pokutu za polámaný plot a zamazanou sukni hubené Nžigu žádá dva kalebaše medoviny a ovci. Vangómbe se při vyřizování šklebil, a tak otec, který už měl jaksepatří náladu, toho mizeru vyhodil. Nžorogova syna! Mvangi to přirozeně taky schytl. Nesměl jít tančit, musel na lůžko a zítra odpoledne má zajít k Matuovi spravit plot. O jedu neví nic. „Otec se mermomocí chce dopídit, komu ten kalebaš patřil. Kalebaš musí zmizet, ať se děje co děje.“

„Ale jak se k němu dostaneme?“

„Stojí hned u vchodu. Když se opatrně proplížíte, otec si vás ani nevšimne. Už teď má před očima vlčí mlhu.“ Tiše dodá: „To zas bude veselo...“

Nžomo by ho rád potěšil, ale neví jak. „Mně,“ řekne, „taky není právě dobře.“

Kluci se znovu kradou k zingire.

Jindřich jde první. Po špičkách. Měkce. Kolébavě.

Náhle se obloha nad jejich hlavou rozzáří tak pronikavě, že se oba strachy vrhnou k zemi.

Nžomo pomalu počítá na prstech. Když se dopočítá podruhé k prostředníčku, zaburácí nad lesem hrom. Než stačí Jindřichovi sdělit, že se bouřka rychle blíží, rozčísne tmou druhý blesk.

Z chýše strýce Muturiho se rozhlaholil smích.

„Víc! Přidej! To je ještě málo!“

Kluci se tisknou k zemi.

V otevřeném vchodu do zingiry krouží mračno komárů přilákaných světlem. Ti v noci strýce Muturiho pěkně poštípou, ale on si to možná ani neuvědomí. Proč pořád pije to pivo?

Jindřich přikloní k Nžomovi hlavu. „Vidíš kalebaš?“

„Musíme ještě kousek popolézt.“

Plazí se ke kuželu světla. Kalebaš stojí hned u vchodu, zleva, za chladicí jámou, zakrytou dvěma silnými prkny. Nžomo napne levou nohu, opře se o ruce. Zavře oči a škytne. Když oči otevře, Jindřich se už jako ještěrka mihl ve vchodu do zingiry, popadl kalebaš a utíká zas po čtyřech ven.

V záři blesku Nžomo vidí, jak před ním Jindřich hopká s kaleba-

šem v ruce jako noháč. Oba se musí přihrčit. Strýc Mahenia vychází ze své zingiry a jde k potoku. Kluci leží jako balvany. Ňžomo si myslí: Jen aby se nezablesklo... Zableskne se, ale právě v tom okamžiku strýc Mahenia kýchne, přivře oči, živé balvany mine a stoupá k zingirě strýce Muturiho.

Kluci si otřou obličej a spiklenecky se na sebe usmějí. „Představ si,“ řekne Jindřich, „že jsem ležel jednou rukou na kameni, a na jakém špičatém!“ Oběma rukama svírá hrdlo kalebaše. „Kam s ním? U nás ani u Mvangiho ho nikdo nesmí najít!“

„Půjdeme po cestě nahoru a jednoduše ho hodíme za některý plot.“

Rozběhnou se doleva, tam, kde hraničí šamba se šambou. Po druhé straně se táhne až k řece nízký křovinatý lesík, odkud se ozývá cvrkot cikád, povykujících noc co noc od západu až do východu slunce. Žáby kvákají. Ostatní zvířata jsou zticha. Jindy kvokají vodní slípky, dokonce se už v tuto dobu plížívají kolem i šakalové.

Chlapci našlapují opatrně, protože ze stromů podél cesty padají dozrálé plody velikosti kaštanu, které mají na povrchu po pěti až šesti dlouhých, ostrých trnech.

Blesky vystřelují nad mraky, ozařují krajinu. Nyní už nehřmí jen za lesem na východní straně, ale i na druhém břehu Červené řeky. V korunách stromů sviští vítr. Jindřich se zastaví. „Slyšíš Sýčka?“

Po Ňžomových zádech přeběhne mráz.

Z lesní šamby k nim vítr zanáší starcův zpěv a zvuk tanečních chřestítek. Kluci se dohodli, že hodí kalebaš za plot předposlední šamby, kde bydlí Vaveru. Musí si pospíšit, protože matka nebude mít u tety Vambury klid a určitě se přijde na svého churavého synáčka podívat. Vtom se za trnitým křovím ozve sykot.

Kluci bleskurychle uskočí. Hadi jsou nebezpeční především v noci.

„Mne je to, Vaveru. Tady díra v boma. Pojd'te!“ Jindřich a Ňžomo slézají do odpadové stoky, vyhloubené mezi stezkou a šambou. V záři blesku vidí v křoví otvor a v něm známý melounovitý obličej.

„Ale tudy přece,“ namítne Jindřich, „prolézají štětkouni a všelijaká jiná havěť.“

„O díra neví nikdo nic. Je tajnost, protože já ji umět zavřít, aby nikdo nekouká, aby bylo jasné.“ Jindřich a Ňžomo váhají.

Vaveru je dál láká do svého doupěte, zuří, že jsou oba „zbabělá

psové“. „Schválně číhejte, až se zablejskne.“ Vzápětí se opravdu „zablejskne“, a Vaveru se může pochlubit svým vynálezem.

Spletl celou otýpku trnitých větví a na jednom místě trny odlámал, aby se pokaždé nepopíchal. „Když jsem skrz, tak za mnou zastrčím.“ Zasune větev do díry. „Jak špunt v kalebaš!“

„No právě, kalebaš!“ vzpomene si Jindřich.

Vaveru se chytí za hlavu. Přece ten kalebaš úmyslně zahodil.

„Je ti taky špatně?“ vyptává se Jindřich. „Ňzomovi je strašně špatně. A víš, co si myslí strýc Mahenia?“

Oba kluci vypravují, co vyslechli v zingíře.

Vaveru se zajímá spíš o kalebaš. Zvedne ho a vysokým obloukem odhodí do buše. „Nebude tě už nikdo najít. Už nikdy! Zmiznula navěky!“ Pak začne vyprávět, že otec byl u Sýčka, a když se vrátil, zmlátíl matku. „Ona pryč k teta. Mne taky pryč. Kdo by spala s takový otec?“

Mrak visí už asi velmi nízko. Útočí první nárazy větru.

V krátkých přestávkách mezi údery hromu šumí vrcholky stromů. Hrozivá záře blesků plápolá na noční šedi, srší, ozařuje šamby oslnivým světlem, které nevrhá stín a netrvá snad déle než úder srdce.

Vaveru nabízí, že kluky zavede ke své jeskyni, hluboké jámě za planým banánovníkovým bušem, v níž už několikrát přenocoval i s matkou. Ňzomo by šel raději domů, ale Jindřich se rozhodl přijmout Vaveruovo pohostinství. Jdou tiše a slyší nyní nařikavý, chraplavý zpěv ještě zřetelněji. Vaveru mlčky ukáže na nízký plot. Tam je starcova chatrč, a kluci teď Sýčka i vidí, vidí jeho vyschlá, kostnatá záda, ozářená mihotavým ohněm, vychrtlé nohy s vystouplými kolenními klouby. Nyní se Sýček shýbl, jako by něco zvedal z podlahy.

„Kouzlí se svoje vopice,“ řekne Vaveru, a když se na něho kluci nechápavě zadívají, pokrčí rameny a dodá: „Chudák vopice!“

„Proč?“

„Všechny vopice chcípne v kleci. Pak si nachytl jiná vopice z buš. Pořád jiná a jiná vopice.“

Ňzomo, který nespustil oči z kouzelníkových šlachovitých hnědých nohou, náhle vyhrkne: „On jde! On jde ven!“

Světlo v chatrči zhasíná.

Obrovský blesk rozčísł bouřlivou oblohu.

Kluci vidí, jak kouzelník stojí před chatrčí, vzpřímený, jednou ru-

kou třímá dvě dlouhé tyče, vyšší než je on sám, druhou si přehazuje přes rameno pytel.

Hrom duní.

Vaveru něco šeptá, ale Ňžomo mu nerozumí.

Všichni se krčí za nízkým houštím.

Vítr funí jako rozlícený pardál, proskakuje větvemi nad jejich hlavami, větve jim bičují zpocenou kůži.

Ňžomo se dá do běhu. Má jen jedinou myšlenku: pryč, pryč odtud! Za patami mu burácí, hřmí a rachotí. Vtáhne hlavu mezi ramena a přitiskne si ruce k uším. Na širé, rozdivočelé obloze duní hrom.

Před trnitým houštím se Ňžomo vrhne k zemi. Kam jen Vaveru zasuň tu otýpku větví? Za zády slyší kroky, těžký dech. Jindřich.

„Tady jsem.“

Leží těsně vedle sebe a celí se třesou. Ňžomovi se zas už zvedá žaludek.

„Kde jenom je ta díra?“

Bílé blesky!

Žluté blesky!

Hrom už se za nimi zpožďuje jen nepatrně. Brzy musí udeřit.

Teď červený blesk, jako by se nad okolními stromy valila jiskřivá ohnivá pochodeň, tak červený, jako by chtěl všechno kolem podpálit.

A uprostřed červené záře obr! Blíží se obrovskými kroky, dlouhé nohy má hubené jako tyčky, krátké, suché paže se mu klátí u boků. Jde, vítr mu strhává bederní zástěru.

Ňžomo pootevře ústa, ale nevykřikne.

Jindřich leží vedle něho s křečovitě zatřátými rukama. Pohybuje rty.

A obr se blíží a blíží, opírá se o útočící vítr jako o zeď. Už brzy bude u trnité houštiny!

Vtom zaduní hromová rána.

Blesk udeřil do nedalekého stromu. Roztříštěný strom plane jako pochodeň.

Ňžomovi se řinou po tvářích slzy, a přitom si neuvědomuje, že by plakal. V mihotavém světle hořícího stromu vidí, jak se obr jediným skokem přehoupl přes křoví. Vší silou zatne rty, ale nadarmo. Odklidí se opodál a zvrací. Z mraků se řítí déšť a bičuje ho do zad chladnými stříkanci.

Vzpamatuje se, teprve když mu Vaveru zatřese ramenem.

„Koukala vy? Na Sejček s chůdy na nohách?“

Kluci jenom přikývnu a už se divokým lijákem řítí k domovu.

V zingire strýce Muturiho doposud hoří světlo.

Tu noc černý a bílý bratr, přituleni k sobě, dlouho a dlouho nemožou usnout.

Matka, která po svém návratu našla chýši prázdnou, konečně zas už dýchá klidněji. Několikrát ještě kluky šla přikrýt.

„Při takovéhle bouři může člověk lehce přijít o život. Je vám teplo?“

Ano, je jim teplo, báječně teplo. Ale sny mají tu noc divoké. Zdá se

jim o krajině zalité červeným požárem a o lesním přízraku.

B RATŘI

Muturi je o čtyři roky starší než Mahenia.

Jakmile otec zemře, nejstarší syn se stane jeho zástupcem a mladší sourozenci ho poslouchají jako dřív otce. Takový je obyčej, avšak pro nejstaršího syna je náhlá odpovědnost těžká. Jak má správně radit, nemá-li doposud dostatek zkušeností, které přicházejí s věkem?

„Když piješ, pomyslíš někdy na otce?“ ptá se dnes v noci Mahenia nejstaršího bratra, ale Muturi tentokrát nevybuchne. Sedí mlčky s miskou na pití mezi nohama, a ta miska je prázdná.

Pomohlo by, kdyby odpověděl: Myslím na otce často. Myslím na něho od té chvíle, kdy se nevrátil od řeky Muky, kam se prý zcela nečekaně zřítíl, už nedaleko domova; od chvíle, kdy nám sdělili, že je mrtev. Možná že piji, protože v jeho smrt nemohu uvěřit. Bylo by spravedlivé, a spravedlnost přece existuje, kdyby se byl zabil pádem do temné hlubiny on, právě on? Byla prý to vůle osudu. Ale proč osud nepřistrčil k okraji propasti Matua, lakomce, který chce všechno urvat sám pro sebe, nebo Sýčka, lidskou zrůdu? Na to se ptávám, proto nemohu spát a často ani jíst, celé hodiny se upřeně dívám ke stropu chatrče, naslouchám hlasům z buše. Ano, tam je největší lupič nejmocnější, ale my přece nežijeme v buši! Někdy mi napadá, že by to bylo možná lepší. Tam bych mohl také loupit, tam bych mohl Matua a Ňzoroga chytit za hrdlo. Leckdy bych to udělal rád.

Na to všechno musím myslet, když ležím a zevluji do prázdna. Proto piji. Abych se takových myšlenek zbavil. Abych konečně usnul. Občas je mi to odporné. Sám sebe si hnuším, bratře, rozumíš? Sám sebe! Když se na mne dívají ženy, nebo dokonce Mvangi. Co si myslí? Rád bych se ho na to zeptal, ale jak?

Pomohlo by, kdyby Muturi tohle všechno řekl nahlas?

Kdo by mu tak asi uvěřil? Mahenia?

A tak Muturi raději mlčí.

Mahenia pozoruje bratrovu tvář, a náhle si uvědomí, jak Muturi ze-

stárl. Až do otcovy smrti, ba ještě později, až do svého tajemného onemocnění, byl Muturi mladý muž plný síly. V několika týdnech zchřadl, jako by ho byl navštívil kouzelník, který jediným mávnutím ruky promění dny v roky. Několik měsíců byl Muturiho život ohrožen, a kdyby nebylo Vainainova umění, Vainainovy znalosti léčivých sil v bylinách, kořincích a přírodních šťávách, dnes by Muturi už nežil. Tenkrát poprvé Vainaina vyslovil to strašné slovo: „Jed!“

Podezření se však zdálo příliš hrozné. Až doposud byli přesvědčeni, že Matu a Ňzoroge měli se zapáchnutím krav stejně málo společného jako oni. Jak by se mohl viník dovolávat přísahou vyšší spravedlnosti? Jak by mohl být tak lehkomyšlný, jak by mohl na sebe uvalit takové břímě? A nejen na sebe. Také na bratra, sestru, syna a dceru. Sedm let nesměli postavit novou chýši, založit nové pole, rozmnožit své stádo. Na sedm zkušebních let se život musel zastavit, a sedm let je dlouhá doba. Ne! Zdravý rozum popíral, že člověk vědomý si své viny by dokázal opakovat sedmkrát, u všech sedmi otvorů přísěžného kamene gizázi: „A kdybych lhal, ať mě tato přísaha zabije!“

Mahenia si vzpomíná, jak se tenkrát začali scházet příbuzní. Dlouho putovali z pěti různých krajů po prašných, kamenitých nebo rozblácených cestách, jen aby Muturimu jeho rozhodnutí rozmluvili. Domlouvali mu den a noc a znovu den a noc.

Nakonec Muturi řekl: „Chcete, abych tu stál jako člověk, který okrádá svého souseda, který ho chce připravit o spravedlivý podíl a zabíjí mu v noci dobytek jako leopard? Chcete to? Znáte přece staré rčení: Já a můj bratr jsme jedno. Já a můj syn jsme jedno. Všichni pokrevní příbuzní jsou jedno. Chcete, aby se i o vás mluvilo jako o podvodnících?“

Mahenia si Muturiho vážil jako staršího bratra, otcova důstojného nástupce, a vážil si ho i pro jeho odvalu.

Sedm let takřka minulo.

Ať už je stihlo jakékoli neštěstí, neobstál snad obviněný Muturi a s ním oni všichni v dlouhé zkoušce?

Před sedmi lety Muturi začal pít. Není z pijanů, kteří se vypotácejí z chýše a pokřikují. Většinou pije sám a potichu. Ale jeho pohled už není klidný. Kdyby to takhle pokračovalo ještě pár let, neměl by už ani klidnou ruku a klidnou hlavu. Pije snad proto, že mu pombe pomáhá nerušeně snít? Mnohdy mluví o svém dávném přání: „Veliké stádo! A mnoho půdy! Uvidíš, jak rychle se takové stádo množí. Jsem snad hloupější nebo horší než Nžoroge? Musí přece existovat spravedlnost.“

Půda je důležitá.

Nžoroge jí shrabuje víc a víc, a jak roste jeho půda, roste i on.

Muturi půdu ztratil a s půdou ztratil sám sebe.

A co on, Mahenia?

I jeho díl půdy připadl Nžorogovi.

Nechce se vzepřít? Chce se smířit? Chce se i nadále ospravedlňovat sám před sebou, že Muturi je starší bratr, jehož slovo platí?

Muturi je nemocný!

Celé hodiny bratři sedí a mlčky zírají do prázdna. Co bude z krav, které přivede muž z Marengy? Stádo? Nebo potok pombe prolitý hrdlem?

Mám snad celý život zůstat mladším bratrem? Kdyby tu tak byl Mugo!

Ale nakonec je Maheniovi Muturiho líto. Muturiho trápí bezpráví, a přitom své zkáze ještě napomáhá. Musím na něho dávat pozor.

„Neříkals, Turi, že chceš mít kalebaš na očích?“ Muturi se usměje, otočí hlavu k vchodu, ukáže na chladicí jámu, a náhle vyvalí oči a zpopelaví v tváři.

ZÁHU

Hned za svítání se ozve křik.

Muturi vyskočil a běží ze zingiry.

„Vamburo!“

I Mahenia vidí, jak švagrová utíká s rukama na vyholené hlavě, ale už nekřičí, jen jednotvárně naříká.

Ngege a Vairimu běží k její chatrči, za nimi muži, za muži Mvangi, Nžomo, Jindřich a Vaňžira, nakonec, od kraje šamby, Mvangiho malá matka se snědou, droboučkou, kňourající holčičkou přitisknutou na prsou. Před Vambuřinou chýší se všichni zastaví. Ženy mají vystrašené oči. Kojenec vřeští.

Muturi za sebou vleče Vamburu.

Vambura se vzpírá, zastírá si tvář rukama.

„Musíš mi ukázat, kde to je,“ říká Muturi. „Kde?“

Vambura potichu pláče.

„Jsou tu děti!“

Nžomo a Jindřich se už nestačili schovat. Strýc Mahenia je žene do chýše, a také matka nakazuje s jiskřícíma očima: „Snad víš, synáčku, že stůněš. Hned se vrať na lůžko, Jindřichu a Vaňžiro, vy na něho dohlédněte, aby ležel pořádně přikrytý.“

I Vaňžira odmlouvá, ale všechno je marné.

Zas mohou všichni tři jen číhat u štěrbin.

Hlouček, který se shromáždil před chatrčí tety Vambury, pomalu přechází potůček. Teď docupitala za ostatními i babička, která pracovala už od časného rána v zeleninové zahradě.

„A proč Mvangi s nimi jít může, a my ne?“ protestují kluci.

„Buďte konečně zticha!“ sykne Vaňžira.

Ale ani tak neporozumějí, o čem venku dospělí hovoří.

Vambura se už natolik vzpamatovala, že může mluvit.

„Napřed jsem si všimla díry v plotě. Tam, kde je nastavený bambusem. Plaňky byly zpřelámané a fazole rozdupané.“

„Říkáš fazole? Tak to mají na svědomí štetkouni, ti štetkouni ničemní!“ Babička se rozmáchne proti svému synovi Muturimu. „A ty necháváš růst díry jako tykve. Všechno nakonec zpustne.“ Otočí se k Vambuře. „Tak mluv! Co jsi viděla?“

„To nebyli štetkouni,“ vzlykne Vambura a zastře si dlaněmi ztrhaný obličej. „Byli to paviáni. Jeden tu ještě leží.“

„Kde?“

Vambura ukáže k plotu.

Muži jdou tam, kam směřuje její prst, ale v první chvíli vidí jen rozválený fazolový záhon. Ne, stopy štetkounů tu nejsou. Ale nejsou tu ani stopy po paviánech.

„Tam! U tvých nohou!“

Muturi se sehne.

Na zemi leží zdechlina. Pavián s velikými, vyceněnými zuby.

Muturi pokyne ženám, aby odešly. Berou Vamburu doprostřed. Jen babička neodchází. Postoupí ještě o krok, a když spatří zcepenělé zvíře, oči se jí rozšíří hrůzou. „Záhu! To je znamení pro tebe, Muturi! Já jsem to neštěstí předvíдалa, já jsem to neštěstí předvíдалa!“ nařká a cupitá za ostatními ženami.

Brzy se dovědí všichni lidé ze vsi, že na Muturiho šambě nedaleko zingiry leží zcepenělé zvíře, a to věští někomu z těch, kdo tam žijí, neštěstí, nebo dokonce smrt.

„To zas bude stát skopce,“ řekne Muturi. „O pozdvižení ve vsi ani nemluvím.“ Podle obyčeje musí zavolat mundumuga a dát očistit šambu i chýše. Možná že lze ještě zlého, nečistého ducha zažehnat. „To si zas pomlouvačné huby smlsnou.“

Nad chatrčemi se převalují šedivé cáry mlh.

Muturi myslí na své krávy. Zítra si je chce přivést, a ony mu uhynou. Čeho se dopustil, že ho předkové tak trestají? Ztratí-li jeho malá žena, Vačera, leknutím mléko, holčička zemře, jako už zemřely dvě děti, které mu porodila. Je přece zdravá, je i mladá. Proč jejich děti umírají?

Muturimu bleskne hlavou staré rčení: Neštěstí nikdy nechodí samo, přepadá ve smečce jako hyena.

Mahenia sedí na patách u plotu. „Tady jsem našel trus,“ říká. „Vždyť je to směšné!“

Muturi přistoupí k Maheniovi.

„Co je na tom směšného?“

„Sehni se a pořádně si ten trus prohlédni.“

„Co je? Na luštění hádanek teď nemám zrovna chuť.“

„Ti paviáni tu museli být už před třemi dny.“

„Nesmysl. Byl jsem tady včera, chtěl jsem zasadit nové plaňky, ale pak se objevil ten muž z Murangy.“

„Říkám ti, že ten hnůj je starý aspoň tři dny. Tak se přece podívej!“ Mahenia rozhrabává laťkou trus. „Přece vidíš, že se už rozpadá.“

„Snad po té bouřce,“ poškrábe se Muturi na hlavě. „Lilo jak z konve.“

„A jak dlouho je asi mrtvý ten pavián, co myslíš?“

Bratři se vracejí k zdechlině. Už z dálky slyší bzukot much.

„Já už ničemu nerozumím,“ řekne Muturi. „Rozbitý plot... Podupané fazole... Roztroušený hnůj...“

Jdou k záhonu fazolí.

Jako by byla půda rozryta holí.

Vracejí se k zdechlině.

„Proč muselo to zvíře pojit právě za mou zingirou?“

„Ještě jsi mi neřekl, jak dlouho tak asi může být mrtvé. Copak si neuvědomuješ, že už páchne? Noc po bouřce byla chladná. Uvidíme, co všechno nám ještě spískali.“ Mahenia zajde napřed do kozího chléva. Rozrazí branku. Obě kozy zamečí. Tři mlád'ata vyběhnou mužům vstříc. Jedno Mahenioví olizuje ruku. „Nic,“ řekne Mahenia. Ulevilo se mu.

Ještě jednou oba bratři zamíří k plotu.

Na cestě za plotem jsou tytéž hluboké stopy jako na fazolovém záhonu. Stojí v nich voda.

„Kolik nohou tak asi to zvíře mohlo mít?“ ptá se Mahenia.

„Nedělej cavyky, a jestli něco víš, řekni to rovnou.“

„Není toho zas tak moc. Jen jedním jsem si jist: toho paviána nám někdo hodil za plot.“

Muturi na bratra vytřeští oči, jako by pochyboval o jeho zdravém rozumu. Náhle se však výraz jeho tváře změní, oči na okamžik rozzáří porozumění. „Myslíš si snad...? Ale ne! Jak by někdo mohl dohodit o chcíplé zvíře tak daleko?“

„Přelezl krátce a dobře plot.“

„A kde jsou stopy po jeho nohou?“

„Nevím, Turi, jak to všechno bylo, ale na šambu vnikl někdo, kdo měl hůl, tou holí rozryl fazole a zdechlého paviána pohodil za tvou zingiru, aby vystrašil tebe i tvé ženy.“

Muturi nevěřícně potřásá hlavou.

„A trus ten někdo přinesl s sebou a roztrousil ho kolem dokola, co?“

„Ano. Ale neprovedl to zrovna moc chytře. Měl sehnat čerstvý.“

„Mluvíš jak blázen. Copak se něčeho takového někdo dotkne?“ Muturimu je nevolno, jen když si to představí. „To žádný člověk neudělá!“

Bratři se odmlčí.

Náhle Mahenia kopne do zkyprené půdy, až se hlína rozstříkne.

„Nevěřím, že by to bylo záhu. Spíš někdo ví stejně dobře jako my, že už od přísahy uplynulo bezmála sedm let. Nemá Sýček v klecích i paviány?“

„Ta hyena mizerná!“ Muturi polkne a stiskne rty. „Ale pak v tom mají prsty i Ňzoroge a Matu, ten starý sup. Vytmavím jim to rovnou, a hned teď!“

Mahenia bratra zadržívá.

„A ty myslíš, že se přiznají? Ne! Ty poslední dva měsíce musíme ještě v klidu přečkat. Nechápeš, co mají za lubem? Chtějí pobláznit tebe a nás všechny. Chtějí ostatním dokázat, že jsme přece jen viníci. Ještě dva měsíce, Turi!“

„A ženy? Prozradíš jim, co si myslíš?“

„Půjdeme za Vainainou a Vainaina přijde a slíbí, že zlého ducha zažehná. Mundumugovi ženy uvěří. Když se něco takového přihodí, zavolá koneckonců mundumuga každý.“

Mlčky se vracejí k ženám.

„Děti musí na pastvu pro bílou kozu,“ řekne Mahenia. „Řekni jim, Nege, že mají přivést Ogembe.“

Muturi a Mahenia projdou brankou a ubírají se cestou podél šamby. U díry v plotě se zastaví.

„Všecko je to tedy podvod,“ řekne Muturi. „Ale jak se ten darebák dostal přes plot? To měl křídla?“

Mahenia pokrčí rameny.

OGEMBE

Vaňžira se za Jindřichem zpoždí o dva tři kroky.

Od prvního dne má toho zvláštního kluka ráda. Pamatuje si, jak o ni jednou s Ňžomem bojoval. Když Ňžomo ležel na zemi, kousl Jindřicha do paže, aby se vymanil z pevného sevření. Jindřich je ramena-tější než Ňžomo a bezmála o tři prsty vyšší. A jaké má měkké a plavé vlasy... Svrbí ji ruce, tak ráda by se jich dotkla. Ze všech sil zatíná prsty do dlaně. Škoda že strýc Ňžuguna před několika dny Jindřicha

opět ostříhal nakrátko. Vlasy teď odstávají jako štětiny. Zdá se, že má Jindřich na hlavě žlutě kvetoucí mech. A zatímco ona tak dlouze myslí na Jindřichovy vlasy, jen a jen na Jindřichovy vlasy, Jindřich řekne: „Necachtej pořád v těch kalužinách. Celého mě postříkáš.“

Vaňžira se zas stáhne a nejraději by utekla domů. Ale když se po ní Jindřich ohlédne a když na ni počká, rozplyne se její hněv jak dešťová krupěj v slunečním záru.

Jindřich má větší starosti než ona.

„Právě Ogembe chtějí zabít...“

Vaňžira přikývne.

„Jako by za to Ogembe mohla, že dnes v noci byli v naší šambě pavíáni.“

„Stejně nevěřím, že to pomůže.“

„Takhle nemluv! Třeba přece.“

Několik kroků od nich se vzesou vyplašené vrány.

„Slyšely to?“ ptá se Vaňžira.

Jindřich si přitáhne plášť z kozí kůže těsněji na ramena, protože ho mrazí.

„To jen v pohádkách vrány mluví a všemu rozumějí.“

Jdou zamklé dál a dívají se za hejnem vran, které s křikem odlétá. Jdou, co noha nohu mine. Kdyby tak Jindřich něco vyprávěl... Vaňžira by ho poslouchala od rána do večera. Ví sice, jak je ošklivé přát druhému, že stůně a musí zůstat doma, ale má-li být upřímná, málem se dala do tance, že s nimi Ňžomo na pastvinu nesměl, že může jít s Jindřichem sama. Jen kdyby nemuseli za Mvangim pro Ogembe...

Náhle jí napadne vzrušující myšlenka.

„Bába nám ale neřekl přesně, kde dnes Mvangi pase.“

„Však my ho najdeme.“

„A co když ne?“ Vaňžira tázavě nakloní hlavu. Spodní ret tiskne mezi zuby, mžourá. „Chápeš, co tím myslím?“

To je nápad!

Jindřichova posmutnělá nálada ulétá jako černý pták.

Kdyby Mvangiho nenašli, nemohli by mu vyřídít, že mají odvést Ogembe. „Ale kudy půjdeme, abychom ho nepotkali?“

Vaňžira se vznáší vedle Jindřicha. Klade nohu před nohu, jako by balancovala přes úzký kmen. Pak zůstane stát a otočí se k Jindřichovi.

Jazykem si rychle olízne rty.

„Vyhneme se prostě pastvině na Nose a pustíme se po té kamenité stezce kolem ostružinové jámy. Ostatní kluci jsou teď asi na nivě u řeky.“

Toho by se byl Jindřich od Vaňžiry nenadál... Ale raději by si překousl jazyk, než by to přiznal nahlas. Chce snad ta holka převzít vedení?

„Tak rychle se zas rozhodovat nemůžeme.“

Vaňžira se už nevnucuje.

Chvilí Jindřich poslouchá její krátké, rychlé kroky za svými zády. Pak začne rychle uvažovat.

Dobře! Půjdou tedy po kamenité stezce, která vede k Červené řece, kde je teď po dešti spousta vody. Nahoru, do vesnice, by Jindřich trefil i se zavázanýma očima, avšak dolů...? Nejdál byl zatím u ostružinové jámy, a pouze dvakrát. O ostružinové jámě kolují mezi lidmi strašidelné pověsti. Číhává prý tam občas za noci d'ábel v chlupatém kožichu. A tam že by šla Vaňžira, ta zaječí dušička? Patrně chtěla jen slyšet, co Jindřich jejímu nápadu řekne, a teď ho podezírá, že dostal strach. Pfff! Nějakou ostružinovou jámou mu nikdo strach nenažene, a koneckonců by kolem ní mohli proklouznout úplně tiše. Jindřich nesmí dát najevo, že Vaňžiru prokoukl, a to se nasměje, až se holka začne třást. Z míst, kde kamenitá stezka končí u řeky, bývá slyšet šum vodopádů řítících se do hluboké strže. Nad vodopády se prý denně klene duha. Možná že ji oni dva dnes uvidí...? Půjde s ním Vaňžira tak daleko? Ostružinová jáma není všechno. Museli by jít i kolem rybníků obrostlých liliemi. Strýc Mahenia vyprávěl, že u pobřežního lemu září květy jako hvězdy, ale v zeleni mezi květy číhají krokodýli. Za příkrým břehem se krajina svažuje podél buše do širokého, hlubokého údolí, kterému lidé říkají Kotel. Tam je opět rybník, nebo dokonce jezero. Není zarostlé květinami, ale přesto je krásné, protože na mělčině postávají růžoví plameňáci. Mnoho a mnoho plameňáků! Nikdo by je nespočítal. Když odtud vane vítr, zanáší skřípavý zvuk jejich křídel a zobáků přes les až do vesnice. Jindřich by jednou plameňáky tak rád viděl... Ohlédne se.

Vaňžira poskakuje na vysokých, rovných nohách, vytáčí špičky a dívá se k zemi, jako by neměla nic důležitějšího na práci, a hlavně ani

za mák strachu.

„Půjdeme kolem řeky,“ řekne Jindřich pěkně zvučně. „Kolem vodopádů.“

Vyčkává.

Teď k němu Vaňžira přiletí s vyděšenou tváří.

Avšak Vaňžira si dál bezstarostně poskakuje. Poznamená pouze: „Musíme zavčas odbočit, jinak by nás někdo z kluků mohl zahlédnout.“

Z takové chladnokrevnosti se Jindřichovi točí hlava.

„Opravdu se mnou půjdeš až tak daleko?“

Vaňžira přikývne a ani se na něho nepodívá. Měl by se vlastně zastavit a prohlásit: A vždyť to byla jen legrace... Ale nezastaví se a jde pořád dál a Vaňžira cupitá po jeho boku.

Stezka, po které jdou, se svažuje do říčního údolí.

Už vidí, jak nad řekou stoupá pára.

Kolem pobřežních křovin se plouží stíny.

Vaňžira se usměje, když si uvědomí Jindřichův pohled plný obdivu.

Buš se tlačí k stezce blíž a blíž. Je řídký. Sluneční paprsky podobné bílým pňům prosvítají zelenými korunami. Mouchy a včely bzučí. Ptáci volají a vábí. Jeden, modrozelený jako bahenní traviny, se světlym vlajícím chvostem a zvonivým hlasem, poletuje před dětmi od stromu ke stromu, jako by je vedl.

I radost z krásné cesty však Jindřicha a Vaňžiru zaujme jen na chvíli. Zanedlouho už je zas začínají pronásledovat myšlenky nepříjemné a dotěrné jako komáři bzučící kolem hlavy. I kdyby utíkali, jak dovedou nejrychleji, těm myšlenkám by neunikli.

Otec poručil: „Jděte za Mvangim a přiveďte kozu, ale takovou, která nemá ani jedinou skvrnku.“ Teprve dodatečně za nimi křikl: „Přiveďte Ogembe!“ Jen vyrazili na cestu, a už se myšlenky mezi sebou začaly přít.

– Proč právě Ogembe?

– Protože to bába nakázal.

– A jiná koza by to být nemohla? Ogembe je taková veselá. Ne, Ogembe ne!

– Jako by to nebylo jedno! Chceš snad vybrat jinou kozu ze stáda?

A k mundumugovi bába a strýc Muturi jít musí.

– Ale mundumugo kozu zabije!

– Mundumugo jistě ví, co dělá. Velcí vědí všecko, protože jsou už tak dlouho na světě. Říkají přece: Musíš nás poslouchat, musíš udělat, co ti přikazujeme. My dobře víme, proč to chceme.

– Ale já to chci vědět taky. Jinak to neudělám.

– Tak to udělá někdo jiný. Strýc Muturi. Bába. A Ogembe stejně zemře.

– Ale aspoň ji na porážku nedovedu já.

– A co se tím změní?

– Mně nezáleží jen na Ogembe. Zním všechny kozy. Hnědou s černou ocasní špičkou a lysinou na pravé straně břicha. Když tenkrát přitáhly hyeny, byla ještě docela malá, sotva se držela na třaslavých nožkách. Stará koza přiběhla a tak divoce mečela, že se hyeny rozprchly. Nebo Divošku! Nebo kozla, který má úplně černé nohy a povlal plot Matuovy šamby a vyděsil Hrošku a Kost! Ňžomo a Jindřich

na něm jezdívali jako na koni. Je to silné zvíře. Popadli ho za svěšené uši a popoháněli sem tam. Ale nakonec je shodil. Myšlenky krouží, některá je zvlášť houževnatá. Nedá se zapudit.

Leckdy však člověka myšlenka osvobodí.

Jednou byla Vaňžira na trhu ve Vambugu. Trh byl rušný, ještě nikdy neviděla tolik lidí pohromadě. Na velkém prostranství pod stromy, v jejichž korunách zářily květy červené jako pochodně, nakupily ženy své zboží, celé hory ovoce všech barev. Seděly vedle nich na zemi, pod sebou kožešinu. To bylo řečí, smíchu a hádek! Matka koupila Vaňžiře sáček ořechů. „Ale ne abys je snědla všechny najednou! Sněz jich každý den jen pár.“

A klukům je neukazuj, nebo bude, víš to dobře, sáček prázdný hned.“

Může se někdo divit, že měla Vaňžira radost? Ořechy byly jen a jen její. Ale už cestou domů se jí v hlavě rozbzučelo hejno myšlenek.

– Vlastně to není správné.

– Je to správné. Ňžomo a Jindřich by ty ořechy taky snědli.

– Sami?

– A copak vědí, že je mám? Já taky pokaždé nevím, co mají oni.

– A dovědí-li se to?

– Nic se nedovědí. Dám pozor. I matka říkala, abych jim sáček neukazovala.

– Ale třeba něco jiného říkala a něco jiného si mysli... Zčistajasna už Vaňžiře ořechy tak nechutnaly, radost byla tatam, výčitky svědomí ji tak pronásledovaly, že nemohla ani usnout. Teprve když vstala a zeptala se matky, smí-li ještě zaběhnout k Ňžomovi a Jindřichovi s hrstí ořechů, zas jí bylo dobře.

Tak to je. Člověk nemá klid, dokud neudělá to, co je správné.

Ale jak pozná, co správné je?

Má vždycky čekat, až se to doví?

Jindřich zatíná zuby. Nohy pod ním jdou a jdou jako o své vlastní vůli. Chce ještě k rybníkům zarostlým liliemi? K jezeru s růžovými plameňáky? K šumícím vodopádům a duze vyklenuté jako most? Proč se po tom včerejším pivu taky nerozstona... Teď by mohl pochrupávat na lůžku jako Ňžomo.

„A proč vlastně,“ ptá se Vaňžira, „takové zvíře nesmí mít skvrnu?“

Takhle se může zeptat jen holka, pomyslí si Jindřich. Děvčata nemají o kouzelnickém umění ani ponětí. Mohla by se snad stát mundumgem žena? K smíchu!

„Protože zvíře, které má skvrnku, by nebylo jako oběť přijato.“ Tak to jednou slyšel vyprávět a až do dneška neuvažoval, co to vlastně znamená, ale aby si Vaňžira nemyslela, že ani on neví víc než ona, hovoří dál. „Skvrna je skvrna, ať je hnědá nebo černá.“ Sám je překvapen, jak lehce mu slova proudí z úst. To je ono! Skvrna je něco nečistého, něco, co pokazí celek.

„A co kdyby koza bez skvrnky neexistovala?“

„Pár jednobarevných koz je ve stádu vždycky.“

„Ale třeba mají skvrnu taky, jenom ji nikdo nenašel. Na takovém místě, kde tu skvrnu nevidíme.“

„Zvíře, které má skvrnu, nebude jako oběť přijato,“ opakuje Jindřich.

„Ale kdyby někdo přece jen tu jednobarevnou kozu neměl...?“

„Potom... Potom by si ji musel vypůjčit z jiného stáda. To je přece jasné. To je...“ Jindřich zůstane stát. „Vaňžiro! Víš, co my uděláme?“

Děvčátko přikývne.

„Uděláme z Ogembe skvrnitou kozu.“

„To ale musíme přece jen za Mvangim.“

„Mvangi nebude souhlasit, přece ho znáš. Musíme Ogembe nabarvit tajně. Jenže čím?“

„Co tím černidlem z kůlny, víš, tím, kterým se vytírají dřevěné džbery? Jenže to potom bude Ogembe smrdět na sto honů.“

„A co hlínou?“ ukáže Vaňžira na svah po své pravici.

Půda kolem je červenohnědá a po dešti mazlavá. Za špatného počasí se kozy vracejí z pastviny se zastríkanými břichy, a chce-li je někdo otřít, nadělá z bílých koz kozy hnědé.

Jindřich a Vaňžira se škrábou po svahu nahoru.

Jindřich nabere plnou hrst hlíny.

„Svítilo sem slunce. Je úplně suchá.“

„Musíme sehnat vodu.“

„Vodu? O vodu se postarám.“ Jindřich uplivuje do dlaní a zkouší hlínu rozmělnit. „Koukej, jaká z toho bude hezká barevná kašička.“

Holčička ohrne nos.

„Pff! Tolik slin zas nemáš.“

Jindřich se tváří, jako by byl Vaňžiru neslyšel.

„Bude to moc červené.“

„Musíme hlínu s něčím smíchat.“

Přemýšlejí.

„S blátem z potoka!“ navrhone Jindřich.

A už upalují.

Na okraji břehu se musí pohybovat opatrně. Půda je stále měkkí a vlhčí. Nad hlavou se jim vznášejí větve kvetoucího papírovníku. Žáby před nimi uskakují do vody. Vážky s třpytivými křídly poletují v slunečním světle.

„Tohle bláto je dobré,“ usoudí Vaňžira, a vzápětí se vřískavě rozesměje. Zvedla vzorek černohnědého bahna tak vysoko a tak zprudka, že jí má Jindřich zalepené i oči. Mává rukama jako křídly, nabírá vodu a myje si obličej.

Dohodli se, že hlínu smíchají s bahnem. Ale jak směs dopraví na místo? V rukou sotva. Potřebovali by dvě nádoby, nebo aspoň jednu, ale v lese se žádné nepovalují.

„Máme koneckonců pláště,“ řekne Jindřich.

Vaňžira neporozuměla.

Jindřich si odepne sukničku.

„Dělej, Vaňžiro, svleč se taky, rychle! Hned budeme mít dva rance. Směs do nich zabalíme, a každý si bude myslet, že neseme jídlo.“

„Smradlavé bláto do mé sukničky? Je z takové jemné kůže... Maitu by se zlobila.“ Ale vzápětí si Vaňžira představí Ogembe i ostatní zvířata, povzdechne a neochotně sukničku vysvlékne. Plášť si uváže těsně kolem ramen.

Rychle začnou míchat. Mají sice na nejvhodnější odstín rozdílné názory, Vaňžira by chtěla přidat hlínu, ale Jindřich už nemá chuť drapat se ještě jednou do stráně, a proto tvrdí: „Takhle je to mnohem lepší.“ Oba jsou zamazaní od hlavy k patě.

Konečně vyrážejí k Nosu a cestou si ještě domlouvají podrobnosti. Jejich rance jsou stále těžší. Voda prosákla kůží a odkapává. Vaňžira přehazuje ranec z ruky do ruky. Jindřich by jí rád pomohl, ale Mvangi by to mohl vidět, a podle starého obyčeje vleče břemena žena. Muž nese oštěp a po boku simi. Nebo hůl.

Mvangi sedí až na vrcholku, na Bradavici, a když před ním Jindřich a Vaňžira stanou, sotva pozdvihne oči. Děti teď mají ruce prázdné. Rance schovaly na stráni.

„Vy ale vypadáte! Jak čuňata!“

Je zle. Mvangi má špatnou náladu.

„No co? Uklouzla jsem.“

„Chtěla si natrhat u rybníka kytky, a bylo tam bláto.“

Mvangi se škodolibě ušklíbne.

Jindřich a Vaňžira se ušklíbnou taky.

„Nejste vy náhodou pitomci?“ řekne Mvangi a zas už strnule zírá jinam. „Co je?“

Děti vyřizují Maheniův vzkaz.

Ale Mvangi se ani nehne.

„Dojděte si pro Ogembe sami. Nebo si představujete, že vám ji půjdu chytit? A koukejte se pořádně umýt, nebo bude doma mazec.“

Sedm bílých koz nemá v tuto chvíli jedinou skvrnku.

Ale až se po řádně vykonané práci obě děti vrátí domů i s Ogembe, na které zbylo pouze několik bílých míst, a řeknou, že na celé pastvině není jediná bílá koza, vůbec nebudou lhát.

OČISTA

Ňzomo procítá z neklidného snu.

Venku hovoří strýc Mahenia.

O čem a s kým mluví?

Ňzomo vyklouzne zpod pokrývky a chce se dostat k vchodu, který matka zastřela koženým závěsem, aby dovnitř nepronikalo světlo, ale musí se opřít o zeď. Jako by už neměl v nohou kosti a jako by mu hustě přšelo před očima...

„Ogembe! Říkal jsem Ogembe!“ opakuje venku strýc Mahenia.

Ňzomo opatrně odhrne závěs. Strýce Maheniu nevidí, zato vidí Jindřicha, Vaňžiru a nějakou příšerně zablácenou kozu na provaze. Všichni tři klopí hlavu.

„To je přece Ogembe,“ brání se Vaňžira. „Copak ji nepoznán podle

natrženého ucha?“

„Lidé dobří! Já se snad zblázním!“ řekne strýc Mahenia. Pak zařve: „Mažte k potoku a tu kozu umyjte a odved'te do chléva. A utřít do sucha, jasné?“

Tahle koza že je Ogembe?

Ne, tak špinavou kozu Ňžomo v životě neviděl. Kde ji Jindřich a Vaňžira sebrali? Ale co se to děje s Ňžomovými nohama? Jsou strnulé, těžké, jako dřevěné, každý pohyb je pro ně namáhavý a bolestivý.

Ňžomo se drobnými krůčky vrací na lůžko, a sotva zdřímne, zdá se mu bláznivý sen. Koza, kterou právě uviděl, vyrůstá v netvora brousícího ušisky o zem, v netvora, pod jehož kopyty se všecko mění v bláto. Náhle se zabláčené skvrny na její srsti rozpadají v díry a z děr vykukují Jindřich a Vaňžira. Sedí přímo v kozím bříše a Jindřich křičí: „Tady uvnitř je jed!“ Konečně koza mizí a Ňžomo může klidně spát.

Probudí se, když vejde matka s mističkou udi. Opře se o loket. Už zas mu mrholí před očima. Matčina tvář pluje hned sem, hned tam. Konečně se z mlh přece jen vynoří a skloní nad lůžkem.

„Spal jsi dlouho, synáčku,“ říká matka a podává Ňžomovi misku. „Už je odpoledne.“

Ňžomo upíjí, jen aby se neřeklo.

„Nemám hlad, maitu.“

Brzy po matčině odchodu se objeví Jindřich a Vaňžira.

„Bába nevěří, že tu vůbec nějakí pavíáni byli. Přece by po nich zůstaly stopy. Ale přesto musí být všecko očištěno,“ oznamuje Vaňžira. „Za chvíli přijde mundumugo.“

„Mundumugo? Takže ta koza byla pro něho? Kde jste ji vůbec sebrali?“

Jindřich a Vaňžira se na sebe vítězně usmějí. „Strýc Muturi už šel k strýci Ňžugunovi. Vypůjčí si od něho jinou kozu, čistou.“ Pak všechno podrobně vypravují. Ňžomo se konečně zas dovede smát.

Poblíž chatrče se rozezněly hlasy.

„Je nachlazený,“ říká matka. „Nastydl se, jak byla ta bouřka.“

„Bude lepší, když ho prohlédneš, Vainaino,“ říká strýc Mahenia.

Mundumugo!

Vtom venku zamečí koza.

Děti se na sebe podívají.

Po chvíli Jindřich řekne: „Teď je po ní.“

Vañžira bezděčně vzlykne.

„Přestaň! Přece víš, že to není Ogembe,“ řekne Jindřich.

„Jako by to nebylo jedno.“

Vědí, co se venku děje. Zahnali je do chýše, aby se nemohli dívat, ale mají přece své štěrbinu, jimiž už často všecko pozorovali.

Mundumugův mumlavý hlas se jednou přibližuje, podruhé vzdaluje. Teď Vainaina obchází šambu a kropí půdu kozí krví. Krev je život. Zlo život nenávidí, a zároveň se ho bojí. Kdyby se ještě někde skrývalo, v kalu, v trusu, v zdechlině, v něčem stejně nečistém, jako je ono samo, rychle by uteklo. Dobro naopak sídlí v půdě, v rostlinách a stromech. Jsou to duchové předků a přijímají krůpěje krve jako symbol života svých potomků. Dokud mají potomci ovce a kozy, netrpí hladem.

Byli to duchové předků, kdo dnes seslal na šambu záhu?

A co když dokonce, napadne Ňžomovi, nechtěli varovat strýce

Muturiho, nýbrž mne? Protože jsem pil pombe. Ale proč mám být potrestán jen já, ačkoli pombe pili všichni? Proč nebylo špatně také Jindřichovi? A Kariukimu? A Vaveruovi? Prostě všem?

Zvenčí zaslechne vyzvánění. To je rogambi. Žádný zvonek nemá takový tón jako rogambi, protože rogambi je kouzelné. Slyší je i duchové! Nžomo toho ví o kouzelnictví moc! Babiččin otec byl slavný mundumugo a Nžomo chce být mundumugem stejně slavným jako on. Vyzvánění zvonku je tak dojmavé... Vaňžira si kouše nehty. Jindřich sepal ruce.

Nžomo si vzpomene na včerejší večer. Nebyl už nakonec i ten lesní přízrak zlé znamení? Co když se duchové opravdu dověděli o té pitce?

Hlas kouzelného zvonku se blíží.

Nžomo si pomyslí: Mundumugo to ví! Mundumugo ví všechno!

Matka odhrnula závěs.

Vchází strýc Mahenia, zvedá Nžoma i s pokrývkou a vynáší ho ven.

Slunce teple září.

Nžomo teď slyší rogambi z chýše. „Co u nás mundumugo dělá?“ pošeptá strýci Maheniovovi do ucha.

„Vyhání ze všech koutů zlého ducha.“

„A proč taky v matčině chatrči?“

„Nevím. Ale mundumugo to ví, protože hovoří s duchy.“

Duchové tedy mají ústa? A jsou to úplně, úplně malouncí mužičkové? Tu a tam Nžomovi napadlo, jestli opravdu existují, není-li to jen pouhopouhá lest. Dospělí si dovedou všelicos vymyslet, aby děti ochotněji poslouchaly. Ale duchů se bojí i oni.

Nžomovi je v pokrývce vedro. Poslouchá, jak volají špačci a jak v akáciovém houští bubnuje datel. Teď teprve jako by se byl doopravdy probudil.

„Postav mě na zem, strýčku. Já myslím, že už nejsem nemocný.“

Strýc Mahenia zavrtí hlavou.

„Napřed z tebe musí mundumugo vypudit zlého ducha.“

„Ze mne?“ Jak studená sprška přejede Nžomovi přes záda strach.

„Snad by ses nebál? Já s tím souhlasím. Včera jsi byl ještě jak rybička, a dnes v noci zčistajasna...“

„Ne. Mně bylo špatně už včera.“

Jak rád by Ňžomo strýci přiznal, že z pombe, ale všichni vespolek slíbili, že nic neprozradí. Mluví-li však mundumugo s duchy, kteří všecko vidí i slyší, musí také vědět, z čeho je Ňžomovi špatně. Možná že zná dokonce jména všech, kteří v zingire popjeli...?

Mundumugo vychází z matčiny chatrče. Musí se hluboko sehnout, jinak by narazil temenem. Pomocník, který ho doprovází, nese velikou kouzelnickou tašku s léčivy.

Ňžomo si přetáhne cíp pokrývky přes hlavu, jako by se halil do pláštěku neviditelnosti.

Někdo pokrývku stáhne a před Ňžomem stojí mundumugo. Úplně blízko! Hlavu má ostříhanou do hola a lesklou, protože si do kůže vetřel ovčí tuk. „Neboj se!“ říká stejně jako strýc Mahenia, ale jeho hlas jako by stoupal z hluboké jámy naplněné vodou. „Zlý duch se vplížil právě do tebe. Vypudíme ho, a zas ti bude dobře.“

Ňžomo by rád řekl, že mu už dobře je, ale připadá si jako ochromený. Je přesvědčen, že kouzelník ví všecko. Vainainův pohled jím proniká jako proutek pátrající po pravdě.

Strýc Mahenia Ňžoma spouští na zem.

„No jdi! Jsi už přece velký kluk!“

Jakmile dospělí tohle řeknou, mají se děti nač těšit.

Mundumugo a jeho společník si šuškejí. Rozhlížejí se. Patrně něco postrádají. „Jak to mám vědět?“ říká mundumugo zlostně.

Ta věta zazvoní v chlapcových uších hlasitěji než rogambi.

Nic neřeknu! umiňuje si Ňžomo, kterému se vrátila odvaha. Nebo že bych si vymyslel nějakou báchorku?

„Tady si sedneš,“ přikazuje kouzelník, sám také poklekne do trávy a vytáhne z kouzelné brašny veliký nůž. Nožem prořízne do trávníku široký kruh, odstraní z něho trávu, rukama vybírá nakypřenou půdu a kupí ji na jeho okraji. Na lesklé hlavě, kterou hned sklání, hned zas zvedá, se ukazují žilky, připomínající spleť kořenů na lesní stezce. Kdykoli se kouzelník sehne, lesklé náhrdelníky na jeho krku zazvoní a kovové náušnice v dlouhých proříznutých boltcích se rozhoupají.

Bolí to?

Vaňžira má v uších dva malé kruhy. Ňžomo se jí zeptal, a ona se jen smála. I Mvangi už nosí první náušničky. Za dva, za tři roky naříznou uši i Ňžomovi, a až bude větší, až půjde tančit, i on bude mít

náušnice jako ostatní. Možná takhle veliké! Kovové náušnice bubnují mundumugovi o krk.

Vainaina už vyhrabal tolik prsti, že má ruce v díře až po loket. Protože nakupil kolem okraje hráz, zdá se díra ještě větší. Ted' prst' uhla-
zuje dlaněmi a dává konečně pokyn pomocníkovi. Pomocník rychle přibíhá a rozbaluje ranec. V ranci leží veliké, čerstvě nařezané listy banánovníku. Mundumugo si vybral list, do kterého by se mohl malý Ňžomo zabalit jak do pokrývky, a opatrně ho tlačí do díry. List je pružný jako promaštěná kůže. Pomocník podává mundumugovi kale-
baš. Kalebaš má podivný tvar a dvě hrdla. Oba otvory jsou uzavřeny zátkami z kravské oháňky, ale když je mundumugo vytáhne, stříká voda pouze z jednoho otvoru. Mundumugo čeká, dokud nevytečou do díry v zemi poslední kapky. V hladině se zeleným zrcadlením vidí Ňžomo jeho tvář, hlavu připomínající obrovský lesklý kaštan.

Ted' mundumugo zvedl buvolí roh, z jakého pívají muži pombe, a sype do vody šedohnědý prášek, který se okamžitě rozplývá v červené obláčky. Rozmíchá ho, a jako by se na zelené hladině rozvíjela kvítka.

Ňžomo, který nepřetržitě zíral do vody a nemyslel na nic, vůbec na nic, cítí náhle na své hlavě strýcovu ruku.

„Vždyť Vainaina ti přece chce pomoci...“

Ani slovo, ani jediné slůvko! umiňuje si Ňžomo, jako by zapřísahal sám sebe. Znovu sleduje pozornýma očima hnědé ruce s jemnými kotníky, které drží špičatý roh sotva větší než mrkev. Jistě je v něm medicína. Zdá se, že mundumugovy oči chtějí Ňžoma pohltit.

Kouzelník tiše, jednotvárně zpívá, pak jeho hlas stoupá a zas klesá, zní jako bzukot čmeláka slétajícího na květ, a ted' se znovu rozezvuče-
lo rogambi. Rogambi, mumlání a zpěv se střídají stále rychleji, až náhle zpěv zmlkne, a Vainaina přitiskne k Ňžomovým ústům zázračný roh.

Strýcova ruka na Ňžomově šíji je snad železná. Ňžomo nemůže, pohnout hlavou, nemůže ucuknout. V uších mu šumí a buší, avšak kouzelník už odtrhuje roh od jeho úst, mává jím za vyzvánění rogambi a křičí hlasem, který není ani lidský, ani ptačí, ani zvířecí. Náhle však jeho zpěvavý pokřik ztichne, jako by ho byl přeťal nůž, a z hluboké, tmavé jámy naplněné vodou se ozývá hlas pronášející zaříkadlo: „Tří-
mám v ruce gizítu. Je mocné a vypudí z tebe zlého ducha...“

Ňzomo cítí v zádech sluneční žár. Pot se mu řine z čela, stéká po nose a po bradě.

„Chceme zlého ducha vyzvrátit, vyvrhnout jako jedovatou houbu.“

Ňzomo, který nepřetržitě zírá do jámy před sebou a vidí v ní červené nebe, na němž pluje mundumugova tvář, má náhle pocit, že se pomalu odpoutává od země a stoupá vzduchem hebkým a lehkým jak polštář. Díra před ním se rozšiřuje v rybník, v jezero, a on se nad ním vznáší.

„Roh je malý, pro ducha je však každý prostor velký a nekonečný jako obloha. Roh je malý, avšak silnější než sloní kel. Dotkni se ho, dotkni se ho!“

Ňzomo zatíná zuby do rtů. Jindy by se rozbřečel, takovou cítí bolest, zadívá se však upřeně do mundumugových očí, a bolest je tatam. Necítí už ani strýcovu ruku na své hlavě. Uvědomuje si jen své srdce, které se mu třepotá v prsou jako poplašený pták.

Mundumugo snad mluví sto různými jazyky. „Dívej se na gizítu v mé ruce! Je to všemocné kouzlo.“ Jeho oči jsou jako ruce, které člověka uchopí a pevně sevrou. „Gizítu je kouzlo ochromující jako pohled černé mamby. Ochromuji gizítem chorobu, chorobu skrytou v tvém těle.“ Ještě jednou přitiskne k Ňzomovým rtům roh s hranatými okraji, a pak vykřikne: „Vyvrhni neznámé, temné síly, které se skrývají v tvém těle! Vyvrhni je do vody!“

A Ňzomo zvrací. Třese se na celém těle, slzy se mu řinou po tváři. Slzy a pot. Neví, že ho strýc Mahenia odnáší na lůžko, že ho matka otírá.

Probudí ho až nenadálý hluk.

Vztyčí se.

Co dělá mundumugo u ohniště?

Láme tenké, suché dříví a bambusové proutky. Popel je odstraněn, začouzené kameny omyty a Ňzomo má novou sukničku.

Proč?

Otočí se, ale dřív než se stačí zeptat, přitiskne mu strýc Mahenia ruku na ústa.

Mundumugo roztáčí mezi dlaněmi hořící třísky. Jemný kouř stoupá v prstencích, průsvitný jako obláček na vysoké obloze. Ňzomo slyší praskat troud a vidí záři. Rozhořívá se nový oheň. Mundumugo při-

kládá třísky, kouř houstne, i plamen je však vyšší, šlehá sto jasnými jazyky, jasně červenými jazyky, olizujícími dřevo.

Ňzomo slyší, jak si strýc Mahenia zhluboka oddechl.

Mundumugo se zvedá a říká: „Duše nemocného už zas hoří tak jasně jako tento plamen. Je čistá jako oheň, který jsem právě rozdělal. Zítřka už chlapec bude zdrav.“ Odchází, ale na prahu se ještě otočí, a náhle se mu na rtech objeví úsměv.

I Ňzomova tvář se radostně rozzářila.

„Lehni si, Ňzomo, pošlu ti sem Jindřicha a Vaňziru,“ řekne strýc Mahenia a vyjde za mundumugem z chýše.

Ňzomo slyší, jak venku oba muži hovoří, hovoří však tak tiše, že jim nerozumí.

Mahenia říká Vainainovi: „Mám-li být trestán já nebo můj bratr, proč ne onemocní já nebo můj bratr? Proč postihne nemoc dítě?“

Mundumugo složí kouzelnickou brašnu, podá ji pomocníkovi a zároveň mu naznačí, že má odejít. Pak Maheniovi odpoví: „Pták letí vysoko nad oblaky. Vtom vidí, jak se na něho řítí orel. Ve strachu změnil směr, kálí a zasáhne nevinné dítě. Přemýšlej, zda bys za to toho ptáka zabil.“

Mahenia se hned na odpověď nezmůže. Vainaina mluvil záhadně. Onemocní snad člověk pouhou náhodou? Copak na něho není nemoc seslána jako varovné znamení? Konečně řekne: „Nezabil bych ho. Ale orla bych zabil.“

„Kdybys ho dohnal.“

Chvilí postávají mlčky.

Mahenia vidí, že se už mundumugo chystá odejít. Rád by se ho zeptal na zdechlého paviána, rád by si ověřil své domněnky o podivných stopách. Ale váhá, řekne pouze: „Nejde mi to všechno do hlavy. Díra v plotě, záhon rozdupaný jako od štětkounů, a přitom nejsou fazole ožrané. Po paviánech ani stopa, a přitom ta zdechlina přece jen pavián je.“ Vainaina se rozhlédne na všechny strany. „Nekřič, víš dobře, že leckteré křoví má uši.“ Tišeji dodá: „Ze zdechlého paviána nikdo nemusí mít strach. Štětkouni však do šamby vtrhnou, jen když mají hlad...“ Takřka šeptem ještě připojí: „Měj oči dokořán, bratře. Mrtvý pavián nepadne z nebe jako ptačí trus. A nejistá stopa je lepší než žádná. Sleduj ji, a kdybys potřeboval přítele...“ Otočí se na patě a

odchází dlouhými, rychlými kroky.

Jindřich a Vaňžira sedí už mezitím na patách před Ňžomovým lůžkem.

„Vypτάval se tě?“

Ňžomo přikývne a napodobí mundumugův hluboký a temný hlas: „Pověz jména zlých duchů, kteří se skryli v tvém těle! – Ale já jsem samozřejmě neprozradil nic!“

„Podle mého názoru stačí,“ řekne Vaňžira, „aby se mundumugo zeptal kouzelných fazolí, které má v kalebaši.“

Jindřich o mundumugových výjimečných schopnostech pochyboval už dávno.

„Aspoň vidíš, že neví ani zdaleka všechno. A proč tak řve a šermuje rukama jako divoch? I na Ňžoma byl nakonec krátký.“

Co to Jindřich povídá?

„Rád bych tě viděl,“ řekne Ňžomo, „až bys klečel před tou dírou. Řeknu ti, že jsem se celý třásl a bylo mi horko i zima zároveň. Kdyby se mne byl zeptal ještě jednou, tak nevím... Ten se náhodou vyzná! Až budu jednou mundumugem já...“

Vaňžira si v překvapení přitiskne ruku na ústa. „Už tě vidím... A co kozy? To bys chtěl taky pořad zabíjet kozy?“

Vaňžira má pravdu. Jak by se Ňžomo tohle naučil, bůhsud'. Také se mu nezamlouvá, že se lidé většinou mundumuga bojí. Ačkoliv, kdoví... Třeba je to i příjemné. Ňžoma se ještě nikdy nikdo nebál. Dosud se vždycky bál on těch druhých.

Ale že mu bylo špatně jen z piva, to by takový mundumugo přece jen poznat měl.

PŘES VĚTRNÉ HORY

Dnešní noc se žádné jiné noci nepodobá.

Oba kluci jsou tak neklidní, že ani nemohou dospat. Mlčky leží s očima obrácenýma k střešnímu trámovi, kterým se prodírají měsíční paprsky a pod nímž visí na napjatých provazech čajovníkové listy.

Nezapomene je matka přibalit?

Před ranním šíráním se spouští déšť. Kapky bubnují na střechu jako křemínky. Vítr vyje kolem chýše jako vzteklý pes.

„Myslíš,“ zašeptá Jindřich, „že i tam budeme spávat spolu?“

„Určitě!“ odpoví Ňžomo, který si nedovede ani představit, že by to mohlo být jinak.

Vedle lůžka leží sbalené rance.

Stačí už jen svinout pokrývky, a všichni mohou vyrazit. Musí přes hřeben. Cesty, zvláště v horách, budou blátivé.

Už týden chlapi vědí, že opustí vesnici u Červené řeky. Teď se toho okamžiku nemohou dočkat. S přáteli se už rozloučili. Ženy mají doposud zardělé oči. Vaňžira také, protože Vaňžira se vždycky rozpláče, vidí-li plakat druhé. Jen babička je tichá. Sotva jí a už takřka nemluví, ale přesto jde každý den do lesa nasekat dříví. Marně jí teta Vambura, malá matka i všichni ostatní domlouvají: „Nech toho, maitu. Odpočň si.“ Druhý den jde babička do lesa znovu.

Také strýc Muturi takřka nepromluví, ale pivo už nepije. Rozbil své kalebaše, jenomže pozdě.

Večer toho dne, kdy na šambu padlo záhu v podobě opičí zdechliny, hned po mundumugově očištném obřadu, odešli strýc Muturi a strýc Mahenia k muzamakimu, ale muzamaki jim žádnou pastvinu nepřidělil, protože sedm zkušebních let uplyne teprve po příštím období dešťů. Také se dotazoval, kolik je pravdy na pověsti, že šambu postihlo záhu.

Strýc Mahenia se bratra pokoušel uklidnit. Když se však před zingirou rozcházeli, řekl mu Muturi: „Mám ještě jeden velký kalebaš pombe, a ten vypiju do dna.“ Také to udělal, a když se venku setmělo, měsíc ještě nesvítíl a hvězdy zastírala hustá, mokvavá mlha, vzal obušek a odešel z chatrče. Rozhodl se vyhledat Ňžoroga a vytmavit mu, že on a Matu zavinili veškeré neštěstí, které stihlo jeho i celou rodinu.

Ňžoroge měl hosty. Sedělo u něho šest mužů z rady staršinů: starý Ndolia, kterému Masajové usekli levé ucho, Magana, zjizvený neštovicemi, Gisaru řečený Marabu, protože má nohy jako louč a na krku vole, Kimazi, otec kovářův a Ňžorogův švagr, Kabero, druhý nejbohatší muž ve vesnici, a – muzamaki.

Muturi pochopil, proč nedostal požadovanou půdu. Přišel tedy v

pravou chvíli a může se vyrovnat se všemi najednou. Začal u muza-makiho a skončil u Ňzoroga: praštil ho do lebky jedním z kalebašů, které se povalovaly kolem, a Ňzorage se převrátil nazad s otevřenými ústy.

Ostatní přirozeně srazili strýce Muturiho k zemi. Dva týdny ležel – déle než Ňzorage, který měl pouze uprostřed čela bouli jako roh.

Zasedla rada.

Strýc Muturi a strýc Mahenia se před ni museli dostavit a vyslechnout rozsudek: Muturi va Gičomo se znovu těžce provinil a musí opustit vesnici i se svou rodinou. Každý ať se mu vyhýbá jako něčemu nečistému.

Po dvou nebo třech týdnech zavedl strýc Mahenia Ňzoma a Jindřicha do zingiry strýce Muturiho.

Strýc Muturi seděl jako obvykle na tlusté kožešině vedle ohniště. Za ním stál Mvangi, který se na kluky ani jedinkrát nepodíval, stále si jen pohrával s prsty.

Strýc Mahenia řekl: „Nedočkali jsme se spravedlnosti. I rada rugonga potvrdila rozsudek. Rozhodli jsme se odejít se strýcem Muturim do nového domova. Třebaže šambu opustíme, vinu, která na nás byla neprávem uvalena, ponese dál až do okamžiku, kdy budou usvědčeni skuteční viníci. Snad se to podaří teprve vám, Mvangi, Ňzomo a Jindřichu, ale spravedlnost existuje a my ji musíme hledat. Ztráta dobré pověsti, ztráta cti, je to nejhorší, co může člověka na světě potkat.“

Na tento den Ňzomo nezapomene po celý život. Tak s nimi doposud nehovořil ani strýc Mahenia, ani nikdo jiný. Chovali se k nim, jako by už byli dospělí, jako by už byli muži.

Nyní kluci leží, rozčileně čekají, až se rozední, a představují si, že je na obzoru neobyčejný den, jiný než všechny dny dosavadní.

Náhle Jindřich do Ňzoma šťouchne.

„Slyšíš?“

Matka pláče. Vkleče ometá peroutkou ohništní kameny, pak je s námahou zvedá a odnáší k hliněné stěně, k rancům, hrncům, pánvím a pohrabáčům.

Ňzomo tichounce vstane. Jde po špičkách a zezadu položí matce ruce na ramena. Matka se nepolekala. Přece jen jeho kroky zaslechla.

Usmívá se, ale Ňžoma neoklame. Jak nás teď otec najde? pomyslí si Ňžomo, avšak nezeptá se.

„Dobře že už jsi vzhůru,“ řekne matka. „Nanosíš vodu, a já zatím vzbudím Jindřicha. Slunce už vychází.“

„Ano, maitu.“

Ještě jednou sedí všichni vedle sebe na rohoži a pijí udi jako každé ráno. Vchodem se k nim prodral sluneční paprsek. I za ten jsou vděční, protože v chýši je už chladno. Po ohništních kamenech zbyly jen tři díry v podlaze. Kdo ty kameny asi ponese?

Matka neustále mluví, už to je neobvyklé. Mvangiho matka prý jí vyprávěla, že tam za horami, v nové vesnici, kde bydlí její sestra, je velice krásně. Je tam jezero, nepřilíš velké, ale rybnaté, vodopád a samozřejmě řeka. Kromě toho jsou všichni lidé, kteří tam žijí, velice přívětiví.

Představa jezera kluky vzrušila. Kde je jezero, tam lze stavět vory a jezdit na člunech. Kdo sedí v člunu, nemusí se bát, že ho strhne proud. Snad jsou tam dokonce krokodýli a vodní hadi.

Přichází strýc Mahenia. Kluci si ho obdivně prohlížejí. Vypadá jako bojovník, jen kůži nemá pomalovánu válečnými znaky. Pod dlouhým, naostřeným hrotem oštěpu vlaje bílé pštrosí péro, znamení, že putují v míru.

Strýc se usmívá. „Dnes bude pěkný den,“ říká matce. „My jsme připraveni.“

Kluci do sebe strčí a rozběhnou se k strýci Maheniovi jako k vlastnímu otci. „My už jsme také připraveni, a dlouho!“ I jejich malé štíty jsou pomalované, jen péro na dřevěném oštěpu chybí. Dnes povlečou zavazadla jako ženy.

Přichází Mvangi. Jeden veliký ranec má upevněn širokými řemeny na prsou, druhý, stejně veliký, na zádech. Shodí zavazadla a pozdraví.

„Kde máš simi?“ vyzvídá Ňžomo.

„Člověče, představ si, že mi chtěli vrazit ještě jeden hrnec.“ Mvangi sotva popadá dech. „Ten veliký kotel na vaření, ten černý. Jestli nás někdo uvidí...!“

Kdyby byli sami, souhlasili by s ním Ňžomo a Jindřich z celého srdce, ale takhle... Ženy a Vaňžira přece všechno neunesou, jak by mohly? I strýc Mahenia si dal ušít tašku, kterou ponese na zádech

vedle toulce s šípy.

Poslední přicházejí ženy a Vaňžira. Strýc Mahenia posílá chlapce pro kozy a ovce. Z druhé strany potoka už zvučí kravské zvonce. Strýc Muturi žene čtyři hnědobílé stračeny. Kluci běží pro zavazadla a připojují se k zástupu i se svými stádečky. Mvangi, který pozene krávy, dohání otce. Vzadu jdou babička, Vambura, malá matka s kojencem, zabaleným v pleně, teta Ngege a Ňžomova matka, všecky sehnuté pod nákladem, který přidržují řemeny upevněnými na čele. Kolem Ňžoma a Jindřicha poskakují ovce a kozy. Poslední jsou strýc Mahenia a Vaňžira, která se neustále otáčí, až hrnce, pánve a pohrabáče křapají.

Cesta vede kolem šamb. Strýc Muturi nervózně popohání krávy. Chce lidem zmizet z očí.

Včera, po setmění, se ještě pár vesničanů přišlo rozloučit, ale jen tajně, jako před lety. První byl strýc Ňžuguna. Přinesl sáček fazolí. Tíží ho vědomí viny, a přísloví říká: Když je z očí věřitel, je z očí i dluh. Ale dluh je jako krysa. Kdo proti ní nezakročí, má do roka v domě krys deset. Abdulláh, dlouhý Svahil, řekl, že by rád, velmi rád odešel s nimi, ale do týdne má přijít karavana z pobřeží, a on musí na trh. Možná po trhu... Nebo až jeho dítě trochu zesílí. Také Kariuki byl u Mvangiho a tvrdil, že by nejráději šel s ním.

Ještě nikdy se Muturimu nezdála cesta kolem šamb tak dlouhá. Už jen sto kroků, a dostanou se k Ňžorogově šambě. Muturi nepochybuje, že sok bude stát před zingirou s rukama zkříženýma přes prsa a s triumfujícíma očima, že jeho ženské na ně budou civět. „Rychle, tak hněte se přece!“ popohání krávy.

Kachnička vyskočil z křoví a utíká k Jindřichovi a Ňžomovi. Sotva k nim doběhne, vynoří se za týmž křovím jeho otec s holí v ruce a s křikem ho žene zpátky. Ňžomo vidí, jak se Kachnička rychle kolébá na svých křivých nožkách. Ještě dlouho se za ním ohlíží. Ňžoroge není před zingirou sám. Stojí vedle něho starý Matu a vykřikuje dlouhou kletbu. Nikdo se však neotočí, ani Vaňžira. Jen ovce zabečí a kozel prostrčí rousnatou hlavu plotem a zamečí na Hrošku a Kost, jako by říkal: Pamatujete se ještě? Kost po něm práskne kamenem, ale nestrefí se.

Už jsou u akáciového lesíka, když se za nimi najednou žene Vave-

ru na vysokých chůdách. V jedné ruce drží kromě chůdy i dva kusy cukrové třtiny, dlouhé jako paže. S úšklebkem je Ňzomovi a Jindřichovi hodí. „čerstvě ufiknutý, víte.“

Ňzomo a Jindřich se do třtiny zakousnou téměř současně. Je ještě po noci chladná. Vysávají z ní v chůzi šťávu a Vaveru je obrovskými skoky doprovází. „Dobré, co? Vyrostlý v zahrada Ňzorage. Tak vy měla, jak vy umět.“ Hlasitě zafuní, a obrovskými skoky prchá napříč lesem.

Děti se zastavily.

Také ovce a kozy stojí. Ožírají nízkou mladou lesní travu.

Jindřich ukáže na stopy u svých nohou. Šťouchne do Ňzoma, až Ňzomo tiše zaúpí.

Přichází Vaňžira a za ní strýc Mahenia.

„Úplně jako na naší šambě! Ve fazolích!“

„Je to stopa po chůdách?“ ptá se Mahenia.

„Ano,“ křičí děti, a Vaňžira dodá: „Stačil jediný krok, a Vaveru byl přes cestu.“

„Já jsem to taky viděl.“

Ňzomo zatahá strýce za kožený plášť.

„My jsme ti přece říkali, že jsme tenkrát, za té bouřky, viděli Sýčka chodit na chůdách.“

Strýc Mahenia usedá na paty a poměřuje šířku otisku rozpětím palce a ukazovákem.

„Už je mi to jasné.“

„Co?“

„Že jsme na stopě. Našli jsme totiž ještě něco, o čem vy nevíte. Jeden starý kalebaš. Ale ani to všechno nestačí. Potřebujeme důkazy.“

„Ano!“ řekne Ňzomo vážně.

Strýc Mahenia se zvedá.

„Tak dál! Jdeme jen za Větrné hory. A o tom, co jsme vypátrali, nikomu ani muk! Slyšelas, Vaňžiro?“

Vaňžira plačtivě protáhne ústa. „Proč pořád já? Copak jsem už někdy...?“

„No dobře, dobře,“ řekne Mahenia a změří si oba kluky. „Vy jí vůbec nic nedáte?“

Kluci přeseknou cukrovou třtinu a každý dá Vaňžiře polovic.

„Tolik?“

Přikývnou.

„Abys držela klapačku.“

Nžomo, Jindřich a Vaňžira zaženou kozy a ovce na cestu. Musí si pospíšit, chtějí-li ostatní dohnat. Kluci berou Vaňžiru doprostřed.

Nžomo se snaží napodobit hlas strýce Mahenii: „Našli jsme totiž ještě něco, o čem vy nevíte.“

Děti se pochechtávají do dlaní.

Hrnce, pánve a pohrabáče na Vaňžiřiných zádech jen řinčí.

II.

OTROK

ROK 1898

OKOVY

Dau pluje pomalu vpřed. Zmítá se ve vlnobití útočícím od východu. Opěrná lana na dlouhém ráhnu se trhavě napínají a vržou. Voda kolem přídě jen vře.

Svahil, který obsluhuje na zadní palubě kormidlo, klímá. Levou paži zaklesl o opěradlo páky. Tu a tam ho náraz těžkého dřeva probouzí.

Na přední palubě, několik kroků od něho, nabírají dva muži vodu z moře a oplachují prkna. Z prostředního poklopu vystupují na palubu další námořníci, šeptají si s těmi dvěma, a pak jeden z nich znovu ponoří čerpací měch do moře, naplněný ho vytáhne na provaze a mocným rozmachem vychrstne vodu na muže u kormidla.

Staroch vyskočí. Stéká po něm voda. Svaly v tvářích, zjizvených neštovicemi, se hněvivě chvějí, avšak v očích se žlutými tečkami plápolá zároveň strach. Svahil zavýje jako pes zasažený kamenem, a vzápětí se zašklebí.

Ostatní řvou smíchy. V tvářích obrostlých černými vousy škodolibě září bílé zuby.

V skladištním podpalubí, na prkenné podlaze úzké chodby zavalené bednami a balíky, leží natažen nějaký muž. V dusném vedru se z něj pot jen lije. Tady dole je věčná noc; pouze nepatrný čtyřúhelník tenkých proužků namodralého světla naznačuje, kde je průvlak k palubě. Muž má zavřené oči. Se zavřenýma očima přesněji rozpoznává jednotlivé zvuky, a on potřebuje slyšet. Po jeho levici stojí bedny. Oči by nepostřehly, že se bedny sesouvají, ale uši to vědí.

Vlny se nevalí stejnoměrně, mají svůj vzestupný a sestupný rytmus, stoupají, a zas klesají. V tomto rytmu se kolébá i dau, a třebaže jedna vlna posune bednu jen o vlásek, sto vln je sto takových vlásků. Levicí již muž nemůže pohnout, tiskne ji k tělu. Mezi jeho pravým bokem a stěnou zbývá prostor o šířce dlaně. Kolik vln ještě přijde? Kdyby tak měl ruce a nohy volné! Pravá noha je rozpálená a opuchlá. Jakmile ji jen nepatrně natáhne, železný okov se mu ostrými hranami

zasekne do masa nad kotníkem. Každému úderu srdce odpoví bodavá bolest v noze. Kdyby se mohl alespoň otočit na bok a opřít kolenem o stěnu, zády o bednu! Záda má silná, ztvrdlá a znečitlivělá tisíci šlehy biče z hroší kůže. Dozorci mají takovou radost, když bič tančí a zpívá!

Muž si nepamatuje, kolik ran dostal, a na počtu také nezáleží. Zapamatoval si ty, kdo bili. Jejich podoby jako by byly do jeho paměti vypáleny... Kdyby se jednou dostal na svobodu, museli by se před ním třást. Vynalezli však okovy. Dávají kovat otrocké řetězy, a řinčení těchto řetězů je jen jiný úder do tváře. Mnohokrát muž toužil: Kéž by už přišla noc bez probuzení! Nebo: Kéž by mi smysly otrnuly a otupěly jako kůže, jako mozoly na dlaních!

Z paluby nad svou hlavou slyší pleskot bosých chodidel a šplíchání vody. To myjí prkna k večerní modlitbě al-maghrib, k čtvrté každodenní modlitbě muslimů, která překypuje zbožnými výkřiky a proklínáním nepřátel. Mezi Alláh akbar, Alláh je velký, a Alláh karím, Alláh je milostivý, pošlapou člověka jako psa. Kdo jsi pro ně, pro Svahily, pro Araby? Šenzi, divoch z nitra Afriky, který má na věky věků vepsáno do čela otrocké znamení. Tvor, který vypadá jako člověk, má však jen hodnotu zboží. Pokud je zdravý, silný, poslušný, pokorný, pokud splní každý rozkaz, nepředstírá, že je hloupý nebo nemocný, pak je velice užitečný, pak je třeba uchovat jeho hbité ruce, silné paže a bedra, ba i hlavu, protože otrok na ní nosí břemena. Je ho třeba krmít. Jak by mohl pracovat do úpadu na plantáži nebo vykládat lodě, kdyby zeslábl? Potravu však musí dostávat jen tolik, aby mu hlad několikrát za den připomněl, kdo dává kukuřici, rýži, fazole a prosnou kaši. I kdyby své okovy zlomil, kdyby se z nich osvobodil, nebyl by ještě svobodný. Nikdy nebude svobodný, dokud nebude mít svou vlastní dávku rýže na den, dokud si ji bude muset u někoho vyprosit nebo odpracovat.

Svoboda!

Jaké to je, být svobodný?

Muž to již takřka zapomněl. Když chodil v otrocké vidlici, šebě, když mu lovci otroků vytloukali bičem ze zad hněv a vzpouru, když slyšel všude, před sebou, za sebou i vedle sebe, smrtelné chroptění druhů, kteří zemdleli nebo kteří se vzepřeli, svíralo se mu hrdlo úzkostí a bezmocně rozvíral sevřené pěsti. Přestával zatínat zuby, jen

aby dostal vodu a kukuřici.

Otroci byli zároveň nosiči: vlekli slonovinu. Vlekli ji takřka sto dní a stovky mil, a když den skončil, nadešla noc bolesti, noc myšlenek plašících spánek, který je jediné dobro v životě otroka: přináší zapomenutí, zotavení a každé ráno na úsvitu i prchavou naději.

Oceán.

Jiný svět.

Lod'.

Cesta po moři.

Nikde na obzoru pevnina, a domov, chatrč, šamba tak daleko a žena Vairimu a syn Ňžomo ztraceni. Ani jejich podobu si už nepamatoval zřetelně. Jako by ji byla přelila a smyla velká voda.

Ostrov.

Trh.

Lidé kolem pokřikovali, ohmatávali mu paže, otvírali mu ústa a počítali zuby, otáčeli jím ze strany na stranu, jako by kupovali zvíře.

Obchodníci stupňovali cenu, za kterou ho byli ochotni prodat, dokud plantážník a majitel třiceti dau nevytáhl měšec a nezaplatil nejvyšší dražební cenu. Tak se stal majetkem Ahmada ben Ahmada, malého, křehkého muže s tichým, chraplavým hlasem, sotva staršího než on sám. Ahmad ben Ahmad na něho po celá léta ani jedenkrát nekřikl, nikdy ho neudeřil ani nekopl, a přece se otroci nikoho tak nebáli jako právě tohoto tichošláпка. Přezdívali mu Stouchý otec, protože se dověděl všechno, o čem mezi sebou mluvili, a potom trestal. Nyní je mrtev, podlehl neznámé nemoci. Říkalo se tenkrát, že všechno převezme jeho mladší bratr: veliký dům, plantáže, čluny a dau, otroky, jichž bylo víc než pětkrát deset. Bratr nebydlil na Zanzibaru, měl plantáže na pobřeží poblíž Bagamoya.

A pak se rozletěla zpráva, že Ahmadův bratr otroky nepotřebuje.

Čtyři dny a čtyři noci otroci snili, že budou svobodní, vrátí se domů, na všechno zapomenou. Měli však na čele jizvu. Každý by v nich poznal otroky, a majitelé otroků, lovci otroků a obchodníci s otroky mají spojence v pobřežních kmenech, jejichž příslušníky nepronásledují a nepoutají do řetězů – dají jim pokoj, protože mezi nimi musí žít.

– Pomůžete-li nám pochytat v nitru Afriky Šenzie, kteří jsou divočí, nikoli civilizovaní lidé jako vy, třebaže vypadají stejně – slibují cizinci lidem z pobřeží – „bohatě se vám odvděčíme.“ Svahilové a Namveziové jsou rádi, že uniknou šebě a cejchu na čele. Uprchne-li nějaký otrok, vždy se mezi nimi najdou udavači, kteří si rádi vydělají rupie za dopadení. Přivedou-li ho živého, dostanou víc peněz, ale pár rupií shrábnou i za jeho hlavu.

Čtyři dny a noci si Mugo a jeho přátelé připadali silní, náhle ani nemohli pochopit, že s útekem otáleli tak dlouho. Vypracovali si plán, který jeden z nich prozradil. Mugo přesto uprchl. Osmý den ho chytili, napjali na útrpnou lavici a zbičovali mu chodidla do krve. Nový pán však nepřipustil, aby ho rovnou zabili. Co s mrtvým otrokem? Určitou cenu má jen živý otrok. Indický obchodník ji za něho zaplatil a dal ho dopravit na dau. Mugo k novému pánovi nechtěl. Seskočil v noci z paluby, snažil se doplatit k pobřeží, ale vypravili za ním člun, dohnali ho a veslovali za ním tak dlouho, až ho vyčerpali. Nakonec ho jeden z pronásledovatelů přetáhl řemenem, Mugo ztratil vědomí a potopil se pod vodu. Když zase procitl, ležel zde, na rukou měl okovy připouta-

né řetězy k bočnici a na noze železnou kolejnicí, dlouhou jako paže a tak těžkou, že se nohu neodvážil ani pozvednout, aby se mu prstenec s ostrými hranami ihned nezařízl do masa.

Nahoře na palubě pleská voda.

Někdo vykřikl, druzí se chechtají.

Mugo už pozná naříkavý hlas Sefua, zohyzděného neštovicemi. Když Sefu přinese jídlo, sejme mu na chvíli pouta. Někdy má výraz šílence, a Mugo si nikdy není jist, zda mu Sefu neušetří jen pár ran kibokem.

Z rozhovorů mezi námořníky Mugo vyrozuměl, že plují k Nyali, která leží na pevnině severně od rybářské osady Mombasy, v jejíž široké zátocce se tenkrát kolébaly rybářské davy. Jedna z nich ho dopravila na Zanzibar. Z Nyali vede cesta domů. Od chvíle, kdy ho lovci otroků zajali, nebyl Mugo tak blízko své šamby.

Nžomo je už asi velký chlapec, dvanáctiletý, bezmála třináctiletý.

A co Vairimu? Provdala se znovu?

A matka? Žije? Neměla ještě jediný šedivý vlas a nosila domů náklad dřeva, pod nímž by se roztráslы nohy i jemu.

A Mahenia? Jak žáril na svou Ngege! Ani podívat se na ni nikdo nesměl...

A co Muturi, nejstarší bratr? Dočká se někdy ospravedlnění? Mugo nikdy nezapomene, jak se bratr po otcově smrti změnil. Jako by byl naráz dospěl, ale také jako by se už nedovedl zasmát tak od srdce a tak hlučně jako dřív.

Obrazy se střídají, jako by mu je někdo neznámý kreslil před očima podle své vlastní vůle.

Teď Mugo vidí sám sebe a čtyři ostatní muže z vesnice v průvodu otroků. Po jeho boku jde Kongo, velký, silný chlapík s bedry jak buvol. „Tamhletoho znám,“ ukázal očima na jednoho lovce otroků, vychrtlého, věčně chraptícího Araba. „Viděl jsem ho na trhu v Kiambu. A víš, s kým jsem ho viděl? S Matuem. Chápeš?“

Mugo to tenkrát nepochopil, protože tomu nevěřil nebo věřit nechtěl. Kongo rád mluvil, rád se vychloubal, a nakonec byl první, kdo se vzdal. Přestal jíst, tak jako odmítá potravu zajatá zvěř. Dozorci ho od Muga odtrhli a hnali dozadu. Už nikdy ho Mugo nespasil.

I Muga někdy přemáhalo zoufalství, lpěl však na životě, nedovedl

se ho vzdát, nedokázal jím pohrdnout, protože mu svět kolem dosud připadal krásný, stejně krásný jako dřív, a protože za tou krásou světélkovala jiskřička naděje. V posledních letech si často myslíval, že zhasla jako plamen ve větru, ale náhle se znovu rozhořívá. Kdyby jen nebylo těch řetězů a té železné kolejnice...

Na palubě kdosi svolává vysokým, jednotvárným hlasem k modlitbě.

Mugo slyší, jak se muži vrhají k zemi. Viděl je mnohokrát klečet s tváří plnou pokory, ale sotva se domodlí, vstanou, loví, bijí, zabíjejí. Ne snad právě ti na palubě. Ale Arabové! Svahilové! A zase ne všichni Arabové a všichni Svahilové. Jen obchodníci! Dozorci! Poháněči! Lovci! Mugo je nenávidí.

„Alláh il Alláh!“ volá předříkávač na palubě. „Alláh je bůh, není boha kromě Alláha, a Mohamed je jeho Prorok!“

Jak daleko je asi k pobřeží?

Kdyby se tak Mugo mohl rozhlédnout!

Ale ani to by mu nepomohlo.

Nemůže si určit, co zítra udělá, a co ne. Jeho vůle neznamená nic. Zítra dostane nového pána. Chce? Nechce. Ale přesto tomu nezabrání.

Na palubě nad jeho hlavou je ticho. Arabští námořníci asi sedí za stožárem, jedí a pijí. Proč Mugo znovu pomýšlí na vzpouru? Přežít je pro otroka důležitější, nejdůležitější. Naučil se už i dobrým způsobům. Usmíval se na své zotročitele, ukláněl se jim, ačkoli je v duchu proklínal. Naučil se používat lest jako ochranný štít proti ponižování a hrubostem. Přežít, hlavně přežít! A nyní znovu začíná uvažovat, jak by se zbavil pout...

Moře se patrně zklidnilo. Bedny se už nesesouvají. Nebo snad loď stojí? Nad pevninou vane večerní bríza. I ve škvírách kolem poklopu se stmívá.

Mugo usíná.

Probouzí ho náraz a vzápětí bolest. Leží mezi bednami jako v kleštích. Z paluby se ozývá hulákání. Skulinami kolem průvlaku prosvítá žlutá zář. Ten hluk Mugo zná. Dau zakotvila po boku jiné lodi. Někdy leží těsně vedle sebe i tři nebo čtyři čluny. Na malé přístavní hrázi je málo místa.

Dupot!

Neznámé hlasy se navzájem překřikují jako vyplašení ptáci. Ale už všechno utichá.

Mugovi napadne, že na něho zapoměli, a on má jazyk oteklý žíz- ní. Nepřinese mu snad Sefu pošo? Konečně se však hlasy a kroky znovu blíží, sandály brousí po prknech.

„Pozor na klíče!“ upozorňuje velitelsky nějaký muž, patrně tlustý tmavý lodivod. „Dávej pozor, když mu ty ruce rozvazuješ. Šenziové jsou nevypočitatelní, a v tomhle jako by vězel šejtán.“

Druhý muž se zachechtá. To je Sefu.

„Já už dám pozor, a d'ábla jsem z něho dávno vyhnal. Doprovází mě přece můj přítel kiboko.“

„Ty pse!“ řekne Mugo tiše.

Lodivod odešel.

Sefu chodí po palubě sem tam.

Ze sousedního člunu na něho někdo volá: „Na jakého d'ábla musíš dávat pozor?“

Sefu se zachechtá.

„Alláh je veliký! Stvořil lidi, zvířata a také Šenzie. Ty musíš spou- tat jak pardály, jinak by tě pokousali. Právě já abych mu nosil jídlo...! Co nechtějí ostatní udělat, na to je Sefu dobrý. Sefu, Sefu! Všechno aby udělal Sefu...“

„Ale vždyť na to nejsi sám,“ řehťá se druhý muž. „Máš svého příte- le kiboka.“

„Myslíš snad, že se Sefu bojí? Alláh il Alláh! Jen počkej, jak toho dole přetáhnu. V tom se já vyznám!“

Mugo už sotva leží. Pokouší se pohnout nohou, na které má pouto. Železo řeže jako nůž. Křikloun ze sousedního člunu už patrně také odchází. Konečně se ozývají kroky. Klíč zavrže v zámku. V čtyřúhel- níku zahlédne Mugo na okamžik i noční oblohu prozářenou hvězdami.

Sefu nese čadící olejovou lampičku a staví ji na bednu. Přitahuje si provaz, kterým má přepásaný burnus. Pod provazem visí kromě kibo- ka i křivá dýka. „Smrdíš jak prase! Alláh tě zatrat!“ Se smíchem do Muga kopne. „Tak se mi zdá, že se tvé lože trochu zúžilo.“

Mugo potlačuje hněv.

„Mám žízeň.“

„Žízeň? A proč mi to říkáš? Copak jsem se o tebe vždycky nepo-

staral? Myslíš, že by se byl o tebe staral někdo jiný taky tak svědomitě?“

„Co ti zbývá? Musíš. Jsi jenom ubohý malý šakal. Kdyby bylo po tvém, nechal bys mě tu chcípnout.“

„Ano, to bych udělal, ty pse.“

Sefu bije Muga tlustou násadou biče přes lýtka.

Mugo sténá.

Konečně Sefu svléká ze svého opasku drátěný kroužek. Klíče chřestí. Hlídač hmatne po Mugových rukách. Jeden z klíčů hledá otvor do zámku, klouže po železe a vrže. Sefu funí námahou.

Konečně železná pouta povolila.

Mugo se chce vzpřímit.

Sefu mu přitlačí nohu na prsa.

„Lež! Vidím na tobě, že bys mi chtěl skočit po krku.“

Po krku? To není špatná myšlenka! Mugo chtěl vlastně jen postavit bedny na původní místo. Kdyby neměl na noze tu kolejnici... Cítí, jak se mu prsty na rukou, zbavených pout, pozvolna prokrvují. Natahuje je a zas pokrčuje.

Sefu sleduje každý jeho pohyb.

Mugo si náhle uvědomí, že se ho Sefu bojí.

„Dej sem jednu ruku!“

Mugo poslechne.

„Přinesl jsem dokonce vodu a hadry na tvé kotníky, ačkoli si to vůbec nezasloužíš, ty...!“ Sefu se vztyčil nad Mugem. Svazek klíčů zastrčil pod provaz v pase. Teď namočil hadřík do misky s vodou, která stojí na jedné z beden, tak, aby na ni zajatec nedosáhl, a neobratně se shýbá.

Mugo cítí, jak mu ruka pod studeným obkladem okřává. Kdyby teď Sefua popadl... Oběma rukama!

Jako by to strážce tušil... Najednou prudce zvedne hlavu, vytřeští oči, odhodí hadřík a pomalu vyprošťuje zpod provazu v pase bič. „Tak ty mi chceš na ten krk skočit doopravdy!“ Rozkročí se. Krůček za krůčkem couvá, protože potřebuje odstup, chce-li se rozpřáhnout k pořádné ráně. Teď jsou jeho nohy u Mugových kolen, teď u lýtek, teď u kotníků.

V tom okamžiku se Mugo přikrčí, stiskne zuby a ze všech sil vy-

mrští pravou nohu. Krátce vykřikne bolestí, ale Sefu už padá nazad, kolejnice mu podrazila nohy. Mugo vyskočí a je u něho. Jednou, dvakrát ho udeří pěstí do hlavy. Strážný zasténá. Ruce, jimiž se chtěl Mugo bránit, bezvládně klesají. Mugo sáhne po klíčích, zkouší jeden po druhém, než konečně otevře okov, zaříznutý do masa.

Rána na noze krvácí. Mugo se ostražitě vzpřímí.

V skleněné nádobce plápolá světýlko. Zhluboka vydechne.

Poklop nad jeho hlavou je otevřený. Kolem bzučí komáři.

Strážce leží nehybně.

První úkol Mugo splnil. Ale to nebyl úkol nejobtížnější.

Na palubě je ticho. Také na sousedním člunu už není živáčka. Mugo cítí kouř a v duchu vidí, jak se za křovinami rozlévá červená záře. Bambus praská v záři plamenů. Od ohně zaznívají hlasy, smích. Někdo vypravuje.

Posedět zas jednou u ohně...

Mugo se schýlí k hlídači. Je Sefu mrtev? Vytáhne provaz zpod jeho bezvládného těla a položí kiboko a křivou dýku na bednu, kde stojí miska s vodou a hrnec s pošem. Svleče hlídači špinavý burnus i turban, který si uváže hluboko do čela, aby zakryl jizvu. Mohla by ho prozradit. Provaz jako opasek! Za opasek bič! A dýku! Má i zbraň.

Sefu leží na podlaze nahý, velice vychrtlý. Mugo zavře pouta, která mu navlékl kolem průsvitných kotníků, a přiloží ucho k jeho hrudi, v uchu mu však šumí, slyší tep vlastního srdce. Ohledá hrud', a postřehne pod rukou tiché údery srdce. Udiví ho, když pocítí úlevu nad tím, že jeho nepřítel žije. Vzápětí si však uvědomí, že Sefu, jakmile se probere, začne křičet.

Odrhne z burnusu kus látky, svine ho v roubík a namočený roubík vtlačí strážci mezi zuby. Druhým pruhem mu obtočí hlavu tak, aby nemohl roubík vytlačit jazykem. Nakonec připevní jednu z hubených nohou ke kolejnici, sfoukne lampu a jde k průvlakou.

Náhle si vzpomene na hrnec s pošem.

Dozajista by se měl před útekem posilnit, ale nebudou mu pak ty minuty chybět? Není lepší hladovět na svobodě než mít plný žaludek a na nohou pouta?

Pije. Nesmí poslouchat, co mu našeptává strach. Strach je při útěku špatný rádce a průvodce. Rychle polyká, pije hltavě, a než vystoupí na

palubu, je hrnek prázdný.

Vedle průvlaku najde Svahilovy sandály. Obuje si je, přejde po rozviklaném prkně k sousednímu člunu a po dalším prkně k nakládači.

Pod stromy se širokými korunami se krčí nízké rybářské chatrče. Před nejbližší hoří oheň, ozařuje kmeny, větve a široké, lesklé listy. Světlo se vznáší až ke korunám palem, šplhá po jejich kmenech, pokřivených monzunem.

Pod nakládačem šplouchá voda. Stoupá z ní pach mušlí a mořských řas. Mugo jde krok za krokem. Chatrče stojí těsně u sebe a jejich středem vede cesta. Mugo cítí pod nohama pevnou půdu a jde a jde. Není už ani dvacet kroků od ohně, když odtud někdo zavolá: „Tak co, Sefu, nandals to šejtánovi?“

Strach udeří jako pěst. Nohy chtějí utíkat. Mugo je donutí stanout. Pochechtává se, jak to dělával Svahil, napodobí i jeho hlas: „Můj přítel kiboko mu vypravoval pohádku, při které hned usnul.“

Muži říčí smíchy.

„Ty jsi pořádně práskaná liška, Sefu!“

Mugo jde dál. Nohy se mu třesou. Také hlas se mu třásl, ale oni si toho nevšimli. Z chýší dopadá na cestu, po které se ubírá, matné světlo. Sám pro sebe si pobroukává song, který slýchal od arabských námořníků. Už je na konci vesnice. Za vesnicí je houština. Cesta se zúžila v malou, klikatou stezku posetou hvězdami.

STUDNA

Mugo leží, ale nespí.

Měsíc visí nad mořem trnitého buše táhnoucího se až k obzoru. Tenká, vyschlá tráva se zachvívá v chladu klesajícím z vysoké noční oblohy. Listí ji nechrání: stromy jsou holé. Na zemi, po parném dni doposud vlahé, se hemží ve vyprahlém chmýrnatém porostu drobná havěť. Klouže tudy i had s plochou hlavou a zuby naplněnými jedem. Mugo ví, že had se neslyšně připlíží, když uši ohluší pronikavá píseň nočních cikád, která se rozezní hned po západu slunce. Člověk by mohl ležet s tváří k zemi, s rukama přitisknutýma na oči, a přece by

věděl: Ted' zapadlo slunce! Řezavou písni cvrčků začíná africká noc.

Zpočátku nemohl Mugo v osamělé temnotě strachem ani usnout. Ležel stočený do klubíčka, jako by se tak stával neviditelným. Nyní už ví: lev, nosorožec, had, buvol nejsou nebezpeční, ležíš-li tiše a klidně, jiní nepřátelé však jen čekají, až usneš. I nyní, i tuto noc, ho probudil štěkot hyen, vrčení a poštekávání šakalů. Mugo se vztyčí, vyrazí výkřik krátký jako poplašný výstřel a vzápětí slyší skučení a praskot větví: hyeny a šakalové prchají podrostem.

Je to jeho pátá noc v buši.

Půlměsíc se podobá člunu plujícím mezi hvězdami.

Když kráčel Mugo tenkrát, před deseti lety, v průvodu otroků pod jhem, dvakrát se měsíc rozvil v mohutnou stříbrnou kouli. V noci k němu vzhlíželi. Večer za večerem na něj čekávali, a měsíc ubýval a ubýval, až jednoho dne nevyšel vůbec, jako by je chtěl nadobro zanechat v tmách. Ale zase se vrátil, napřed jen jako louč, pak každou noc jasnější a slavnostnější. Když byl v úplňku podruhé, zrcadlil se v moři: studené bílé noční slunce, obrážející se ve vodní brázdě za člunem, který je nesl po moři k Zanzibaru.

Dva úplňky ta cesta trvala. Celá léta na ni Mugo nezapomněl.

Ještě není na cestě ani týden, je sám, nikdo nejde před ním, nikdo nejde za ním, nikdo mu nejede po boku s kibokem za opaskem s velitelským úšklebkem v tváři. Nemá kolem šíje otrockou vidlici, uši mu nezaléhají rachotem řetězů, ale také mu nikdo nedá pošo, ba ani suché zrní. Každé zvíře najde v buši potravu, brouk, myš, bažant, gazela. Je snad Mugo míň než zvíře?

Vodu! Hlavně vodu!

Mugo chce domů. Cestu nezná. Ví jen, že musí pokračovat na západ, stále na západ.

Dnes, kdy pátá noc v buši pomalu končí, si uvědomuje, že nejméně byly první dny. S hlasitě bušícím srdcem ležel v úkrytu, pozoroval pohyb stínů a vyčkával, až se setmí. První noc se schoval v kukuřičném poli na svahu jednoho pahorku. Nikde neviděl ani človíčka, jen ptáky, namodralé špačky a vrabce, kteří se marně chtěli proklovat k zrníčkům bezpečně zakukleným v klasu. Ta zrna byla pro Muga požehnáním: mléčná šťáva hořce chutnala na jazyku i na patře, utišovala žízeň i hlad. Jiný úkryt našel už za pobřežními pahorky, mezi balvany

prohřátými sluneční září, na povlovné stráni nad údolím, u jehož úpatí se vinul průzračný potok. Vykoupal se, vypral burnus i turban. Byl klidný, protože nablízku nebyla jediná vesnice. Lidé mu připadali nebezpečnější než zvířata v pustině.

Probudilo ho hřmění. Spustil se bouřlivý liják. Nesčíslné krápance zpěnily hladinu potoka, rozvodnily a rozšuměly ho; připomínal nyní prudkou, mohutnou řeku.

Turban a burnus ležely dosud přilepené ke skalisku, na které je Mugo nedávno rozprostřel.

Mugo se skryl mezi skalami. Teprve když den vystřídala hvězdnatá noc, rozběhl se pro své svršky. Neuschly. Nebylo jiné pomoci. Navlékl mokrý burnus, dal se do běhu a cestou počítal: pět kroků, nadechnout, prsty na levé ruce, pět kroků, vydechnout, prsty na pravici.

Za svítání už padal únavou. Burnus zčervenal, jak byl pokrytý prachem. Na výšině, kterou před sebou uviděl a po které vedla karavanní cesta, se zvedal dým. Mugo ostražitě stoupal, a zanedlouho objevil opuštěné ohniště, šedočerný popel, oslí trus a čerstvé stopy, otisky sandálů i bosých chodidel. Došel podle nich k nejbližšímu návrší a uviděl vzdalující se karavanu. Byla malá: tři osli nebo muli, dva muži v světlých burnusech a pět nosičů s břemeny na hlavách. Za patami chodců se zvedal prach. Na okamžik zatoužil rozběhnout se za nimi, pokračovat v cestě s těmi cizími lidmi, nebýt už tak sám. Byla to však jen pomíjivá touha, třebaže stejně žhavá jako jeho žízeň.

Dorazil k tábořišti. V kamenité jámě našel trochu vody. Sklonil se k ní, nabíral a pil, opláchl si obličej, zalezl do houští, snědl polovinu kukuřice, kterou měl s sebou, a usnul – sotva padesát kroků od karavanní cesty. Měl před sebou pochod vyprahlou krajinou, cestu od studně k studni, tak jako karavany. Avšak karavany putují ve dne a v noci spí. Mohl by jít po stopách vzdalujících se mužů, a přece by ho nikdo nespatriil.

Nyní pátá noc pomalu končí.

Už druhý den Mugo netrpělivě vyčkává v buši nedaleko studny. Hrdlo má vyschlé. Jednou se neudržel, vykřikl, a dosud jako by měl v hrdle tržnou ránu. Slyšeli ho ti dole? I kdyby ho byli zaslechli, jistě by si pouze pomyslili: Nějaké zvíře!

Na tábořišti se sešly dvě karavany. Ta, která má s sebou dítě, dora-

zila především. Druhá, větší, přitáhla včera z opačné strany. Kdy zas chtějí pokračovat v cestě? Nedaleko číhají supi a šakalové. Od předvčerejšího dne se Mugo nenapil, včera dojedl poslední kukuřici.

Větší karavana má s sebou bělocha. Mugo zná bělochy ze Zanzibaru. Lidé jim říkají také Červené uši. Běloši jsou stejně jako Afričané rozděleni v různé kmeny. Běloši na Zanzibaru byli většinou Němci. Ten muž u studny se jim podobá. Má také vousy. Mugo slyšel, že v Německu, které prý je daleko a daleko za mořem, nosí vousy všichni muži. Mnozí z nich mají i skla na očích, helmu však nosí všichni.

Běloch tam dole cestuje v nosítkách. V nosítkách ho dva Afričané dopravili i k místu s vodou. Je snad tak slabý, že karavana nemůže vyrazit na další cestu? Nebo je v studni nedostatek vody? Běloch má s sebou aspoň třicet lidí. Pět s dvouhlavňovými puškami. To jsou askaři. Na Zanzibaru jich bylo mnoho.

Včera měl Mugo po celý den příležitost pozorovat karavanu ze svého úkrytu pod houštím s hustými větvemi. Díval se, jak ti dole pijí. Pro bělocha postavili stan. Spí v něm na jakémsi směšném lůžku. Mugoovi se podařilo nahlédnout i do stanu.

Ve dne vzal běloch pušku a vydal se na lov.

Mugo slyšel tři výstřely.

Za chvíli se běloch vracel se třemi slípkami. Musí být obratný střelec. Pušky bělochů prý dostřelí až k obzoru, a dokonce i tam ještě zabíjejí.

Když tenkrát u Bagamoya vypuklo povstání, lidé toho navyprávěli o bělošských zbraních mnoho a mnoho. Hovořili i o smrtícím bubnu. Je to prý velká tlustá puška s několika náboji, z níž praskají výstřely tak rychlé jako rány do bubnu. Přesně už si to Mugo nepamatuje, protože od povstání uteklo sedm, snad osm let. Velel prý mu Arab, který propustil na svobodu všechny své otroky, a ještě jim rozdal pušky. Mugo těm zprávám neuvěřil. Jen v pohádkách dostávají otroci od svých pánů svobodu. Jiní muži zas chtěli vědět, jestli otroci nakonec nebojovali za Araby. Němci však měli strašlivé zbraně a povraždili mnoho a mnoho lidí. Jsou prý v Bagamoyu dodnes, a také v Dáresálamu, v Tanze, v Pangani a mnoha dalších městech, jejichž jména si Mugo nepamatuje. Rád by jednou jejich pušku viděl a rád by se s ní naučil zacházet. Třemi výstřely tři ptáci!

Upekli ptáky na ohni. Muga pohostili alespoň vůní. Jednu slíпку snědl běloch sám, druhé dvě si rozdělili askaři. Z ostatních lidí, a bylo jich mnoho, nedostal nikdo ani sousto. Vařili si sami ve velikém hrnci. Jak rád by se Mugo spokojil s prosnou kaší nebo rýží...

Nosiči přivlekli kly. Skutečně běloši slony zabíjejí jen proto, aby získali slonovinu na vyřezávání hracích koulí, které postrkují hůlkou proti sobě? Ti lidé jsou směšní!

Mugo už nevydrží ležet. Nohy mu v nočním chladu prokřehly. Masíruje je, hněte svaly, aby se lépe prokrvily. Rána na pravém kotníku, kde mívával připevněno železné pouto, se už takřka zahojila, ale svědí.

Srpek měsíce mizí v cárech mlhy.

Hladový žaludek...

Vyschlá ústa...

Kdyby Mugo neměl na čele jizvu, mohl by přistoupit k táborovému ohni. Zlomil sice pouta, upadl však do zajetí strachu. Alespoň kdyby nebyl sám...

Bylo jich pět přátel: Alí, Selím, Jusúf, Tonga a on. V pěti také chtěli uprchnout. Věděli o dau, která se chystala vyplout z Bagamoya. Svahil Jusúf, bývalý rybář, připravil plán. Snad by se jim byl útek zdařil, kdyby Mugo nebyl radil počkat ještě týden. Nedůvěřoval měsíčním nocím. Mezitím je kdosi zradil. Pánovi askaři tehdy Jusúfa div neubili k smrti.

Jusúf byl Mugův nejlepší přítel, dva roky lehávali v noci bok po boku. Mugo vždy věděl, o čem Jusúf přemýšlí, protože Jusúf myslel neustále jen na jediné: jak se zbavit pout. Občas zpíval. Trpělivě každou novou píseň piloval, tak jako jiní vyřezávali svou hůl. Někdy mu to trvalo celé dny. Jindy z něho píseň vytryskla jak voda z pramene.

V jedné písni zpíval:

„Dvě ruce mám já,

kouzelník.

Jsou mé skořápky na pití,

jsou mé lopaty vyhrabávající jam,

hněvem se však zatínají v pěst.“

Kdykoliv si Mugo na Jusúfa vzpomene, připadá si jako dlužník.

Vyškrábe se až na úbočí. Muži přikládají na oheň poslední dříví. Dým stoupá a Mugo znovu zakouší neodolatelnou touhu rozběhnout

se k nim. Zvířata se ohně bojí. Lidé oheň milují.

Nad obzorem ohlašuje sinavé šíření nový den.

V houštině povrkávají holubi.

U jámy s vodou svolává jeden z mužů spáče k modlitbě.

Ze stanu vycházejí dvě postavy v bílých burnusech, s modlitebním koberečkem. Rozprostírají ho na zem, poklekají, nabírají oběma rukama písek, vlastně jen přeschlou červenou prst, která prý se při jejich modlitbě mění ve vodu, a oni se v té vodě omývají... Podvádějí už na prahu nového dne, už při modlitbě-fadžr.

Za trnitým bušem se rychle rozlévá jitřní záře. Vysvobozuje Muga z noční strnulosti. Ptáci volají. Cvrčci cvrkají. Noční cikády umlkly.

Konečně karavana odtáhla.

Přístup k jámě je volný.

Na jejím dně stojí voda.

Voda je zakalená a znečištěná.

Mugo znovu odtrhne ze starého burnusu pruh látky, v hlubokém předklonu nabírá klůckem vodu a po kapkách si ji cedí do úst. Pije a pije a pije. Pak opět zaleze pod trnitý buš. Chce zajít k dolíku s vodou ještě jednou, protože dnešní den využije k sledování karavany. Stále musí myslet na chlapce, který s těmi muži táhne, a v duchu vidí v jeho tváři tvář Ňžomovu.

Slunce rychle stoupá.

Vzduch se tetelí jako nad ohněm. Na obloze není stopy po nějakém mráčku.

Žízeň je zažehnána.

Podruhé se však Mugo už nenapije. Pojednou se mu kalná voda hnuší, a navíc si už v tuto chvíli nedovede představit, jaké utrpení je žízeň. Nechá jámu jámou a poprvé od svého útěku z lodi pokračuje v cestě za bílého dne.

Půda je tvrdá a horká, jako upečená.

Tu a tam Mugo vyplaší slípky, jindy malého frankolina. Jinou zvěř nevidí. Buš je suchý a trnitý, stále řidší a řidší, a najednou se před Mugovým očima rozprostírá step.

Uprchlík zůstane stát, jako by měl na vybranou, zda bude, nebo nebude pokračovat v cestě po stezce karavany, vyprahlou krajinou táhnoucí se do nedohledna.

Ještě není poledne, ještě neušel ani čtvrtinu denního pochodu, a už mu zas vysychají ústa. Proklíná svůj nedávný odpor k znečištěné vodě. Karavana pokračuje v cestě rychle, ještě ji ani nezahlédl. Vysoko na bílé planoucí obloze krouží supi. Tady v písku leží nějaké kosti, asi tu pošel mezek.

Zářivá step je širá jako moře.

Mugovi se zdá, že pluje, že nemá pod nohama pevnou půdu. V buši byly ještě keře, stromy, zvuky, známky života. Ve stepi každým krokem houstne ticho.

Opět kosti...

A Mugo nemůže ani polknout, jak vyschlá má ústa. Jednou slyšel vyprávět o cestě vydlážděné kostmi, která vede pustinou a trvá tři denní pochody. Toho, kdo na ni vkročí bez zásob vody, nebo toho, kdo jde příliš pomalu, už nikdy nikdo nespatří.

Tu i onde zahlédne Mugo malé, ploché mohyly z kamenů, které kdosi nasbíral a navršil jistě jen s velkou námahou. Nad dvěma hroby ční zkřížená břevna. Mugo od nich odvrací zrak a upírá oči na své nohy. Jako by je byl ten pohled přiměl k větší rychlosti.

Cesta je vyprahlá a do moučnatého červeného prachu jsou zapsány stopy karavany. Někdy klesá vyšlapaná stezka jako řeka do údolního koryta, pak obchází skály, jejichž útesy ční nad záplavou spálené trávy, vzápětí stoupá po pahorcích, a hned zas klesá do širé planiny.

Mugo se stále častěji zastavuje a rozhlíží, zda někde karavanu nezahlédne. Náhle je mu jasné, čeho se odvažuje.

Vtom spatří na cestě, ještě daleko odtud, tmavou skvrnu. Leží tam někdo? Rozběhne se, pádí, až ho v prsou bodá, vzdálenost mu připadá nekonečná.

Před cílem se zastaví.

Co se skrývá pod rozervaným pláštěm zavátým jemným pískem a posetým velikými červenohnědými skvrnami?

Mugo přemůže své ztěžklé nohy, které by se nejraději rozběhly po stopách karavany. Dvěma prsty uchopí cíp pláště, nadzvedne ho, a hned zas spustí. Kostra!

Mugo rychle spojí svou stopu se stopami těch, kteří šli před ním. Ale obraz mu neschází z očí, ačkoli nebyl delší než záchvěv blesku. Vidí prsty, kostlivcovy prsty, zaťaté do hrdla vodního vaku...

Patrně toho muže srazila k zemi žízeň. Ale mohla to být i šelma – nebo oštěp. Nebo výstřel. Velké tmavé skvrny na plášti! Ten ubožák se chtěl ještě naposledy napít, ale vak byl prázdný. Jistě putoval sám. Sám jako Mugo.

Mugo utíká. Chce dohonit karavanu. Chce se dostat k ohni, chce mluvit a chce poslouchat, co mluví druzí.

Ale zčistajasna se zastaví, obrátí, úprkem se vrací, pokleká vedle pláště, znovu ho pozvedá, na vteřinu zavírá oči, pak uchopí kožený vak, vyskočí a prchá, ani jedinkrát se neohlédne. Cítí, jak je vak těžký, plný písku. Za písečnou dunou se zastaví a vytřepe ho. Písek je jemný, prší jako voda. K vaku je připevněna kožená závěsná šňůra, hrdlo je obšito perlami. Která žena je ozdobila? Matka?

Mugo pozoruje svůj stín, jediný stín široko daleko, také však jediný stín, který mu neposkytne chládek. Stín se dluží, a když se délka muže a délka stínu vyrovná, spatří Mugo karavanu. Přes návrší, kam ho zahrnala netrpělivost nebo úzkost, vane vítr, ochlazuje mu mokré čelo.

Cesta pokračuje od severu k východu.

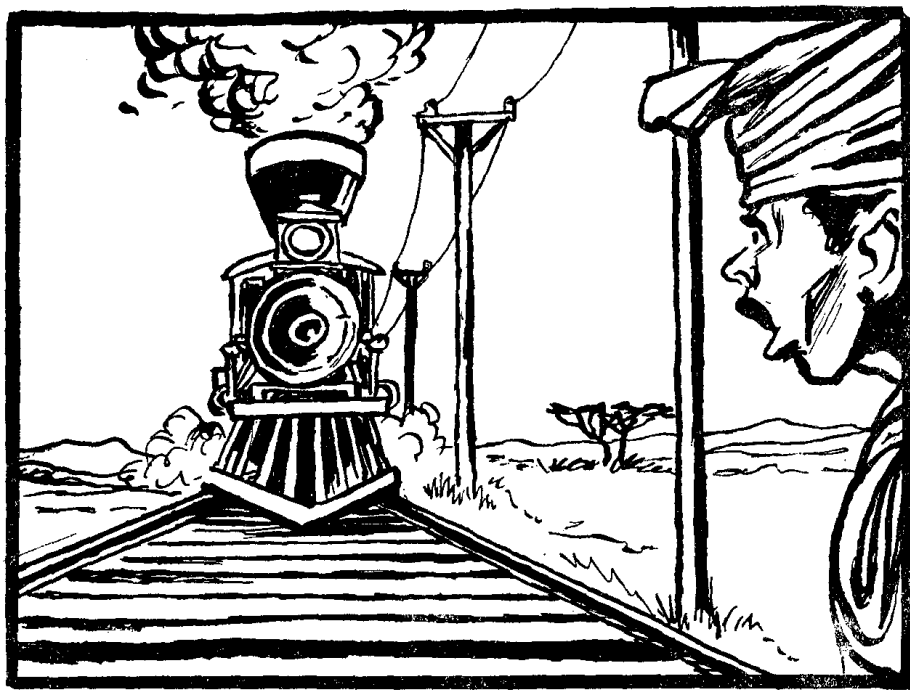
Slunce už takřka zapadlo, k dostižení karavany zbývají Mugovi asi dvě hodiny. Co řekne, až se objeví v tábořišti? Ti dva v dlouhých burnusech jsou asi Svahilové, mezi nimiž je mnoho bohatých obchodníků. Mugo si musí stáhnout šátek hluboko do čela, nesmí se prozradit, že přichází z pobřeží. Tak daleko se od svého kmene nikdo nevzdálí, není-li k tomu donucen nebo není-li nosič. Mohl by předstírat, že nosič je. Nemá však pouze cejch na čele. Nad kotníkem, kde byl upevněn železný okov, je kůže zjizvena množstvím ranek.

Ze své pozorovatelný na skále spatří však Mugo ještě něco jiného.

Od východu sem směřuje lesklá stezka, rovná jak tětíva napjatá v luku, přetíná cestu pro karavany, a aniž by změnila směr, ubíhá dál a dál až k obzoru. Podél stezky jsou zaraženy vysoké kůly. Z dálky připomínají nekonečný plot.

Mugo váhavě sestoupí až k lesklé stezce.

Do kůlů, zasazených každých sto metrů, jsou na horním konci zatlučeny skoby se směšnými bílými kalíšky, připomínajícími šálečky, z nichž pijí běloši kávu nebo čaj. Kolem kalíšků jsou napjaty dráty, které se sem sbíhají z dálky, uhánějí od stožáru k stožáru, od obzoru k

obzoru. Lesklá stezka, kterou Mugo spatřil ze skály, jsou dva nekonečné kovové pásy, položené vedle sebe a podložené tlustými, těžkými dřevy. Když se k nim Mugo sehne, uvědomí si, že kus takového železa vláčel donedávna na noze. Otrocká kolejnice! A v kolejích dokonce bzučí! Opatrně k nim přiloží ucho, ale hned ucukne, protože jsou rozpálené sluneční září. Když se podívá podél koleje, spatří v dálce kouř a zaslechne pronikavý hukot, ostrý a táhlý. Tak nekřičí ani člověk, ani zvíře.

Přeskočí koleje, běží pořád dál a dál, dokud se nedostane k prvnímu dolíku. Kradmo vyhlédne přes okraj a vidí přijíždět jakousi obludu. Je černá a chrlí z černého jícnu hustý dým. Běží na kroužících kolech, na nichž narážejí hned dopředu a hned zas dozadu tyče, blýskavé jako oštěpy. K obludě jsou připevněny jedna, dvě, tři, čtyři dlouhé černé chýše. Zdá se, že nemůže seskočit z kolejí, jinak je však mohutnější než slon, a dokonce i rychleji běží.

Znovu se ozve hukot. Mugo si přitiskne ruce k uším. Nyní vidí, že

v dlouhých černých chatřích jsou lidé. Přitiskne hlavu až k zemi.

Obluda už supí dál.

Vítr roznáší šedočerný dým, který zanechává na Mugově jazyku hořkou pachut'.

U OHNĚ

Noc přilétá jako stín velikého ptáka, zpod jehož křídel vane osvěživý chlad.

Ještě chvíli Mugo sleduje stopy stoupající do modrého pohoří. Pak konečně zahlédne odlesk ohně, převáže si turban, shrábne hrst moučnatého prachu a zamázne zrádnou jizvu nad kotníkem, pověsí si přes rameno řemen vodního vaku, zasune křivou dýku hluboko pod burnus a kráčí k narudlé záři.

I kdyby nešel najisto, nebyl by mohl tábor minout. Osli hýkají hladem, po chvíli slyší hlas předříkávače svolávajícího k večerní modlitbě al-'iáš. Tři muži klečí stranou, u druhého ohně. Mugo čeká, dokud se nezvednou, nesvinou koberečky a neusadí se zas na svém místě. Chce-li být zdvořilý a nemá-li vzbudit podezření, musí přistoupit právě k jejich ohni. Přehlušuje i hýkání oslů. Mugo takřka neslyší vlastní hlas, když říká: „Hamdulilláhi! Bud' Alláh pochválen, že jsem se dostal k tomuto ohni.“ Rozpřáhne ruce. „Salám alejkum, mír s vámi! Cestou mě opustily síly a voda mi vytekla z vaku. Alláh karím, Alláh je milostivý, že mi posvítíl na cestu odleskem vašeho ohně. Dovolte, abych si nabral trochu vody ze studny, u níž sedíte. Pak bych si rád lehl, mám za sebou dlouhou cestu, a domů je ještě daleko.“

Řeč mu splývá ze rtů lehce, jenom trochu chraplavě, protože má ústa vyprahlá žízni. Sám sobě se diví, zná však obchodníky, ať jsou Arabové nebo Svahilové. Svahilský obchodník se chce vyrovnat bohatému Arabovi, nepřijímá proto jen jeho modlitby, nýbrž i hodně slov z mnohomluvné arabštiny. Mugo jako otrok často naslouchával, když se obchodníci mezi sebou bavili. Zná mnoho jejich zdvořilostí, jimiž oslňují jako třpytivým náhrdelníkem napodobených perel.

Jeden z mužů skloní hlavu. „Salám!“ pozdraví, jak se na pána slu-

ší. „Posaďte se k našemu ohni, zahřejte si prokřehlé údy a přijměte miskou vody z mého vaku!“ Otočí se k druhému ohni a křikne: „Hej, mtoto! Přines ze stanu vak s vodou, ale hni sebou!“

U sousedního ohně někdo vyskočí, běží ke stanu a zanedlouho přináší vak. Je to ten chlapec, na kterého Mugo tak dlouho myslel.

„A co miska? Pro tu si mám doběhnout sám?“

„Já jsem myslel, bvano...“

„Ty jsi myslel!“ Svahilský obchodník se rozesměje. „Čímpak jsi chtěl myslit, prosím tě? Tím svým melounem?“

Chlapec přinese miskou, nalije do ní vodu a chce ji Mugovi podat. Vzhledne k němu.

Mugo už natahuje ruce.

„Tu miskou musíš dát, pitomče, mně!“ vykřikne obchodník. „Taková služba ti nepřísluší.“

Chlapec se lekne. Snad si představoval, že Mugo už miskou drží. Nádoba mu vyklouzne z rukou, voda stéká na Mugoův burnus a po burnusu na nahé nohy.

„Ty velbloude! Ty osle! Vy Šenziové jste přece takoví pitomci!“

Obchodník se rozpráhne k ráně.

Chlapec se skrčí.

Od druhého ohně křikne nějaký muž: „Opovažte se! Jestli se ho dotknete...!“

Obchodník si jen sám pro sebe něco zabručí. Pak se začne šeptem dorozumívat se svým bratrem.

Chlapec znovu nalije vodu do misky. Když je plná, obchodník mu pokyne, aby zmizel, a osloví Muga s úsměvem ještě zdvořilejším než dřív: „Posaďte se a pijte! Jste unavený a zaprášený, i oděv jste si potřhal. Jistě máte za sebou namáhavou cestu.“

Mugo si stáhne turban do čela a sáhne po misce. „Alláh vám zaplatí!“ Pije, vypije všechnu vodu jediným douškem. Když miskou odtrhne od úst a vrátí ji, povšimne si, že se jizva nad jeho pravým kotníkem v záři ohně zrádně leskne: voda smyla prach. Stáhne si roztrhaný burnus přes nohy, tuší však, že obchodníci už jizvy viděli.

Ten, který s ním hovořil, si kroutí dlouhé černé vousy. Potevřel ústa a pátravě Muga pozoruje.

Bratr, patrně mladší než on, mu opět něco šeptá.

Vousáč přikývne a znovu Muga přívětivě osloví.

„Alláh provází všechny věřící na jejich cestách. Někoho podrobí zkoušce tvrdé, jiného zkoušce mírnější, jak si kdo zaslouží. Vaše cesta byla těžká. Nakonec vás však Alláh zavedl k našemu ohni. Jste naším hostem. Něco mi říká, že tak hluboko jako vy si vážou šátek věřící z Lamu.“

Nyní napíná uši i mladší bratr.

Lodě Mugo va zanzibarského pána dovážely hřebíček, kopr a otroky až na trh v Ománu. Mugo zná i Lamu, ostrov sálající vedrem, kde často skupovali drahocenný porcelán. Žádný tamní muslim si neuváže šátek jinak. „Jistě máte pravdu. Já jsem na Ramu, nebo jak se jmenuje to místo, o kterém jste právě hovořil, nikdy nebyl.“ Otročné znamení na jeho čele jistě jen hoří.

„A proč vlastně cestujete sám?“ ptá se vousáč. „Cesty nejsou bezpečné.“

„Alláh předurčil naše cesty. On jediný zná náš kismet. Mám-li napsáno v knize osudu, že musím umřít, nikdo mě nezachrání.“

„Mluvíte jako pravý věřící,“ řekne vousáč a hněvivě se zahryzne do spodního rtu. „Chcete-li, zůstaňte u nás. Člověk nepodniká zpravidla dalekou cestu sám. Jiným lidem, než jsme my, by to třeba připadalo podezřelé. Například Angličanům. Jejich ďábelská železnice není odtud daleko.“

„Jistě máte pravdu. Ani já jsem se nevydal na osamělou pouť dobrovolně. V Mazaresu mě nemoc uvrhla na lůžko, už jsem bezmála věřil, že poputuju přes hřebeny smrti. Buď Alláh pochválen, že mě zachránil. Jenže když jsem procitl z hluboké noci, kterou mě choroba obestřela, karavana mého pána už byla na cestě. Teď ji hledám. Pán si možná myslí, že jsem zemřel.“

„Kam má namířeno váš pán?“ zeptal se rychle mladší bratr.

„A jak se váš pán jmenuje? Známe mnoho obchodníků z pobřeží.“

„Říkají mu Sulimán ben Nasib. Jeho vlastní jméno je však mnohem delší, a má mnoho slavných předků, kteří byli obchodníky v Ománu. Před posledním střídáním monzunů přišel do Bagamoya převzít majetek po svém bratrovi, protože můj bývalý pán...“ Mugo se působivě odmlčí. Hraje svou úlohu tak dobře, že málem doopravdy zjihne. „Protože můj bývalý pán zemřel. Byl to dobrý a bohatý pán.“

Bratři si opět šeptají. Zdá se, že se nemohou dohodnout.

Mugo mezitím uvažuje, kam by tak asi jeho karavana mohla odcestovat.

Vtom už se mladší bratr ptá: „A kam jste říkal, že vaše karavana mířila?“

„Ó daleko, daleko! Jen Alláh zná všechna ta místa. Já jich znám pouze několik. Dvě se, myslím, jmenovala Ulu a Ronsa.“

„Nemyslíte Konzu?“

„Přesně tak! Vy znáte, pane, všechno mnohem líp než já. Lidé vyprávěli, že prý tam žijí lupiči.“

„Ano, Masajové,“ potvrdí vousáč.

„A pak je jedno místo... Nemám sice na názvy dobrou paměť, ale jestli se nepletu, jmenovalo se Kikuru nebo tak nějak. Určitě! Kikuru se jmenovalo!“

Mugo cítí, jak se mu zpod turbanu rozbíhá po tvářích pot.

Vtom zaduní ze stanu neznámý hlas: „Kikuju! Tam to dobře znám!“

Muž, který se blíží k ohni, vypadá jako obr. Jeho kůže se leskne a je tmavší než pleť obou obchodníků. Na rozložitých ramenou sedí široký krk, na širokém krku široká a zploštělá lebka. Kde a kdy už Mugo toho člověka viděl, kde a kdy viděl ten rozplácý nos, jakoby vražený do obličeje obrostlého černými hustými vousy, mezi nimiž prosvítají odulé světlé rty? Kde a kdy viděl ty proříznuté uši s dvěma těžkými, stříbřitě zářícími kruhy? Kde jen je už viděl? To tetování na mohutných pažích, chůze plouhavá, jako by se chodci podlamovala kolena, a přece pružná, nohy do o, připomínající nemotorné tlapy gorily...

Ano, je to on.

Ten, kterému přezdívali Gorila, ten, kterému jako by byl bič vyrůstal z dlaně.

Mugo si protře oči. Má snad horečku a blouzní?

„Salám!“ pozdraví obr chraplavým basem, rozpřáhne ruce a usedne vedle vousáče.

„To je náš chabír,“ představuje vousáč obra. „Zná každou stezku mezi pobřežím a horami Mau.“

„Jsem nejlepší průvodce karavan,“ dodá obr chraplavě. „Ty jsi o

mně ještě neslyšel?“

Mugo se jen stěží udržel, aby nesáhl po dýce. „Ano,“ připustil, „aspoň si to myslím.“ Co zmůže proti tomuto muži, o kterém ví, že je vrah?

„To bych prosil, že mě lidé znají. Už ani sám nevím, kolik karavan jsem vedl. Mluvíš o Kikuju. To je krásná země! Tam už na nás čekávaly ženy s prosem, fazolemi a kukuřicí, s koši napečených placek. A jaké tam mívali pombe! Poctivé pombe! To bylo ještě za starých časů, kdy i my jsme mívali na prodej pořádné zboží. Tenkrát jsme ještě lovili Šenzie. Byli to pitomci. Neubránili se. Ani jsme jich nemuseli tak moc postřílet. Měli jsme všude své muže, kteří nám podávali zprávy. Měli jsme je i na území Kikujů. Krásný kus světa! Ale jinak Kikujové nešli moc dobře na odbyt. Byli příliš vzpurní. Kikujům nezavřeš hubu, ať mlátíš, jak mlátíš. Málokdy nám vynesli slušný zisk.“ Chabír odlepí obrovskou nohu od země a nastaví ji teplu sálajícímu z ohně. „Zatracené písečné blechy! Musí mít mezi mými prsty celé vesnice.“

Bratři si od obra ještě kousek odsednou. Usmívají se na Muga, jako by chtěli říct: I taková cháska je na světě... Ostatně ten člověk je jen náš chabír, jinak s ním nemáme nic společného. Jsme obchodníci, naše způsoby jsou jemnější.

Mugo vstane.

„Jsem unaven. Al-'išá jsem se už pomodlil, než jsem dorazil k vašemu ohni. Spánek mi klíží oči. Rád bych si naplnil vak vodou. Je jí dost?“

„Kluk vás k ní zavede.“

Mugo se ještě jednou obrátí k obchodníkovi, rozpřáhne ruce a řekne: „Přeji vám hluboký, osvěžující spánek.“ Přistoupí k chlapci a podá mu vak na vodu. Když míjejí sousední oheň, muži odvracejí hlavy. Mugo slyší, jak mezi sebou mumlají. Rád by k nim přistoupil a řekl: Nepatřím k pánům. Jsem jeden z vás. A toho obra dobře znám. Viděl jsem, jak zabil malé děvčátko, které už nemohlo jít dál. A takového zločinu se nedopustil jen jednou. Chtěl by říct: Rád bych pobyl chvíli mezi vámi, mezi lidmi, kteří nejsou otroci, kteří nenosili na nohou pouta a nevědí, co je strach. Chci se dostat domů, mám ženu a syna, syna jako je tenhle hoch. Myslíte, že jsou naživu?

Chlapec se zastavil a ohlédl.

„Tady je ta voda, bvano, ale jáma je hluboká a úzká. Mám vám vodu nabrat sám?“

„Kdybys byl tak hodný, chlapče...“

Na vteřinu Mugo zahlédne lesk bílých zubů. Pak slyší, jak se se-souvá kamení a písek, a vzápětí už zašplíchá a zabublá voda. Mugo má zas už žízeň a v břiše mu kručí hlady. Obchodníci ho počastovali jen slovy.

Chlapec se drápe z jámy. Ruce má mokré a prostydlé.

„Jak se jmenuješ?“

„Sadani.“

„A kolik je ti let?“

„Jedenáct, bvano.“

„Nejsem bvana,“ zašeptá Mugo. „A mám syna v tvém věku.“

„Přijde sem?“

„Ne, je odtud daleko, velmi daleko. Už dávno jsme se neviděli. Ale jinak by si s tebou jistě rád hrál, nebo byste snad zápasili?“

Chlapec vzdychne.

„To by bylo něco! Jsem pořád mezi starými lidmi, a to je nuda.“

Mugo se usměje.

„Máš pravdu. Dospělí jsou nudní. Ale buď rád, že máš otce. Lec-kdo ho nemá.“

Chlapec si otře ruce o boky. Rychle řekne: „Já taky ne.“ Otočí se a běží k ohni, k ostatním mužům.

Mugo si pomyslí: Jak má vlastně člověk s takovým hochem mlu-vit? Aby porozuměl, ale aby také sám mluvil a ptal se.

Usedne kousek od ohně, kde rozprávějí nosiči, vytáhne z hrdla vodního vaku hadřík, pomalu otvor očistí rukou a pije. Voda je chutná a nádherně studená, ale blíží se noc, a v noci se Mugo bude třást zi-mou. Druzí mají aspoň pokrývky. Proč utíkal celý den za karavanou, sedí-li teď ve tmě sám a jen pokukuje po ohni, po rukou držících pe-čené placky a maso?

Jeden z mužů teď vstal a jde k němu. „Ďambo!“ pozdraví tiše. Po-znal, že Mugo není muslim, že patří k nim. Ďambo znamená: Buď zdrav! Jak se ti daří? Trápí tě něco?

Hrál jsem snad špatně? pomyslí si Mugo a vstane. „Sid'ambo,“ od-

poví, jak se sluší. Jsem zdrav, nic mě netrápí, daří se mi dobře.

„Pojď k našemu ohni! Všimli jsme si, že přicházíš s prázdnýma rukama. Jistě máš hlad.“

Mugo jde za mužem k ohni, kolem něhož sedí osm nebo devět nosičů.

Dali Mugovi rýži a maso.

Mugo jí tak hltavě, že mu tuk stéká po bradě.

Muž, který ho přivedl a sedí po jeho boku, řekne: „Pomalů, bratře! Určitě jsi už dlouho nejedl.“

Teď, v záři ohně, vidí Mugo mužovu tvář zřetelněji. Je krásná, a zároveň ohyzdná. Muž ještě není starý, je mu sotva přes třicet, pleť až k obočí má hladkou a bez poskvrnky, čelo je však rozpolceno strašlivou jizvou.

Nikdo se Muga nevyptává, odkud přichází a kam jde. Na začátku rozmluvy to není zvykem. Napřed se hovoří o počasí.

„Já tvrdím, že už pršet nebude, a za dva nebo za tři měsíce tu má-

me kobyly. Před sedmi lety to bylo právě tak,“ říká malý vousatý muž s jiskřivýma očima, položenýma blízko sebe, který sedí po Mugoově levici.

Jiný řekne: „Já už s vámi zpátky nepůjdu. Můj bratr má v horách Kilungu kus pole. Z Kibwezi to není daleko, tři denní pochody. V takovéhle době člověk potřebuje kus půdy.“

„Ano, tenkrát před těmi sedmi lety...,“ řekne třetí. „Napřed začal hynout dobytek, pak přišel hlad. Souhlasím s tebou. Potřebuješ kus půdy. Na čas ze své vesnice odejít můžeš, ale nesmíš zapomenout, kde stojí tvá chýše a kde máš motyku. Jen půda tě uživí. Kdo má půdu, má i proso.“

„A prosné pivo!“ dodá čtvrtý a plácne se do kolena.

Muž s očima položenýma blízko sebe řekne: „A zas budou takoví, kteří ztloustnou, protože ostatní mají hlad. Balíky, které vlečeme do Ulu, vynesou těm dvěma holomkům pěkných pár rupií. Už teď má zboží cenu dvojnásobnou, a až hlad přituhne, budou za ně lichváři žádat i trojnásobek. Jsou jako hyeny. Hyeny mají také královské časy, když jiní chcípají.“

„Poznal jsem mnoho obchodníků,“ řekne Mugo. „Jsou mezi nimi lidé dobří i lidé špatní. Tak jako všude.“

U ohně se rozhostí ticho.

Muž s jizvou poznamená: „Jsou tedy hyeny zlé a hyeny dobré.“

Mugo ustrne. Zachoval se jako pokrytec, jen z pouhého strachu se tvářil, jako by chtěl obchodníky obhajovat před hněvem vykořisťovaných, ale tváře mužů jsou už odcizené, uzavřené.

Na soužití se svobodnými muži si musí Mugo teprve znovu zvyknout. Bolí ho, že si chlapec jistě pomyslí: Nejenže je tenhle stařec ještě nudnější než ostatní. Je to taky slaboch. Člověku nemůže být lhostejné, co si takový chlapec myslí.

A muž s jizvou? Má oči dobrého člověka, ústa měkká, a zároveň tvrdá. Mugo to vidí i v přítmí. Cítí, že tomuto muži, jen a jen jemu, touží říci pravdu. Něco takového se v životě stává. S Jusúfem to bylo právě tak. Sotva se poprvé uviděli, okamžitě Mugo věděl, že Jusúf je dobrý člověk, a také Jusúf později vyprávěl, že si o něm tenkrát pomyslí totéž.

Náhle mu přestalo chutnat. Pomalu převaluje v ústech poslední

sousto. Ale na dlouhém hovězím žebru doposud zbývá maso. Váhavě drží kost v ruce.

„Tady máš kousek kůže. Můžeš si do ní kost zabalit. Pro šakaly, kteří by si na ní zítra smlsli, je jí škoda.“

Mugo všem popřeje dobrou noc a vrací se k místu, kde prve seděl. Vyhrabe si rukama jamku, uloží do ní vak s vodou, vyhrabe důlek i pro sebe. Písek je doposud vlhký. Mugo by rád slyšel, o čem muži hovoří, avšak v trávě blízko něho rámusí cikády a z křovin v rokli se ozývá hyena.

Pozoruje, jak se hvězdy točí, jak mezi nimi proplouvá přibývající měsíc. Jako malý kluk nakreslil do písku před chatrčí měsíce, veliké kulaté měsíce, nakreslil si i chýši, svou budoucí zingiru, a jeden ten měsíc do ní pověsil. Muturi, velký bratr, mu obraz rozmazal nohou a dostal za to pohlavek. Od matky. Kolik času mezitím uteklo! Vzpomínky zůstávají. Avšak podoby... Mugo si už nepamatuje ani tvář své Vairimu.

Ulekaně si sáhne na čelo, aby se přesvědčil, zda šátek správně přiléhá. Slyší nablízku kroky.

Ohlédne se.

Je to onen muž s jizvou. Přisedá k němu, v podpaží nese pokrývku sešitou z pytlů.

„Vezmi si ji, bratře. Bylo by ti zima.“

Mugo přes sebe drsnou pokrývku přetáhne a obalí si nohy.

„Děkuji ti. Jmenuji se Mugo.“

„To není ani svahilské, ani muslimské jméno,“ řekne muž tiše. „Chtěl by ses dostat do Kikuju, vid’?“

Má za lubem zradu, a přichází s pokrývkou?

Neznámý muž se přisune blíž, šeptá: „Znám to území velmi dobře, od země Kikujů až k Menengai. Znám Větrné jezero. Byl jsem až tam, kde končí území Masajů a začíná pohoří. Tam žijí lidé, kteří se jmenují Kamau, Mvangi, Mugo. Ale mně můžeš důvěřovat. Chci ti jen říct, že bys udělal chybu, kdybys zítra pokračoval v cestě společně s námi. U nejbližší studny se setkáme s další karavanou. Už tam čeká. Jsou to svahilští obchodníci. Veliká karavana! Stačí, aby někdo z nich řekl: Tamtoho znám. Strhněte mu z hlavy ten hadr! Podívejte se na jeho pravou nohu!“

„Co tím chceš říct?“ vyklouzne Mugovi. „Máš v úmyslu...?“

„Právě že nemám. Víím, jak je člověku jako ty. A cestu domů máš před sebou ještě dlouhou. Dej sem ruku. Tady, cítíš?“ Neznámý muž uchopil Mugovu ruku a položil si ji na čelo. „Tady bývalo totéž znamení.“

„Copak i ty jsi byl...?“

„Raději to slovo ani neříkej. Jeden přítel a já jsme si to znamení vyřezali. Napřed jsem byl zděšený, když jsem spatřil svou tvář v hladině kalužiny. Ale do želez mě nezakovali. Proto nemám na noze jizvu jako ty.“

„A tos nožem...?“

„V tom okamžiku na bolest nemyslíš. V tom okamžiku jako bys ji ani necítil.“

„Když jsem tě uviděl, napadlo mi, že snad pardál...“

„Ano, obličej mám znetvořený, ale jsem svobodný, chápeš? S tak znetvořenou tváří mě nikdo nechce. Nechtěl mě dokonce ani můj bývalý pán. Žil v Kilindini a nebyl jen obchodník. Také maloval. Tenoučkými štětečky maloval měsíc a moře, a také maloval květiny. Dlouho si své otroky vybíral. Takový byl.“

Mugo řekne: „Polož se vedle mne, jinak by si tě mohli všimnout.“

Leží teď s přichýlenými hlavami, nad sebou hvězdy a měsíc.

„Jak dlouho už jsi svobodný?“ ptá se Mugo.

„Bez mála devět let. Slyšel jsi o Buširim?“

„To byl ten Arab?“

„Ano.“

„Tenkrát se u nás vyprávělo, že dal svým otrokům svobodu. Je to pravda?“

„Je to pravda. Jednou v noci jsem k němu uprchl ještě se dvěma kamarády. Věděli jsme, kde táboří, a uteklo k němu i mnoho jiných otroků. Rozdal nám pušky. Do té doby jsem měl z hřmící trouby hrozný strach. Museli jsme cvičit. Nabíjet. Střílet. Utočit. Pak jsme táhli od vesnice k vesnici a bohatí páni na pobřeží se před námi třásli.“

„Ale nebyl i sám Buširi lovec otroků?“

„Vyprávěl nám o tom. Byl tenkrát ještě velmi mladý a vydal se na lov s jedním ze svých bratrů. Ale byl jiný než jeho bratři. Řekl nám: „V našem domě bylo mnoho otroků. Nestaral jsem se, jak se tam do-

stali. Prostě tam byli, a když jsem něco chtěl, otrok mi to přinesl. Jakmile jsem však poprvé musel na lov, uvědomil jsem si, že i otroci jsou lidé.' Takhle nám to vyprávěl.

Brzy se dostal do sporu s celou rodinou a odešel z domova. Do doby byl boháč. Táhl jsem s ním půl roku. Dodnes jsem přesvědčen, že všechno mohlo dopadnout jinak, kdyby byli všichni vesničané jednotní... Ale mnoho náčelníků myslilo jen na to, jak by ještě víc zbohatli. Nakonec nás Němci přemohli. Mají strašné zbraně a útočili jak kobyly. Zabírali vesnici po vesnici, zabavovali úrodu. Nás zahnali do Sadani. Deset lidí chtěli pověsit, mne mezi nimi, ale podařilo se mi uprchnout společně s jedním přítelem, který později přišel na ten nápad, jak se zbavíme otrockého znamení. Pak dostal bahenní zimnici a zemřel. Já jsem přešel hranici, za kterou byli Angličané. Domníval jsem se, že je to tu lepší.“

„A tvá žena?“

„Nemám ženu.“

„A ten chlapec? Mluvil jsem s ním.“

„To je Sadani, syn toho přítele, který zemřel na bahenní horečku. Šel jsem do vesnice, kde bydlil, chtěl jsem jeho ženě podat zprávu, ale Němci vesnici vypálili. Ještěže jsem stačil odvést aspoň kamarádova syna. Od té chvíle táhne všude se mnou. Stal jsem se průvodcem karavan. Teď mě chtějí získat Angličané.“

„A Buširi?“

„Němci ho oběsili v Bagamoyu. Už nikdy jsem nenašel člověka jako on.“

„A já jsem si představoval,“ zašeptá Mugo, „že všichni Arabové jsou stejně špatní jako Svahilové.“

„Já jsem také Svahil,“ řekne muž s jizvou.

Mugo ohromeně zmlkne. Teprve po chvíli se zeptá: „Vědí i ostatní lidé u tvého ohně...?“

„Myslím, že ne. Ale Sadani si všiml jizvy na tvé noze, když upustil misku. Tvrdí, že obchodníci tu jizvu také viděli. Sadani uklízí v jejich stanu. Před chvílí tam zaslechl, jak o tobě hovořili. Chtějí tě zítra předat karavaně, která se vrátí na pobřeží.“

„Ale copak to není pravda, že cizinci, Angličané, otrokářství zakázali?“

„Je, a není. Nové otroky nikdo lovit a prodávat nesmí, ale tomu, kdo otroky má, se nic nestane.“

„Ale Angličané jsou přece silní a mocní, a jsou-li proti otroctví...?“

„Angličanům těžko porozumíš. Jsou proti Arabům, to je pravda. Vím dokonce, že otroky osvobozovali. Ale k lidem, kteří pro ně musí pracovat, se chovají takřka jako k otrokům. Sloužil jsem u nich dva měsíce dole v Mazarasu, když stavěli most přes řeku. Většinou tam pracovali Indové, kteří připlouvají na lodích a nemají víc, než má otrok. Jen okovy nenosí. Teď Angličané staví u Tsavy, dva denní pochody odtud. Jdi tam! Stále shánějí dělníky, a jsi u nich v bezpečí.“

Myšlenka na železnici Muga zneklidní. Má tam jít dokonce ze svobodné vůle? „Děkuji ti, bratře,“ řekne. „Rád bych odtud zmizel co nejrychleji.“

Muž s jizvou mu položí ruku na rameno.

„Teď ne. Dvě hodiny po půlnoci držím stráž u ohně. Naplníš si vak čerstvou vodou a taky ti dám na cestu ještě něco k jídlu. Víš, kde jsou koleje?“

„Ano. Překročil jsem je, když jsem vás sledoval.“

„Až půjdeš zpátky, musíš je překročit znovu. Než odejdeš, vysvětlím ti, kde cestou najdeš vodu.“ Muž s jizvou podává Mugo ruku. „Snad se ještě uvidíme. Taky se chystám do Tsavy.“

„To jsem rád. Ale...“ ukáže Mugo na stan, „co řeknou tamti, až zmizím? Nebudou tě podezírat, žes mi pomáhal?“

„O mne se nestarej. Když odcházíš, tak odcházíš. Co mohu dělat? Jsi svobodný člověk.“

Pohlédnou na sebe a usmějí se.

„Teď spi,“ řekne muž s jizvou. „Na mne se můžeš spolehnout. Jmenuji se Ďuma.“

Odchází.

Mugo se zavine do příkryvky. „Ďuma,“ šeptají jeho rty.

SKALNÍ ROZSEDLINA

Mugo opět putuje sám a sám.

Ďuma, který zná jména všech řek, údolí a pahorků, bažin a studní, mu popsal cestu: „Až se rozední, uvidíš na obzoru pahorky. Ty vysoké, vpravo, jsou pohoří Sagalla, to musíš mít stále po pravé ruce. Nejbližší kopec po tvé levici je Songoloni. Tam se musíš dostat. Tam je stará cesta, kde nikoho nepotkáš. Znáš tam skalní rozsedlinu se studní, kde si nabereš zásobu čerstvé vody. K řece Voi a také k železniční trati dorazíš zítra. Hlavně dávej pozor, abys měl pohoří Sagalla stále po pravé ruce. Půjdeš po jeho úpatí, kde je spousta křovin, ale nějaké stezky si už najdeš. Ještě než se setmí, budeš u řeky.“

Mugo jde stepí.

Na východě se už obloha jasní a proti ní se rýsuje silueta pohoří Sagalla.

Ďuma řekl: „Po východu slunce uvidíš napravo vyschlé kamenité řečiště. Vydáš se po něm proti proudu. To je tvá cesta.“

Po kamenech jít nelze. U okraje břehu však leží písčná náplava, měkká, a zároveň pevná. K vyschlé řece se sbíhají nesčetné zvířecí stopy. Mugo nechápe, jak mohla voda pohnout tak těžkými kameny. To jí bylo tolik? A teď je všechno vyprahlé. Na několika křovinách se přesto ještě udržely poslední listy. Mugo jich několik rozžvýká. Chutnají hořce, ale ústa se osvěžila, hrdlo zas může polykat.

Vak s vodou tlačí. Je to příjemná bolest. Mugo ví, že vak je plný, a každý krok, který ujde, aniž by se napil, zkracuje žízňivou trasu. Stín, který se vedle něho vleče po zemi, se podobá dlouhé tyči, tyč se však rychle zkracuje. Zpočátku se slunce vznáší nad obzorem, ale brzy se Mugo na noční chlad už ani nepamatuje.

Odpoledne, když je vak s vodou téměř prázdný a slunce dosud sálá, najde Mugo skalní rozsedlinu s pramenem, v jejíž hluboké šachtě se může ukryt před žhavými paprsky. Propast je u dna úzká, není v ní místo ani pro dva muže. Není divu, že karavanám studna nevyhovuje. Navíc neposkytne za den víc než deset vaků vody. Dno je chladné a těsné. To, co Mugo zpočátku považoval za příjemné, se rychle změnilo v trýzeň. Jakmile se dosyta napil a umyl, jakmile vylil z vaku zby-

tek vody a nabral do něho vodu čirou jako rosa za chladného rána, rychle jámu s vodou opustí.

Dno rozsedliny je hluboké asi tři nebo čtyři mužské délky. Někde se skály zdají jakoby rozpolceny obříma rukama, protože výběžky a prohlubně se po obou stranách doplňují. V naváté prsti objevuje Mugo stopy zvířat. S obavami si představí noc, která ho čeká. Poslechne Ďumu a rozdělá oheň.

Počítal kroky, které potřeboval k výstupu. Bylo jich přes šedesát. Na konci se rozsedlina rozšiřuje a mezi přichýlenými skalami, navršenou kamennou tříští, balvany, pískem a sporou trávou se krčí vyhaslé ohniště. Také nějaký štvanec? Nebo lovec? V okolí by byl divoké zvíře dostatek. Mugo má však jen dýku. Potřeboval by oštěp.

Sejme z ramene tašku a vak s vodou a drápe se po kamení ke křovinám nad okrajem propasti. Potřebuje dřevo, kterého je tu tolik, že by zaplnilo úzkou propast až ke dnu. Větve odsekává křivou dýkou. Dýka není jen dobrá zbraň, nýbrž i dobrý nástroj.

Přitáhl trnité větve k okraji propasti a shazuje je do hlubiny. Těší se na oheň. Oheň ho za chladné noci ochrání i zahřeje. Chybí mu jen společník.

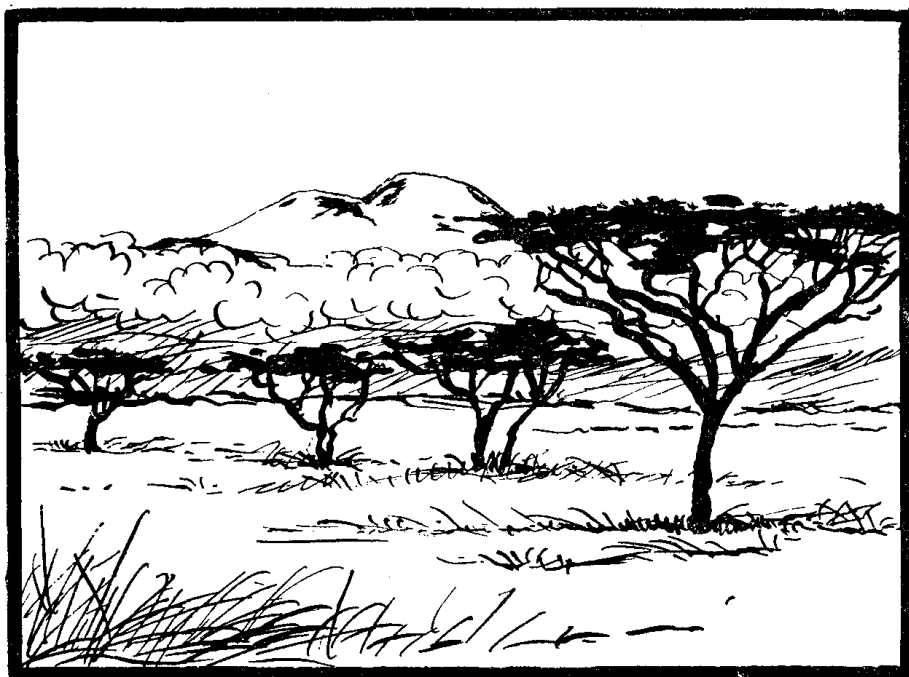
Po dlouhé době se zas přesvědčil, jak je příjemné rozmlouvat s někým u společného ohně. Včera touto dobou Ďumu ještě neznal. Dnes mu připadá, že ztratil přítele. Teď asi Ďuma táhne s karavanou tamhle na opačné straně, za obzorem, k dalšímu místu s vodou, pokud už také netáboří. Kdyby nebylo jeho výstrahy, měl by patrně Mugo zas už na noze pouto.

Mlžný závoj nad obzorem se váhavě zvedá.

Slunce prorazilo, teple zabarvuje půdu, vzdálené hory jako by se přiblížily. Tam se táhne Songoloni, za ním se tyčí hory Teita. Slunce už nad nimi dávno přeplulo, dotýká se zářivými paprsky bílého vrcholku obrovského Kilimandžára, které Mugo vidí zas poprvé po deseti letech.

Zde někde, mezi pohořím Sagalla a Kasigau, je ono místo, kde se obrovitý Svahil, kterému říkali Gorila, pozdržel za řadou otroků. Kamarádi to signalizovali odzadu dopředu řinčením pout. Jeden z otroků už neměl sílu pokračovat v pochodu. Klesl na silnici. Vyprostili ho z pout. Dva muži nesli kolem prázdnou otrockou vidlici. Tenkrát už

Mugo nevěřil, jako když se to stalo poprvé, že snad někdo dostal svobodu. Tenkrát už dobře věděl, že člověk, kterému sňali šebu, je odsouzen k smrti, a nezemře-li zavčas sám, některý z dozorců se za ním rozjede. Většinou to býval Gorila. Tenkrát si ani neotřel zakrvácenou šavli.

Mugo shazuje poslední otýpku mezi suť.

Ode dna propasti se zvedají stíny, stoupají po skalních stěnách jako nezadržitelný příval, brzy jich bude rozsedlina plná.

Mugo ví, že by si měl rychle připravit ohniště, a přece nespěchá. Žízňně se nebojí: vak je plný vody. Hřeje ho i vědomí, že má v tašce sirky. Má také nůž. Vytáhne ho z pochvy. Už zase na něho dotírá myšlenka podobná ptáku, který letí daleko před ním, ale z obzoru se neztrácí. „S tak znetvořenou tváří,“ tvrdil Duma, „už mě žádný pán nechce.“

Mugo pečlivě upravuje místo, kde bude spát, a staví si hradbu na té straně, kde je propast. Rozum mu říká, že se šelma ohně tím víc bojí,

čím ho vidí zřetelněji, ale on přesto vrší kameny dál.

Sirky jsou suché. Považuje je za zázrak, za obrovský, neobyčejný zázrak.

Na podpal dřeva, které pečlivě vyrovnal do hranice, stačila jediná sirka. Roští začíná prskat. Plamen se rozlézá, syčí zpod suchých větví, trny, dlouhé jako hroty šípů, se krotí. Oheň dýmá jen nepatrně.

Mugo naplní hrnek vodou, vytáhne maso, rozřízne je, polovinu zasabalí, postaví hrnek na tři ohništní kameny a čeká. Stín za jeho zády se dlouží a plazí vzhůru, už přeskočil okraj propasti. Snáší se noc. Po jídle Mugo hrnek vydrhne pískem, dokonce ho i vypláchne. Vody má dost a o síle pramene nepochybuje. Vak s vodou hodí vedle místa připraveného k spánku, přitáhne i tašku, nuž pod ni zasune tak, aby ho mohl jediným hmatem uchopit, a pochvu uloží do tašky.

Zanedlouho jsou tu první zvířata.

Smečka šakalů vyje.

Nějaký pták s tichým, měkkým úderem křídel, snad sova, poletuje nad Mugovou hlavou.

Mugo spí, píseň noční stepi neproniká do jeho snu, do divokého snu, v němž se převaluje z boku na bok, než se mu konečně podaří procitnout. Oharky pohasínajícího ohně mu ozařují zpocený obličej. Zhluboka si oddechne, když nahmatá na čele jizvu, ke které se prsty přibližovaly jen nesměle, jako by se bály, že najdou rozšklebenou ránu. Srdce mu duní v prsou jako buben. Sáhne po noži, ale hned ho zas zasune pod tašku. Snad by přilákal klidný spánek, kdyby vydržel ležet nehybně, s očima upřenýma ke hvězdám. Pokouší se o to, ale hvězdy dnes tančí, obloha zpívá.

Byl to Gorila, Gorila s křivým mečem. Mugo ho viděl zřetelně, viděl ho, jak rozmachuje paži, a pak už cítil jen ránu na svém čele, kterým projela ocel. Ještě teď slyší svůj výkřik.

Vstane, naláme suché dříví a rozfouká oharky. Chce, aby oheň opět jasně zaplápolal, aby byl veliký, aby sálal. Nastavuje mu zapocené ruce, blaženě vnímá teplo, které se line proti skalní stěně, odráží se od ní a zaplavuje ho. Zdá se mu, že se koupe v žhavé sluneční lázni. Na spánek už nemá ani pomyšlení. Zůstane vzhůru a vyčká, až se rozední. Vyčká příchod nového dne.

Odkudsi táhle a naříkavě zavyje šakal. Vzápětí se zachechtá hyena.

Patrně už Muga zvětřili a číhají nad okrajem propasti, s lačnými světly, ale s hřbetem zježeným strachy. Zahnala je sem žízeň. Napřed by se však museli sešplhat do propasti a pak se zas vydrápat nahoru, jinak se pramen promění v smrtící past. Mugo objevil vedle studny i stopy leoparda. Proč leopard v noci nepřišel? Ale třeba tu i byl, a když se napil, zvětřil nejen pach potu, nýbrž i kouř, který štípe do očí a stahuje nozdry, a tak utekl zpátky do stepi, ke své kořisti zavěšené ve vidlicích větví tak, aby na ni nedosáhli šakalové a hyeny.

Mugo nalije vodu do hrnku, vybalí zbytek masa a přidržuje ho nad ohněm, z něhož stoupá teplo a omývá mu nahé paže. Pravou rukou odřezává ždibec po ždibci maso od kosti. Vzpomíná při tom na Sefua, svého bývalého strážce. Všichni na lodi se tomu starci vysmívali. Cítil proto zadostiučinění, měl-li někoho, komu mohl dokazovat svou moc. Byl hlupák, lehce se dal napálit, a před Mugem, před otrokem, se napařoval! Lidé spolu nehrají poctivě. V čem se liší od šakalí smečky?

Mugo se otřese hnusem. Odplivne si, až slina zasyčí na rozpálených kamenech, ale vzápětí se za svou malověrnost zastydí.

Neměl snad dobré přátele, kdysi Jusúfa a Alího, nyní Ďumu a Sadaniho?

A co domov? Nemá snad domov, k němuž se přibližuje míli po míli?

Ne, lidé nejsou šakalové, ale proč jedni loví druhé, proč jedni mají právo vyřezat druhým do čela otrocké znamení, znamení na celý život?

Ďuma míval také takovou jizvu.

Ďuma měl odvalu.

Ďuma však nebyl sám.

A je noc!

Mugo cítí bolest v hlavě, za očními důlky. Nebyl před týdnem klidnější? Ano, byl otrok, měl na rukou i na nohou pouta, ale dovedl se smát. Nebyl to upřímný smích, byl to smích lživý, byla to lest, ale kdyby se nebyl naučil klamat, už dávno by byl mrtev. I pout se zbavil jen lstí.

Voda bublá.

Mugo cítí vůni stoupající z hrnce.

Stal se z něho v oněch letech, kdy žil v otroctví, takový zbabělec,

že má strach z pouhého říznutí? Vždyť si přece čelo nemusí rozdrásat, jako to udělal Duma. Má ostrý nůž, dáreček od prohnaného Svahila. Díky ti, Sefu! Komu jsi ho asi ukradl? Díky i za tvůj umatlaný burnus! Díky za promaštěný turban, který mě zachránil! Teď zas chci své čelo ukazovat svobodně. Stačí jednou dvakrát říznout, a otrocké znamení bude to tam, zatímco takhle... Kdybych zítra narazil na nějakou karavanu, jsem ztracen. Lov otroků a obchod s otroky je zakázán. Avšak otrok, který uprchl, je jako zatoulané dobytče, a to patří svému majiteli.

Đuma řekl: „Jsem znetvořený, ale svobodný.“

Mugo polkne. Cítí, jak se mu svaly v obličejí a šlachy na krku napínají. Zahledí se do stoupající páry, která mu rozpaluje a zároveň svlažuje čelo. Míchá a míchá, a náhle ví, že už nemůže čekat. Nabere polévku dřevěnou mističkou, kterou si sám vydlabal. Polévka je dobrá, plavou v ní kousičky masa. Strhne z hlavy turban, obalí si jím ruce, odstaví horký hrnek z ohně, navrství kolem písek, aby polévka rychleji zchladla, a míchá a míchá.

Hvězdy se točí tak jako včera.

Mugo jí. Už jí klidněji. Pochybnosti se rozprchly. Myšlenky se soustředí na budoucnost. Na to, co bude pak...

Od čeho mám tu jizvu na čele?

Ano, pardál. Pardál má ostrý spár. Já jsem zas naštěstí měl ostrý nůž.

A kde mám pardálí kůži?

Vzdá se snad někdo své kůže tak lehce? Bohužel jsem toho pardála nezabil, ale chválabohu nezabil ani on mne. Utekl do buše.

No vida! Konečně se Mugo zas dovede zasmát. Obrátí prázdný hrnek dnem vzhůru, pochytá ještě otevřenými ústy poslední kapky, vytře nádobu do sucha a očistí si ulepené ruce.

Pak se povytáhne nad okraj jámy. Dosud nesvítá, ale hned, jak se na obzoru objeví první světlo, chce pokračovat v cestě. Večer se musí dostat k železniční trati.

Poklekne vedle ohně, zavře oči. Prsty pravé ruky sevře jizvu. Prsty mu musí nahradit oči.

Zatne zuby.

Ruka sevře nůž a řízne.

Mugo stiskne kolena. Má mezi nimi větev, větev s trnem, ale bolest v noze přináší zároveň úlevu. Sevře kolena pevněji, ještě pevněji, ze všech zbylých sil, a přitiskne levou ruku na čelo. A pak znovu řízne. Mezi prsty se mu řine krev. Ve spáncích mu buší. Oheň oslňuje, srší z něho blesky. Zakloní hlavu. Druhou rukou hmatá po koleně, dokud nenasahá trn. Zatáhne, trn se však zasekl jako ozubený hrot šípů. Zatáhne silněji, a trn se zlomí.

Mugo klesá na chladnou zem.

Když zas otevře oči, mžikají nad jeho hlavou hvězdy. Je ještě noc. Rána pálí, ale dokázal to!

Ústa se mu zkříví úsměvem.

PÁD

Rudé slunce leží na průsvitném závoji mlh.

Mugo přelézá kamennou hradbu. Ve spáncích mu šumí krev. Nevšimá si čerstvých stop zvěře. Myslí jen na jámu s vodou, v jejíž hladině se spatří jako v zrcadle.

Slunce stoupá. Jeho záře se rozlévá po obloze, vniká i do skalní rozsedliny. Mugo se musí hluboko předklonit, chce-li nabrat vodu, chladnou jako ledová rosa. Pečlivě uzavře kožený vak, pak se jednou rukou opře a druhou se opatrně omývá.

Jizva zmizela. Zbyly po ní jen dvě podélné ranky.

Mugo utrhne pruh burnusu, který mu teď nesahá ani ke kolenům, z něhož zbyl jen ubohý cár rozervaný trním, ováže si hadr kolem hlavy jako obvaz a pokračuje ve své daleké cestě. Koleno ho bolí. Špičatý trn se zasekl do hloubky jako dráp. Je malý, a koleno přesto otéká. Po poledni už Mugo pravou nohu jen vleče.

Na dně údolí, které přechází, odpočívá ve stínu akácií malé stádo antilop kongoni. Otáčejí za ním hlavu. Vidí pohyb jejich přežvykujících čelistí. Jinak se zvířata ani nepohnou.

Krajina po jeho pravici stoupá, pahorky se po ní valí jako mořské vlny. Zelené vrcholky pohoří Sagalla vyčnívají z tohoto moře jako ostrovy, zelený pás buše, který je lemuje, připomíná příboj.

Zvedá se vítr, zchlazuje pot na ramenou i na zádech, čeří vysokou travu, ohýbá prázdné laty. Žhavé léto už trvá příliš dlouho: tráva ztratila svou zeleň. Na opačné straně cesty rostou stromy hojněji, v celých skupinách, listy, však už visí jen v nejvyšších korunách, třebaže mnoho stromů dosud kvete. Květy jsou zaprášené, seschlé, ale přesto září na větvích s trny dlouhými jako prst. Vysokou travou táhnou stáda pakoní a malých gazel, postávají tu žirafy, jejichž krky se lačně natahují po posledním listí na vrcholcích.

Slunce rychle ubíhá po své dráze.

Napravo se táhne řada pahorků.

Mugo zachytí vlající cíp burnusu a zastrčí ho za provaz, který užívá jako opasek a jímž přidržuje i pochvu s nožem. Cíp, ačkoli je to pouhopouhý cár, šlehal do zraněného kolena a bolest vystřelovala až do kyčlí. Oči podrážděné potem pálí. Obvaz na čele ztuhl a tlačí. Mugo by ho rád sundal, ale látka se přilepila k ráně. Už dvakrát se napil. Co když železniční trať nenajde? Začíná ho pronásledovat hlad. Nač vlastně nese prázdnou tašku? Je to zbytečné břímě, a také vak s vodou ho tlačí do boku. V žaludku by vodu unesl lehce. Odolá sice pokušení, ale přece jen se zastaví, nalije trochu vody do mělké misky a zkropí si vlasy. Pak hned pokračuje v cestě.

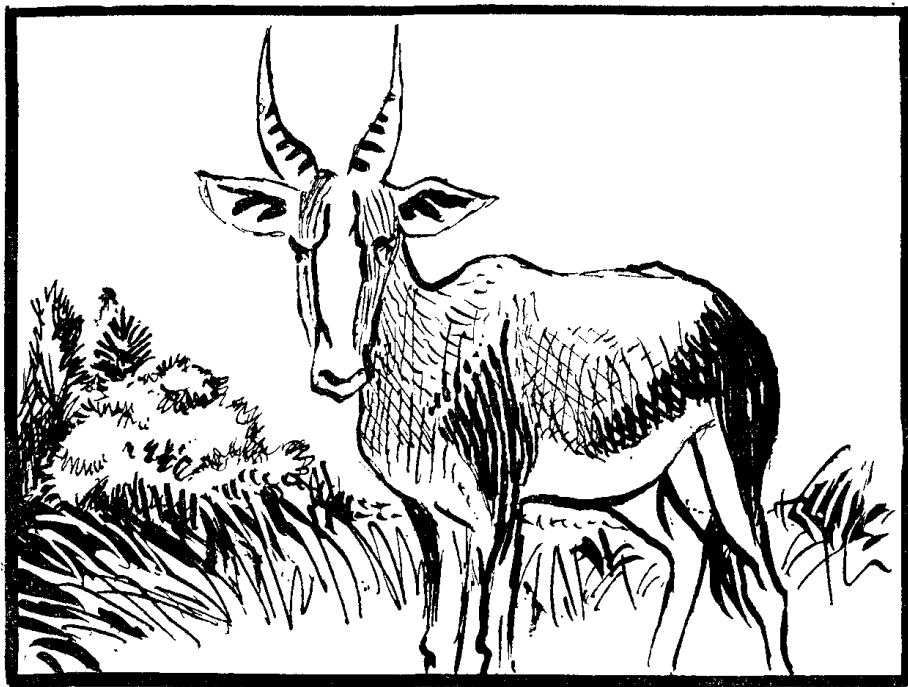
Konečně se na obzoru vynoří zelená hradba. Tam někde musí být řeka, kterou přetíná železniční most. Tak to říkal Duma. Cíl je blízko.

Mugo dnes nechtěl odpočívat, ale sluneční paprsky se proměnily v biče, pod nimiž záda a ramena jen hoří. Uchýlí se do stínu skalní stěny. Vzduch je neobvykle jasný, obzor je jako obtažený nožem. Zelená hradba buše se zdá tak blízko, že stačí pouhý skok... Cestu žízně tedy Mugo šťastně překonal. Ještě jednou si pokropí vodou z vaku obličej i hlavu, zbytek dopije a usne.

Probudí ho rachot řítícího se kamení.

Vymrští ruku k obvazu. Vyděsil se zbytečně, oči ho však pálí a hrdlo má vyschlé. Sáhne po vaku s vodou, ale hned si uvědomil, že vak je prázdný, a uklidňuje sám sebe: Vždyť je to k řece jen skok! Představuje si, jak seaběhne na nějakém povlovném místě z břehu, jak se voda rozstříkne před ním i kolem něho, až ho povalí.

Mugova pravá noha zdřevěněla. Kůže kolem kolena je najednou těsná, bolestivě se napíná. Mugo znovu a znovu zavrtává nůž do masa

a snaží se trn vyprostit, ale marně. Vlastně už trn ani nevidí. Ještě štěstí, že je řeka tak blízko. V řece si nohu ochladí. Opře se o klacek a krátkými kroky se belhá dál.

Pře počítal se. Při tak pomalé chůzi se cesta mění v dlouhý pochod. Stín pod ohlodanými stromy se dluží. Rána na čele stlačuje víčka, víčka klesají, oči se zúžily v nitky. Mugo odhodí tašku. Hrncem křapne. Hadřík, ve kterém má zabaleny sirky, zastrčí za provaz kolem pasu. Proč ten vodní vak tak tíží? Potřese jím. Vak je němý. Sejme ho z ramene, zahodí a ani jednou se za ním neohlédne. S námahou pozvedne oči. Slunce běsní. Dostalo se k lesu dřív než on, on, který je takřka slepý.

Tápavě se probíjí kupředu, vrávorá od stromu k stromu. Konečně ucítí vůni vody. Když mu, po dlouhé době, slunce posvítí do hlubokého údolí, nevidí sice řeku, jen úzký potok plazící se jako žížala, ale i to je voda! Míhotá se v ní sluneční světlo. Zdá se kalné, ale spíš Mugoovi jen selhávají oči. Chce sestoupit, opře se o hůl. Hůl mu však

vyklouzne, a Mugo vrávorá, padá, kutálí se po strmém břehu, dokud nezůstane ležet ve štěrku na dně řečiště, paže toužebně rozpjaté po vodě, která se plazí klikatě jako had, dva kroky široká, sotva po kotníky hluboká. Neslyší její ševel. Necítí ani pach leklých ryb kolem sebe.

Do hluboké temnoty pronikne hukot, supot, pištění, rachot kol. Rozhlaholí širou noc a ztichne. Hvizd se rozplynul jak stužka dýmu. Jen kola se valí blíž a blíž.

Mugo pozvedne hlavu, vzpřímí horní část trupu, chce se posadit, bolest ho však znovu srazí k zemi.

Přichází jítro – a rachot kol. Černá soptící obluda!

Tamhle nahoře musí být trat'. Nad pobřežním lesem, na obloze zalité červánky, krouží černý mrak. Připomíná obrovského supa bijícího křídly.

Burnus už je na cáry. Provaz přidržuje pár hadrů a pochvu na nůž. Jen pochvu! Pravou ruku má Mugo rozdrásanou, chodidlo rozbité do krve a jedna noha jako by mu ani nepatřila. Opatrně natáhne koleno. Kůže se bolestně napne.

Obluda soptí za pobřežním lesem. Tam se Mugo musí dostat, tam je stanice. Dvakrát upadne, než se jakžtakž postaví na nohy. U horního okraje břehu zahlédne svou hůl, ví však, že by takovou vzdálenost nepřekonal. Po noži není památky.

První krok! Spíš krůček, sotva delší než rozpětí ruky. Druhý! Stromy kolem břehu se začínají točit. Mugo po nich vztáhne paže, a padne do vody. Dno je písčité. Písek je měkký. Ležet ve vodě je příjemné. Na hladině plave mléčný povlak, ale Mugo ho nevidí. Nabírá vodu do dlaní a pije. Pak ponoří obličej ke kamenitému dnu. Voda je chladná, poloslaná a pálí v očích. Když je Mugo zas otevře, stromy se konečně zklidnily. Nikdy by nevěřil, že mu dá jednou tolik práce postavit se na nohy.

Potok není v těchto místech širší než rozpětí paže, Mugo však jen taktak zvedá nohy. Oči upírá na pobřežní svah. Nesmí ztratit směr. Za zeleným bušem je teď ticho.

Konečně břeh! Je strmý a kameny jsou tvrdé, třebaže je ohladilo trpělivé laskání vody. Mugo se drápe nahoru jako zvíře. Jakmile se křoviny roztančí, položí hlavu na paži a čeká. Hlavu má těžkou, jako by větší než jindy, oči pootevřené sotva na škvírku.

Slunce už stojí vysoko nad vrcholky, když se doplazí po čtyřech na konec trnitého buše. Tráva po jeho pravém boku je vyšší než on. Ale když pozvedne oči, vidí, že nad trávou stoupá černý dým. Jen trpělivost! Už je u cíle, blízko, blizoučko, stále blíž. Už slyší, jak černé obludě buší srdce.

Náhle hlasy.

Lidé!

Výstřel...

Obloha se zatmívá.

ČERVENÉ UŠI

Mugo musel častokrát v životě čekat. Staří lidé tvrdí: Kdo počká, tomu se ztracený čas vrátí. Než Mugo poznal Jusúfa, bývalo mu ztraceného času líto. Ale Jusúf říkával: „Musím-li čekat, hovořím s přítelem. Jsem-li sám, rozmlouvám sám se sebou.“

Mugo sedí na patách před žlutohnědým stanem, na němž je namalován červenou barvou kříž. I kdyby šel se zavřenýma očima, poznal by stan podle prazvláštního pachu. Někdy si myslívá, že mu ten pach prosákl pod kůži, že ho ze svého těla nikdy nevymyje.

Ale teď už do stanu nemusí. Sedí tu, protože se chce rozloučit s Mr Williamsem, Mr Ringem a doktorem. Přicházívají ze svého obytného stanu v smokvoňovém háji u řeky Tsava zpravidla společně. Mr Wiliams pokuřuje z křivé dýmky a Mr King kouří bílé papírové trubičky nacpané tabákem. Jsou to divní lidé, ale Mugo se jich už nebojí, a proto je příjemné čekat, přemýšlet a vzpomínat.

Dívá se na svůj stín, který se před ním táhne po červené půdě. Kolem ramen má pokrývku. Slunce ho pálí do šíje. Mezi roztaženými koleny drží vak z hrubé látky. Na vaku je přišit kousek kůže a za kůži je zasunut papírek, na kterém je napsáno Mugo va Gičomo. Zpočátku mu to připadalo jako čáry. Teď už ta znaménka dovede dokonce přečíst. Mr King mu je předříkává a on je po něm opakuje. Zná už také mnoho anglických slov: sluha, tabák, práce, dobré jitro, dobrý večer, proklatě. To poslední slůvko používá s oblibou Mr Williams, který mu

daroval ten vak s papírkem. Mr King, Mr Williams i doktor mají ve svém stanu mnoho beden a vaků a na každém zavazadle je takový papírek s jménem. Tak je to zvykem v zemi, odkud Angličané pocházejí. V té zemi existuje ještě mnoho jiných zvyků, někdy obdivuhodných, jindy směšných.

Mugo těm třem mužům za mnohé vděčí. Nejvíc snad doktorovi, který mu svým uměním zachránil život. To by patrně nebyl dokázal ani nejlepší mundumugo. A hned po doktorovi Mr Kingovi, který ho našel. Nejlíp se mu však líbí Mr Williams, protože je vždy v dobré náladě. Jednou doktor prohlásil: „Nebyl bych věřil, že se z toho vylížeš. Ale vy máte prostě koňskou náturu!“

Mr King, který je vytáhlý jako Masaj, ale má bílou kůži s červeno-hnědými tečkami, které se nedají smýt, žluté vlasy a žluté vousy nejen pod nosem, nýbrž i na bradě jako koza, dodneška potřásá hlavou, když si vzpomene, jak to tenkrát střílel. „Good Lord, good Lord!“ říkal už několikrát a poklepával při tom Mugovi na rameno. „To byla miserable rána! Jindy tak mizerně nestřílím. Ale zaplat'pánbůh, že to takhle dopadlo!“

Mugo ví vlastně jen z vyprávění druhých, jak se sem dostal. Mr King na něho opravdu vystřelil. To ráno objevil totiž jeden z indických kuliů hned vedle stanů, kde spali dělníci, lví stopy. Mr King, který je dobrý střelec, se po nich vydal s několika muži ze stavebního útvaru. Náhle si povšiml, že se ve vysoké trávě něco plazí. Zamířil na to puškou, ale muž, který stál za jeho zády a pochází z jedné vesnice u řeky Sabaki, se polekal a vykřikl. Tento výkřik asi Mr Kingovi strhl pušku a Mugovi zachránil život.

Indové v bílých pláštích, kteří doktorovi pomáhají v smrdutém stanu, vyprávěli, že se Mr King denně na Muga zašel podívat. Mugo spal. Ve dne v noci. Spánkem mrtvých. Doktor ho z toho spánku opět vzkřísil, avšak ve stanu, před nímž teď sedí, si Mugo poležel ještě celé tři týdny. Na posteli, jak Červené uši nazývají své lůžko.

Mr King tvrdí, že trpěl víc než on. „Kdybys byl zemřel, nepřestaly by mě pronásledovat výčitky, že jsem to zavinil.“ Přitom Muga vůbec nezasáhl. „To nevadí,“ říká Angličan. „Fakt je, že jsem po tobě střelil.“ Mr King se velmi rychle rozruší a Mr Williams, ba ani doktor ho hned tak neuklidní.

Angličané hovoří také svahilsky, ale dost nesrozumitelně. Mugo se jim nevysmívá. Dodnes si pamatuje, s jakými obtížemi se u svého pána učil arabsky. Taky arabštinu nenáviděl, zatímco řeč Mr Williamse a Mr Kinga poslouchá rád a učí se ji lehce. Každý den zvládne pět nových slov, špetičku slovíček, jak říká Mr Williams. Mr King má doma ženu a děti. Chce, aby sem také přijely. Až dokončí stavbu železnice, stane se farmářem, to znamená sedlákem. Mugo tomu napřed nechtěl věřit, avšak Mr King ho ujistil, že je to fakt. Mr Williams nemá ani ženu, ani dceru, ani syna a jako sedláka si ho Mugo dovede představit mnohem lépe.

Mugo musel vyprávět, co všechno prožil. Mr King to zapisoval do nějaké knížky. Když z ní předčítá, Mugo vždy znovu žasne. Slyší slovo za slovem všechno, co říkal, a ostatní to slyší také.

Mr Williams je menší než Mr King, má kulatý, zarudlý obličej s ohnivě červenými ušima a hnědé vlasy. Také on nosí vousy. Jsou věčně rozčuchané. Když Mugo ještě ležel ve smrdutém stanu, přinesl

mu Mr Williams cigarety. Mugo si zakouřil, dostal závrať a musel se chytit postele. Mr Williams se smál, ale doktor mu vyhuboval.

Mr Williams má na očích skla. Mugo zná brýle už ze Zanzibaru, ale takové sklíčko, jaké si připevňuje k pravému oku Mr King, viděl poprvé až tady. Tenkrát mu také poprvé napadlo, jestli snad Afričané přece jen nemají pravdu, když prohlašují: Červené uši nejsou lidé jako my. Mají jiné zvyky, jinak myslí i cítí. Afričan jim nemůže porozumět.

Za Mugovými zády se rozlehnou hlučné hlasy.

Muži vycházejí ze stanů s motykami a lopatami. Většinou jsou to Indové, jejichž řeči Mugo nerozumí. Mají úzké obličejce, paže a nohy hubené a křehké. Mugo nepochopí, jak dokážou tak těžce pracovat.

Indové jsou velmi zvláštní lidé. Nikdy nesnědí větší množství jídla najednou a z toho, co jídí, by se člověk zbláznil. Když byl Mugo před týdnem propuštěn z nemocničního stanu, dali mu ochutnat rýži. Zamíchali do ní koření, po kterém hrdlo jen hoří a kterému říkají kari a čili. Takové koření Mugo nepoznal ani u svého bohatého zanzibarského pána. Otevřel ústa dokořán, řval, aby mu rychle podali vodu, a Indové i kamarádi, kteří stáli kolem, se tomu smáli.

Indové a Afričané nespí ve společných stanech a také odděleně pracují. Avšak v pracovních pauzách, při jídle nebo při mytí, někteří Afričané za Indy zajdou nebo zas Indové přijdou posedět k ohni Afričanů. Mnozí znají několik svahilských slov a pokaždé s sebou přinesou něco na výměnu. Jsou jako kramáři.

Mugo a jeho kamarádi si před spaním o těchto podivných lidech často povídají a všichni svorně tvrdí, že jsou Indové vychytralí. Na každém obchůdku vydělají, a přitom nikdo nemůže říct, že snad podvádějí. Prodávají malinkaté nožíčky, které jsou k ničemu. Nikdo je nepotřebuje, nikdo je vlastně nechce, ale Indové mluví a mluví, až vyhlédnutého zákazníka umluví. Někdy se zdá, že mají v mandlových očích čarovnou moc. Přinášejí také ve svých pytlích droboučké předměty ze sloního nebo hrošího klu, miniaturní lodičky se špičatými plachtami, dokonce s lidskými figurkami mezi stožáry. Deset takových postaviček by se vešlo na plochu palce, a přitom mají paže, nohy i tvář. Co s tím, i když se Mugo na ty lodičky rád dívá a žasne, že něco takového vytvořil z tvrdé slonoviny člověk, prostý člověk.

Afričané zaměstnaní na trati dostávají mzdu ještě nižší než Indové: dvanáct rupií měsíčně a v poledne pošo. Polévka je řídká, kukuřice je příliš málo a vody příliš mnoho. Ráno a večer si vaří na vlastním ohni kukuřici a fazole, rýži, proso. Maso jen zřídka. Kambové a Taitové dostávají místo mzdy měděný drát, po kterém je na vesnicích velká poptávka. Ženy jsou po drátu divé. Dělají si z něho náramky. Má-li jich jedna víc, druhá jí závidí.

Měsíc na trati je dlouhý, a rupii nikdo nespátří. „Později,“ říká indický písař. Mr West, hlavní inženýr, se vyjádřil jasněji: „Abyste rupie nepropili nebo nerozházeli nebo neztratili a abyste nám, hned jak je dostanete, nevzali roha.“

Mnozí opravdu trať opouštějí, často dokonce bez jediné rupie, bez drátu a bez jediného slůvka. Práce je těžká. Na obloze stojí letos zlé a zuřivé slunce. Marně všichni čekají na déšť. Země puká, jak je přeschlá, rozpadá se v prach, roznášený větrem.

Když Mugo opustil před několika dny stan s červeným křížem a přestěhoval se do chýše u trati, kde jsou ubytováni dělníci, vskočil poprvé do zdejšího buše. Buš byl zpustlý, vyprahlý.

Každý den před setměním odchází Mr Williams do buše s několika dělníky vyzbrojenými lopatami a motykami a mrtvá zvířata zahrabávají. Jak chtějí lidé, kteří odtud tajně utečou, protože už nemohou vydržet tu každodenní dřinu, překonat cestu vyprahlým územím?

Jak můra tlačí Muga vzpomínka na pochod pustinou. Kamarádi by jeho vyprávění poslouchali donekonečna, obdivují ho. Bydlí jich v chýši upletené z trávy osm, a všichni už ohmatávali malé, ploché jizvy na jeho čele. I za ně vděčí umění bílého doktora. Doktor mu daroval nový, druhý život, a Mugo mu nedal nic. Každý mundumugo si řekne o kozu nebo ovci. Bílý lékař se o odměně ani nezmněl.

Od chvíle, kdy upadl do otroctví, nebyl Mugo tak blízko domova. Zde začíná území Kambů, které hraničí s územím Kikujů. Kdyby se zrána vydal na cestu, za pět nebo šest dní by spatřil pahorky kolem své šamby – tak je blízko. Znepokojuje ho však pocit, že zůstal dlužníkem. Chce si život pojistit. Když se ho Mr King zeptal, zda by nechtěl nějaký čas pracovat na trati, radostně souhlasil.

Železnice potřebuje mnoho dělníků. Nejen proto, že mnozí utíkají. Jiní jsou nemocní. Není tu jen jediný stan s červeným křížem. Tako-

vých stanů je tu pět. Ještě neminul týden, aby pro někoho nemuseli vykopat jámu. Většinou lidé umírají na bahenní horečku, zvláště Indové, kuliové, kteří se už neshledají se svou dalekou vlastí. Bahenní horečka je však jen jeden nepřítel. Jsou tu také písečné blechy. Leckdo z nich div nezešílí, než se dostane do nemocničního stanu. Kdo si dá rád odříznout prsty?

Před dvěma dny musel do nemocničního stanu jeden Taita, takový dlouhán a hubeňour. Leží tam doposud. Mugo ho před několika minutami viděl, a takřka nepoznal. Ten ubožák se napil vody ze stružky a musí zemřít, to už Mugo ví.

Mugo se mezi dvěma úplňky mnoho naučil. Čeká ho nový život, a proto uvažuje, co řekne Mr Williamsovi, Mr Kingovi a doktorovi, s nimiž se dnes loučí. Odjíždí pomáhat při stavbě železničního mostu přes řeku Tsava.

Lokomotiva už píská.

Před mnoha stany, tísníci se na širokém, nezastíněném pozemku až dolů k potoku a na opačné straně vzhůru po úbočí, postávají muži a dívají se na přijíždějící vlak. Spočítal by někdo ty stany? Tvoří obrovskou vesnici, ale je to vesnice cizí, bez trávy, bez prostranství k tanci, bez zelených šamb, kde mečí kozy a bečí ovce. Indové si uvazují turban takřka jako Arabové z pobřeží, a tak Mugo někdy zapomene, že mezi dneškem a včerejškem leží dlouhý, osamělý pochod a že už není poznamenaný.

Mr King řekl: „Málem ses tím nesmyslným činem zabil. Otroctví přece už pět nebo šest let neexistuje.“

„Každou chvíli nějakého otroka chytnou.“

„To je třeba ohlásit. Ten zákon jsme sice ustanovili my, ale sultán ho podepsal. Donutíme ho dodržovat úmluvy, jen se neboj.“

„A kdo to má ohlásit?“ zeptal se Mr Williams. „Snad dopadený otrok?“ Otočil se k Mugovi. „U nás jsi v bezpečí. Rád bych věděl, kdo by si tě odtud troufal odvléci. Doktor tě dal báječně do pořádku. Jizva vypadá jako po ráně nožem. Utržil sis ji v boji s Masaji, co?“

Mr Williams nepřicházel často, a přitom právě na něho se Mugo vždy nejvíc těšil. Mr Williams je veselý vyprávěč, ale potí se, dokonce i když jen rozpráví. Potí se celý den. Obličej má neustále mokrý. Pot stojí na jeho červené kůži jak veliké perly. Osušuje si je šátkem,

rozmazává si prach po celém obličej, i jeho zuby mají hnědočervené okraje.

Vlak se blíží.

Z vagonů mávají nějací muži. Jistě jsou to zas noví nemocní nebo ti, kdo si poranili nohu krumpáčem nebo kterým ji rozdrtil pražec nebo... Denně někoho potká nehoda.

V tom okamžiku však Mugo už nemá čas pozorovat, co se děje ve vlaku nebo kolem vlaku.

Od smokvoňového háje, po úzké cestě od řeky, se blíží Mr King, Mr Williams a doktor.

Mr King kráčí jako mírně předkloněné bidlo.

Mr Williams před sebou valí kulaté břicho, na kterém se vyjímá červený opasek jako obruč. Už po ránu má košili ušpiněnou a obličej mokrý. Ale směje se.

Mugo pracně shledává slůvka.

Mr Williams se zastaví.

Mr King a doktor ujdou ještě několik kroků. Pak se ohlédnou, kde Mr Williams zůstal.

Mugo k Angličanům přistoupí.

„Dambo, bvanové! Dambo! Chtěl jsem pouze... Chtěl jsem jen... Odjízdim dnes do druhého tábora. Vlak s nemocnými je už tady. Musím... Chtěl jsem říct... Chtěl jsem říct: Kwaheri ni! Na shledanou!“

„Odjíždíš domů, co?“

Mugo se na Mr Williamse usměje.

„Prozatím zůstanu v táboře, jak jsem Mr Kingovi slíbil.“

„To jsi pěkný trouba! Myslíš, že on by pracoval ve vaší vesnici na tvé šambě?“ Mr Williams se na Mr Kinga zaškaredí, rozepne kapsičku u košile a vytáhne krátkou dýmku. „Nevěděl jsem, že odjíždíš, ale vezmi si aspoň tohle a taky zbytek tabáku. Počkej!“ Vykrouťí troubel, několikrát ji nad zemí profoukne a zas zasune. „Jednou ji asi budeš muset pořádně vyčistit. Jinak je to dobrá dýmka.“ Podává Mugo vi ruku.

Mr King řekne: „I my odjedeme brzy nahoru na trat’.“ Pokyne Mugo vi, a pak přistoupí doktor, připevní si na nos skřípec, uchopí Mugo vi hlavu a prohlídí jí zvu.

„V pořádku, úplně v pořádku! Kdo by to byl věřil...?“

Mr King přikývne.

„Také jsem moc rád, že to takhle dopadlo. Škoda že se ten chlapík chce vrátit domů. Na černocho je velice inteligentní, byl by nám tady leckdy po čertech užitečný.“

Angličané se vzdalují.

Mugo, který Mr Kingovi nerozuměl, se šťastně usmívá. Chovají se ke mně tak přátelsky, myslí si, a přitom je Mr King přísný! Dělníci se ho bojí, protože si všechno zapisuje. Třeba že se někdo zdržel trochu děle za křovím, nebo dokonce že se jen na okamžik zastavil, aby si protáhl záda, a to je opravdu na trati tu a tam nutné. „Za lenost neplatíme,“ říká Mr King. „Já na nic nezapomínám. O tom se přesvědčíte.“

Kolem vlaku, který se brzy rozjede do hlavního tábora ve Voi, stojí hustý dav mužů. Jiní muži mávají z vagónů, gestikulují a smějí se. Seběhli se tu i obchodníci. Vědí, že muži vracející se z trati do hlavního tábora mají v taškách rupie. Zvedají vysoko dřevěné latě, na něž rozvěsili své zboží, kalhoty z pevné látky zvané merikani, řetězy z blyškových barevných korálů pro bibi doma, sáčky se zázračnou medicínou pro štěstí. Mnozí muži si před odjezdem domů něco takového koupí. Koupí si hedvábné šátky a nože, dýmky a tabák. Sahají hned sem, hned tam, ohmatávají zboží, zkoušejí jeho jakost.

Obchodníci napřed do každé rupie kousnou. Existuje spousta padělaných mincí. Jakmile se objevila rupie, objevili se i podvodníci. To dřív nebyvalo. Rupie působí jako kouzlo, jako zlé kouzlo, které odhalí v lidském srdci i nejtajnější temné skulinky a zahrází se v nich. Za hrst rupií lze koupit malé stádo ovcí nebo koz. Kdo má hrst rupií, drží v ruce stádo. I ovce lze ukrást, ale bečí, nedají se ukrýt tak lehce, a také žerou. Stádo v hrsti, zatneš-li ji pevně, je tiché. Schováš je v taštičce za opaskem, můžeš je dokonce zahrabat pod strom, jen si musíš dobře pamatovat místo. Ovcí nikdo padělat nedokáže, ale rupii...

Mugo má šest rupií. Jednu mu daroval Mr King, dvě Mr Williams. Týden pracuje, to jsou zas tři rupie. Mr King řekl, že první mzdu dostanou až za dva měsíce. Pak si Mugo ušije váček a vyloží ho mechem. V takovém váčku rupie necinkají. S příchodem rupie vzrostl i počet zlodějů. Nekradou z hladu. Chtějí peníze, za které se nemusí dít.

U oken obou vagónů se tísní asi dvacet mužů. Jen dva jsou Afriča-

né. Teprve teď si Mugo všimne, že jeden z nich se na něho dívá. Ačkoli jsou od sebe vzdáleni patnáct nebo dvacet kroků, uvědomuje si, že tu podobu už někdy viděl. Náhle si vzpomene na svého otce. Otec se vrací z trhu, vedle něho jde strýc Ňžuguna.

Muž si nyní zaclání oči ovázanou rukou.

Mugo ho určitě zná, ale strýc Ňžuguna to není. Strýc Ňžuguna, pokud vůbec ještě žije, je už starý.

Lokomotiva pronikavě zapíská.

Indové bleskurychle seskakují z vagónů.

Z úzké trubky vyráží pára.

Mugovi zahučí v uších. Rozběhne se, křičí: „Vakini! Bratře!“ Už si vzpomněl i na jméno. Je to Gaseru. Z jeho vesnice. Z jeho věkové skupiny. Syn strýce Ňžuguny.

Vlak se rozjíždí.

„Gaseru!“ vykřikne Mugo a dá se do běhu. Bolí ho koleno a vlak přidává rychlost, avšak vzdálenost se přesto zmenšuje. Když vlak zapíská podruhé, podaří se Mugovi uchopit ruku, která se k němu vztahuje.

„Mugo!“ volá Gaseru do hvizdu lokomotivy. „Mugo! Ty žiješ?“

Mugo už přítelovu ruku musí pustit. Z očí mu tečou slzy. Mává. Gaseru ještě s několika jinými muži zas mává jemu. Vagóny už přerachotily, ale Mugo stojí, dokud mu vlak nezmizí z očí. Pak jde k místu, kam odložil vak a kde nechal i dýmku.

Tabák zmizel...

Mugo zvedne vak se svými věcmi a kráčí mezi strnulými tvářemi Indů. Kdo ten tabák vzal? Všecky tváře vypadají stejně nevinně.

Předák už volá. Volá, aby Mugo nastoupil. Ostatní jsou už ve vagónu.

Vtom vyrazí Mahogo. Spávali vedle sebe. Mahogo také odjíždí.

„Hledá tě nějaký muž s jizvou. Tamhle!“

Mugo se otočí, kam Mahogo ukazuje.

Vedle prvního vagónu stojí muž s chlapcem.

„Ďumo! Už jdu! Dělej, Mahogo, pospěš si! To je jeden můj přítel!“

Mugo utíká, jako by ho právě koleno ani nebolelo.

III.

VELKÉ SAFARI

ROK 1898

BUBEN

I tady je řeka. Zpočátku seskakuje po horském srázu rychle jako potůček v rokli, brzy však mohutní, širokým, šumivým proudem stéká po černé skále a řítí se do zpěněné kotliny. Voda vystřikuje a slunce maluje do třpytné páry duhu.

Ňžomo, který se dřív do blízkosti vodopádů nikdy nedostal, vidí teď vodopád, sotva vyběhne z chýše. První noci matka ani nemohla spát.

Bydlí tu nyní už čtyři roky. I zde se šamby táhnou od říčního údolí po horském srázu nahoru, ale hora je vyšší a větší, ční až k zamlženým oblakům.

Když sem přišli, byla kolem pustina. Ubytovali se u Vambuřiny sestry v Dlouhé Vsi, kus po říčním proudu. Strýc Muturi a strýc Mahenia tam vyjednávali s muzamakim o prodeji půdy k vyklučení. Strýc Mahenia si vyhlédl právě tento pozemek hned u okraje velikého pralesa, prošlapaného stezkami zvířat a bujně zarostlého bambusem, kde u údolního napajedla vtiskli buvoli stopy do bahna, kde se převalují v bažinách nosorožci a kde si sloni dobývají za noci v březích bahnité tůně sůl. Tady se mu líbilo.

Strýc Muturi byl spokojen – žili by si sami pro sebe; i klukům to přirozeně bylo vhod, jen ženy se zdráhaly. Tak daleko od ostatních, mezi divoká zvířata a k tomu bubnujícímu vodopádu? Půdu však mohli získat za velmi výhodných podmínek, a tak ji vzali.

U Vambuřiny sestry bydlili dva nebo snad tři týdny. Chýše byla malá. I Ňžomo už ví, že se nesluší využívat pohostinství příliš dlouho. Ryba a host třetí den smrdí, říká přísloví. Jednání o půdu se však protáhlo.

Jednou je teta probudila velmi časně zrána, ještě se na obloze nelskl jediný sluneční paprsek. Rozdělala oheň, postavila hrnek na ohniště a vařila udi, udi pro všecky na celý den. Strýc Muturi a strýc Mahenia vstali ještě dřív. Svazovali už venku klacky a tyče. Čtyři lidé z vesnice jim při tom pomáhali. I zde ctili starý obyčej a každý souse-

dovi pomohl. Dvě chatrče musely stát ještě do západu slunce, protože stará pověra říká: Tomu, kdo nemá do tmy střechu nad hlavou, se do domu vplíží noc.

I slunce pomáhalo. Tu a tam se schovalo za řídká, nadýchaná oblaka.

Z hor vál osvěžující vítr.

Večer si kluci ukazovali navzájem ruce a počítali rány. Nejvíc jich utržil Jindřich: tolik jako prstů. Nžomo měl opuchlý palec na levé noze. Někdo upustil kámen k zatloukání kůlů, a on už nestačil uskočit. Také dlaně měl rozedrané od trní a třísek. Kluci přidržovali kůly, které dospělí vráželi do země.

Onu noc slyšel Nžomo poprvé v životě troubit slony.

Připlížili se s Jindřichem k vchodu chatrče.

V blízkém buši praskaly větve.

Blížily se nezvyklé, hrozivé zvuky, dupot, funění, supění a rachot, jako by někde nablízku slabě hřmělo.

Náhle kluci zaslechli šramot hned u chýše. Chytili se za ruce. Nohy se jim přestaly třást, teprve když uslyšeli Mvangiho hlas. Strýc Muturi sem Mvangiho poslal, aby Vairimu nebyla v noci s kluky sama.

„Jako bychom se báli!“ protestoval Nžomo, ale jeho hlas přece jen prozradil strach.

Vairimu naslouchala do hluboké noci společně s nimi a tak jako oni slyšela sloní troubení, rozléhající se nad průsekem od jednoho konce džungle k druhému jako pronikavé dunění rohů.

„To určitě řve slon, který je vůdcem stáda,“ usoudil Mvangi. „Když sloni útočí, sklopí uši dozadu.“

Nžomo se pamatuje, jak se kdysi chtěl stát lovcem slonů. Tenkrát, když do vesnice u Červené řeky zavítali Ndorobové.

„Možná že jsou tu i buvoli,“ řekne Jindřich.

„A nosorožci. Ty oni nemohou vystát.“

„Buvoli?“

„Nesmysl! Sloni a nosorožci se nemají rádi.“

Ještě dlouho slyšeli troubení a rachotivé kručení v sloních útrůbách, supění buvolů, funění nosorožců a po celou noc šumění vodopádu.

Matka se převracela z boku na bok. Najednou řekla: „Tady já ne-

zůstanu. Kdo má věčně poslouchat ten buben?“

Avšak po půl roce, na konci suchého období, když vodopád oněměl a po skále jen zurčel, když kamenitá pánev ležela v hlubině vyschlá jako zaprášený sloní hřbet a jen uprostřed pročernalá nahromaděnými sprškami, řinoucími se strůžkou po skaliskách rozpálených sluncem a zanedlouho se rozplývajícími jako na pokyn kouzelníkovy ruky, začala matka říkat: „Přece jen je to tu hezčí, když ten buben duní.“

Od té chvíle už o vodopádu mluvili jen jako o Bubnu.

První rok byl tvrdý.

Pustili se do práce v lese. Ňzomo s otcovým starým simi, Jindřich s motykou. Motyka je dobrá leda pro holku! posmíval se Ňzomo, ale brzy začal Jindřichovi závidět. Motyka je lepší nářadí. Simi se hodí jen k osekávání větví, a stromy nemají pouze větve. Je třeba vykopat kořeny zarostlé hluboko pod zemí, a to nedokáže ani nejlepší meč.

Cesta z nového domova do staré vsi netrvá ani den.

Několikrát se kluci vyšplhali po vysokém hřbetu nedalekého masívu až docela nahoru, až tam, kde nízká oblaka visí mezi stromy jako mlha. Za jasného počasí odtud vidí Nos a vysokou skupinu cedrů na konci rokle, řeku prodírající se úžinou. V duchu vidí i nivu za svou zingirou, kde tenkrát seděli a popíjeli, kozy, ovce a skvrnité zebu, přežvykující v stínu stromů. Vidí kamarády, s nimiž si hrávali, Kariukiho, Vaverua a Kachničku... Ale tamten kluk...? Jak ten se vlastně jmenoval? Čas má rychlé nohy.

Nikdy by Jindřich a Ňžomo jeden druhému nepřiznali, že se jim po starém domově stýská, mnohdy to nepřiznají ani sami sobě, ale už několikrát byl Ňžomo takřka rozhodnut seběhnout po červené stezce dolů k řece, přejít sedmero údolí, přebrodit sedm řek, jen aby zas uviděl staré kamarády. Když si však představil, že by tam, kde stávala jejich chýše, našel chatrč novou, cizí, snad dokonce chatrč, kde bydlí někdo z Matuova příbuzenstva, nohy mu ztuhly a ztěžkly.

Nikdo se nevydal do vsi u Červené řeky, nikdo už se ani nezmní o tom, co bývalo. I dospělí jako by se na tom byli dohodli. Jeden život skončil, druhý začal. Vzduch je tu čistší, je to horský vzduch, slunce je blíže, blíže jsou i hvězdy a bouřky, které útočí proti hoře hromy, blesky a mraky, běsnícími jako stáda zdivočelých buvolů, a přece v souboji prohrají. Noci jsou chladnější. Noc co noc musí v chatrčích hořet oheň, avšak v lese je dřeva dost, kluci je chodí dobývat. Ňžomo tajně ohmatává sílící svaly na svých hubených pažích, napíná je pod pokrývkou a ukazuje Jindřichovi, který je na své svaly také pyšný.

Ještě něco je tu jiné než tam za horami.

Muži postavili chýše do kruhu, jedna je od druhé vzdálena pouhých dvacet kroků. Malé postranní údolí u Bubnu všechny sblížilo, nikdo nelituje, že porušili starý obyčej. Jsou pospolu; stačí jen zavolat, kdyby jeden druhého potřeboval.

Strýc Abdulláh-Josef se sem, do Kulaté Vsi, nakonec také přestěhoval. A další týden se objevili i jeho dva známí, otec se synem.

Syn řekl: „Ňzoroge, ta pijavice, vyčuchá, když se člověku špatně daří.“

Otec souhlasně přikývl.

„Neplatí se snad odjakživa pacht až po žních? Proč ho najednou chce napřed? To té půdy pořád ještě nemá dost?“

Nyní žije v Kulaté Vsi už osm rodin.

Čtyři roky uplynuly.

Proso, kukuřice, cukrová třtina, banány, fazole i jam dobře prospívají. Polí je rok od roku víc, pronikají stále hlouběji do horského lesa. Sloni už netroubíávají tak blízko, jen jejich stopy lze ještě vídat u napaředla, kde jako dřív pijí i buvoli, nosorožci, bahnivci a vodušky, prasata bradavičnatá a paviáni.

Strýc Muturi a strýc Mahenia mají stáda bezmála po dvaceti kravách a půdy tolik, že se jim o tom nikdy ani nesnilo. Mají dokonce na druhém břehu řeky křovinatý pozemek pro střídavou pastvu, takže by jejich stáda mohla být i dvojnásobná. Ruce jsou sedřené, kůže zrosená potem, ale pot a mozoly přinášejí užitek.

Půda je připravena.

Mladé banánové výhonky už jsou v zemi, také fazole jsou zasázeny. Všichni čekají, až se rozprší. V noci padá studená mlha a rosa, avšak už časně ráno vyklouzne slunce zpod mraků a vysušuje vláhu, spaluje trávu a listí, vysává vodu z řeky, takže se její řečiště úží a bahno vysychá a drolí se. Bez deště se země mění v prach.

Setba nevzchází.

Mundumugo z Dlouhé Vsi, kde bydlí Vambuřina sestra, říká, že vidí v přírodě stejné úkazy jako před posledním útokem kobylek, že cítí ve vzduchu neštěstí. Připomíná i den, kdy se zatmělo slunce, a zatmění nikdy nevěští nic dobrého.

Postihne snad tentokrát katastrofa vesnici u Bubnu?

Staří muži se poradili, a pak požádali o šest vykrmených beranů. Berany porazili pod velkým mugumem, na místě, kde se lidé modlívali k Ngajovi, sídlícímu na vysoké hoře Kiri Ňaga, jejíž bílý vrcholek je prý takřka neustále obestřen mraky.

Ňzomo řekne: „Třeba si Ngaj, když má pořad před očima ty mraky, myslí, že dole prší.“

Mvangi se uchechtne.

„Ty jsi přece hlava na krku, člověče! Ngaj vidí všecko. Ngaj taky všecko slyší, slyší dokonce i ty nesmysly, které tu plácáš.“

Ňzomo se lekne a pozvedne oči.

Ngaj ho však nepřichází ztrestat.

Už při východu slunce lidé vzhlížejí k obloze, ale jen plaše, proto-

že netrpělivost zahání déšť tak jako každou jinou radost, každé jiné štěstí. Tak to alespoň tvrdí staří lidé, a třebaže staří lidé toho namluví hodně, nikdo se jejich pořekadlům nesměje. Přijde-li déšť zavčas a úroda je dobrá, mají mladší důležitější starosti než poslouchat pověry. Teď je to jiné. Když slunce zapadá, znovu vesničané postávají před chýsemi. Jakmile se hvězdy objeví později, hned doufají, že se mračí.

Déšť však nepřichází.

Přichází neznámý muž.

ZPRÁVA

Mvangi už svého otce o hlavu přerostl a má i mužský hlas. Chodí nyní s jinochy z Dlouhé Vsi. Za několik let bude přijat do kruhu mužů, do kruhu bojovníků. Kluci mu závidí. Sami si ještě počkají, než jim dovolí nosit oštěp, luk a toulec se šípy. To už nebudou luky a šípy na hraní! Dostanou i opravdový simi. Všichni muži říkají, že období mezi přijetím do kruhu bojovníků a ženitbou je v celém životě nejkrásnější, je to svobodný čas s hrami a závoděním, někdy však i se skutečným bojem. Masajové žijí nablízku. Táhnou se svými stády až k okraji lesa a tvrdí, že všechna tráva na planinách je jejich. A co Kikujové? Kde by tak asi měli pást své krávy Kikujové? Stáda je třeba neustále ochraňovat.

Mvangi teď už zasáhne cíl na vzdálenost padesáti kroků. Cvičí se v střelbě, i když je s dobyt看em na pastvě. Nepřátele zastupují stromy. Ostřeluje jejich kmeny svištícími šípy, vrhá oštěp tak, aby se hrot zabořil do země krok od stromu. To znamená: Dost! Už ani krok! Tady stojí Kikuj! Potom se ke stromu přitíká, vytrhne simi z pochvy a tančí kolem, dokud nedonutí nepřítel k úplné kapitulaci. Zvítězil už nad všemi nepřáteli na své pastvině. Vypadají politováníhodně. Dbá však, aby ho při cvičné střelbě nikdo nepozoroval. Malí kluci mu nerozumějí, a není na tom nic divného, vždyť je o tři roky starší, takový rozdíl věku jakživi nedoženou, a on by prostě nesnesl, aby se mu směli – to nesnášel nikdy. Proto se před ostatními skrývá, kličkuje, vždyť cvičit musí. Brzy bude přezkoušen z boje se simi. Ve vrhu oštěpem je

nejlepší z celé cvičební skupiny, kterou vede širokoplecí muž z Dlouhé Vsi, ale není zatím zdaleka nejlepší v ostatních disciplínách. Cvič tedy, Mvangi, uč se bojovat jako ďábel!

Dnes si chce vyzkoušet nový, delší luk a nové šípy, ale hned první šíp zasáhne červenobílou stračenu strýce Abdulláha-Josefa. Kráva, které se ve hřbetu klátí šíp, pádí pryč. Mvangi se po očku rozhlédne. Nikdo to neviděl. Uleví se mu. Upaluje za krávou, až ji konečně dožene, má-li však šíp vyprostit, musí jí vyskočit na hřbet. Sotva tu udělá, vydá se kráva na pochod i s ním. Kdyby to tak někdo viděl, to by byla ostuda... Mvangi vytrhne šíp a štve stračenu k potoku. Tam jí smyje krev, zalepí ránu blátem, a zas žene dobytče na pastvu.

Vtom před ním stane neznámý muž a pozdraví: „Vimvega!“

„Ano, vimvega,“ odpoví Mvangi na pozdrav, jak se sluší a patří. „Daří se mi dobře.“ Lidé dobří... Jestli ten chlapík všechno viděl...! Nedělá si nakonec legraci, že mě zdraví jako dospělého? Mvangi se vše pravicí násadu oštěpu. Nyní je řada na něm. „Umaku?“ zeptá se a

čeká. Nedá se cizinec do smíchu?

Cizinec odpoví podle vžitě zdvořilosti jako rovný rovnému. Pak pokračuje: „Přicházím ze vsi Kirengy u Červené řeky.“

Mvangi zrudne pýchou.

„Tu vesnici znám. Míval tam šambu můj dědeček i otec. Ale odstěhovali jsme se.“

Cizinec je skutečně zdvořilý. Nezeptá se proč.

„Jmenuji se Gaseru. Také můj děd a můj otec měli šambu v oné vesnici. Ale už dlouho jsem tam nebyl.“

Nyní vysloví své jméno i Mvangi.

„Pak je tedy Mugo va Gičomo tvůj strýc.“

„Mugo? Ale vždyť Mugo přece... Mugo přece... Byl jsem ještě docela malý, když ho lovci otroků odvěkli, a od té doby o něm nikdo nic neví.“

„Já něco vím. Mugo žije.“

Tak přichází zpráva o Mugovi do Kulaté Vsi u Bubnu.

Vairimu si dokonce prozpěvuje s tetou Ngege, ale jen tiše. Jako by jí pochybnosti svíraly hrdlo...

Proč Mugo pomáhá Zungům stavět železnici?

Proč se nevrací? Patrně přece jen není svobodný.

Muž, který přinesl zprávu, bydlí už dva dny v Maheniově zingře. Není cizinec. Mahenia ho dobře zná. Říkávali mu Gaseru, Zajíc. Ať jako kluci cokoli společně spískali, Gaseru se nikdy nedal dopadnout. Teď už nebyl doma bezmála šest let. Odtáhl s jakousi karavanou k pobřeží, a pak byl hned tu, hned onde. Opakuje, co už tolikrát říkal: „Běžel pár kroků ode mne, ale poznal mě! ‚Vakini!‘ křičel a pořád utíkal vedle karamati, až už jí nestačil. Vy si nedovedete představit, co je taková karamati. Je to obrovská věc, ale obrovská, něco jako...“ Rozpřáhne paže a podesáté se marně pokouší popsat vlak a funící lokomotivu.

Ňžomova matka večer bezmála neví, co celý den dělala. Myšlenkami byla daleko odtud. Také rozbila tři hrnce. Naštěstí to nikdo neviděl, a střepy hezky rychle odklidila. Rozbít hrnec není zlé znamení, ale rozbijí-li se hned dva, nebo dokonce tři... Nikdo se to nesmí dovědět! Včera, Mvangiho malá matka, je pověřivá, a Vairimu se i s vlastním strachem jen těžko vypořádává.

Neklidem nemůže ani spát. Vytáhne korálový náhrdelník, který jí jednou Mugo přinesl, a tepanou měděnou sponu. Co kdyby se za mužem vydala? Abdulláh-Josef tvrdí, že cestu zná. Ale každý si pomyslí, že se zbláznila. Čekej! Ještě pár týdnů, a on se vrátí. Musí se přece vrátit!

Vyrazí z chýše.

Muži sedí u Abdulláha-Josefa. Když ji vidí, zmlknou, a vzápětí – Vairimu to dobře poznala – začínají hovořit o něčem jiném.

Abdulláh-Josef je Svahil. Nemá vlastní, oddělenou zingiru. Bydlí se svou ženou v společné chýši, odkud neodchází ani na noc. Jen když přijdou hosté, zaběhne jeho žena ke známým. „Jdi za ní k Vambuře!“ řekne Muturi, ale Vairimu neodchází. Chce vědět, zda ji Abdulláh-Josef a Mahenia doprovodí k železniční trati. Muturi, který má zmrzačenou nohu, by se tak daleko vydat nemohl.

Muži se po sobě dívají, jako by na ně hovořila cizí řečí.

Pak Muturi zahřímá: „Do takovýchhle věcí nemá žena co mluvit. Myslíš si snad, že nemáme zdravý rozum, nebo co?“

Vairimu nechápe. Nerozumí zpočátku ani Maheniovu obšírnému a nejasnému vysvětlování, dokud neslyší: „Když jsme o tom tak uvažovali... Zaseto koneckonců máme, dělat teď celkem nemůžeme nic, leda čekat na déšť... Gaseru říkal, že na železniční trati bychom mohli být za deset dní, zpáteční cesta potrvá taky zas dobrý týden...“

Vairimu utíká s pláčem domů.

Kluci se probudili.

„Maku! Co ti je?“

Neodpovídá jim. Pláče dál.

Ňžomo popotahuje, ještě chvíli, a rozbřečí se taky.

Jindřich se šklebí.

Raději se na sebe ani nepodívají.

Naštěstí právě přiběhla teta Ngege. Položila matce ruku na hlavu.

„To přece není důvod k pláči.“

Matka přikyvuje, ale plakat nepřestává.

Zato teta Ngege se směje!

Kluci zalezou na lůžko.

„To je od tedy Ngege sprosté,“ řekne Ňžomo.

„Já bych to byl od ní taky nečekal,“ souhlasí Jindřich.

Vzápětí zaslechnou, že se už směje i matka. Oba jsou naráz na nohou, utíkají za ní, a konečně se přece dovědí, že se strýc Mahenia, strýc Abdulláh-Josef a patrně i muž, který přinesl zprávu, vypraví na cestu a přivedou otce.

CESTA ZAČÍNÁ

Vaňžira přišla kluky vzbudit. Metodu má jednoduchou, ale dokonale úspěšnou. Nahmatá pod pokrývkou palec na spáčově noze a kroutí ho pomalu, ale stále silněji. To zburcuje každého. Jindy Vaňžira ten úkon nepřehání, protože kluci mají tvrdou pěst, a třebaže by se s holkou neprali, štulec sem, štulec tam, a Vaňžira má kolik dní na nohou nebo na pažích bolestivé modřiny. Dnes si však o její budíček přímo koledují. Ještě chvíli melou nohama, vrčí a sténají o slitování, vždyť venku je ještě úplná tma, ale nakonec přece jen vstávají.

„Dělejte, ostatní už chtějí vyrazit!“ huláká Vaňžira.

Teprve teď kluci seskočí z rohože. Matka jim oběma ušila z jemné, měkké kozinky nové pláště, ozdobené na prsou pruhy zebří kožešiny. Právě si je přehazují přes hlavu, když se Vairimu objeví a chce vědět, co bude s mytím.

Kluci k sobě s kyselým úšklebkem otočí hlavy.

„Když je tak málo vody...?“

„Na vás stačí. Nebo mám zavolat Mvangiho?“ Vaňžira si teď často zahraje na vychovatelku.

Ňžomo si zase stahuje plášť přes hlavu. „Máš ještě v kalebaši ty pavouky?“ ptá se Jindřicha, a „vychovatelka“ už letí z chýše. Pokaždé uteče, sotva se někdo o pavoucích jen zmíní. Stačí dokonce, aby se kluci proti ní rozběhli s napřaženou rukou zaťatou v pěst, a už ječí, praští vším, co právě drží v ruce, a upaluje.

Zvenčí se rozléhají nezřetelné mužské hlasy.

Ženy se chichotají.

„Tyhle ženské!“ řekne Ňžomo. „A Vaňžira už je pomalu zrovna taková.“

Jindřich přikývne.

„Hlavně když je při tom Mvangi.“

I oni se teď chichotají, a vůbec si toho nejsou vědomi.

Venku je ještě tma. Mnoho mužů přišlo s pochodněmi, které nyní stojí zaraženy do země. To jsou muži z Dlouhé Vsi. Nějmo některé poznává po hlase. Postávají v kruhu a je jim zima; zdvívají hned levou, hned pravou nohu. Z lesnatých vrcholů padá chladná mlha. Ženy pobíhají sem tam, vynášejí z chatrčí zavázané rance, pytle s prosem a fazolemi, pytle se zrním, konve s medem. Když se potkají, jedna druhé si stěžují.

„Je toho všeho věčná škoda! Co máme jíst my?“

„Červené uši prostě poručí, a my jim odneseme své vlastní zásoby.“

„Co je nám do jejich železnice? Co je nám po tom, že musí své lidi živit?“

„Nikdo by neměl nic dát, a bylo by.“

„A co ty? Pročpak ty toho povlečeš víc než já?“

„Myslíš, že se chci dát zavřít?“

V hloučku mužů řeční nejvíc Vosa, jak říkají drobnému, už postaršímu muži, který bydlí v malé chatrči v horní polovině Kulaté vsi společně se svým rousnatým kozlem. Právě říká hodně nahlas: „Ty ženské jsou jako ovce. Stačí, aby jedna zabečela, a rozbečí se všechny, a přitom žádná neví proč.“

Muži se smějí.

Jedna žena vrískne: „Mééé! A ty jsi skopec!“

Ted' zas piští radostí ženy.

Ňžomo rozpozná i smích Vaňžirin.

Vaňžira se velice změnila, přerostla Ňžoma i Jindřicha a oba kluci jsou zajedno, že je směšná.

„Jak krouťí očima, když je Mvangi nablízku...“

Mvangi se při setkání s Vaňžirou chová stejně trapně. Jindřich ho občas napodobí. Pohupuje se v bocích, chodí po špičkách a vypíná prsa. Strašlivě při tom šilhá a snaží se mluvit co nejhlubším hlasem. „Včera jsem tě zahlédl, jak se vracíš s vodou od řeky. Poznal jsem tě, ještě když jsi byla takhle malinkatá.“ Palcem a ukazováčkem naznačí štipec, do kterého by se snad nevešla ani moucha.

Takovéhle nesmysly si Mvangi a Vaňžira říkají pořád. Co na tom, že Mvangi Vaňžiru viděl? Ňžomo a Jindřich ji také vídají a také ji poznají. A proč ještě ke všemu Mvangi i Vaňžira tak krouťí očima? Copak se pomátli? Nejvíc kluky zklamal Mvangi, právě ten Mvangi, který jim dřív tolikrát vytýkal, že si příliš často hrají se „ženskou“.

Netrvá dlouho, a kluci jsou připraveni na cestu a přidávají se k Mvangimu. Je ted' sám. Teta Ngege si Vaňžiru odvedla. Ňžoma srbí jazyk, ale neřekne nic. Nesmí se s Mvangim rozkmořit, protože ho potřebují. Mvangi zas není tak špatný, doopravdy není. „Nevezmou-li mě na trať s sebou,“ svěřil klukům, „půjdu za nimi na svou pěst.“

To bylo včera.

A dnes velké safari začíná.

Angličané vydali příkaz, aby se lidé ze všech vesnic dostavili na velký trh u pevnosti Wilson.

I v Dlouhé Vsi už mají šéfa, a ten rozkaz Angličanů rozhlásil. Také řekl, že Angličané zaplatí za zboží rupiemi.

Co s rupiemi?

Zaplní snad zase rupie vyprázdněné spižírny?

Každý však už ví, že proti cizincům nezmuže nic ani nejlepší palaver. Angličané mají v pevnosti děla a velikou posádku.

Strýc Mahenia, Abdulláh-Josef a Gaseru, ten muž, který přinesl zprávu, zamýšlejí ostatní doprovodit až k pevnosti Wilson a pokračovat odtud podél železniční trati dál do Tsavy.

„Pověsím se jim na paty,“ řekl klukům Mvangi.

„A my taky,“ řekli Nžomo a Jindřich.

Mvangi na ně vykulil oči.

„A až bude tma, začnete brečet. To bych tak ještě mohl potřebovat.“

Ne!

Teď by nebylo právě rozumné pouštět se s ním do hádky.

Nžomo a Jindřich mají svůj plán, o němž prozatím s nikým nemluví.

„Připravte se!“ volá jeden z mužů. Ženy a dívky si připevňují k čelu řemeny, protože břemena jsou pořádně těžká. I muži sbírají rance, štíty a oštěpy. Mvangi utíká do čela průvodu. Vaňžira se připojuje k ženám. Nžomo a Jindřich jdou kus za ženami, takřka na konci dlouhého průvodu. Chtějí si zachovat odstup. Otáčejí se za těmi, kdo zůstávají doma, zvedají na pozdrav dřevěné oštěpy.

Vtom přiběhne matka. Rychle strká oběma bojovníkům do tašek balíčky. „Upekla jsem vám banány,“ řekne, a hned zas běží zpátky. Kluci ani nepoděkují, třebaže jsou pečené banány jejich nejmilejší pochoutka. Slyší v zádech výsměch mužů.

„Musela za námi letět...“, zahučí Nžomo.

PEVNOST WILSON

Druhý den odpoledne dorazí safari na kraj bambusového lesa, který obepíná širokým pásem pahorky. Dole leží údolí jako sta jiných údolí v kikujské pahorkatině, řeka a kolem ní na svazích šamby. Zaznívá odtud vyzvánění kovářského perlíku. K lesu vybíhá otevřená křovinatá krajina.

Pasáci se shlukli, postávají u cesty s vykulenýma očima, plaší, a zároveň zvědaví. Někteří utíkají podél průvodu a ukazují na Jindřicha.

„Červené ucho! Malé Červené ucho!“

Ňžomovi je v údolí přehřátém sluncem dobře. Má rád taková slunečná údolí, má rád veselý ruch na tržišti. Představuje si s radostným vzrušením, že zítra touto dobou už budou sledovat muže na cestě k železniční trati.

Od okamžiku, kdy se dověděl, že otec žije, nemůže najednou ani pochopit, jak bez něho mohl vydržet tak dlouho, nemůže se dočkat, až ho uvidí a uslyší, až ho obejmě a řekne: „Bábo!“ Jen myšlenka na matku ho skličuje. Až se dozví, co podnikli, nebude strachem spát a bude pořád plakat. Neví, že půjdou strýci Maheniovi, strýci Abdul-láhu-Josefovi a tomu třetímu muži neustále v patách a že se jim tedy nemůže nic stát.

Včera večer se konečně s Mvangim dohodli. Museli slíbit, že udělají všechno, co jim poručí. Mvangi bude jejich vůdcem. „Zabloudit nemůžeme,“ ujišťoval je, „jenom musíme pořád sledovat stopu. Ale jen z takové vzdálenosti, abychom nevzbudili podezření.“ Největší starost mu dělá Jindřich. „S ním si nás všude všimnou. V každé vesnici za námi poběží.“ Nakonec se domluvili, že se prostě vesnicím vyhnou, a teprve za nimi budou zas pokračovat po stopách obou strýců a Gaserua.

Ňžomo se vytrhl ze zamyšlení a pozoruje opět tržiště.

Mezi šambami a řekou rostou vysoké stromy s širokými, kulovitými korunami. Z větví povívají dlouhé lišejníky. Pod stromy se hemží stovky lidiček.

„Už jsi viděl pevnost?“

Jindřich zavrtí hlavou.

„Ale jen co se utáboříme, půjdeme ji hledat. Možná že uvidíme i děla.“

Nakonec však Jindřich s Ňžomem jít nechce. Sedí na patách za svými ranci, nový plášť si vyhrnul přes hlavu, jako by se chránil před deštěm.

Kolem stojí zástup lidí.

„Bílý Kikuj!“

„A vlasy má světlé jako Červené ucho!“

Ženy rvou z Jindřicha plášť, dotýkají se jeho vlasů, přejíždějí prstem po bílých pažích a zkoumají kůži nehtem.

Ňzomo si neví rady. Nejraději by ty lidi rozehnal obuškem, nejraději by na ně vykřikl: To je Jindřich, můj bratr, vy čumilové! Může snad za to, že takhle vypadá? Ale neřekne nic a běží zavolat na pomoc strýce Maheniu. Než ho přivedl, zjednala už našťestí teta Vambura pořádek. Vynadala ženám, že jsou hloupé husy, a pak jim vyprávěla o nešťestí, které potkalo Jindřichovy rodiče. Ženy teď postávají a zahabně si šeptají. Když je strýc Mahenia nevlídně vyzve, aby se vrátily na své tábořiště, bez protestu se rozcházejí.

„Měli bychom si promyslit, co uděláme, kdyby se tu objevil někdo ze Zungů,“ řekne strýc Mahenia.

„Dokud jsem tu já, žádný Zungu tu očumovat nebude,“ odsekne teta Vambura, „a kdyby to snad přece zkusil...“ Stoupne si před Jindřicha, založí silné paže na mohutném poprsí. „A jaký byl kluk?“ Poklepe Jindřichovi na rameno. „Dobře že jsem tak tlustá, co?“

Ňzomo má vztek. Právě na potulky s Jindřichem se těšil nejvíc. Chtěli se přikrást k pevnosti. Rozhlíží se po Mvangim, ale nadarmo. Jde tedy s muži. Je to pořád lepší než být sám.

Na konci velkého prostranství stojí chýše z napjaté látky. Ňzomo znal doposud jen stany ndorobských lovců, mnohem menší a zhotovené ze zvířecích kůží napuštěných ovčím tukem, aby při dešti nepropouštěly vodu. Stany z látky si Angličané určitě přivezli z domova.

Před stany sedí na sedátkách, zastíněni plachtou, dva muži a mají před sebou velikánskou bednu. Jeden drží v ruce tenkou hůlku, smáčí její hrot v hrníčku a dělá na jakousi bílou věc nepatrná znaménka.

Ňzomo se šeptem zeptá Mahenii: „To jsou Červené uši?“

„Ale tak jim naši lidé jen přezdírají.“

Ňzomo se ušklíbne.

„Ti mají legrační vousy! A ty trubky kolem rukou a nohou... A koukej! Co to má tamhleten na hlavě?“

Jeden z Angličanů snímá kulatou tropickou helmu a otírá si kapesníkem čelo a zátylek.

Ňzomo si zakryje tvář a vyprskne do dlaně.

„Hele! On má červené vlasy!“

Strýc Mahenia zůstane vážný.

„Zungũm se smějí jen pitomci. Nevíš, kdo strýci Muturimu prostřelil nohu?“

A máš to, Nžomo!

„Já jsem se přece nesmál doopravdy,“ vykrukuje se kluk, ale sám chápe, že je to nejhlupejší výmluva, jakou si kdy vymyslel.

Angličan si znovu nasadí helmu. Pak pokyne jakémusi Afričanovi, aby se s ranci a balíky přisunul blíž a něco rozkazovačně dodá v cizí řeči.

„Co říkal?“

„Říkal: Ty nás nezdržuj tak dlouho,“ vysvětluje Abdulláh-Josef, „a taky že má ten člověk dát to zboží na váhu.“

„Na jakou váhu?“

Muži Nžomovi neodpověděli. Šeptají si.

„Nedovedou se chovat,“ vrčí strýc Muturi.

Nžomo ještě chvíli přešlapuje. Pak se proplíží mezi čekajícími lidmi. Chce se dostat k cizincům blíž. Muži a ženy odnášejí břemena k široké, ploché truhle, z níž vyčnívá tlustá tyč s bílým kotoučem, se šipkou na vrcholku. Vychýlí-li se šipka váhy hluboko, dostanou Afričané kulatých kousků kovu víc. Zastaví-li se šipka uprostřed nebo ještě níž, je peněz málo. Lidé, kteří své zboží postavili na truhlu, sbírají plíšky z bedny. Mnozí se na ně dlouho dívají, jako by nevěděli, co si s nimi počnou, jako by byli vyzváni ke hře, jejíž pravidla neznají.

Abdulláh-Josef a Gaseru ta pravidla znají. Pomáhají lidem mince přepočítat.

Nějaký muž protestuje. Tvrdí, že dostal málo. Nezaplátili mu jedno vědro pombe. Sám je postavil vedle váhy, a zčistajasna je nádoba pryč.

Přisluhující Afričan Angličanům stížnost překládá.

Muž, který dosud jen zapisoval, vyskočí ze židle. „Chceš říct, že ten kalebaš někdo ukradl? Co si to dovoluješ? Koukej zmizet, ale rychle!“

Dává znamení mužům s obušky.

Ti chtějí Afričana odehnat, vyhrožují mu výpraskem, ale on hájí své právo dál.

Nžomo byl svědkem té krádeže. Vplížil se pod napjatým lanem do velkého stanu, právě když ten mladý chlapec s lesklým náramkem na

zápěstí, který stojí u kotouče a vyvolává čísla, prostrkoval veliký kalebaš s pivem mezi svýma křivýma nohama. Napřed Ňzomo civěl jen na kmitající střílku váhy, na ruce mužů, kteří zvedali pytle, hrnce a kalebaše a odnášeli je do stanu k uskladnění. Mladík s náramkem se takřka nepohnul z místa, jen tu a tam postavil vedle sebe nebo za sebe hrnek, kalebaš nebo pytlík, pak něco vykřikl v cizí řeči, a některý z ostatních mužů ihned přiběhl a odnesl hrnek, kalebaš nebo pytlík za jednu velikou bednu.

Také teď se někdo blíží a sahá po kalebaši. Ňzomo se však hbitě sehne, uchopí nádobu a vyrazí ze stanu.

„Tady! Tady je to pombe!“

Muži s obušky ustoupí.

Majitel kalebaše popojde několik kroků, stane před Ňzomem. „Kdes přišel k mému kalebaši, ty spratku?“ Napřáhne ruku. „To ty jsi mi ho ukradl!“

Ňzomo se příkrčí, řítí se zpátky do stanu a křičí: „Tamhleten ho

postavil za sebe! Jen ať se otočí! Ten to byl!“

Muž, na kterého ukázal, se skutečně otáčí. Ale nyní ukazuje zas on na Ňžoma: „Tady je ten zloděj! Vplížil se tajně do stanu, viděli jste to všichni na vlastní oči.“

Ten hlas...

Ale vždyť to je přece Vangómbe, Ňzorogův syn! Ňžomo by rád vykřikl: Poschovával si toho ještě víc, jen se podívejte tamhle za tu bednu! Ale už ze sebe nevypraví slovo. Jakmile slyší, že se blíží muži s obušky, přikřčí se, letí k lidem tlačícím se v půlkruhu na prostranství před stanem, prodírá se mezi jejich nohama, kličkuje jako prchající zajíc, dokud nezmizí v černém lidském houfu, který ho hledá. Mezi opuštěnými tábořišti uhání k řece. Za prvním bušem se svalí do trávy. Pláče.

Nedaleko teče potůček. Bílí ibisové, postávající podél stružky na jedné noze, poplašeně vzletnou a mizí krouživým letem za pobřežním bušem. Teprve tam se opět snesou k zemi a dlouhými kroky se procházejí v trávě. Chlapec je neruší. Nestará se ani o ibisy, ani o muže s obušky, kteří zas už číhají před stanem. Bouří se proti světu, kde marně hledá spravedlnost.

Když Jindřich konečně Ňžoma najde, hoří obdivem: „Jak jsi to dokázal? Ti chlapi byli celí vztekli. Všichni tě hledají.“

Ňžomo mu prozradí své tajemství: „Udělal to Vangómbe, doopravdy, a mne chtěli zmlátit!“ Vzápětí musí všechno vypravovat znovu, protože přišli strýc Mahenia, Abdulláh-Josef a Gaseru. Když skončí, muži mlčí, jenom se na sebe dlouze dívají, a strýc Abdulláh-Josef frká nosem, připomínajícím zobák.

„Musíme odtud co nejrychleji zmizet.“

„Ale já jsem přece nic neudělal.“

„Myslíš, že se Vangómbe přizná? A že jsi byl ve stanu, to viděli všichni.“

Ňžomovi znovu vhrknou slzy do očí.

„Ale já jsem doopravdy...“

„Jsi hluchý, nebo co?“ okřikne ho Mahenia. Pak se zeptá Jindřicha: „Neviděl jsi strýce Muturiho?“

„Mvangi už ho taky hledá. Nějaká žena říkala tetě Vambuře, že tamhle dole pod tím stromem má nějaký Ind velikou chatrč, kde se dá

jíst a...“

„A pít?“

Jindřich přikývne.

„Aspoň to ta žena řkala.“

„Já se po Muturim podívám,“ nabídne se strýc Abdulláh-Josef, a Gaseru odchází s ním.

Nad prostranstvím se rozlehne křik. Šíří se od tábořiště k tábořišti. Blíží se muži s obušky.

Strýc Mahenia vyrve zpod pláště a pokrývek svou tašku. Jednu pokrývku hodí Ňžomovi.

„Přehod' si ji přes ramena. Ostříhám ti vlasy.“

Ňžomo popotáhne. Ale sám chápe, že není vhodná chvíle vzpouzet se.

„Jenom ne tak nakrátko jako posledně!“

Muži s obušky jsou asi šedesát kroků odtud a postrkují před sebou nějakého vzpírajícího se muže. Patrně už dopadli toho, koho hledali.

Přichází teta Vambura. Vytahuje hrnek, nalévá do něho vodu a rozdělává oheň. „Po Muturim není vidu ani slechu. Jako by se byl propadl do země.“ Sráží kameny, staví na ně hrnec a míchá vodu.

Je ticho.

Teta Vambura už nevydrží mlčet.

„Tak řekni konečně, Mahenio, co jste dostali.“

„Přece víš, že platí rupiemi.“

„A proč rupiemi? Mají přece pokrývky a lampy. Mají všecko.“

„Ty pokrývky a lampy si za ty rupie můžeš koupit. Ale Muturi má zálusk na krávy.“

„Jsou kost a kůže. Já jsem je viděla. Na pastvě pojdou.“

„Snad mu to nějak rozmluvím.“

Přichází Mvangi. Když se střetne s matčíným pátravým pohledem, přikývne a dodá: „A jestlipak víte, kdo je u Inda ještě? Ňžoroge!“

„Ňžoroge?“

Ňžomo vtáhne hlavu mezi ramena, protože strýci Maheniovu vypadl nůž z ruky.

„Zdejší lidé Ňžoroga dobře znají. Bývá tu často, dochází prý dokonce i do pevnosti, a dá-li se lidem věřit, hodlají prý ho Zungové ustanovit ještě letos hlavním šéfem.“

„Lev a hyena se při lupu vždycky sejdou,“ řekne strýc Mahenia a Ňžomo ví, co tím strýc chtěl říci.

Teta Vambura znovu posílá Mvangiho za otcem. „Řekni mu, že se chceme najíst.“ Nalije do misky teplou vodu. Strýc Mahenia musí Ňžomovi namočit vlasy, aby byly trochu poddajnější. Dřív Ňžomo utíkal, když se měl dát ostříhat. Jen aby ho strýc Mahenia neobral zas tak nakrátko... Ňžomo už přece není malý kluk. Zavře oči, protože dým je štiplavý, lechtá v nose, vysušuje hrdlo. Slyší, jak teta Vambura říká: „Teď si už Muturi určitě nekoupí ani ty vychrtlé krávy.“

„Potom pro něho dojdu.“

„Potom, potom... Neměls ho nechávat samotného.“

„Copak jsem povinen dělat mu hlídače?“

„A copak nejsou v jeho měšci i vaše rupie?“

Ňžomo pootevře na škvíru oči. Rozkašle se.

„Abys ty taky nemusel všechno vědět!“ vybuchne teta Vambura. Strýc Mahenia doposud neodpověděl. Ňžomo slyší, jak teta Vambura míchá prosnou kaši, jak si začíná povídat s polévkovým hrncem. To dělá vždy, když má vztek. „Takže je vlastně všechno v pořádku. Muturi je nejstarší bratr, a co si zamane, to platí.“ Buší vařečkou do kovového hrnce jako do zvonu. „Tak to je a tak to zůstane.“ Po chvíli nahlas dodá: „Myslíš, že se sluší, aby syn tahal otce od piva?“ Z hrnku vyšpláchne horká mléčná tekutina, a teta Vambura hned míchá pomaleji. „Kdyby tu tak byl Vainaina! Tenkrát Muturiho taky zachránil.“

„Mám toho už po krk,“ řekne strýc Mahenia. „Už se s Muturim skoro jen hádáme.“

Jednou se div nepoprali. Ještě že je tu Vambura. Z ní, jak se zdá, má Muturi strach. Když se opije, Vambura s ním nepromluví. I když se jí ptá a rozkřikuje se, ona je jako hluchoněmá. Proč Muturi začne vždy znovu pít? Je to jako nemoc, která se v jejich rodině zahnízdila a nedá se vypudit.

Konečně strýc Mahenia Ňžoma dostříhal. „No dobře,“ řekne tetě Vambuře, „pokusím se Muturiho přivést. Jinak se ještě setká s Ňžorogem a dojde k neštěstí.“

Slunce zapadlo za vysoké hory. Rychle se stmívá. Po celém prostranství až dolů k řece hoří sta ohňů. Připomínají lampiónový průvod. Dým, který z nich stoupá, vyšívá noční modř lesklými nitkami.

Hlasy splývají v pestrý bzukot.

Z míst, kam odešel Mahenia, se rozléhá ječivý smích.

SHLEDÁNÍ

„Jak daleko ještě půjdeme?“ ptá se teta Vambura. „A měli jsme takové pěkné místo...“

Ňzomo jde za ní. Nese společně s Jindřichem velký, ještě teplý hrnec s polévkou.

Muži se vrátili bez strýce Muturiho. Nechtěli ho zesměšnit před tolika lidmi tím, že by ho násilím odváděli. Vambura by nejlíp udělala, kdyby si šla posedět s ostatními ženami. Aspoň by neměla zbytečné starosti a všelijaké hloupé nápady.

„Hloupé nápady!“ Vambura má ve zvyku to, co si myslí, i říkat. A myslí si, že muži jsou často jako děti. Na všechno zapomínají. Jako by nevěděli, co pivo z člověka udělá. Mluví nahlas a důrazně. Muži vědí, že s ní v slovním souboji musí prohrát. Proto mlčí.

Konečně strýc Mahenia zůstane stát. Jsou už až na okraji tábořiště, před strmým písčitém svahem s hlubokými jámami vymletými deštěm. „Tady nahoře je cesta,“ říká strýc Mahenia, „a na tu cestu se zítra časně ráno musíme dostat, abychom se neprodírali mezi stovkami spáčů. Kromě toho nám tady nehrozí další rozruch kolem Jindřicha.“

Ňzomo do Jindřicha nenápadně šťouchne. Potutelně se jeden na druhého usmějí.

Konečně mohou položit kotel s polévkou na zem. Ňzomo se zamotá do řetězu a Jindřich už vyráží s klackem, zabodává ho do země a huláká: „Tady rozděláme oheň!“

Ňzomo má zlost, že Jindřich zas jednou vyhrál, ale tak to dopadá, když člověk myslí na něco jiného, a Ňzomo si dnes už podesáté pomyslíl: Jen aby nám Mvangi nakonec neupláchl...

Na obloze se kupí mraky. Je jich tolik, že zastřely hvězdy.

Rozprší se?

U sousedního ohně říká nějaký muž: „Na déšť už je stejně pozdě. Všechno uschne. Kozy ti pochcípají. Prohloupil jsi.“

Druhý se zachechtá.

„Uvidíme, kdo prohloupil. Mám kozy, i kdybych je nakrásně měl sníst. Ale co ty? Najíš ty se rupií? Dají se rupie rozkousat? Tak to mi tedy řekni, jakou mají chuť!“

„Jednou ti to povím. Půjdu k nějakému Indovi. Ten dole mi pověděl, že sem takových obchodníků, jako je on, přijede ještě mnohem víc. Budou všude. V každé vesnici si postaví takovou velikou chýši, jako je ta dole, a v takové chýši jsou všeho hromady, prosa, batátů, toho nového obilí, které přivezli s sebou, rýže, křupavých placek. Indova žena peče, vaří a smaží, můžeš toho sníst, kolik se ti zachce. Ind prodává taky pombe a tabák, když máš rupie, prodá ti i dýmku. Za rupie dostaneš všecko! Myslíš, že takový Ind má pole? Nic nemá, ani políčko, ani kozu, ani ovci, ani krávu. Má jenom rupie.“

„To jsou řeči!“ mávne rukou strýc Mahenia. „Kdo nic nedá, nic nedostane. Tak to bylo odjakživa.“

Abdulláh-Josef zakroučí hlavou. „Já si myslím, že v rupiích musí být kouzlo. Byl jsem několik let u jednoho obchodníka. Napřed jsem si myslel, že je snad blázen. Odjede s rupiemi někam do vesnice a utratí je za obilí a dobytek. Dobytek a obilí přiveze domů. Myslím si, že to všecko sní; kdyby mu nehrozil hlad, nebyl by se přece plahočil tak daleko. Ale on z toho nesní nic. Všecko dopraví na trh a tam zas zní i dobytek prodá za rupie. Jednou tak, podruhé onak, jako by opravdu neměl zdravý rozum, a přitom jsem viděl na vlastní oči, že má v měšci těch rupií pořád víc a víc. Proto si myslím, že v těch rupiích musí být nějaké kouzlo.“

Strýc Mahenia zašel k sousednímu ohni poprosit o hořící větev.

Jindřich se nabídl, že oheň ponese.

Ňžomo musí ještě zahrabat třetí ohništní kámen. Vtom slyší od vedlejšího ohně známý, nenapodobitelný hlas: „To je mi překvapit! Tak se mi zdá vidět Jindřicha, co mě nechal samotná vpuštěného.“

Vaveru! A jak vyrostl, je o hlavu vyšší než Ňžomo, a točí se radostí kolem vlastní osy. „Ňžomo! Já budu dnes byla zbláznit!“

Teď se přiřítíl i Mvangi a buší starého kamaráda do prsou.

Vaveru vleče kluky k houštině, která se táhne po svahu. Má tam pod křovím doupě. Chlapci se chytí za ruce. Poslední v řetězu, a také v kamarádově skrýši, je Ňžomo. Dolík je vystlaný trávou a mechem.

Něco Ňzoma udeří do žeber: ruka s třemi banány.

„Slupek nezahazovat! Nohama zahrábnout do díra, aby si nikdo nevšimnul.“

Jindřich a Ňzomo se do banánu okamžitě zakousnou.

Jen Mvangi kamarádovu ruku odstrčil.

„Kradené nejím.“

„Aspoň nebyla.“

Ňzomovi se sousto vzpříčí v ústech.

„Ty jsi ty banány ukradl?“

Chvilí jsou všichni zticha.

Pak Vaveru začne vyprávět.

Před dvěma měsíci mu zemřela matka: na kašel, který se za chladných nocí s hustými mlhami vkrádá do horských samot. Chlapci vědí, že Vaveru na své matce velice Ipěl, ona jediná ho chránila před otcovými ranami. Nevědí jen, jak nesmírně nenáviděla starého kouzelníka, o němž byla přesvědčena, že rozvrátil život jejího muže i její vlastní

nepatrné štěstí.

Její muž býval silný a rozumný. Zasedal, jako nejmladší, v radě bojovníků. Pak najednou začal pít, ba dokonce krást. Museli se ze své rodné vesnice vystěhovat a putovali mnoho dní až do vesnice u Červené řeky. Tam chtěli začít nový život. Ale vedle jejich šamby bydlil Sýček. Matka se nedověděla, kdy stařec poprvé zatáhl jejího muže do své chatrče. Muž však začal znovu pít, vracel se domů pozdě v noci, sotva se držel na nohou, a dokonce ji i syna tloukl. Nenáviděla Sýčka, a zároveň se ho bála.

Nyní zemřela, a Vaveru otci před několika týdny utekl.

„Už k němu nevrátím nikdy. Mne poslední časy mlátil denně.“

Kluci na sebe potmě nevidí. Ale tuší, že se dívají jeden vyjeveněji než druhý.

„On tě přece bude hledat,“ řekne Jindřich.

„Vy mě schovat.“

„To nejde,“ namítne Mvangi, „protože já...“

Nžomo mu skočí do řeči.

„My se totiž chystáme na cestu.“

„Tak já půjdu s vámi. S vámi já jít všude.“

„Ale co když si tě někdo všimne? Jsou tu i lidé z naší staré vesnice.“

„Zastrčím sám sebe do tahleta díra, a pak jít za váma.“

„Nenašel bys cestu.“

„Houby! Budu křičet: Césta, kde ty sěš?“

Znají Vaverua. Nedá se tak lehce odradit.

„Odkud jsou ty banány?“ zeptá se Jindřich.

„Z velikej stan, kam nosej lidičkové obilí. Papaje, banány, med. V stanu díra pro vzduch. Včera za černá noc já se tam připlazil, protáhnul ruk skrz díra a něco čapnul. A co čapnul? Banány!“

Nžomo řekne: „Neměli bychom ho přece jen vzít s sebou?“

„Kdo krade, je zloděj.“ Mvangi je přísný. „Třeba teď jíte své vlastní banány.“

„No koukejte na to. Je to štípnutý, a není to štípnutý, aby bylo jasno.“

„Ticho!“ sykne Mvangi.

Opodál spolu hovoří v chůzi strýc Mahenia a Gaseru.

„Jdou pro otce,“ řekne Mvangi. „Budu muset... Aby sebou zas nepraštil. S tou svou nohou.“

„Nedělej tobě takový starost a péče. Můj taky spadnul do bláta a ležet tam celou noc.“

„Tvůj...!“ řekne Mvangi a vyplazí se z houštiny.

HRA S RUPIEMI

Pod akáciemi se krčí tři chýše indického obchodníka.

Měsíc visí v trnitém větroví jako v rybářské síti, obestřen kruhem mléčného světla.

Mraky se rozplynuly.

Ind nepotřebuje měsíční světlo. Zapálil ohně a mezi ohně rozprostřel lýkové rohože. Na rohožích dřepí lidé, mají před sebou misky s kouřící rýží, okořeněnou kari nebo čili, a kalebaš s pombe. Vedle žen podřimují děti.

Jsou tu však i stoly, jak obchodník nazývá čtyři kůly pokryté hranatou dřevěnou deskou, na níž stojí kalebaše docela jiné, průhledné jako čirá voda.

U jednoho stolu sedí Muturi, chromou nohu má nataženou, levým loktem se opírá o dřevěnou desku, pravou vyhazuje peníz. Hlavu má svěšenou, z podhledu se dívá na muže, který se uvelebil proti němu.

Muž má kůži černou jako Muturi, ale je oblečen po bělošsku do hnědých kalhot s opaskem, nad nímž kyne tlusté břicho. Je to Ňžoroge.

Malý, útlý Ind postává několik kroků odtud, pokukuje, zda jsou láhve prázdné a zda už je na čase přinést jiné, pokukuje však i po měšcích s rupiemi. Hloupí černoši! myslí si. Neznají ještě cenu peněz. Pijí a pijí, cpou si břicha k prasknutí. Jiní zas vyhazují rupie do vzduchu, zvláště jsou-li opilí, nebo jimi prostě mrští kamkoli, třeba do ohně nebo dolů do potoka. Ind a jeho děti už vylovili z bahna pěkných pár rupií. Člověk musí mít oči všude, aby mu ani to nejmenší neuniklo.

Ind pozoruje i oba černé muže. Tlust'ocha zná. Kdo nezná. Ňžoroga, který je v anglické pevnosti pečený vařený? Druhý černocho se

obchodníkovi zamlouvá méně. Vypadá, jako by chtěl vyvolat hádku, upřeně, se zaťatými zuby se dívá na Nžoroga. Snědl jen malou miskou rýže kari, ačkoli má v měšci mnoho rupií. Už několikrát je vysypal na stůl a zase jednu po druhé ukládal do měšce. Nžoroge potom navrhl hru s rupiemi, obraz nebo číslice. Hrají o paisy. Napřed o deset, pak o dvacet. Teď už o půl rupie. Muž se zachmuřeným výrazem vyhrává a hromadí před sebou peníze. Jakmile má dost drobných, dá si je vyměnit za rupie.

Ind pobíhá sem tam a obsluhuje. Kdo má v měšci rupie, to je mu lhostejné. Důležité je, aby rupie zůstaly na jeho stole. Obslouží každého, kdo zaplatí. Pombe je řídké. Toho může zachmuřený muž vypít kdovíkolik. Ind by mu měl nalít kořalku, džin, který projede hrdlem jako hořící pochodeň. Nalévat Afričanovi kořalku je sice zakázáno, ale u Nžoroga snad Angličané připustí výjimku.

Nžomo a Jindřich, kteří se sem opatrně přiblížili, stojí vedle sebe, jen několik kroků od obou mužů, dotýkají se rameny, aby věděli, že jsou spolu, pozorují, jak Ind přináší na stůl láhev s bezbarvou tekutinou a opatrně nalévá kořalku do plechových nádobek.

Nžoroge pozvedne s úšklebkem svůj pohár ke rtům.

Muturi ho napodobí.

„Teď!“ řekne Nžoroge.

Muturi upije. Ústa mu hoří. Zakucká se. Z Nžorogových očí však nemizí úšklebek, a tak se přemůže a plamen spolkne.

Obchodník k sobě volá dceru a syna. Obě děti jsou snědé a mají hladké modročerné vlasy, úzké obličejy, úzké oči. Přinášejí k rohožím misky s pokrmu a odnášejí prázdné nádobí. Chlapec se jmenuje Alí, děvčátko Sahel, Hostinský na ně netrpělivě zatleská.

„Nesmíte tu tak ospale postávat. Pořádně se dívejte kolem sebe, a jak host zvedne oči, už musíte být u něho, už se musíte ptát, co si přeje.“

Chlapec a děvčátko chvátají do prostřední chýše, odkud se line vůně připravovaných pokrmů.

Ind si osuší ruce hadrem. Pak sáhne po láhvi a tázavě se na Nžoroga zadívá.

Nžoroge přikývne.

Ind opět nalije kořalku do plechových nádobek. Poodejde od stolu,

a náhle s odporem odhodí hadr za záda a otře si ruce o černé kalhoty. Zčistajasna je tak ticho, že slyší, jak pod stromy praská oheň. To nemá rád. Takové ticho bývá předzvěstí rvačky, a z rvačky jsou jen mrzutosti a výdaje. Jsou tomu teprve dva dny, co zanesl anglickému sáhibovi do pevnosti bednu plnou lahví s drahocenným obsahem. Bude-li tu dnes znovu kravál, nebo budou-li dokonce lítat střepy... Vždy se najdou žalobníci, kteří to donesou k uším Angličanů. Zdejší lidé hostinského nemají rádi: je cizinec. Ale hlavně mu závidí, že dovede vydělávat rupie.

„Sahel! Alí! Nepostávejte tu tak líně! Necítíte, že už je rýže dovařená?“

Děti se znovu rozběhnou do chatrče, kde jejich matka vaří.

Ňzomo ještě nikdy neviděl dívčinku tak štíhlou, jako je Sahel. Tak hubenou! Dlouho se na ni se zájmem dívá, obdivuje lesk jejích vlasů, její úzký nos, tmavé hluboké oči s dlouhými řasami, dlouhý krk. Také šaty má Sahel zvláštní, z lesklé látky, a na drobných nožkách červené sandály.

Ňzoroge sevře oběma rukama pohár: „Tak do toho!“

Také Muturi zvedá svůj pohár ztěžklou rukou. Před očima se mu dělají mžítka, hrdlo však ohni odolává. Dnes konečně nadešel velký den, příležitost k vítězství, k pomstě. Aspoň jednou bude mít Muturiho pijanství smysl. Tak sis to nepředstavoval, vid', Ňzoroge? Ty kobyliko! Doufal jsi, že před tebou zalezu, doufal jsi, že ti skočím po krku, abys mohl přivolat muže s obušky. Přepočítal ses! Mám hrdlo vypálené mnoha ohni. Tentokrát tě porazím!

Muturi postaví pohár před hromádku rupií.

Všecky ty rupie vyhrál! Všecky ty krásné, lesklé zlaté rupie... Hrouží do nich prsty. Dívejte se, Vamburo, i ty, Mahenio! Máte strach. Rádi byste mě odtud vystrnadili, já to vím. Přece vás znám. Nepij! Jsou to i naše rupie. Nebojte se! Budete jich mít ještě jednou tolik, a třeba i víc. Vidíte ten jeho promaštěný měšec s penězi? Ten vám dnes přestěhuji do svého měšce!

„Co kdybychom si zahráli ještě jednou?“

Ňzoroge odsune plechový pohárek, vytáhne z měšce minci a skousne ji, aby soupeři dokázal, že je pravá. „Ale teď o rupie! O ty mizerné drobné už nehraju!“ Zuby zanechaly v minci stříbrnou rýhu.

Muturimu, na jehož židli dnes sedí štěstí, je vyšší sázka vhod.

„Beru na číslo.“

Ňzoroge vymrští minci. Mince zazvoní o stůl, kutálí se až k plechovému pohárku Muturiho, a když dopadne, je nahoře číslo.

Rupie tedy patří Muturimu.

Muturi se chechtá. „Ještě jednou!“ Také on skousl rupii a podržel ji soupeři před očima. „Tentokrát bereš na číslo ty.“ Vymrští peníz. Peníz odskočí k okraji stolu a ze stolu na zem.

Jindřich si toho všimne. Sebere peníz a opět ho položí na stůl.

Nahoře je číslice.

Muturi posune rupii k Ňzorogovi.

Ňzoroge ji odstrčí.

„Ještě jednou!“

Hra pokračuje. Mince se míhají ve vzduchu, cinkají jako zvonečky, hopsají po stolní desce, skáčou a někdy se skutálejí do trávy, kde číhá Vaveru a vedle něho Jindřich. Ňzomo se uvelebil na zemi mezi stolem a ohněm tak, aby chlapec a děvčátko museli při roznášení misek a talířů jít kolem něho. To jedno jméno mu stále zní v uších: Sahel! Tiše je zkouší vyslovit: Sahel! Jak je to cizí slovo pro něho obtížné, jak těžce splývá ze rtů!

Dívčina tvář je jako orosená. Nožky se kmitají sem tam, jako by je otcův pohled poháněl důtkami. Ňzomo pocítí k Indovi nenávisť. Dívčiny nožky zanechaly v sypkém prachu úzké stopy. Teď Sahel znovu přichází, zahlédne Ňzoma a ustrašeně vypískne. Z prkénka, které nese v obou rukou, sklouzne miska s rýží a padá na zem.

Lidé u ohně se otáčejí. Litují děvčátko, ale to Ňzomo neslyší. Ňzomo slyší kroky, rychlé, krátké kroky.

„Neříkal jsem ti nejmíň stokrát, abys dávala pozor? Kam ses dívala? Z čeho teď mají lidé jíst? A kdo to zaplatí?“

A pak Ňzomo slyší pleskat políčky. Bezděčně se přikrčí. Je mu, jako by byl bit on sám. Děvčátko ani nemuká. Když zase Ňzomo zvedne oči, Sahel stojí dosud se sklopenou hlavou. Přichází bratr, shýbá se a mlčky začíná nabírat střepey do malých snědých rukou.

Ňzomo se na bílé střepey dívá chvíli netečně, ale pak se rozhodne, že chlapi, jehož vlasy se tak lesknou a jehož kůže tak cize voní, pomůže. Také Sahel se shýbla. Ňzomo vidí nyní její oči zblízka. Třpytí

se v nich průzračné slzy.

„Saher...“ řekne Ňzomo.

To *el* se mu nepodařilo.

Sahel přivře oči. Chvilinku ještě nad Ňzomem postává, pak se otočí na patě a utíká za bratrem.

Příhoda přerušila na okamžik i hru s rupiemi. Ňzoroge se za děvčátkem otáčí, a když je vidí zastavit se před kuchyní, mrští tím směrem zlatý peníz. Shýbne se Sahel? Neshýbla se. Peníz zvedl bratr a donesl ho otcí. To už Ňzoroge neviděl. Chce znovu získat ztracené rupie, obrací se celým tělem k svému soupeři. Když ho dnes zčistajasna před sebou spatřil, zažil krátký, ale prudký úlek. Ví Muturi něco? Chovej se přátelsky, Ňzoroge, a vyčkej, co se bude dít. Pozval Muturiho ke stolu, a Muturi se skutečně posadil. Kde vzal odvahu?

Brzy však Ňzoroge nepochybuje, že ten, který ho chce opít, má sám strach, a dostane chuť kopnout prudce a ze všech sil do jeho stoličky. Jenže – nač? Ano, kdyby na ní seděl skutečný nepřítel. Ale má

Ňzoroge nepřátele? Má jen závistníky. Skutečný nepřítel je ten, koho tak nenávidíme, že buď žije on, anebo já. Ne, Muturi už není nepřítel. Žije. Dobrá. Ať si žije. Půdu jsem mu vzal. Můj sok už tedy není.

Ňzoroge si fouká na obličej. Vypil té kořalky příliš mnoho, měl jí vylít mnohem víc. Ale zavolá zase Inda. Vydrží, nepoleví, dokud Muturiho neporazí. „Rum!“ poroučí Indovi. „Silný! A plné poháry!“

Mahenia, Abdulláh-Josef a Gaseru stojí za ohni ve stínu. Stísněně sledují souboj u stolu. Rádi by zasáhli, ale nevědí jak, bojí se rozruchu a klepů. Ňzoroge koneckonců dříve či později prohrát musí. Nevydrží pijácké tempo Muturiho.

Opodál, zcela sám, se opírá o strom Mvangi. Není s to vykonat, co mu matka uložila. Proč otec nevstane z vlastní vůle a nevrátí se k ohni, kde je jeho místo? Pojď přece! Bábo! Jak dlouho už Mvangi toho slova neužil a jak rád by byl teď za horami, daleko, daleko odtud!

Ind přináší ke stolu láhev plnou hnědé tekutiny. Nalévá do pohárku a pokukuje po Ňzorogovi, napřed tázavě, pak s porozuměním. Muturi na pohár vytřeští oči, pak ho uchopí, zvedne k nosu a nasává zvláštní vůni.

„Naposledy!“ vykřikne Ňzoroge a přiloží pohár k ústům, ale sám nepije.

Muturi pije. Se zavřenýma očima.

Náhle Mvangi zaslechne matčin šepot: „Když jste takoví zbabělci, dojdou pro něho sama. Je lehčí než otep dříví.“

Mvangi udělá krůček kupředu. Ještě jeden. Nohy mu nechtějí sloužit. Kdyby tu nebylo tolik lidí, šel by k otci, tentokrát by ještě šel, ale všichni ti čumilové budou zítra vypravovat od chatrče k chatrči: Syn musel vlastního otce vláčet domů! Takové zprávy se po horách šíří, jako by je roznášel vítr. Mají si ukazovat prstem i na něho?

Jindřich a Vaveru sedí na zemi a číhají. Kdo bude první u skutálečné mince?

„Kolik?“ ptá se Jindřich.

„Sedm.“

I Jindřich měl úspěch sedmkrát. Příští minci musí proto zachytit, ať se děje co děje. Chce vyhrát.

Vtom Vaveru zpozoruje, co Ňzoroge provádí. „Leje si kořalek

vedle břich!“

Strýc Muturi má před sebou prázdný pohár, oběma rukama se opírá o hranu stolu.

Ňzoroge má doposud pohár u úst a nenápadně z něho ubryndává.

Muturimu náhle sklesne hlava jako mrtvému.

Muži u sousedních ohňů vyskakují.

Mvangi se řítí ke stolu.

V tom okamžiku Ňzoroge vychrstne zbytek kořalky rovnou do Jindřichovy tváře.

Jindřich cítí v očích palčivou bolest. „Ňzoroge vytil kořalku za sebe,“ vykřikne.

Muži obstoupili stůl. Dva chytají Muturiho za paže. Muturi se brání, vzpíná, až převrátí stůl. Mince zazvoní o zem; také jeho měšec, který dosud nezavázal, spadl do prachu.

Ňzorogovy nohy jsou slabé jako stébla trávy. Muturi napřáhne ruku, Mvangi se mu připlete do cesty a slízne ránu určenou Ňzorogovi.

Náhle se nad prostranstvím rozlehne strašný výkřik.

Za převráceným stolem leží na zemi dva lidé. Jeden, Ind, tluče kolem sebe nohama, druhý, Vaveru, na něm klečí a právě pouští ze zubů jeho lýtko. Ind se válí na zádech, ječí a nařiká, pokouší se vstát. Vaveru nad ním šermuje rukama: „Tady vy všichni koukala. Von ukradnul měšec, co spadla. Já viděl a kousnula ho. Pfuj! Nic dobrá na zub, abyste věděli.“

Ind svírá oběma rukama krvácející lýtko.

Muži váhají. Nevědí, mají-li se na něho vrhnout. Je sice cizinec, ale chtěl-li krást...?

„Chtěl jsem peníze jen zvednout, aby se nerozkutálely. Přece mi, lidičky, věřte! Copak já bych někdy někomu ukradl peníze? Nevěřte tomu klukovi, posaďte se, neodcházejte! Mám ještě jídla i pombe dost a dost.“

Hostinský se belhá ke kuchyni.

Děvčátko se mu rozběhlo vstříc a vzalo ho za paži.

Ňzomo to zahlédne a pocítí zvláštní bolest. Odvrátí se a vidí, jak strýc Mahenia a Abdulláh-Josef odvádějí Muturiho.

„Hej!“ ječí Ind. „Kdo zaplatí ten rum?“

Několik mužů mu zahradí cestu.

„A co měšec? Máme to ohlásit anglickému sáhibovi v pevnosti?“

Ind zalomí rukama nad hlavou, pak se otočí na patě a odchází jako ten, kdo byl poražen na hlavu. Pár kroků před kuchyní se však zase zastaví, otočí se, rozpráhne paže a volá: „Lidé! Lidé, neodcházejte! Co bych si počal se vším tím jídlem a pitím? Posad'te se k ohni! Máte si přece o čem povídat.“

A opravdu. Mnozí muži se skutečně zas usazují na rohožích. Chlapec a děvče poplašeně pobíhají sem tam, roznášejí talíře, misky, šálky a kalebaše. Ind se pokouší postavit stůl na staré místo, ale jedna noha je uražená, stůl se viklá. Ind ho odnese, ale vzápětí se vrátí a slídí na zemi po rupiích, najde však jen dvě.

Vambura se vrátila k ohni první. Muturi už spí. A tak Vambura mluví k polévkovému hrnci: „Chvástají se, že jsou muži, a přitom se chovají hůř než děti. Příště dojdou pro Muturiho já, ale dřív, než se něco strhne. Aspoň ti kluci že dávali pozor.“ Zavolá Vaverua a strká mu kus cukrové třtiny.

„Ale já to velice zdarma rád...“

Nžomo vleče Vaverua od ohně k Jindřichovi. „Nevzal nám nakonec Mvangi roha?“ Ale Mvangi sedí na patách za křovím u Indovy chatrče a má před sebou oštěp zaražený do země.

Kluci dlouho mlčí. Chápu jeho zármutek.

Nakonec však už Vaveru svou nejistotu nevydrží.

„Tak co, bude teďka?“

Mvangi se ani nepohne.

„Vaveru chce jít s námi. Říká...“

„Pro mne za mne!“

„Litovat vy určitě nebyla muset.“

CESTA SE ROZDVOJUJE

Od včerejška už chlapi vidí na obzoru horský hřbet. Nyní je dokonce tak blízko, že připomíná ohromného buvola, který se jim položil do cesty. Určitě jsou to hory Ngong.

„Nezastavujte se pořád! Než zapadne slunce, musíme se dostat k

nějakému prameni. On už nás dožene, jestli chce jít s námi.“ Mvangi míní Vaverua, loudajícího se třicet nebo čtyřicet kroků za ostatními.

Avšak Nžomo má zas jednou po krk Mvangiho poručnictví, a proto čeká. Třebaže má Mvangi bezmála výšku dospělého muže i hluboký mužský hlas, přece jen je to Mvangi, a ten si s ním donedávna hrával. Kázeň je samozřejmě při takovém safari nutná, proto také Nžomo s Mvangim držel, a nejen držel, drží s ním dál. Za prvé je Mvangi náčelník a za druhé jsou oni dva jediní pořádní Kikujové. Z jakého kmene pochází Vaveru, to nikdo neví. Je Meru? Je Embu? Pravda je, že se s ním ostatní dost nazlobí. Vaveruovi se totiž hodí všecko, co kdo cestou zahodil. Museli mu už dokonce nařezat. Ale to mělo jiný důvod.

Stalo se to včera, v první den velkého safari, na které se vydali ještě před východem slunce. V ranním šeru, tajně, tak, aby se neprozradili, sledovali strýce Maheniu, Abdulláha-Josefa a Gaserua. Jakmile se rozednilo, museli zachovávat větší odstup, protože by si jich muži mohli povšimnout. Odpoledne Nžoma rozbolely nohy. Mvangi, který šel stále vpředu a po stopě, jak tvrdil, už dávno stopu ztratil. Dopoledne zahlédli Gaserua a oba strýce naposledy. A tu Vaveru šlápl na trn.

Mvangi naléhal, aby se s tím nezdržovali.

„Kvůli jednomu přece nemůžeme čekat.“

„A co kdyby sis tak vrazil trn do nohy ty?“

„Pánové! A co kdybychom tak táhli do boje?“

Nžomo tenhle argument uznal.

Ale Jindřich řekl: „Jenže my do boje netáhneme.“

„Tak mějte přece rozum! Jestli se vzdálenost ještě zvětší, můžeme se zítra vrátit domů.“

To Nžomo nechtěl. Chtěl ke svému bábovi. Ale nemohl opustit Vaverua. Vždyť Vaveru jim všem třem nacpal tašky banány a pomeranči i velkými kukuřičnými klasy. Navíc s ním byla cestou legrace.

„My nejsme žádní zrádci!“ řekl Jindřich Mvangimu.

„Že já jsem nešel sám!“ vybuchl Mvangi. Taky se už dostával do hádavé nálady.

Nžomo si najednou představil, jak Mvangi stojí s Vaňžirou a dělá na ni oči. Co vůbec Vaňžira na Mvangim vidí?

Při této vzpomínce se proti Mvangimu vzbouřil i on.

„Jestli chceš Vaverua poslat zpátky, tak nejednáš čestně.“

Vaveru si přestal ošetřovat palec. „On mě zpátky? On mě zpátky poslat nebude. Já jdu cestama, jak já líbí.“

Všichni viděli, jak se do tváře Mvangiho vkrádá hněv.

Ňzomo zatoužil vmést do rozzuřené tváře Mvangiho něco, co by vztek ještě posílilo. Sám nevěděl proč. Asi to bylo přece jen kvůli Vaňžiře. Dřív si hrávala s ním. Někdy se i pohádali, ale přesto byla Vaňžira holka, na kterou se mohl spolehnout. Někdy sice taky brečela a mívala své vrtochy, ale přece jen hned neutíkala domů a nefňukala pro každou maličkost.

Když se objevil Jindřich, ztratil Ňzomo Vaňžiru poprvé. Ve svém zklamání se těsněji přimkl k velkému kamarádovi Mvangimu. Byl tenkrát přesvědčen, že Mvangi je nejlepší člověk na světě. Mvangi vyřezával šípy, vyráběl pasti a vrše na ryby. Ale pak se Mvangi sblížil s Vaňžirou. Najednou ani Mvangi, ani Vaňžira pro Ňzoma neměli čas. Ještě se tak mohl spolehnout na Jindřicha; a proto zastal-li se teď Vaverua Jindřich, musel se ho zastat i on. Dokud trn nebude venku, nemohou v cestě pokračovat.

Vaveruovi se konečně podařilo trn vytáhnout.

„Jdeme! Hněte sebou!“ poručil pak Mvangi.

Obloha nad jejich hlavami zšedla.

Chvilími těžké mraky klesaly a táhly se nad nimi do nedohledna.

Hodinu za hodinou šli chlapci po široké hlavní cestě k jihu. Lidé, které potkávali, se za nimi otáčeli a okukovali Jindřicha. Chlapci se jich ptali, zda někde neviděli tři muže, z nichž jeden byl nápadně vysoký a hubený.

„Ano, šli tam někam dolů,“ ukazovali lidé po silnici na jih. „Tak kolem poledne.“

Za hájem obrovských stromů mugumo se cesta stáčela širokým ohybem doleva. Doprava odbočovala příkrá cesta do údolí. Půda byla vlhká a kluzká. Jindřich chvíli sledoval spleť stop vedoucích nahoru i dolů. Náhle řekl, jako by to věděl jistě: „Tady se pustili dolů.“

Mvangi odporoval. Ale ostatní poznali, že jen ze zásady: určovat směr a neztratit stopu příslušelo především jemu, náčelníkovi. „Půjdeme dál po hlavní silnici.“

Nikdo se ani nepohnul.

Nedaleko odtud táhli tři pašáci s malým stádem.

„Já se jich zeptám,“ řekl Nžomo a rozběhl se po úzké stezce podél bambusového plotu. Utíkal rychle, vzdálenost nebyla velká, ale pocity a myšlenky, které ho popoháněly, byly ještě rychlejší.

Od okamžiku, kdy viděl stezku klesající do údolí, věděl naprosto jasně, že v tuto chvíli a na tomto místě dospěli k nezbytnému rozhodnutí. Cesta se rozděluje. Teď se ještě mohou vrátit domů. Co by je čekalo, kdyby putovali dál? Tam daleko, do Tsavy? Kolik dní by vůbec putovali a kolik nebezpečí a nejistoty by prodělali? Široká cesta nalevo je hranice mezi starým světem, který znají, a neznámou pustinou. Tam dole, v údolí, se pasou žirafy a pakoně. Nejsou tam šamby ani pěšiny, jen stezky vyšlapané zvířaty. Neznal chlapce, ke kterým běží, ale připadalo mu, že jsou to jeho bratři. Stejně jako on vyrůstali mezi zvířaty, kterým nejrůzněji nadávali, která honili klacky a na která řvali, ale k nimž si mohli i sednout, položit ruku na jejich srst nebo je škrábat za ušima, vnímat jejich teplo a jejich horký dech, šeptat jim svá tajemství, s nimiž by se jinak nesvěřili živé duši. Nžomo nevěděl, zda to tak prožíval a prožívá jen on, a přesto byl přesvědčen, že chlap-

ci, za nimiž se rozběhl, nejsou jiní.

Jeden z nich nesl v ruce nádoby s doutnajícím dřevem.

Jak rád by si Ňžomo ohřál ruce, jak rád by obtočil nohy kolem teplé nádoby, protože má prsty prokřehlé od chladné, mokré země. Už nikdy nebude nadávat, že kouř štípe do očí, nikdy nebude reptat proti pachu dýmu, který zaleze do kabátu, zdánlivě i pod kůži.

Už stál u pasáků, už na ně promluvil, vyptával se jich, poslouchal, co mu povídají, a jeho myšlenky se dosud nedokázaly odpoutat od toho všeho, co se chystal opustit. Teprve když se vrátil k Mvangimu, Vaveruovi a Jindřichovi, uvědomil si, že všechno dobře slyšel a na nic nezapomněl. Nedávná bázeň z nezbytného rozhodnutí se rozplynula. Mohl za ní jen s úsměvem mávnout rukou.

„Jsou tam dole, kde Indové stavějí pro Zungy silnici, zatloukají do země kůly a napínají mezi ně dráty. Červené, lesklé dráty, z jakých se dělají náramky,“ sděloval pak ostatním.

„Kde je ten drát? Třeba my tam našli ještě nějaká kousek.“

Mvangi zavadil o Vaverua opovrzhlivým pohledem. „Zřejmě budou stavět takový plot, jaký je kolem pevnosti Wilson. S kůly a dráty. Ale takový drát, jako je ten červený na náramky, používat nebudou, to je nesmysl.“ Už zase začínal.

„Je právě takový, jaký nosí ženy. Ti kluci říkali, že ho stačí párkrát přejet nožem, a hned je lesklý.“

Mvangi si zatřukal na čelo. „Prosím tě, víš ty vůbec, jakou má takový drát cenu? Náramek ze šesti kroužků stojí tolik jako koza. Tobě prostě každý nabulíkuje co chce.“

Ňžomo dostal vztek. „A ty si nedáš nabulíkovat nic, co?“ Mluvil teď, co mu slina přinesla na jazyk. „Třeba zrovna od Vaňžiry, co?“

To jméno sedlo.

Mvangi otevřel ústa, jako by v nich měl příliš velké sousto.

„Nezapomeň, že nám Vaňžira taky všelicos vykládá.“ Pro Ňžoma bylo zadostiučiněním vyslovit „nám“, společně odporovat velkému Mvangimu. Ani trochu mu nevadilo, že lže. „A schválně hádej o kom.“

Mvangi zarazil oštěp do země, odhodil štít a ranec a popadl Ňžoma za ramena.

„Vaňžiru nech na pokoji. S Vaňžirou přestaň, nebo...“

Ňžomo se mu vykroutil a zacouval k místu, kde stál Vaveru. Také Jindřich si stoupl vedle nich. Mvangi zůstal před touto trojicí zaraženě stát a pomalu spouštěl ruce. „Vy...!“ usykl, a vtom řekl Vaveru něco, čeho zanedlouho hořce litoval. „Vaňžira sem a tam! Pro mektavá koza vy přece nebudete hádat.“

V té chvíli se na něho všichni rozeřvali, a než se vzpamatoval, Ňžomo mu podrazil nohy a Jindřich mu klečel na prsou a tvrdými pěstmi ho zleva a zprava mlátil. „My ti ukážeme, jestli je Vaňžira mektavá koza...“ vřeštěl Ňžomo.

Mvangi nakonec uznal, že musí zasáhnout. Odtrhl kluky od sebe a poručil: „Už dost! Sejdeme tou stezkou do údolí.“

Kluci si opět zavázali sukničky, stáhli pláště kolem ramen a poshledali v trávě předměty, které v boji poztráceli. Pytle si zas pověsili přes ramena. Voněly ještě pomeranči, ale už nebyly tak těžké jako na začátku safari, a na safari vyrazili teprve včera.

Od té chvíle se už nepoprali, ba ani nepohádali. Pochod unaví. I mluvit je člověku zatěžko. Lehčí je přemýšlet. A mluvit v duchu sám se sebou.

Od včerejška, kdy mluví většinou sám se sebou, Ňžomo pochopil, že mnohé věci jsou velmi složité. Tak například pravda. Nebo právo a bezpráví. Dokonce i krádež.

Ňžomo je přesvědčen, že není od Mvangiho správné, nechová-li se k Vaveruovi jako k starému kamarádovi. Kdyby se s Vaveruem nebyli setkali, jejich tašky, jedna jako druhá, by byly prázdné. Takhle je prázdná jen taška Mvangiho. Mvangi přirozeně nic nepřijal. „Co je kradené, to je kradené. Vy prostě nemáte v těle špetku cti,“ říkal Mvangi.

Krást se určitě nemá. To Mvangi Ňžomovi říkat nemusí. Ňžomo nikdy nikomu nic nevzal, ba včera dokonce odhalil krádež. Ale jak to dopadlo? Lidé ho chtěli zmlátit, a taky by to byli určitě udělali, kdyby se nebyl včas ztratil v tlačnici. Byl v právu, a musel utéct. Jak je to možné? A Vangómbe? Vymluvil se, a lidé mu uvěřili. Protože je Ňžorogův syn, jiný důvod pro to neměli. I kdyby to byla stokrát, tisíckrát pravda a kdyby tu pravdu stokrát, tisíckrát znali, copak někdo veřejně zareptá proti šéfovi? A Vaveru? Donedávna ho vlastní otec posílal krást na cizí šamby, a něco takového si člověk neodvykne ze dne na

den. Takový zloděj jako Vangómbe však Vaveru není, třebaže mu ruce jenjen hrají, je-li nablízku něco, co nikdo nehlídá. Jak je možné, že Mvangi ten rozdíl nechápe?

Zároveň však Ňžomo musí velkého kamaráda i obdivovat. Ví, že Mvangimu chutnají banány a pomeranče tak jako jim, je však příliš hrdý, aby to přiznal. Přitom má jistě žízeň a hlad. V tašce mu zbývají leda dvě placky.

Co kdyby mu Ňžomo něco podstrčil? Ostatní to přece nemusí vidět. Třeba by pak už Mvangi ani nebral tak vážně, co Vaveru včera prohlásil o Vanžiře. Ňžomo vzdychne.

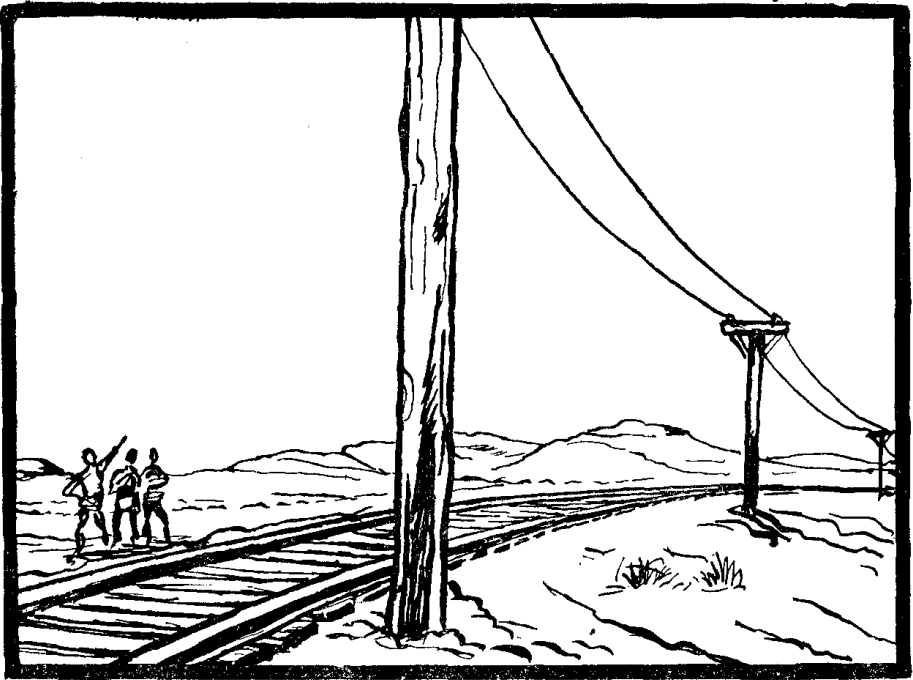
Loudá se s Vaveruem za ostatními.

ŽÍZEŇ

Už jsou na cestě pro karamati, o které včera hovořili pasáci. Železné tyče, po kterých prý soptící lokomotiva běhá, tu ještě neleží, plot tu však už je. Ale nač je takový plot? Kůly jsou silné a vysoké jako stromy a takřka na jejich vrcholcích visí na železných skobách bílé kalíšky. Kolem kalíšků jsou napjaty dráty. Ale proč až tak nahoře, proč tak vysoko? Takovým plotem proběhnou zvířata jako nic. To dokáže dokonce i žirafa. Kolem drátů tam nahoře hučí vítr. Co si to Zungové vymyslili? Plot nic neohraničuje, běží, rovný jako násada oštěpu, bušem i lučinami, přetíná les na širokém, čerstvě vykáceném průseku. Na několika místech visí dráty k zemi, a drát je skutečně červený! Lesklý červený drát, z jakého si ženy zhotovují náramky! Tady se určitě nějací lidé vyšplhali na stožáry a dráty strhli, protože si mysleli: Proč mám za takový drát platit na trhu kozami a ovce, když ho Zungové mají tolik, že jím obepínají plot? Zungové musí být lidé bohatí, ale taky směšní. Znají vůbec jejich ženy krásné lesklé náramky, které na nohou při tanci nádherně zvučí a cinkají?

Jindřich zdvihá hlavu k bílým izolátorům. Vybavuje se mu vzpomínka. Je ještě docela malý a stojí se svým koníčkem na hraní před stejným stožárem. Nějaký muž v modré haleně se širokým opaskem se na ten stožár vyšplhal. Otec tomu muži přináší sklenici mléka.

„Tohle je kvůli světlu,“ řekne Jindřich svým kamarádům.

Nechápavé se na něho zadívají.

„Tím prochází světlo.“

Vaveru si zaťuká na čelo.

„Máš úpal.“

„Ne,“ vybuchne Jindřich. „Vím určitě, že je to kvůli světlu.“ A náhle si sedne na paty a obejmě pažemi kolena. V duchu spatřil otcovu tvář.

Ňzomo usedá vedle něho.

„O jakém světle to mluvíš?“

Jindřich pokrčí rameny. „Přesně to nevím. Ale kvůli světlu to je, to vím určitě.“ Náhle dodá: „Oni taky po drátě mluví.“

Ňzomo se zvolna zvedá. Nenápadně pozoruje, jak se kamarádi tváří. Vaveru se šklebí. Mvangi je v rozpacích, ale za chvíli řekne, ačkoli sám neví, že říká pravdu: „Je to nějaký bělošský zázrak.“

Všichni teď s Jindřichem hovoří plaše.

Chlapci se radí o další cestě.

Jindřich řekne: „Podél téhle linky... Musíme jít prostě tudy.“

Mvangi se zeptá: „A co až budeme na konci plotu?“

„To není žádný plot. To je telegrafní linka a běží stále rovně kupředu.“

Vaveru se udeří pěstí do čela.

„Linek! Linek! A ty ten linek tady nahoře.“

Mvangi dává příkaz změnit směr.

Všude leží hromady suchého roští. Cesta je namáhavá. Potřebovali by sandály. Strýc Mahenia a ti druzí je mají. Těm se pochoduje líp. Vzdálenost mezi nimi se určitě neustále zvětšuje. Ale jakmile se šťastně dostali tam, kde má být vybudována cesta pro železného hada, stačí už jenom jít pořád dál, pořád jen dál a dál, a dostanou se k Ňžomovu otci.

Jindřich jde teď vpředu po Mvangiho boku. Vysvětluje: „Jeden po drátě mluví a druhý na drátě naslouchá a slyší, co ten první povídá.“ Vzpomíná si, jak stával s ostatními dětmi před domem a tiskl ucho na dřevěnou tyč. V tyči zpívalo a šumělo. Za stožárem stál strom. S korunou jako zelená nebesa. Na podzim z něho padaly žluté pichlavé koule, které na zemi pukly a z nichž vypadly do suchého listí plody. Plody byly hnědé a lesklé jako mokrá kamínka. Jindřich je nosil v kapsách zástěrky.

Ňžomo šťouchne Jindřicha do boku.

„Co stojíš a koukáš?“

„Kdybch jen věděl, jak to doopravdy bylo... Určitě jsem si to nevymyslil.“

„Vždyť se nic neděje, Jindřichu.“ Ňžomo bere kamaráda šetrně za ruku. Neonemocní Jindřich? Nedostal úžeh? Ale vždyť slunce takřka nesvítilo. Ňžomo na něho musí dát pozor.

Mvangi jde rychleji. Přímá linka stožárů jako by mu dodávala jistotu. Tento průsek je lidské dílo. Kde jsou lidé, tam musí být nablízku i chatrč a voda, oheň a trochu jídla.

Šli už jistě půldruhé hodiny, když řada stožárů odbočila. Vine se teď v dlouhém oblouku širokým údolím a pak mezi skalami. Skalní stěny se z obou stran sestupují, údolí se zužuje, telegrafní linka jím prochází jako nějakou branou. Chlapci stále znovu mýjejí stožáry, ze

kterých visí přeřezané dráty.

Když prošli údolím a rozprostřela se před nimi planina, porostlá pouze několika keři, byl Vaveru zčistajasna nezvěstný. Museli dlouho čekat, než ho viděli vyběhnout z buše. Už dvacet kroků od nich křičí: „Bolest prokletá! Já tou samou pracka šlápl na trn.“ Jindřich však vidí krev na jeho ruce.

„Co sis udělal?“

Vaveru si všiml krve teprve teď.

„To z ta palce. Všude plno roští s pichlákama.“

„A co je tohle?“ řekne Nžomo a vytáhne z Vaveruova pytle koneček drátu.

„To já našel. Leželo to tam, co já mi popíchal ten palec.“

Pytel je nacpaný k prasknutí. Nžomo zkouší, jak je těžký.

„Tohle chceš vláčet s sebou?“

„A víš ty, jakej cena? Musíš jen opracovala nožem a pískem. Pak to dát na trh a koupit, co chceš. Pěknej drát, co? Nebo snad ne?“

Kluci drát přetřou nožem. Je opravdu pěkný. Kdyby ho ještě přeleštili hlínou zabalenou do kousku kůže...

Mvangi uvažuje jinak.

„Čekám, Vaveru, že nám dnes v noci ukradneš nože nebo co tak můžeš potřebovat.“

„Có? Já?“ Vaveru se rozvzteklil. „Vám já nekrást. To ty už vědět moh.“ Hlasitě oddechuje, a náhle shodí tašku z ramene, vytáhne z ní dva svazky drátu, obloukem je hodí na zem, odvrátí se a sám vyráží na cestu.

Mvangi zadupe: „My totiž nejsme žádná zlodějská banda, víš, máme v těle čest, opravdovou čest.“

„Drát už ale žádnej, a byl to drát fajnovej. Ty nerozumíš. Třeba ale budete moc litovat.“

Mvangi ho předejde a přejímá znovu velení.

Nžomo a Jindřich se připojili k Vaveruovi.

„Byl by ses s tím zbytečně tahal.“

Vaveru zavrtí hlavou.

„Teď ten drát si bere kdovíkdo. Vy nemůžete Vaveru rozumět. Ale banány jíst, co?“

Ještě několikrát se Vaveru zastaví a shýbne: pro roztříštěné topůrko

od sekery, pro zrezivělou motyku nebo dva izolátory. Pečlivě všecko očistí a uloží do tašky.

Ňžomo a Jindřich dojírají poslední kukuřičné klasy. I jejich tašky už visí tak zplihle jako taška Mvangiho, a přece má Mvangi doposud ve svém pytli jednu z dvou placek, které si vzal na cestu.

Ňžomo a Jindřich snědli všecko. Vaveru usoudil: „Co pryč, to nemusela nosit. Zejtra najdeme nějakou šamba.“

Kráčejí křovinatou krajinou a hned zas planinou bez jediného stromu. Hory Ngong leží teď na obzoru vpravo. Když kluci přecházejí úzké koryto řeky pramenící v horách Ngong, které je vyschlé až do dna, chce se Ňžomo napít z vaku, a krve by se v něm nedořezal: vak je prázdný. Lekne se, až mu podklesnou nohy.

I příští řeka jim nabídne u dna jen písek a kamení. Mvangi seběhne po břehu, zaboří násadu oštěpu hluboko do písku, a když ji vytáhne, dřevo je suché.

Jindřich se ptá: „Jak daleko jsou tak asi strýc Mahenia a ti ostatní před námi, co myslíš?“

„Nebudou mít velký náskok,“ odpoví Mvangi, aby ho uklidnil. „Jenom odtud nemáme pořádný rozhled.“

U dalšího řečiště, stejně vyschlého jako předešlé, se Mvangi zeptá: „Kolik ještě zbylo vody?“

Ňžomo si přehodí vak na prsa. Tváří se, jako by byl ohromně překvapený.

„Jak to že je tak lehký? Tak nevím, jestli nakonec...“

„Zbláznil ses?“

„Jindřich pil taky. I Vaveru.“

„Snad nechceš říct, že už nemáme žádnou vodu? Já mám žízeň, rozumíš?“

„Myslil jsem si, že nějakou vodu najdeme. V další řece jí určitě bude dost.“

Nyní se ještě ke všemu prodralo mračno slunce. Vzduch se rychle otepluje. Zanedlouho jsou chlapi z pocení a hrdla mají vyprahlá jako říční koryto, k němuž právě dorazili.

„Tak kde je ta tvá voda?“

„Já přece za nic nemohu. Jen jsi měl táhnout ten vak s vodou ty! To bys byl koukal, jaká je to tíha!“

Mvangi už se nedokáže ovládnout a zařve: „Mám hrdlo úplně vyschlé!“

Vaveru mu podá pomeranč.

„Ten je největší! A na žízeň jak dobrá!“

Mvangi se na pomeranč dlouze zadívá, ale nakonec se přece jen odvrátí.

„Je ukradený.“

„Žízni to jedno.“

„Dej s tím pokoj!“

Mlčky pochodují jeden za druhým dál. Slunce se opět schovalo za mraky. Ačkoli klukům jazyk v ústech bobtná, nikdo se už nedotkne jediného pomeranče. Jindřich jde teď až na konci. Nžomo jde před ním a tu a tam na něho musí počkat.

V dalším řečišti se hluboko na dně mihotá voda.

Všichni se s pokřikem řítí se břehu.

Nenapije se však nikdo. Voda v prohlubních je plná vodoměrek. Ale na březích se zelenají tráva a keře.

Mvangi se přitočí k Vaveruovi a řekne šeptem: „Dej sem tamto!“

Jindřich a Nžomo se dívají jinam.

Jen Vaveru si neodpustí podotknout: „Ale kradenej!“

„Bud' zticha...!“

ZAJÍC

„Rychle!“ přikazuje Mvangi. „Půjdeme proti proudu. Nahoře bude vody určitě víc.“ I tato řeka stéká z pohoří Ngong. Po obou březích je lemována trávou a zeleným pruhem křovin.

Kluci sledují stezku prošlapanou zvířaty. Po chvíli zaslechnou šumění vody.

Nžomo cítí, jak mu padá ze srdce balvan. Poslední kus cesty ho trýznily nejstrašlivější představy. Všecky řeky vyschly. Také listí uschlo. Prázdný vak na vodu duní jako buben. Kamarádi jeden po druhém klesají k zemi. Vyčítavě po Nžomovi obracejí oči. Ústa mají tak vyprahlá, že ani nemohou promluvit. A on je vinen! Vším je vinen

jen a jen on! On se měl starat o zásoby vody!

Šum vody je vzkřísil. Už nejdou. Utíkají. Řeka před nimi se zao-krouhluje v potok třicet nebo čtyřicet kroků široký. Voda stojí jen uprostřed, řečiště připomíná poloprázdnou misku, do níž s šuměním vtéká úzký pramének. Tři vodušky postávají v bahně, větrí na všechny strany a nakonec se rozbíhají.

Vaveru zašeptá: „Tu velká by hodilo čapnout, víte. Pečená – moc dobrá!“

„Pečená...“ napodobuje ho Mvangi posměšně. „A oheň máš?“

Všude je bahno. Běhají kolem rybníčku a zkoušejí, jak by se dostali k vodě. Znovu na ně padl strach.

„Tamhle nahore jsou na křoví červené bobule!“ vykřikne Jindřich.

„A copak já pták? Ty musela okukovat, kde co jinak na sehnání. Třeba je tam za buš šamba, kde by bylo možný něco sebrat.“

Jindřich navrhuje, aby si nalovili zvěř a maso usušili.

Mvangi odporuje. Kikuj nejí maso divokých zvířat. To dělají Ndorobové. Ndorobové jsou chudí, nemají šamby a nedovedou zakládat pole. Jsou to lidé z buše, a ohromně zaostalí. „Máme snad lovit a jíst bradavičnatá prasata?“ Mvangi pyšně pohodí hlavou.

„Pro já, ať je maso jak chce divoká.“

Voda v rybníčku je kalná. Nikdo se neodváží napít. Kdyby tak někdo vypátral, kde je pramen...

Slunce je nepřetržitě zakryto hradbou mračen, a když přece na okamžik vysvitne, uvědomí si chlapci, že do západu zbývá pouhá hodina.

Jindřichovi se mezitím udělalo špatně.

Kamarádi stísněně mlčí. Vaveru funí. Ňžomo si umiňuje: Já musím najít ten pramen, já! Mvangi mlčí. Ňžomo je mu za to vděčný. Do konce ho zas jednou obdivuje.

Jako by se byl najednou jejich zrak zbystřil a sluch zaostřil, V okolním buši se ozývá praskot. V korunách akácií vřeští opice. Nechechtá se tam v dálce pruhovaná hyena?

Čtyři chlapci táhnou neznámou krajinou. Mvangi, který by se chtěl stát co nejdřív mužem a bojovníkem, Mvangi, unikající otcovu stínu. Vaveru, který by šel za dobré slovo s kýmkoli. Jindřich, bílý Kikuj, pro kterého je všechno jen dobrodružství, něco, o čem snil dlouhá léta v

chatrči černých přátel, nikdy však svou tužbu nevyslovil, nesvěřil se s ní ani svému nejlepšímu kamarádu Nžomovi. Nžomo, který se vypravil na cestu, protože chce hledat svého otce tam za tou horou, která se před nimi rozvaluje jak buvol, která se tváří, jako by je chtěla zadržet.

Kradou se, jako se krade cizím územím horda válečníků. Protože tam někde před nimi, a možná dokonce už tady, začíná území Masajů. Masajové! Pouhý zvuk toho slova nahání hrůzu. Když muži, sedící spolu v zingire, proberou všechno o počasí, úrodě a dobytku, o ženách a dětech, toto slovo se pokaždé ozve, a leckterý muž se pochlubí svými jizvami.

Občas Masajové zavítají na kikujský trh. Přinesou kůže, těžké štíty a oštěpy. Masajští kováři jsou proslulí. Existuje o nich mnoho tajuplných příběhů. Ovládají prý kouzla takřka nepřemožitelná, takže i masajští bojovníci z nich mají strach, nasmějí bydlet ani v společných králech. Žijí osaměle v začouzených malých chýších za vesnicí. Někteří lidé říkají, že jsou to chudáci, kteří mají sotva pár koz a ovcí. Jiní zase prohlašují, že jen na těchto kovářích záleží, zda je v zemi válka, nebo mír, protože oni jediní mají železo na obávané masajské oštěpy s hroznými hroty dlouhými jako paže.

Někde tady, za trnitými stromy se žlutě a hnědě skvrnitými kmeny, v jejichž korunách se už uhnízdili na noc supi, nebo tam, za tou uschlou trávou, vysokou jako dospělý muž a harašící ve větru, probíhá neviditelná hranice. Neměl by Mvangi ovinout hrot svého oštěpu pštosím pérem, aby každý na dálku viděl, že přicházejí v míru?

Jindřich zůstal pozadu. Volá. Kamarádi se k němu rozbíhají. Tentokrát mu však není zle. Mlčky ukazuje na žluté květiny, jaké rostou na močálech.

„Vy nic neslyšíte? Tak si lehněte na zem!“

Vtom zabublá voda.

Jindřich odhrne křoví.

Ční tam černá skalní stěna. Je mokrá a na mnoha místech obrostlá mechem. Po kameni se řine čirá voda, stéká přes malý výčnělek do hluboké díry. Chlapci do ní ponoří ruce. Voda je studená.

Můj pramen! pomyslí si Nžomo. Zas jednou je Jindřich první, ačkoli byl poslední.

Vaveru si chce vodu nacytat do dlaní.

Mvangi ho plácne přes ruce.

„Tu vodu objevil Jindřich!“

Jindřich pije první.

Vaveru vrčí.

„To je tvůj vděk, že já všechno dávala, a teď nemít nic.“

Napřed naplní vak, a pak se dosyta napijí.

Zčistajasna spatří Ňžomo v důlku na vyšlapané stezce zajíčka. Chvíli váhá, ale pak ho chytí za krkem a zvedne do výšky. Zajíc, kostnatý a maličký, hrabe pacičkami, oči má rozšířené strachem a nepřestává pištět.

Ňžomo se nezmůže na slovo. Je také vyděšený, a kdyby to druzí neviděli, hned by zas zajíce pustil.

„Za uši praštit muset. Dej sem! Já sám!“

Ňžomo zajíce nepouští.

Mvangi říká: „Je to divoké zvíře.“

„A mrňavé až hanba!“ dodá Jindřich.

Nakonec budou ještě Ňžomova zajíce znevažovat...

„Ale je to jídlo.“

„Ano. Moc dobrota na oheň upéct.“

„My žádný oheň nemáme.“

„Tak vzít s sebou tady do pytel.“ Vaveru už otvírá tašku.

„Ano,“ řekne Jindřich. „Musíme ho vykrmit.“

Nacpou zježeného zajíce do pytle, pytel zavážou a Ňžomo si ho hodí na záda. Obě paže má poškrábané, zajíc hrabe v pytli jak pomínutý. Trvá to dlouho, než se zklidní. Lovecká kořist! myslí si Ňžomo blaženě, ale vtom Mvangi sykne, dá znamení, aby se skrčili, připlazí se k nim a ptá se: „Vy nic necítíte?“

Kradou se za ním.

Skutečně! Už po několika krocích cítí pach ohně.

„Masajové...“, hlesne Ňžomo.

Je takové ticho, že každý z nich slyší tlukot vlastního srdce.

Jindřich tiše sténá. Už je mu zase špatně.

„Tady zůstaneme,“ rozhodne Mvangi. „Ten oheň nemůže být daleko.“

Jindřich si zimomřivě mne ruce. Mrazí ho. Oči se mu vlhce lesknou. Obličej má sinavý.

Ňžomo si uložil pytel se zajícem mezi nohy a ohmatává ho. Jeho zajíc!

Teď, když jsou konečně zticha, zřetelně slyší, kolik zvuků se ozývá v trávě, v křoví i na tmavnoucí obloze nad jejich hlavami. Slípka volá. Vrány, které letí nad nimi, krákají. V pobřežním buši vřeští opice.

„Ten oheň je tamhle nahoře,“ ukazuje Mvangi po svahu vzhůru.

Cedrový les, pokrývající hřbet vysoké hory, ozařuje dosud sluneční záře, zatímco k nim se už stahuje soumrak. Z kotliny obrostlé bambusem stoupá rovný sloup kouře.

„Vy zůstanete tady,“ řekne Mvangi. „Já se poohlédnu kolem.“ Zalichotí mu, když se na něho kluci obdivně a užasle podívají.

„Já půjdeme s tebou. Plazit jako had.“ Vaveru naznačuje pažemi klouzavý pohyb hadího těla.

Mvangi se tváří, jako by váhal, nabídka mu však přišla velmi vhod.

„Já chci jít s vámi taky,“ řekne Ňžomo. Lže, jako když tiskne, ale nechce, aby si snad Mvangi myslil...

Jindřich neříká nic. Zatíná rty.

„Ty zůstaneš u Jindřicha, a my jdeme.“ Mvangi sevře vysoko násadu oštěpu. „A ani se odtud nehněte, nebo vás už nenajdeme.“

Vaveru vyloví ze své tašky nůž, sejme pochvu, obtáhne ostří, přikrčí se a vykouzlí na tváři příšernou grimasu. „Nás táhnout proti Masájové!“ Kluci se však nerozesmějí, a ani ve Vaveruově hlase nezaznělo právě veselí. Ňžomo se chystá říci: Raději tady zůstaňte, nebo nám tu alespoň nechte oštěp! Ale jazyk má jako svázaný.

Dívají se, jak Mvangi a Vaveru odcházejí.

„Najdou zpáteční cestu?“ ptá se Jindřich a přisune se k Ňžomovi blíž.

„Určitě.“

Dlouho oba kluci mlčí.

Ňžomo přejíždí rukou po pytli. Zajíc to strpí, sedí klidně, jen srdce mu hlasitě bije.

„Neměl by se nažrat?“

„A máš něco?“

„Trávu. Nebo tamhle listí.“

Jindřich trhá listí. Je zelené, protože keře zde mají po celý rok dostatek vláhy.

Ňžomo opatrně otvírá pytel.

„Dej pozor, ať ti zajíc neuteče!“ varuje Jindřich.

Ňžomo strčí ruku do pytle, sáhne po zvířeti. Zajíc uhýbá, třese se, a náhle zabubnuje zadními běhy. „Jen klid, klid! Já ti nic neudělám.“ Kožíšek je krásně teplý, ale tenký, a vyčnívají pod ním tvrdé kosti. „Podívej se, Jindřichu, ten chlupáč je ještě úplně malý.“

Jindřich narovnal před pytlem hromádku listí.

„Povytáhni ho trochu!“

Zajíc se vzpíná zadními běhy.

„Koukej! Tady máš něco k žrádlu!“ šeptá teď už i Jindřich. „Lístičky! Křehoučké!“ Pohladí zaječí kožich, a jako prve Ňžomo, i on nyní cítí úzkostné bušení srdce, otřásající celým hubeným tělíčkem. Kulaté oči zvířete přetékají úzkostí.

„Nežere.“

„Snad by se potřeboval napít.“

Vyhrabou jamku a vystelou ji velkým listem. Nalijí do ní vodu a

pozorují, jak se droboučký čumáček začíná chvět. Zajíc natáhne hlavu k vodě. Ňzomo ho pustí. Zajíc srkavě pije.

Kluci se dívají střídavě jeden druhému do očí a na zajíce, který se krčí mezi nimi. Je volný, a přece neutíká.

V Jindřichově paměti opět zablesklo světlo.

Pod širým nebem stojí veliká bedna. Ne, není to bedna. Je to posada. Slyší v duchu zaznít to slovo, které už tolik let neslyšel, na které se neupamatoval stejně dlouho jako na svět, ve kterém kdysi žil. V posadě jsou okénka s malými, zadrátovanými dvířky. Mezi dráty čenichají drobné čumáčky. Jindřich stojí před králíkárnou a drží misku s krmením. Otvírá první dvířka. Jak je takový králíček měkký a teplý, hebě než tenhle malý zajíc, a taky se tak netřese strachy.

„Maž!“ řekne Jindřich. „Upaluj!“

„Zbláznil ses? Kdo ho chytil? Já, nebo ty?“

Jindřich do zajíce šťouchne. „Tak běž!“

Ňzomo čapne po zajíci oběma rukama. „To je můj zajíc! Chyť si svého!“

„Chceš ho sníst?“

Zajícovy slechy kloužou mezi Ňzomovými prsty. Modročervené žilky protkávají kůži jako síť.

„Dostane-li ho Vaveru do pracek...“

Ňzomo si zajíce vyzvedne do náruče, hladí mu srst, a pak ho položí do trávy.

Zajíc odpeláší k jamce s vodou.

„On u nás zůstal. Koukej na to, Jindřichu.“

Kluci si se zvířátkem hrají. Je velmi krotké. Očichává jim prsty, pohybuje čumáčkem sem tam, jako by ho ten nepatrný knoflík nepřestával svrbět. Kluci se chechtají.

Konečně Ňzomo řekne: „Třeba nám jako utekl, když jsme otvírali tašku.“

Jindřich se s porozuměním usměje.

„Najde zpáteční cestu? Je to odtud dost daleko.“

„Ale on trefí.“

Ňzomo položí zajíčka opodál do trávy a dá mu štulec. Zajíček odhopká ke křoví. Ňzomo si sedne vedle Jindřicha, který hryže stéblo trávy. Už není tak bledý. Nebo se mu snad odráží ve tváři záře večer-

ních červánků?

Za chvíli kluci zaslechnou, že se Mvangi a Vaveru vracejí. Pátravě se po zajíci ohlédnou. Zajíc sedí doposud před bušem.

„Kšc! Kšc!“

Zajíc postaví slechy. Snad slyší blížící se kroky. Náhle se rozběhne ke klukům, rovnou do Ňžomových rukou.

Kamarádi jsou už jen několik kroků odtud.

„Ty jsi přece takový trouba, ale takový trouba!“

„Co já udělal tobě, že ty mi nadával?“

Jindřich a Ňžomo Vaveruovi nic nevysvětlují. Ať si láme hlavu. Rychle cpou zajíce zpátky do pytle.

Mvangi a Vaveru vyprávějí, že zahlédli několik mužů usazených kolem ohně.

„Brzy se setmí. Vrátime se co nejdál. Cestu naštestí známe.“

Vaveru protestuje.

„Mně řve břich jak lev.“

„Mně taky!“ řekne Mvangi stroze. Víc nic. Neví snad kudy kam? Opět přenocují v osamělém buši? Nakonec Mvangi mění rozhodnutí. „Zůstaneme tady.“

Za dalekým okrajem stepi zapadá slunce.

Kluci se zabalí do pokrývek a přitulí k sobě, aby jim nebylo tak zima. Nikdo nemluví. Snad se každý bojí, že by druhý uhdil jeho myšlenky. Cikády zahajují noční koncert.

Vaveru usnul rychle. Velmi často trávil noc pod širým nebem, když ho opilý otec začal bít a matka utekla ke své sestře. Kolikrát plakal, takový měl o matku strach. Ale pak si zvykl. A teď? Je velký chlapec a už dávno se neměl tak dobře jako poslední dny. Získal tři přátele. Proč by klidně nespal pod jasnými hvězdami?

Vedle Vaverua leží Mvangi. Proč musí neustále myslit na otce? Je pryč z domova, a nejlepší by bylo už nikdy se tam nevrátit. Ale co matka? Dřív poseděl takřka denně alespoň chvíli v otcově zingire. Otec ho s sebou brával na trh nebo i do Karatini nedaleko obrovské hory Kiri Ňaga. Vzpomínky na tyto chvíle v sobě Mvangi chrání, tak jako schraňuje v pytli předměty, kterých si váží: pardálí dráp, dárek od ndorobského lovce, náramek od Vaňžiry a nůž. Svůj první nůž! Přinesl mu ho otec. Ale to už je dávno.

Kdo jsou ti muži, kteří sedí u ohně nahoře pod bambusovým houštím?

Mvangi si položí ruku na hladem rozbolavělý žaludek. Ti neznámí muži pekli na ohni maso. Musel Vaverua zadržet, užuž by se k nim byl vrhl. Prohmátává svou tašku a objeví dvě poslední kukuřičná zrna. Dlouho je převaluje v ústech. Pocit hladu je pak ještě silnější, palčivější.

Ňžomovi je zima, a přitom ví, že opravdu chladná bude teprve druhá polovina noci. I on myslí na oheň tam nahoře pod bambusy. Jednou strýc Mahenia prodal jakémusi Masajovi okr a fazole. Masaj měl s sebou chlapce. Ňžomo ještě nikdy neslyšel, že by byli Masajové ublížili dětem. Určitě jsou ty pověsti o Masajích přehnané.

Lidé při vyprávění vlastního zážitku většinou přehánějí. On to také dělá, a dělají to i Mvangi a Jindřich. Je to nečestné? Když se nad tím člověk důkladně zamyslí, je to spíš hloupé, protože pak nikdo neví, čemu má, či nemá věřit.

A co kdyby ti nahoře vůbec nebyli Masajové, nýbrž strýc Mahenia a ti druzí? Ňžomo se neodvází ten nápad vyslovit, kluci by se mu mohli smát, ale příjemná představa mu krouží hlavou dál.

Zlobí se na něho matka hodně? Aspoň Vaňžire mohli říci, co a jak... Ale proč všichni pořád říkali ne, ne a ještě jednou ne? Teď to mají!

Co Ňžomo udělá se zajícem? Neměl by pytel nenápadně otevřít? Otevře ho, vsune ruku dovnitř a ucítí na konečcích prstů čenichající čumáček. Sáhne po zajíci. Zajíc se vzpírá.

„Tak ležte už konečně tiše!“ zabručí Mvangi.

Ňžomo se na chvíli povinně ztiší.

Vzápětí se však ozve Jindřich. „Mám strašnou žízeň.“ Ani on ještě neusnul.

Všichni si sednou a pijí.

Náhle Vaveru zařve: „Ty zůstaň tam, zajoch jeden proklatá!“

Ňžomo, celý vzteklý, nape zajíce znovu do pytle.

Pak se Mvangi zeptá: „Kdo se mnou půjde k ohni?“

Ticho.

Od ohně se ozývá nezřetelný zpěv.

„Já,“ řekne Ňžomo.

„Mne taky.“

Všichni chtějí jít s Mvangim.

V písčitém dolíku hoří oheň. U ohně sedí tři muži. Jeden z nich si sám pro sebe zpívá. Je to stařec s nápadně vrásčitým obličejem. Mezi nohama má postavený objemný kalebaš. Tu a tam se z něho napije. Druzí dva muži jsou mladší. Voní to tu po pečeném mase.

Chlapci se dívají spleť větví. Neodvažují se ani pohnout, ale Vaveru se už neudržel a zasténa hlady.

Muži vyskakují. I vrásčitý stařec je okamžitě na nohou a chápe se svého loveckého oštěpu. Vaveru ani nedutá. Mladší muži ho oslovují velmi směšnou kikujštinou a táhnou ho k ohni. Vaveru ukáže do křoví za svými zády.

Vtom už Mvangi hrdě vystoupí do záře ohně. V ruce má oštěp, ale s pštrosím pérem na hrotu. Za ním vycházejí i Ňžomo a Jindřich.

Tři muži napřed vytrěští oči, ale pak se stařec dá do smíchu a druzí dva se k němu připojí. Vrásčitý muž má už jen dva zuby, v každém koutku úst jeden. Povadlá kůže v jeho obličejí se otřásá.

Mladší muži Vaveru pouštějí.

Ňžomo postrčí Mvangiho dopředu. Je mu, jako by krácel hustou mlhou. Oheň ho omývá měkkými vlnami tepla. Muži mu připomínají rozesmáté taneční masky. Někdo ho bere za ruku. Jakmile se usadí blízko ohně, zas se mu před očima rozjasní. Po jeho boku je Mvangi, naproti Jindřich, na kterého oba mladší muži ukazují nataženou rukou. Jeden z nich mává antilopí kýtou, z níž ukapává horký tuk.

Vrásčitý muž něco tiše řekne. Muž, který drží kýtu, vytáhne ze země nůž, otře ho o stehno a začne antilopí maso odlupovat od kosti. Starý muž pod ně rozprostře kus kůry, který měl svinutý ve svém pytli.

Oba mladší muži si s vrásčitým mužem šeptají. Stařec zvedne ruce. Ostatní okamžitě zmlknou. Stařec se obrací k chlapcům. Vyptává se kostrbatou hrdelní kikujštinou, odkud přišli a kdo je Jindřich.

Mvangi koktá.

Vaveru nespouští oči z muže odřezávajícího pečené maso od kosti.

Ňžomo sbírá odvalu. Jindřich je jeho bratr, měl by proto odpovědět on. Ještě než se Mvangi odhodlá k dostatečnému vysvětlení, Ňžomo se zajímavě rozhovoří. Pomalu se z něho bázeň vytrácí. Řekne, jak

se kdo z nich jmenuje, a pokaždé ukáže hlavou na toho, o kom mluví. Náhodou si přitom všimne, jak se Vaveruova pravice krade trávou k masu, ze kterého se dosud kouří. Vidí však také, že muž s nožem zbystřil pozornost, že zvedá nůž a...

Ňzomo se lekne, přeruší své vyprávění, ale Vaverua už varovat nestačí. Nůž se zableskne v záři ohně. Vaveru vykřikne a strčí si ruku do úst.

Muž s nožem se směje. Udeřil jen střenkou.

Druhý z mladších mužů, ten, který má na bradě vousy a často se v nich probírá, rozděluje maso. Každý si vezme, jen Vaveruovi hostitel nenabídne.

Maso je šťavnaté a řádně okořeněné.

Mvangi žvýká se zavřenýma očima. To, co jí, není ani koza, ani kopec, ani kráva. Je vůbec ještě poctivý Kikuj?

Ňzomo se dívá na své umaštěné ruce, a přesto vidí chvění kolem Vaveruových úst. Dobře mu tak! pomyslí si, dokud si nevzpomene, že se s nimi Vaveru rozdělil o poslední sousto, ale vtom už stařec posunuje maso k Vaveruovi.

Vaveru se tváří, jako by to neviděl.

Vrásčitý muž přisune kůru s masem až před jeho nohy.

„Jíst, jíst! Teď jíst, chlapče!“

Vaveru zafuní, a pak po mase hrábne.

Stařec řekne: „Je jistý muž, a já ho znám, co má jen jednu ruku. Druhou mu uťal nůž. Ta ruka kradla.“ Zvedne hlavu, podívá se na kluky. Pak se usměje a ukáže hlavou na Vaverua. „Ale hlad je krutý. Nic není krutějšího. Nic.“

Muži přenechávají chlapcům dvě ze svých kožešin. A než se všichni uloží k spánku, rozhodne stařec, že zítra ráno potáhnou společně.

NDOROBOVÉ

Od východu slunce následují lovce nízkou, suchou trávou. Horský hřbet pohoří Ngong mají za zády. Nad obzorem se rýsuje jen řada horských vrcholků, které se neustále zmenšují.

V čele průvodu kráčí vrásčitý muž. Když mu kluci vyprávěli všechno o své cestě, vrtěl jen hlavou. Pak naplocho, jako kdyby máchl simi, prořízl rukou vzduch.

„Cesta vede vyprahlou zemí. Děti patří k matce.“

„Je mi už dvanáct let. Musím k svému otci.“

„Chceš bábu vidět?“

Nžomo přikývne.

„Pak se tedy vrátíš k matce. My vás dovedeme.“

Nžomo pocituje podivnou bázeň před tímto starcem, který se už několikrát na něho zadíval tak pronikavě, jako by si chtěl přečíst i jeho myšlenky.

Teď už chlapci vědí, že muži, s nimiž se setkali, nejsou Masajové, nýbrž Ndorobové. Loví mohutné slony a jejich kly ukrývají v hlubokých jeskyních. Slonovinu prodají později obchodníkům, Svahilům, Arabům nebo i bělochům. Dlouhé šípy v jejich toulcích jsou prý napaštěny jedem.

Na konci průvodu, za chlapci, jde muž s kudrnatými vousy. Napaďá na jednu nohu. Druhý jde vpředu po starcově boku. Je to starcův vnuk. Stařec se občas zastaví, ukáže na cestu nebo do trávy nebo do buše a jmenuje rostliny a živočichy.

Step se zdá na první pohled jednotvárná, ale jak kypí životem! Míjejí stáda pakoní a zeber. Některá zvířata se přestanou pást, pozvednou obezřele hlavu, ale strach nemají. Gazely se dlouhým skokem přenášejí přes cestu. V skupinách stromů rámusí opice a ptáci. Kolik druhů zvířat je na světě! A jak pestré je jejich vybarvení! A opět antilopy, žirafy. Pštros! V zemi Kikujů jsou také zvířata, ale vesnicím se vyhýbají. V noci je slyšíš volat. Ve dne najdeš jejich stopy.

O Ndorobech se vypravuje tato pověst:

Před dávnými, pradávnými časy žili v lesích malí lidé. Říkalo se jim Gumbové. Měli chatrče v zemi jako lišky. Vyhrabávali si pod lesem chodby, ve kterých se skryli, hrozilo-li nebezpečí, nebo jimi utekli. Byly prý to chodby vysoké a dlouhé, vedly od jednoho konce lesa k druhému. Občas se stávalo, že se Kikujové, ženy i muži, už z lesa nevrátili. Pověst tvrdila, že Gumbové k sobě dovedou druhé lidi navždy připoutat jakýmsi tajemným kouzlem. Jednou nastalo období velkého sucha. Kikujové opustili své šamby a táhli na sever, kde příš-

valo častěji a kde bylo mnoho úrodné půdy. Postavili si nové vesnice, ale stesk po starém domově nedokázali překonat, a proto se tam po dlouhých a dlouhých letech vrátili. V lese a na okraji lesa bydlili však už jiní lidé, kteří se sice podobali Gumbům, avšak stavěli si chýše jako Kikujové a mluvili i jejich řečí. Jen pole nezakládali. Chodili po lesích jako lovci, v malých skupinách pronásledovali divokou zvěř v masajské stepi. Když nalovili dost zvěře, vraceli se do chatrčí ke svým ženám. Kožešiny a kůže měnili za obilí a cukrovou třtinu, za kořeny jamu, za fazole a banány. Říkali si Ndorobové.

Zavede je muž s vrásčitou tváří do malých ndorobských chatrčí?

Než ráno vyrazili, dal si ještě od každého zopakovat jeho jméno. Před Jindřichem stál chvíli jakoby zaražený, jako by ho viděl prvně, jako by byl zapomněl všechno, co včera slyšel vypravovat. Nakonec se otočil k Ňzomovi: „A ty? Ňzomo...“, opakoval, jako by mu zvuk toho jména něco připomínal, a jeho pohled se do Ňzoma zakousl jak trn. Konečně pozvedl hlavu a velmi pomalu se ptal: „Anebo Gičomo?“

Ňzomo udiveně přikývl.

Ndorobové se připravují na pochod. Nepoužívají oštěpy. Drží v levici velký luk, o který se však při chůzi i opírají. Proto je na jedné straně část přečnávající nad tětívou delší. Toulec, vyřezaný ze silného bambusu, je zaklopen koženým víčkem. Nesou ho pod levou paží, koženým víčkem dopředu, na řemeni zavěšeném přes pravé rameno, kde je také zavázán kožený plášť. Mladší vlečou ještě zavazadla: kalabaše, maso v kožených vacích. Muž s kučeravými vousy má na zádech železný kotlík na vaření.

Nžomo opět nese vak s vodou. Ráno ji načerpali u pramene. Starý muž při tom objevil zajíčka.

„Odkud je?“

Nžomo vyprávěl.

„Lovci nechytají mlád'ata. Zanesesh ho zpátky.“

Nžomo byl vlastně rád.

Táhnou na východ. Když procházejí akáciovým houštím, zatřepetá se jim nad hlavami pták. Obkrouží jeden strom, a vrací se. Letí tak nízko, že by ho kluci mohli chytit. Není větší než vrabec, má hnědé peří a světlou hrud'

Stařec pokyne chlapcům, aby šli blíž. „Med!“ říká. Olizuje si rty. „Medozvěstka! Ví o stromu s medem.“

Pták je vábí. Sledují ho. Nžomo už o medozvěstce slyšel, ale domníval se, že to je výmysl.

Jindřich běží vedle starého muže.

„Ale proč nás ten pták vábí?“

„Chce včely. A ty jsou v tom stromě.“

„On nechce med?“

„Ten pták chce včely. A vosk v plástvích. Med je pro tebe, pro mne, pro nás všechny.“ Stařec se směje.

Nžomo jí med rád, moc rád. Doposud však nalézal sladkou pochoutku v hrnci, nikdy ve stromě, kde jsou usídleny bzučící včely.

Stařec volá na muže s kučeravými vousy: „Vytáhni pochodeň a třecí dřeva!“

Pták letí k veliké, nachýlené, prastaré akácii. Začíná klovat zobákem do malé skuliny mezi rozdvojenými větvemi. Tam je patrně otvor.

„Některý kluk na strom! Kdo?“

Na strom? My? Včely budou bodat jako pomínuté. Ňžomo oněmí, když vidí, že se Jindřich přihlásil.

Jindřich se musí svléknout. Stařec vytáhne z pytle malý kalebaš, uvolní dřevěný kolíček a nalije si na ruku trochu olejnaté tekutiny. Přičichne k ní a dá přivonět i chlapcům. Jindřich si zacpe nos. Pak vyleze na ramena muže s kudrnatými vousy. Vrásčítý muž mu dá do jedné ruky nůž, do druhé hořící pochodeň. Muž s chromou nohou roztočil mezi dlaněmi třecí hůlku a zapálil troud. Stařec vzal do zubů nůž a vyšvihl se na jednu větev.

Pták rozčileně obléává strom.

Jindřich se ohání rukama kolem hlavy. Brání se před včelami.

„Nemávat rukama! Stát klidně jako mrtvý! Včela odletí.“ Stařec rozšiřuje dutinu k včelímu úlu, aby mohl sáhnout dovnitř, a vybírá plástve. Ale z úlu náhle vyráží hnědý bzučící roj a varovně hučí. Medozvěstka vpadne mezi včely. Chlapci upalují, co jim nohy stačí. Vaveru ječí, také Mvangi už dostal žihadlo. Ani Ňžomo se nezachrání, ačkoli kolem sebe mlátí rukama nohama. V tomto okamžiku nemá na med vůbec chuť. Tančí, jak včely pískají, a Vaveru a Mvangi dělají totéž.

Všichni se zachránili v písečné jámě. Teď tam sedí bok po boku, drží kousky lepkavé plástve a lízají a lízají. Roj, s královnou uprostřed, odlétá, valí se vzduchem jako veliká koule, a nad rojem krouží medozvěstka a vybírá si v hejnu svůj podíl na kořisti.

Vrásčítý muž nechává ptákovi zbytek lepkavé plástve.

„Ptákovi třeba poděkovat. Nevděčné možná zavede ke stromu s jedovatým hadem nebo leopardem.“

Slunce se prodírá mraky.

Největší kus medu dostal Jindřich. Sedí vedle vrásčitého muže, který se k němu tu a tam s úsměvem obrací. Ňžomo mu závidí.

Ještě dlouho si všichni olizují prsty.

IL-MASAJOVÉ

Když shlédnou z krajiny porostlé bušem do širé, travnaté planiny,

vidí, jak v dálce stoupá nad černými skalisky kouř.

„Il-Masajové,“ řekne vrásčitý muž a ukáže tím směrem.

Kluci se na sebe mlčky podívají.

Ndorobové zrychlují krok.

Kotlík na zádech kulhavého muže jen chřestí.

Teprve teď poznávají, že to, co považovali za tmavé balvany, jsou rohatí a vyhublí zebu. Tráva kolem dokola je spálena sluncem, hnědá a vyschlá, a přece ji zvířata neúnavně přežvykují.

Je tu devět pasáků, devět Masajů.

Sedm jich sedí nehybně u ohně, dva stojí na návrší, opření o oštěp. Stojí však jen na jedné noze, druhou mají zvednutou a opřenou chodidlem o lýtko druhé nohy. V jedné ruce svírají oštěp. Dovedou tak prostát celé hodiny, jen tu a tam vystřídají nohy. Je to starý masajský zvyk: odpočívají, a přitom jsou stále bdělí a dohlédnou přes hřbety pasoucího se dobytka až k obzoru. Masajové jsou štíhlí a velmi vysoké postavy, obličej mají úzké, nehybné.

Muži, kteří seděli kolem ohně, vstávají a obracejí se k příchozím.

Vrásčitý muž se od ostatních oddělil a kráčí sám rovnou k Masajům.

Nžomo vidí teprve teď, že mezi těmi, kdo seděli u ohně, byl pouze jediný dospělý muž. Všichni ostatní jsou chlapci tak v Mvangiho věku.

Ten dospělý muž nyní vystoupil z hloučku chlapců, jde vstříc vrásčitému muži, po několika krocích se však zastaví a skloní hlavu.

Stařec si plivne na pravou ruku.

Masaj učiní totéž.

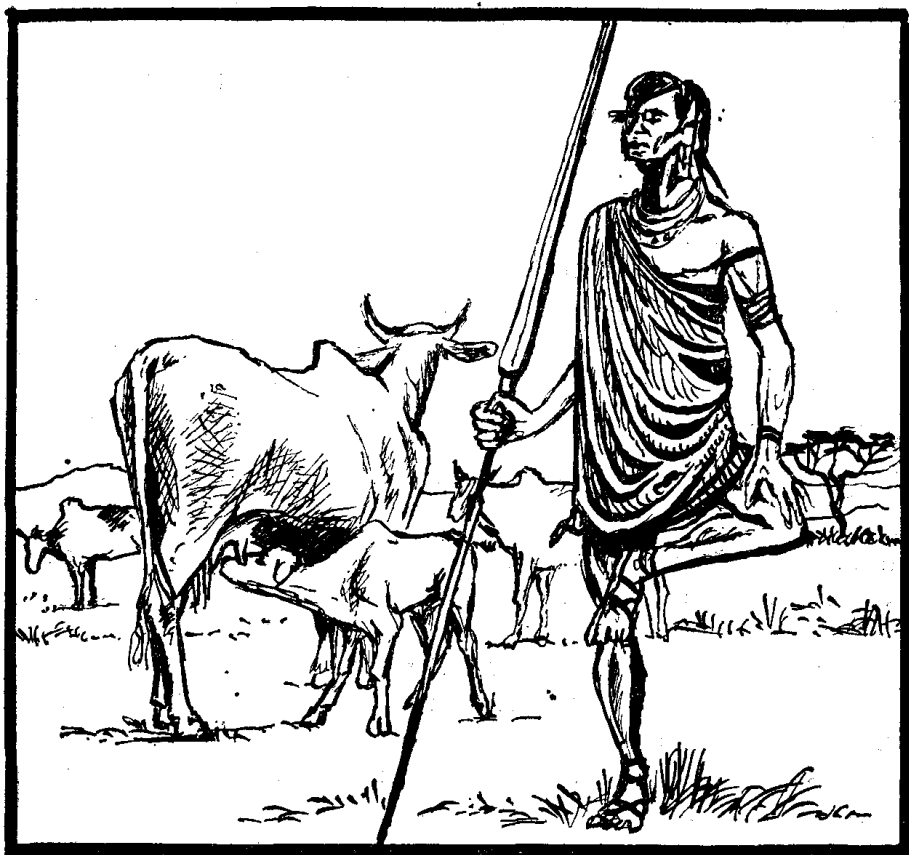
Pak oba napřáhnou ruku k vzájemnému pozdravu. Znamená to: Důvěřuji ti, jako důvěřuji sám sobě a svému nejlepšímu příteli. Kdybys byl nepřítel, mohl bys mou slinu použít ke kouzlu, které by mě usmrtilo.

Masaj pokyne chlapcům za svými zády, aby šli blíž.

Stařec udělá totéž.

Jen oba strážci zůstávají bez hnutí.

Masaj ol-murán, bojovník, má úzký obličej s rovným nosem, vyčnělými vyklenutými lícními kostmi a s bradou bez jediného vousu. Je to učitel a náčelník masajských chlapců. Oznamuje vrásčitému muži,

že ho všichni radostně očekávají, ale že obřady dospělosti musely být odloženy. Přišly špatné zprávy. Stáda jsou ohrožena.

Nžomo ani jeho přátelé nevědí, že Ndorobové jsou s Masaji už dávno velmi úzce spřáteleni, ba že dokonce někteří z nich mají své chatrče na masajském území, i když mimo vesnice. Chýše, roztroušené po stepi i po buši, se krčí jedna vedle druhé jako lovci kolem ohně.

Muže vedoucí obřady dospělosti si Masajové vybírají právě mezi Ndoroby, aby jim prokázali svou důvěru. Vrásčitý muž je jeden z vyvolených.

„Co je se stády?“ ptá se.

„Lvi přicházejí.“

Víc ol-murán neřekne. Dívá se před sebe a o starce nezavádí ani

pohledem, jen lícní svaly se mu zachvívají. Stařec na něj nenaléhá. Zná Masaje; šetří slovy, protože slovo je jako oštěp: mine-li cíl, ztratí cenu.

Mvangi hledí na vytáhlého, štíhlého masajského bojovníka s vlasy zapletenými do copu.

Jen Vaveru pokukuje pouze po kalebaších rozestavených kolem ohně.

Ol-murán řekne: „Před třemi dny roztrhali lvi krávu s teletem. Před dvěma dny odvěkli dvě krávy, včera vola.“ Po dlouhém, zamýšleném mlčení dodá: „Toho nejsilnějšího.“

„Kde se to stalo?“

„Za vesnicí Lengatou. Tři hody oštěpem od chatrčí.“

„A muži?“

„Dnes ráno il-muráni vytáhli proti vrahům.“

Vrásčitý muž mluví tiše se svým vnukem.

Vnuk mu podá ranec. Jsou tam červenomodrobílé řetížky z obarvených a naleštěných zrn, náramky, pletené čelenky, náušnice, náhrdelník z leopardích spárů, amulety.

„To posílají naše ženy. Přejí štěstí všem, kdo budou řetězy nosit.“

Masajští chlapci jsou přece jen zvědaví. Nenaklánějí se sice, aby lépe viděli, avšak vesele pošilhávají a něco mezi sebou mumlají. To je asi dovoleno, protože jejich učitel a náčelník nic nenamítá. Děkuje. Ňžomo slyší jeho slova, ale vůbec jim nerozumí.

„Ty víš, co říká?“ ptá se šeptem Mvangiho.

Mvangi potřese hlavou tak horlivě, jako by chtěl odehnat cosi obtížného, rušivého.

Ol-murán doposud děkuje a probírá se štíhlými prsty v řetězech, šňůrách a prstenech.

„Lemon-Doi je potěšen. Pozdravil Ol-Ngulumu. Ol-Nguluma je naším hostem. Ti, kdo přicházejí s tebou, budou našimi bratry.“ Po této dlouhé řeči si oddechne, a pak zavolá: „Lesini!“

Bronzově hnědý, štíhlý mladík pozvedne hlavu a přistoupí k náčelníkovi.

Náčelník řekne: „Chyťte Ol-Kipiriho. Odebereš mu krev pro naše hosty.“

Na tváři vytáhlého mladíka se objeví úsměv. Pokývne lehce hla-

vou, pak se otočí a utíká po pahorku ke strážcům.

Jindřich se ptá šeptem Nžoma: „Co se děje?“

„Ticho!“ sykne Mvangi. „Jenom nás ztrapňujete.“

Jeden ze strážců podá vysokému masajskému chlapci, kterého náčelník jmenoval Lesini, luk, šípy a řemeny.

Chlapec pokyne svým kamarádům.

Ti se rozběhnou v širokém půlkruhu a plaší dobytek, který se dosud klidně pásal nebo odpočíval. Jednoho vola vyvedou ze stáda. Lesini k němu přiběhne a přehodí mu přes krátké, ale silné rohy koženou smyčku. Řemen se napíná. Zvíře trhá mohutnou hlavou. Zdá se, že chlapce co nejdřív srazí k zemi, ale Lesini jeho síle odolává. Ostatní chlapci přibíhají, chytají konec řemenu, jeden z nich popadne vola za ocas. Zvíře vztekle funí. Chlapci ho táhnou za sebou až k ohni.

Lesini obtáčí konec řemenu kolem kůlu, zauzlí ho a kůl zatluče třemi údery obušku do země. Obušek předá sousedovi, a nyní jeho kamarádi, jeden po druhém, zarážejí kůl hlouběji a hlouběji.

Chtějí snad Masajové zabít spoutané zvíře? To není žádné umění! pomyslí si Nžomo, ale neodváží se ani špitnout.

Na zvučný příkaz Lesiniho popadnou masajští chlapci vola za rohy a stlačují vzdorovitou lebku k zemi, zatímco jeden z nich vyskakuje zvlřeti na hřbet.

I strážci se teď otočili, aby o tuto podívanou nepřišli.

Mladý Masaj Lesini položí násadu šípu na kotník levého palce, nasadí seříznutý hrot do tětiny a napne luk.

Všechny oči se teď upírají jen na jeho luk a na jeho ruce...

Konečně vystřelil, a...

Nžomo ani neviděl šíp vyletět. Slyší jen křik mužů a vidí, jak se vůl vzpíná, jak po jeho srsti v místech, kde trčí násada šípu, stéká krev. Chlapec, který stál po Lesiniho boku, nastavuje misku. Ostatní drží vši silou vola za rohy, znovu mu stlačují hlavu k zemi, zatímco Lesini přistupuje a jediným trhnutím vyprošťuje šíp z rány. Šíp natrhl jen tepnu, jak si Lesini přál. Tak dovedou střílet pouze nejlepší bojovníci. Lesinimu je šestnáct let.

Nžomo se neodvážuje ani vydechnout.

Mvangi se hryže do spodního rtu.

Náčelníkova tvář zůstává nehybná.

Jakmile začíná krev tryskat do misky, vůl se zklidňuje. Chlapci mu přidržují silné rohy. Šlachy na jejich pažích i nohách vystupují pod kůží jak napjaté provazy. V misce přibývá krve.

Lesini položí luk a šípy na zem, vezme hliněný hrníček a červeno-hnědý kalebaš s dlouhým hrdlem. Levicí vytrhne z pochvy simi a přistoupí k volovi. Vsune čepel pod zaříznutý řemen a tne tak rychle, že řemen odskočí, jako by byl vymrštěn tětivou. Proud krve slábne.

Vůl zvedá střídavě obě kopyta, jako by nevěděl, na kterou stranu má vyrazit. Chlapci otáčejí oči po Lesinim, jako by říkali: Rychle! Rychleji! Držíme ho už jen taktak!

Lesini, aniž by pohnul brvou, zasune simi do pochvy, rychlým hmatem sevře poraněnou tepnu, zastaví krvácení a nakape na ránu bílou, hustou, lepkavou hmotu, kterou rozetře a zasype práškem z hliněného hrníčku. Poodstoupí a vrací se, aniž by jediným pohledem zavadil o vola, kterému chlapci právě uvolnili svázané rohy a který se okamžitě řítí k stádu. Na šíji má bílou skvrnu, kolem krku červený pruh.

Mvangi sotva popadá dech.

Jindřich oněměl.

Lesini předává misku Lemonu-Doiovi, který zve pokynem Ndoroby, aby se usadili u ohně, zve i Mvangiho, Vaverua a Nžoma, pouze při pohledu na Jindřicha zaváhá, avšak Nžomo Jindřichovu ruku nepouští.

„Volská krev má v sobě mír,“ řekne Lemon-Doi, upije a podá misku vrásčitému muži. I ten upije, setře si krev z vousů, a miska putuje k Lesinimu, od Lesiniho k muži s chromou nohou a zas k jednomu z Masajů, jak je zvykem při přípitku na uvítanou.

Nžomo měl zprvu radost, že i on byl pozván k ohni. K masajskému ohni! Náčelník už je tedy považuje za jinochy! Ale pít krev... Masajové se prý živí jen kravskou krví a mlékem, maso jedí málo, proto jsou tak štíhlí, a zároveň silní. Ale jistě jsou proto také tak divocí. Kikujové nepijí krev zvířat a syrové maso nebo divokou zvěř jedí jen v období nouze. Jsou na to hrdí. I Nžomo v sobě chová kikujskou pýchu, že oni žijí ušlechtleji a že jsou bohatší, protože mají pevnou chýši s ohněm, na kterém ženy vaří maso. Kdo však přichází s dobrými úmysly, nesmí odmítnout přípitek s hostitelem.

Mvangi pije. Když odtrhne miskou od úst, ukapává mu od nosu krev. Ňzomo zavře oči; kdyby se mu teď udělalo zle, má o výsměch postaráno. Když zas oči otevře, pije vnuk vrásčitého muže, od něhož se miska vrací řadami masajských chlapců k Lemonu-Doiovi už prázdná. Lemon-Doi ji postaví mezi sebe a vrásčitého muže, nalije do ní z kalebaše sedlé mléko a řekne Kikujům: „Není krve bez mléka, není mléka bez krve. Krev a mléko jsou jedno.“

Vaveru polyká, ještě než dostane napít.

Ňzomo si konečně oddechl, a také na Jindřichovi je vidět uspokojení, že tentokrát dostanou krev bílou. Jakmile se však Ňzomo napije, zrudne zlostí. Ti lidé si o nás myslí, že jsme děti!

Jakmile je miska s mlékem konečně prázdná a jakmile Lemon-Doi nabídne vrásčitému Ndorobovi šnupeček, řekne Masaj, teď konečně v zpěvném nářečí ndorobských lovců, které je tak podobné kikujštině: „Nepřicházíš sám.“ Obrátí se k Mvangimu, Vaveruovi a Ňzomovi. Na Jindřicha se dívá zvlášť dlouho.

Starý Ndorob se usměje, až vysune oba přední zuby přes spodní ret. Nyní zas on hovoří podle zákonů zdvořilosti řečí Masajů, takže kluci rozumějí jen svým jménům.

Tvář Lemona-Doie už není tak přísná. Náčelník je jak proměněný, najednou se chová přátelsky a říká: „Dva naši muži jsou ve službách bělochů. Odvedou hochy domů. Jsou to běžci. Běhají až na kikujské hranice a doručují vyhlášky. Běloši malují své rozkazy na něco, čemu říkají papír. Je to bílé a tenké. Tenké jako nejjemnější volská kůže. Jeden běloch řekne slovo, nebo si je dokonce jen pomyslí, namaluje na papír mnoho různých znamének a ta znaménka tvoří slova. Jako ty maluješ na volskou kůži, tak on namaluje na papír celou řeč. Pak papír stočí a odevzdá jednomu z našich mužů. Ten běží dva nebo tři dny cesty k jinému bělochovi. Ten papír rozbalí a přečte všechna znaménka, která ten první namaloval, a slyší, jak ten první mluví. Velký zážrak! Mluvíš, a druhý tě nemusí slyšet, a přece ví, cos říkal.“ V náčelníkově hlase zní obdiv. Pak zas Lemon-Doi pokračuje masajsky a kluci opět ničemu nerozumějí, ať poslouchají jak chtějí.

O čem se muži vlastně dohadují? Snad že kikujské chlapce pošlou domů? Domů, a ještě s Masaji? Ňzomo chce k svému otci. Do mysli všech čtyř chlapců se vkrádá tíseň a nejistota.

„Musíme si domluvit nějaký plán,“ řekne Ňžomo. „Mvangi ho musí vymyslet, je přece naším náčelníkem.“ Avšak Mvangiho myšlenky jsou teď u vytáhlých masajských chlapců, opřených o oštěp a obklopujících v půlkruhu Lemon-Doie. Lesini stojí v jejich středu a je ze všech největší.

Když se slunce schyluje k obzoru, pošle Lemon-Doi jinochy k strážcům. Všichni společně shánějí dobytek.

Vrásčitý muž oznamuje kikujským chlapcům, že i oni potáhnou s Masaji do skalní strže, kde stádo přenocuje. Kolem je vysoká trnitá hradba, která dobytek chrání před útokem lvů. Zítra všichni společně navštíví masajský král.

Ňžomo a Jindřich právě zpozorovali Vaverua. Posadil se vedle kulhavého muže, který mu podává hrníček. Vaveru hrníček vylizuje. „Med!“ zašeptá Jindřich.

„Ten Vaveru je ale...“, řekne Ňžomo.

Pomalu jdou blíž, tak, aby je Vaveru neviděl, ale patrně si jich přece jen všiml a líže rychleji.

„On opravdu nemá čest,“ připustí Ňžomo a odvrátí se.

Několik kroků odtud stojí Mvangi na jedné noze, jak to viděl u Masajů. Opírá se o oštěp, který drží v pravé ruce, ale přesto každou chvíli zakolísá.

Ňžomo shání svou hůl, že to taky vyzkouší, ale vrásčitý muž je právě svolává. Stádo už vyrazilo vzhůru po návrší, zanechává za sebou oblak červenohnědého zvířeného prachu.

Mvangi chtě nechtě spustil i druhou nohu.

Vaveru dosud drží hrníček od medu.

Než všichni dorazí k prvním skaliskům, stíny pod stromy už se dlouží. Cesta, zjizvená tisíci a tisíci kopyty, se táhne nahoru i dolů křovinatou, občas zvlněnou krajinou a vede ke strži, která připomíná vykotlaný zub, na jedné straně ulomený.

Hnědí zebu kolébavě cválají. Telata bučí a poskakují za krávy.

Zvířený prach zanechal v Ňžomových ústech slanou příchut’.

„Voda! Tamhle je voda!“ chytne Jindřich Ňžoma za rukáv. „Kdo do ní sáhne první?“ A už oba letí, že nemohou ani popadnout dech, k potoku, který klokotá, čirý a studený, u paty skalní stěny.

PASTÝŘI A STÁDA

V září masajských ohňů vypravují staří mladým tuto legendu: Před dávnými, pradávnými časy, kdy ještě obloha a země nebyly rozděleny a lidé a zvířata žili v míru, žil muž, který se jmenoval Le-Ejo. A byl to muž moudrý a spravedlivý, přítel Enkaje, jediného boha, jehož domovem jsou bílé vrcholky Kilimandžára a Kiri Ňagy.

Když Le-Ejo zestárl a cítil, že brzy zemře, vypravil se ještě jednou za Enkajem a zeptal se ho: „Co mám nyní udělat? Postaral ses, aby mou chýši zalévalo šťastné slunce, byl jsem ti vděčný a zbohatl jsem. Nyní připadne všechn můj majetek mým synům, ale každý z nich je jiný. Jak je mám rozdělit?“

„Zeptej se jich,“ odpověděl Enkaj. „Ať se sami svobodně rozhodnou!“

Když se Le-Ejo vrátil do chatrče, nadešla jeho poslední hodinka. Svolal naposledy své syny, vzal štít, který ho chránil v boji, oštěp, kterým zabíjel nepřátele, a dal si přivést své nejmilejší zvíře. Usadil se před chatrčí, přehlížel vše, co vlastnil, a pak se zeptal synů: „Co chce který z vás z mého majetku?“

Bantu, nejstarší syn, který vzdělával půdu, pěstoval fazole, proso, batáty a na bažinaté půdě cukrovou třtinu, řekl: „Já volím chatrč. Ohniště. Motyku. A k motyce kus půdy.“

Jeho mladší bratr Masaj řekl: „Mně dej, co držíš v ruce: štít a oštěp. Co jiného budu potřebovat, až potáhnu od pastviny k pastvině? Dej mi, otče, stádo a k stádu své nejmilejší zvíře.“

Le-Ejo vyzval Enkaje, aby mu byl u smrtelného lože svědkem, a rozdělil půdu. Masaj dostal širošířé planiny s dostatkem pastvin pro stáda, odkud dohlédl až k obzoru a kde bylo dost místa i pro cvičení v hodu oštěpem a v boji s kyjem, neboť i Masajovi synové se stali pastevci a bojovníky, il-murány. Bantu dostal lesnaté hory s řekami a hřmíčími vodopády. Žil od té doby v buši, postavil si pevnou chatrč, měl ženu a mnoho synů a dcer. Mýtili, okopávali a sázeli, stali se rolníky. Oba bratři i jejich děti a vnuci a pravnuci se vídali zřídka, stále vzácněji, až nakonec hovořili každý jinou řečí. Tak vznikl kmen Masajů a kmen Kikujů.

Tato legenda nelíčila neskutečnou minulost.

Masajové tak žili od generace ke generaci.

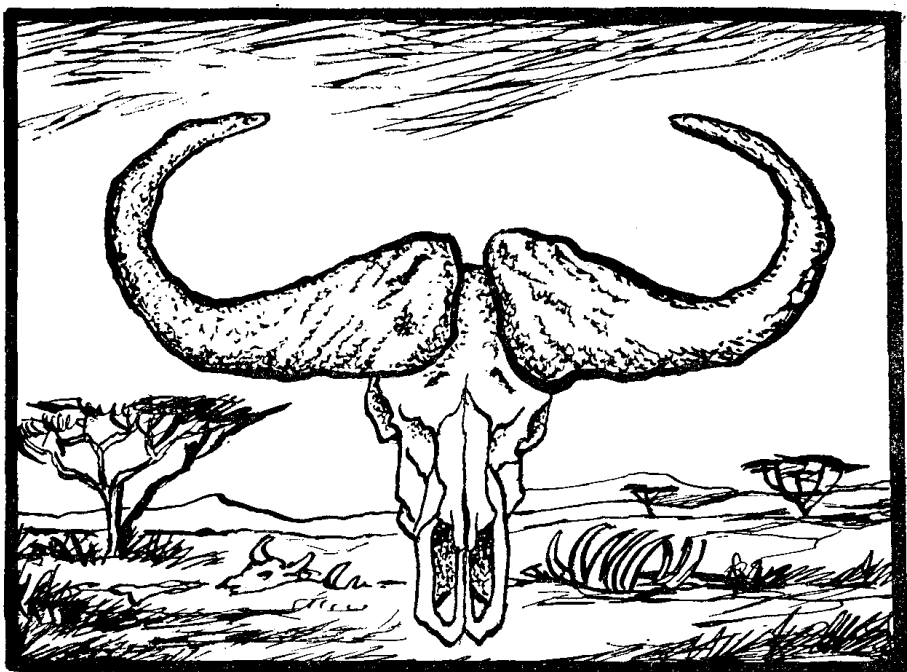
Milovali rovinatou zemi, ale neobdělávali ji. Pásli na ní svá věčně hladová stáda, a země byla veliká a pastvin bylo mnoho. Byla-li jedna spasena, jiné byly doposud zelené. Stáda se množila, a tak Masajové zapoměli slovo motyka, protože motyku nepoužívali. Zato užívali zbraně, protože krajina široko daleko, až k polnostem Bantuů, byla pustá. Lev, lovící v smečce, nenapadal jen zebry a pakoně, napadal i krávy. Proto musel být oštěp vždy špičatý, simi vždy ostrý, paže silná, noha hbitá, oko bystré a ucho bdělé.

Život stáda rozhodoval o životě pastýřů i o životě dětí, žen a starců v králech, kde stojí nízké chýše podobné překlopeným širokým včelím úlům. Chýše však byla jen místo k přenocování. Poutem, domovem se stát nesměla. Domovem byla step se stádem, které poskytovalo i kůži na oděv a pláště, které poskytovalo potah na buben, roh na medovinu. Chtěli-li se dva muži pozdravit, řekli: „Ať ti tvé stádo prospívá ve zdraví!“ Početné stádo znamenalo blahobyť, velké a spolehlivé bohatství.

V okolí žily i jiné kmeny. Jakmile muži z těchto kmenů, nebo dokonce z kmenů neznámých, chtěli táhnout územím, Masajové dostali o svá stáda strach. V každém, kdo se k jejich stádu přiblížil, tušili nepřítel. Proto ho zahnali nebo zabili, takže časem vzbuzoval děs pouhý zvuk jejich jména.

Usilovali přitom jen o to, oč usiloval každý kmen: žít podle vlastní vůle a vlastních obyčejů, neutlačovat druhé a nenechat se utlačovat druhými. Několik kusů dobytka se jim opravdu ztratilo týden co týden. Stáda byla veliká, stepi široké, noci tmavé. Dobytek znamenal maso a živobytí, a nejen pro ně, nýbrž i pro syny Bantuovy. I když pověst o Le-Ejovi a jeho synech zastarala a nikdo ji nebral doslovně, řídili se Masajové slovy: Nám stáda, druhým motyka. Jejich bojovníci stále znovu pronikali na kikujské území a odváděli dobytek z pastvin, protože se domnívali, že jsou to jejich krávy, které se zaběhly nebo které jim byly ukradeny. Cítili se vždy v právu. Ale ostatní kmeny je nazývaly lupiči.

Pak se na masajském území objevili cizinci, jaké nikdy nikdo neviděl, muži se světlou, načervenalou pletí, která se snadno spálila a

sloupala, se žlutými, hnědými, černými, vždy však hladkými vlasy. Byli vysoké postavy, mnozí dokonce tak velcí jako Masajové, odpradávná nevjzrostlejší obyvatelé stepi. Sami mluvili řečí, které nikdo nerozuměl, měli však s sebou vykonavatele svých příkazů, muže z jiných afrických kmenů, a ti uměli mluvit masajsky. Lodžudžuové – cizinci – žádali průchod pro velkou karavanu. Rozdali dárky a zaplatili. Ještě dlouho si o nich lidé povídali.

Jednoho dne hlásil obchodník, který scestoval daleká území mezi Kilimandžárem a Kiri Ňagou a viděl Velké moře na východě i Malé moře na západě, že do země připlulo na velikých lodích ještě mnoho takových cizinců a že se tu chtějí usadit. Tvrdil dokonce, že cizinci považují tuto zemi za svou. Přitom nevypadal, jako kdyby mluvil do větru. Cizinci si prý stavějí chýše, veliké chýše, a před chýše zatloukají do země veliký kůl, vysoký jako strom, a na ten kůl zavěšují barevný šátek. Na šátku jsou obrázky a na každém tom obrázku je lev, který stojí zpřímá jako člověk. Lev-člověk? Člověk-lev? Nikdo nevěděl, co si o tom má myslit. Lvů se však Masajové nikdy nebáli. Spávali přece

ve svých maňatách na lvích kůžích rozprostřených po podlaze.

Obchodník mluvil pravdu. Nevěděl jenom, že si Lodžudžuové přivedli do země cizí snědé muže s černými vlasy zavnutými do dlouhých šátků, kteří jsou oděni do přehozů z tak tenké bílé látky, že ji snadno roztrhne i nejmenší trn. Snědí muži se jmenovali Indové a byli patrně otroky, protože museli pro cizince pracovat: stavět chýše, mosty i silnice a pohánět osly.

Voli, které přivedli cizinci ze země Indů, byli větší než největší masajští býci, ale nebyli dost silní. Mnoho jich uhynulo, Lodžudžuové si museli opatřit z daleké Indie jiná zvířata, a ta sem zavlekla strašný mor.

Masajové znali mnoho nemocí dobytka a báli se jich, o této nemoci však dosud nevěděli nic. Nezachvátila jen cizí tažné voly. Přepadla i jejich zvířata, jedno po druhém. Dobytek hynul po stovkách. Kolem králu vyli šakalové a hyeny, slétali se tam supi. Do chatrčí masajských pastevců vstoupil hlad.

Na opuštěných pastvinách se bělaly kosti, čistě ohlodané mravenci. A nebyly to jen kosti zvířecí. Mor se přenesl i na lidi. Tisíce Masajů pomřelo, než konečně ustoupil. Ti, kdo přežili, se vrátili z pastvin domů ubití, ale odhodlaní začít znovu.

Do králu začali přicházet i lidé z podkmenů, které předtím nikdo neznal. Někteří přišli od jezera Nakuru, jiní od Velkého slaného jezera. Kmenoví staršिनové se sesedli k poradám, tentokrát bez medoviny, bez voňavé hovězí pečeně i bez čerstvé krve. Zvířata, která mor přežila, se sotva držela na nohou.

Pak se zčistajasna rozpršelo. Step se zazelenala a rozkvetla, a třebaže byl dosud hlad, se stepí rozkvetla i naděje. Kmen se vzpamatoval – tak jako sražený strom, pokud není uvnitř shnilý, vyrazí po dešti nové větve a nové zelené výhonky.

Masajové věřili v Enkaje a byli přesvědčeni, že je to bůh spravedlivý. Nemohl to být on, kdo seslal smrt na jejich stáda. To bylo dílo zlých duchů. Enkaj však neštěstí dopustil, ačkoli mohl řádění zlých duchů zabránit. Neudělal-li to, proč to neudělal?

Staršिनové se dlouho radili, pátrali po příčinách, hovořili o tom i o onom. V době před vypuknutím moru vpadaly často bojové oddíly il-muránů za území Kambů a Kikujů a odháněly jim dobytek z pastvin.

Marně staršinové je napomínali. Chtěl je za to Enkaj potrestat?

Lukuto, hlavní náčelník Masajů, prohlásil na konci porad, že nadešel čas zabránit horkokrevným mladým potřestěncům ve vpádech za pohraniční řeky a do hor. Řekl však také, že za činy mládeže jsou zodpovědní především dospělí. Dospělí nedávali mládeži dobrý příklad. Druhé kmeny by se Masajů neměly bát, měly by si jich vážit. Ani Lukuto nepochyboval, že mor byl strašlivý trest. Přesto Enkaj nedopustil, aby kmen vymřel. Zastavil mor, než zahynuli oni i poslední kusy jejich dobytka. Hlavní náčelník byl přesvědčen, že z nich nyní Enkaj nespustí oči a že se nedá uchlácholit pouhými obětními dary.

Lukuto prohlásil, že tento strašlivý trest nesmí upadnout v zapomenutí. Oni, kteří ho přežili, na něj nezapomenou do konce života, to je samozřejmé. Dodnes jim hrůza sevře hrdlo a sváže jazyk, mají-li o něm jen promluvit. Avšak děti, které se právě narodily, jednou také dorostou a unesou oštěp. Jim, právě jim, je třeba vyprávět o oněch těžkých časech i o tom, co trest vyvolalo. Pro ně, právě pro ně, tu musí zůstat viditelné znamení, které by jim nedovolilo zapomenout. Členové rady se proto rozhodli pohřbít tělesné pozůstatky přemnohých pastýřů i s vybělenými kostmi jejich stád, snést je k pastvinám a hrob zavalit velkými kameny. Kolem budou stále planout ohně.

Pro starce to byl těžký úkol. Mnohý z nich už ráno neprocitl z těžkého spánku a byl pohřben v hrobě, který pomáhal vykopat. Za večerů sedávali u ohně tak unaveni, že nedokázali ani promluvit, a přece jim v hlavách nikdy nekroužily myšlenky čileji.

Nebyli snad za mladých časů právě takoví jako jejich potomci? I oni táhli do boje, jen aby znovu rozmnožili stáda staršinů. I oni překračovali hranice, a přece na ně Enkaj neseslal spravedlivý trest. Jednoho dne si každý z nich musel položit otázku: Nepostihl snad mor napřed voly Lodžudžuů? Co když měli být potrestáni především cizinci?

První Lodžudžuové se chovali přátelsky a rozdávali cenné dary. Později s sebou mívali víc a víc bojovníků, snědých mužů s dvouramennými puškami. Někteří předváděli před užaslými il-murány své zbraně, své hřmící trouby, schopné složit buvola jedinou ranou na vzdálenost dvou, tří, nebo dokonce pěti hodů oštěpem. Všichni pastevci tenkrát neustále opakovali: Kdybychom měli i my takové pušky!

Čím déle staršinové vzpomínali na všechno, co se od příchodu cizinců událo, tím méně pochybovali o jejich vině. Lodžudžuové jsou vinni neštěstím, které kmen postihlo. Ještě než starci dokončili své poslání, vybrali dvanáct mužů, kteří měli putovat po celém masajském území od králu ke králu, od jednoho pasteveckého ohně k druhému. Každý Masaj měl na vlastní uši slyšet: Lodžudžuové jsou nebezpeční. Měj se před nimi na pozoru!

Ted' byl tedy vrah stád odhalen. Muži brousili oštěpy, kovali šípy. Připravovali se pobít cizí lvy.

Svolali il-kunono, kováře, kteří přežili dobu moru, nanosili do jejich chatrčí železo. Brzy se rozdmýchaly měchy, ohně zadržely, zazvonila kladiva.

Bojovníci se shromáždili ve svých oddílech, vytáhli do stepi, číhali se plazili trávou, rojili se. Obkličovali domnělého nepřítele, útočili na něj, zasypávali ho oštěpy. Dosud to byla pouhá hra, ale jen ať lvi přijdou!

Naděje na vítězství Masaje posilovala. Zdálo se, že velkému neštěstí jde v patách stejně velké štěstí. Deště byly bohaté a dlouhé. Zářivě zelená tráva vyrážela ze země a rychle rostla, step se proměnila v moře nevídaně zelené a v něm se brodili hnědí zebu. Jak vál vítr, vzdouvaly se zelené vlny a v zeleném příboji plály tisíce a tisíce barevných květů. Stáda se rychle rozrůstala. Bučení telat znělo uším pastýřů sladčeji než vyzvánění kravských zvonců. Snad je to všechno znamení, jímž Enkaj říká: Tak a nejinak to má být. Obrňte se proti zlu a nepouštějte je mezi sebe!

Zdálo se, že Lodžudžuové před hrozbou masajských oštěpů ucouvli. Postavili si pevnost na území Kambů a Kikujů. Pohraniční strážce, a také ženy, které chodily na trhy do vzdálených míst a nakupovaly za kůže fazole, kukuřici a lesklý drát, však vypravovaly o krvavých bojích, o vypálených chatrčích.

Pak někdo přinesl první zprávu o železné cestě, kterou cizinci zamýšlejí postavit. Po této cestě se prý bude plazit železný had chrlící oheň.

„Na našem území nikdy!“ řekli Masajové.

Země zaduněla bojovým tancem mužů.

Simi a oštěpy zařinčely.

Na našem území nikdy!

OLE-KAPA

Od osudného dobytčího moru už uplynula dlouhá léta, když před králem nejvyššího náčelníka Lukuta zastavil jízdní oddíl bělochů, Lodžudžuů. Cizinci se chovali přátelsky a nebyli ozbrojeni. Rozdávali dárky a zvali do své největší pevnosti.

Přejí si, řekl jejich velitel, mír, věčný mír mezi statečným masajským lidem a jimi, kteří sem přišli z daleké země za studeným, drsným a divokým mořem, ze země, kde žije jejich královna, která je nejmocnější ze všech královen na světě. Posílá pozdravy a dary. Královna se na svém vzdáleném ostrově dověděla o neštěstí, které Masaje postihlo, avšak i o jejich odvaze začít znovu. Takovou odvahu lze srovnat jen s odvahou lva, nejsilnějšího a nejmocnějšího ze všech zvířat. V zemi Masajů je mnoho udatných bojovníků, avšak v zemi, odkud cizinci přicházejí, je takových bojovníků mnohem víc, a jsou vybaveni mocnějšími zbraněmi. Proti Masajům však bojovat nechtějí, naopak: chtějí napomáhat jejich blahu, zdárnému růstu jejich stád. Britští lvi a masajští lvi by měli žít v budoucnu jako bratři, v přátelství a míru, a proto uzavřou dohodu, smlouvu stvrzenou pokrevním bratrstvím. Na jedné bělošské pevnosti bude uspořádána slavnost, na kterou jsou zváni nejvyšší masajský náčelník Lukuto a jeho podnáčelníci. Bude pro ně připraven pohodlný nocleh, víno a pečené hovězí maso.

Víno mohli Masajové okusit už teď. Cizinci ho přivezli sud. Bylo sladké a opojné jako jejich řeči. Dva dny všichni pili, jedli a tančili. Pak běloši odjeli a po celém masajském území se rozletěla zpráva, že Lodžudžuové uznávají svrchovanou moc Masajů. Stepí zahlaholily pozdravy bojových oddílů: enta – supaj; a všichni tančili ještě celou jednu noc.

Za dva měsíce se odebrali Lukuto a stařešinové hlavních klanů, Laiserů a Menenganů, kteří si říkali Černí voli, Mokesů a Moleanů, kteří si říkají Rudí býci, i náčelníci podkmenů do země Kikujů, kde se

vypínala bělošská pevnost. I oni nesli dary: štíty, oštěpy, pro cizí královnu kůži černohřívého lva a v kalebaších medovinu.

Před pevností s hliněnými valy a palisádou se bojovníci od svých náčelníků odtrhli. Měli, jak bylo předem stanoveno, tábořit mimo pevnost. Když však viděli množství ozbrojenců, štíhlých snědých Indů i Súdánců, vzrůstala mezi nimi nedůvěra. Utábořili se oddíl vedle oddílu a stráž nezpouštěly pevnost z očí. V noci se z nízkých oken linulo světlo, a il-muráni před branami sami nevěděli, proč jsou tak neklidní. Vždyť jim Lukuto řekl, že budou na něho i na ostatní náčelníky čekat nejméně dva dny.

Třetí den ještě před svítáním se přivlekl k ohni vyčerpaný ol-murán a oznamoval sotva dechu popadaje: „V Moto-maji... V Moto-maji se před dvěma dny utábořila velká karavana. S kikujskými nosiči. A s desetkrát deseti a pětkrát deseti svahilskými askary s puškami.

Nebylo to daleko od naší vesnice, jen za návrším. Když askaři vpadli do králu a zajali děvčata, seděli jsme my il-muráni v maňatách. Nic jsme nevěděli, vyběhli jsme, teprve když jsme slyšeli děvčata křičet, ale to už je askaři vlekli pryč a hrozili nám puškami. Sebrali jsme simi, oštěpy, šípy. Bylo nás jen deset a dva. Řítili jsme se k tábořišti. Bylo až černé, tolik tam bylo lidí. Prodírali jsme se mezi nimi, křičeli jsme: ‚Vraťte děvčata!‘ Kikujští nosiči napřed jen ohromeně civěli, ale pak začali cizincům hrozit pěstí. Děvčata seděla ve stanu na patách a naříkala. Askaři na nás zamířili pušky. Ze stanu vyšli dva muži. Ti neměli pušky, jen dlouhé meče. A na hlavách šátky. Byli to obchodníci, Svahilové. Vedli karavanu. Jeden mluvil masajsky. Ptal se, kolik za děvčata chceme. Řekli jsme, že chceme děvčata. A hned! Kikujští nosiči se shromáždili před stanem. Byli jako mohutné stádo a obklopovali nás ze všech stran. Chtěli jsme zaútočit šípy a oštěpy, ale nebylo tu dost místa na takový boj. Tasili jsme simi. Kikujové křičeli stále hlasitěji. Ale ne na nás. Poznali jsme Svahilům na očích, že dostávají strach. Pustili děvčata a my jsme se vrátili do králu. Karavana se uložila k spánku až pozdě v noci. Předtím jsme slyšeli z tábořiště neustálý hluk. Bylo nás osm. Čtyři z nás spali. Čtyři – mezi nimi i já – drželi stráž. Ostatní odešli do sousední vesnice odvolat muže od stád. Ženy se bály spát samy. Před prvním kuropěním jsme karavanu uslyšeli znovu. Táhla kolem vesnice. Kikujští nosiči zpívali. Když karava-

na zmizela za lesem, chtěli jsme si konečně lehnout a spát, ale v tom okamžiku prorazili askaři trnitou hradbu kolem králu. Zatarasili hlavěni pušek vstup do maňaty. Byli jsme už jen čtyři, ale chopili jsme se kyjů a simi. Askaři žádali děvčata a jednu ženu. Tvou ženu. Ženu Ole-Kapovu.“

Jeden z mužů sedících kolem ohně se vymrštil, otevřel doširoka oči. Tvář, jindy ovládaná, jak se na bojovníka a náčelníka oddílu sluší, se leknutím zkřivila.

„Mou ženu? Linde?“

Muži se k němu otočili. Patřil k nejstatečnějším, zabil dva lvy, jeden byl ten s černou hřívou. Od řady k řadě se ozývalo mumlání.

Neznámý ol-murán se hltavě napil a hned vyprávěl dál.

„Bylo jich mnoho. Stáli vedle sebe jak husté křoví. Nevěděli jsme, co se děje vzadu. Slyšeli jsme jen hlasy obchodníků v pestrých rouchách. Děvčata se bránila. Naši lidé křičeli.“

Ole-Kapa zarazil simi do země u svých nohou. To byla přísaha.

Kdosi vykřikl: „To se musí dovědět Lukuto. To se musí dovědět staršinové.“

Posel zamával rukou, jako by říkal: Mlčte! Ještě jsem neskončil.

A všichni zmlkli.

„Vystřelili jsme proti hradbě útočníků šípy. Askaři začali řvát. Rozprchli se jak poplašení mravenci. Také obchodníci se řítili pryč. Několik askarů však zahřmělo ze svých pušek. Zasáhli dva z našich lidí: Engipika a Sendiu.“

„Jsou mrtví?“

„Nestačili už říct jediné slovo. A askaři hřímali a hřímali ze svých pušek dál. Střely nad našimi hlavami jen hvízdaly. Jeden askar však zůstal ležet s oštěpem v prsou. A dva mrtvé si stačili odnést. Pronásledovat jsme je nemohli. Byli by nás postříleli všechny.“

„Ale teď musíme za nimi!“ vykřikl kdosi.

„Kde že to bylo? V Moto-maji?“

„Mluv dál!“ poručil Ole-Kapa.

„Utíkali jsme k nejbližšímu králu. Ženy, děvčata a Linde s námi. Běželi jsme celý den. Od králu ke králu. Všichni muži se k nám připojili. Večer jsme karavanu objevili v údolí řeky Kilole. Bylo už pozdě, tma, a my jsme si pospíšili. Jejich pušky zůstaly němé, jen naše simi

zpívaly. Teď kolem vyjí hyeny a šakalové.“

„Heja! Heja!“ rozkřičeli se někteří muži a poskakovali jako při tanci. „Heja!“

Ole-Kapa vstal a zadíval se vzhůru k pevnosti, kterou ozařoval odlesk ohňů, jako by ohně plály tam vysoko, za valy. Také okna byla osvětlená. Ale hlas Lukuta ani hlas ostatních náčelníků neslyšeli. Neměli velitele. Právě teď!

Ole-Kapa se zeptal: „Kolik vás bylo?“

Ol-murán odpověděl: „Nevím. Šli všichni muži, kteří se udrželi na nohou. Bylo nás velmi mnoho.“

„A obchodníci?“

„Je po nich.“

„To je dobře,“ řekl Ole-Kapa. „Víš to jistě?“

„Viděl jsem to na vlastní oči.“

„To je dobře,“ opakoval Ole-Kapa. „A askaři? Zahnali jste je i s jejich puškami?“

„Máme nyní sedmkrát deset pušek. Odebrali jsme je těm, kteří je už nebudou potřebovat.“

„A co je s nosiči, s Kikuji?“

Posel svěsil hlavu a stísněně odpověděl: „Ty už nikdo nespočítá.“

„Co tím chceš říct?“ rozkřikl se na něho Ole-Kapa. „Neřikal jsi prve, kolik jich bylo?“

„Myslím ty, kteří jsou mrtví.“

„Zbláznili jste se? Kdo byl vaším velitelem?“

„Nevím. Běželi jsme od králu ke králu. Všichni šli za námi. Hněv byl naším velitelem.“

„Kolik? Řekni, kolik bylo těch Kikujů!“ Ole-Kapa uchopil posla za paži a zacloumal jím. Muži, kteří v půlkruhu stáli kolem, zmlkli. Patrně s Ole-Kapovým počínáním nesouhlasili, patrně si mysleli: Nebyli bychom snad běželi i my? Vidí někdo potmě, za noci, nepříteli do tváře?

„Kolik?“

„Prostě bys je...“

„Odkdy se nějaký ol-murán bojí?“ Ole-Kapa se nedíval jen na toho jediného muže, nýbrž na všechny, kdo stáli kolem.

„Jmenuji se Venani. Venani neví, co je strach.“

„Ale pravdy se patrně bojíš?“

„Venani se nebojí pravdy. Pravda je, že jsme je všechny nespočítali. Ale je jich víc než desetkrát desetkrát pět.“

Bylo naprosté ticho. I hlučné koncertování cikád v trávě přímo bušilo do uší.

Ole-Kapa posla pustil. Ruce mu sklesly jak ochromené. Pak si zakryl rukou tvář. „Kikujů?“ ozvalo se zpod dlaně.

„Byla noc. Neviděli jsme.“

„Kikujů?“ vykřikl znovu náčelník.

„Ano.“

„Heja, heja!“ vykřikl jeden z mužů. „Tomu říkám vítězství!“

Ole-Kapa ustoupil ze záře ohně do stínu, zvedl oči k pevnosti. Pak k sobě zavolal velitele oddílů. Přivolal i posla.

„Lodžudžuové se brzy všechno dovědí. Mají mnoho vojáků. Viděli jste to na vlastní oči.“

Posel řekl: „Ani jediný Lodžudžu nebyl v karavaně!“

„Dovědí se to a vyšlou vojáky. Proti našim vesnicím. Proti nám! Teď, kdy mají v moci Lukuta a všechny náčelníky kmenů i podkmenů!“

„Vinu má karavana,“ řekl kdosi. „Neměli snad muži děvčata bránit?“

„To museli. Obchodníci byli nepřátelé. Také askaři, kteří s obchodníky přitáhli, byli nepřátelé.“ Ole-Kapa se otočil k poslovi. „Říkal jsi, že poprvé obchodníci děvčata propustili, když je obklíčili nosiči. Nosiči! Kikujové! Říkal jsi to?“

„Ano. Kikujové nechtěli obchodníkům únos dovolit. Říkal jsem to.“

„A říkal jsi, že druhý den ráno už karavana odtáhla a nosiči zmizeli za kopcem? A že jste se pak chystali k spánku? A že jste najednou viděli před sebou askary? Vrátili se hned, nebo poslali karavanu s kikujskými nosiči napřed?“

„Bylo to, jak říkáš.“

„Jak to bylo? Ty to musíš říct!“

„Kikujové odešli napřed. Byli s nimi i svahilští askaři, ale ne všichni, jen polovina. Ostatní vtrhli s puškami do králu. Karavana to nemohla vidět.“

Onen muž opakoval jako prve: „Vinu má karavana.“

„Vinu mají svahilští obchodníci,“ řekl posel.

„Ale vy jste povraždili karavanu, povraždili jste Kikuje!“ Ole-Kapa pohlédl na staršiny. „Chápete, co se stane, až se to Lodžudžuové dovědí? Jejich pevnost je nabitá vojáky k prasknutí. Musíme varovat naše lidi v králech. Polovina nás se vydá ještě v noci na zpáteční cestu, odvede stáda do bezpečí. Řekněte mužům, aby se připravili.“

Ole-Kapa čekal do rána. Pak předstoupil s dvěma oddílovými veliteli před bránu a zaklepal na ni oštěpem. Ole-Kapa byl velmi vysoký, také jeho průvodci byli vytáhlí, jak už Masajové většinou bývají. Přesto neviděli, co se za branou děje. Byli by se museli vymrštit a zachytit rukama horního okraje.

Nad valy se objevily hlavy strážných a jeden Ind zavolal: „Vraťte se ke svým volům!“

Všichni kolem něho se rozesmáli.

Ole-Kapa výsměch spolkl a pomyslel si: Ta slova si odpykají! Potřeboval se domluvit s Lukutem. Znovu zabušil oštěpem do dřevěné brány. Strážci opět vykoukli, něco si šuškali a zmizeli.

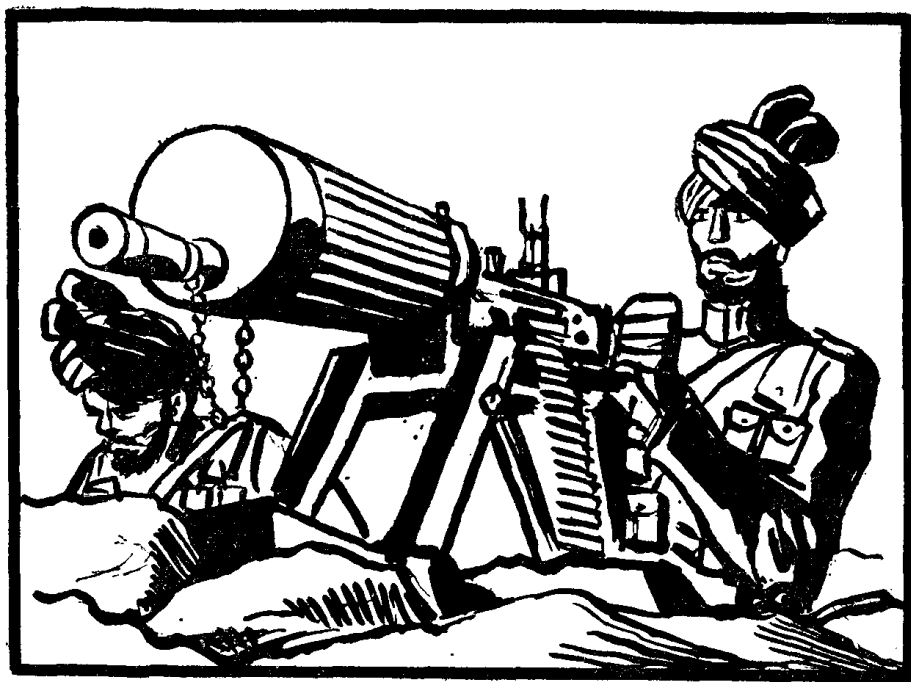
Slunce se vyhouplo na oblohu, pálilo mužům do zad. Vrátili se do tábora k poradě.

Náhle zaslechli trubky, signály. Za pevnostními valy vzrůstal hluk. Vzápětí ukázal jeden z mužů držících stráž na východ, odkud se valila po svahu červená oblaka prachu. Vojáci! Jezdci! Pušky! Koně táhnoucí na vozech děla! Brána pevnosti se otevřela, vyjeli z ní muži na koních, připojili se k ostatním a společně vyrazili opačným směrem. Slunce ukazovalo poledne.

Ole-Kapa shromáždil své bojovníky a připochoval s nimi před bránu. Byla zas už zavřená. Zdálo se, že na nádvoří je nyní klid. Bojovníci zavolali. Když nedostali odpověď, vyskočil jeden z mužů druhému na ramena a chtěl se přes bránu přehoupnout. Vtom zahučel výstřel. Slyšeli svist náboje. Muž seskočil pobledlý strachy. Z nádvoří se rozlehl dupot těžkých bot. Rozkazy, řinčení, blížící se kroky, hlavně pušek nad valy, nad nimi helmy. Nepadl však ani jediný výstřel.

Ole-Kapa se ptal po Lukutovi. Žádal rozmluvu s velitelem pevnosti. Odpovídal mu jen smích.

Ole-Kapa dal tedy povel k ústupu. Muži reptali. Chtěli na pevnost

zaútočit. Chtěli cizím vojákům ukázat, co je bitva s Masaji. Chtěli jim oplatit jejich výsměch.

Masajští bojovníci byli vzdáleni od své vesnice tři denní pochody. Utíkali jednu noc a takřka celý den, a večer spatřili na obzoru záři požárů a slyšeli hřmění děl. Sebrali poslední síly. Brzy slyšeli křik a viděli cizí vojáky. Odhodili oštěpy a pevně sevřeli simi, zbraň, k níž se bojovník uchýlí, teprve stojí-li nepříteli a smrti tak nablízku, že slyší jejich dech.

Mnozí už neviděli vycházet slunce.

Byla to náhoda, že právě na onu dobu pozvali Angličané masajské náčelníky s Lukutem v čele do své pevnosti?

Angličané usilovali skutečně o upevnění míru, ale mínili tím podrobení Masajů, o nichž věděli, že jsou proslulí bojovníci. Podrobit si je bez boje bylo snadné a laciné. V boji by byli Masajové jen těžce porazitelní. Podněcovalo by je vědomí, že jsou povinni bránit své ženy a děti, svá stáda, své krály, svou zemi. Konečné vítězství by bylo

vykoupeno obrovskými ztrátami na životech Indů, Súdanců, avšak i Angličanů. Válka by byla stála také mnoho peněz a mnoho času a byla by zasela mezi ostatní kmeny strach, nedůvěru a nepřátelství, nenávisť. Angličané museli tedy podniknout vše, jen aby jí zabránili.

Byla to náhoda, že měli Angličané o trase i o početnosti karavany zprávy tak přesné? Že dávno a dobře znali svahilské obchodníky i jejich ochotu k „malým incidentům“?

Ne, oni nebyli nikdy v přímém kontaktu s těmito lidmi. Čestné slovo důstojníka!

Angličané mají masajské náčelníky v rukou. Bude jen třeba najít vhodný způsob, jak je o strašlivé události zpravit. Náčelníci pochopí, že těch šest set mrtvých z karavany musí být pomstěno. Pochopí svou neutěšenou situaci. Viděli děla, viděli vojáky ozbrojené až po uši. Na životě lpí i masajští náčelníci. Zároveň jsou však ohrožena i jejich stáda, jejich krávy! Trestná výprava je připravena udeřit. Muž jako Lukuto to jistě uzná.

Proč však platit za mrtvé mrtvými? Nadešla vhodná chvíle k uzavření smlouvy. Především už se Masajové nesmí vzpírat stavbě železnice. To je podmínka. Nikdo se jejich vyprahlé stepi a hubených dobytčat ani nedotkne. Útočit proti bělochům vyzbrojeným puškami takovými hračkami jako šípy nebo oštěpy je holé šílenství, to by snad už mohli pochopit. Indičtí a súdánští vojáci jsou pro trestné výpravy speciálně vycvičeni. Nikoho nešetří, nemají soucit ani s těmi, kdo přežijí, pokud vůbec někdo přežije. Dosud rozdrtili každou vzpouru. Ale ke krveprolití přece nemusí dojít. Lukuto tomu může zabránit. Jenom je mu třeba řádně vysvětlit, jak je jeho rozhodnutí zodpovědné.

Byla to náhoda, že se už několik dní předtím vydal jeden malý trestný oddíl na pochod k masajskému území?

Vojáci předstírali, že jde o karavanu, a utábořili se poblíž údolí Kilo. Když se velitel oddílu, Angličan Small, dověděl o nočním masakru, rozhodl se proti Masajům zakročit. Vtom obdržel z pevnosti zprávu, že Lukuto s anglickými návrhy souhlasí, a současně i rozkaz k návratu. Small se však nechtěl vrátit, dokud nevyzkouší novou strojní pušku maximku, kterou přece nevláčeli takovou dálku jen pro legraci. Dal svým askarům příkaz zaútočit na nejbližší masajské osady, rozbořit chatrče, podpálit sýpky. Přihlížel, jak askaři probodávají ženy, děti,

staré lidi, všechny, kdo nedokázali dost rychle uprchnout. Pro ty bylo náboje škoda. Pušku si šetřil na muže. Nesměl jen připustit, aby se probodovali tak blízko, že by mohli použít své oštěpy. Sám odhadoval vzdálenost k ostřelování a odhadoval správně. Strojní puška kosila útočící muže jednoho po druhém. Mrtvých bylo téměř sto. Small spokojeně táhl dál.

Druhý den večer se zcela neočekávaně střetl s oddílem il-muránů. Bylo příliš tma a il-muráni příliš blízko, aby mohl použít pušky. Nastal krvavý boj, o němž už Angličan Small nemohl podat hlášení. Ole-Kapa ho srazil obuškem, sám však vzápětí klesl mrtev k zemi s bodnou ranou v šíji. Jeho přítel Lemon-Doi ho v noci nesl na zádech mnoho mil, než se dostal do králu, který Ole-Kapa se svými muži bránil.

U Ole-Kapova lože naříkaly vdovy Linde a Vamboi. Syn Lesini stál v mlčení. Bylo mu tenkrát dvanáct let.

VRAŽDA

V dlouhé skalní strži hoří dva ohně. U jednoho sedí Ndorobové a chlapci, u druhého Masajové. Třetí oheň plane hluboko na dně strže za vysokou trnitou hradbou, do níž je proražen klín. Tam stojí mohyla, zavalená těžkými, větrem ošlehanými a zhlazenými kameny. U mohyly, ozářen plameny, stojí štíhlý a vysoký strážce, oštěp v pravici, těžký štít v levici. Oděn je do pláště z tenké kůže, sahajícího jen ke kolům. Kdyby se v chladné noci neměnil jeho dech v páru, mohlo by se zdát, že zkameněl. Je to Lesini.

První stráž před mohylou je nejtěžší, protože soumrak je doba duchů. Masajové věří, že duše mužů, kteří předčasně zemřeli hladem, nenalézají klid, dokud není pomstěna vina za úhyn stád. První noční hodiny po jasném dni jsou nejhlubší a nejčernější. Skály, pahorky a lesy se rozeznávají vytím hyen, šakalím poštekáváním, mňoukáním plížící se divoké kočky, hromovým řevem lvů, smrtelným výkřikem vražděných paviánů nebo dravci smýkaných antilop.

Každý zvuk může být hlasem duchů, kteří chtějí člověka postrašit nebo vyzkoušet jeho srdnatost.

Lesini stojí rovný jako oštěp, zatímco jeho kamarádi vylizují misticčku od mléka, větrí pozvednutým nosem a žádostivě se dívají k ohni Ndorobů, kde muž s kadeřavými vousy otáčí nad ohněm voňavé maso.

Lemon-Doi vstane a jde do temné rokle, kde na suchém pruhu trávy zalehla těsně vedle sebe přezvykující zvířata. Je jich sotva pětkrát deset a všechna jsou hubená. V posledním týdnu dvě telata uhynula, protože dojnice neměly mléko. Lemon-Doi míval v stádu, než na ně déšť zanevřel, osmkrát deset a dvě zvířata. Každé znal, každé by byl našel v cizím stádu, protože každé zvíře má jiné vlastnosti, každé má jiný hlas. Když je člověk se zvířaty ve dne v noci, věřil by bezmála, že rozumějí lidské řeči.

Před osmi lety, po velikém dobytčím moru, začínal znovu s pěti kusy. Jak stádo vzrůstalo! Představoval si, že to tak bude stále, rok co rok, tak jako přichází a odchází déšť. Ale co když déšť nepřijde? Když nová setba nevzejde a na poli se urodí pouze prach a kamení? Hlad a slabost jsou jen dvě z dětí neštěstí. Pak na sebe nedá dlouho čekat ani dobytčí mor.

Lemon-Doi se zahledí k obloze. Hvězdy září za mléčnou clonou. Kdyby se rozpršelo dnes nebo zítra, ještě tento týden, dalo by se doposud všechno zachránit.

Otočí se a zamíří k ohni Ndorobů.

Ol-Nguluma, Muž s vráskami, pozvedne oči, když zaslechne jeho kroky, a mladší muži se poodsunou. Místo masajského náčelníka je vedle starce.

Ňzomo a jeho kamarádi leží těsně vedle sebe, nohama k žhnoucímu ohni. Ňzomo je dosud vzhůru, pozoruje oba muže. Přitiskne se k Jindřichovi ještě těsněji a řekne: „Mohli bychom se vydrápat třeba tamhle po té stráni.“

Jindřich se převrátí na bok, ale neodpoví.

Jak toto safari skončí? Kdyby jen věděli, kudy šli strýc Mahenia, Abdulláh-Josef a Gaseru...! Třeba i oni teď právě táboří sotva několik hodin odtud. Ňzomo cítí, jak se mu do srdce vkrádá strach. Zavádí loktem o Mvangiho. Mvangi je silný, je už dospělý.

„Spi konečně!“ zavrčí Mvangi. „Jak znám Masaje, vyrazíme časně ráno.“

Znamená to snad, že Mvangi se už ani nechce pokusit...? Ňžomovi se do masajského krále nechce. Možná že by mu tam taky dali napít krve. Br! Jindřich by určitě utekl s ním. Ale bez Mvangiho? Bez Vaverua?

Vaveru chrápe.

Ňžomo do něho šťouchne, a strne. Blíží se k nim dva vytáhlí masažtí hoši. Nesou na ramenou něco tmavého. Ňžomo rychle hledá útočiště u Jindřicha. Vtom jim dopadne na ramena měkká kožešina.

„Dobře se přikryjte,“ říká jeden z mladých Masajů, „jinak vám bude zima.“

Ňžomo řekne: „Ano, ano.“ Na víc se nezmůže.

Tři chlapci už stejně odcházejí. Usedají u ohně Ndorobů, kde sedí i jejich náčelník. Oheň praská. Komáři a můry poletují v jeho záři sem a tam. Občas se příliš přiblíží k plamenům, spálí si křídla a spadnou do ohně. Oheň jen sotva zdatelně sykne.

Jindřich se ptá Ňžoma: „A co kdybychom počkali do rána?“

Z buše se ozve hyena. Zdá se, jako by byla úplně blízko, jako by číhala přímo zde, v rokli. Chlapci zalézají hlouběji pod pokrývky. Brzy je jim však příliš horko, musí zas hlavy vystrčit na vzduch. Muži kolem ohně poslouchají vyprávění starého Ndoroba, který teď znovu mluví masajsky. Náhle se všechny oči obrátí k Ňžomovi. Ňžomo strne, ani se nepohne. Jenom srdce mu bláznivě buší.

Starý Ndorob se zadíval do ohně. Tu a tam se ohlédne po kikujských chlapcích, spících pod kožešinami. Rád by se jednomu z nich zblízka podíval do tváře. „Říkáte mi Ol-Nguluma, Muž s vráskami,“ osloví masajského náčelníka, který doposud sedí po jeho boku. „Jak dlouho už tak asi ty vrásky mám? Ví to Lemon-Doi?“

Lemon-Doi pozvedne hlavu.

„Znal jsem Ol-Ngulumu, už když jsem byl tak starý jako Lesini. Léta nezastavíme. Přicházejí a odcházejí, přicházejí a odcházejí.“

Stařec řekne: „Každý rok je jiný. Také roky stárnou. Rozumí mi Lemon-Doi?“

„Ano. Bez nás nejsou léta ani mladá, ani stará, ani dobrá, ani špatná. Rok nám ukáže, jen co pochopíme.“

„Vidět není vždy vidět. Slyšet není vždy slyšet. Vstoupíš na stezku. Stopy vedou do všech stran. Některé jsou zřetelné, jiné nejsou. Na-

sloucháš – hlasy zvířat už nezaslechneš, ale stopy vypravují. Táhli tady buvolí a sloni. Buvolí stopa je hluboká, ostrá a má vysoké, rozpraskané okraje. Buvol měl na kopytech bláto. Bylo ještě mokré. Buvol tedy přišel od vody. Voda musí být blízko. To všechno ti buvolí stopa prozradí. Druhá stopa je veliká jako jizva po poraženém stromě. Překrývá buvolí stopu. Slon se tedy objevil později. Okraje stop jsou však suché. Rozpadají se jako stepní písek. Stopa ti říká: Slon měl žízeň. Hledal vodu. Přišel z vyprahlé stepi a ubíral se tudy teprve nedávno, protože bahno kolem buvolí stopy ještě nezaschlo. Najdu ho u vody.“

Lemon-Doi řekne: „Ol-Nguluma dovede přečíst poselství stop. Vidí i ve tmě. To my víme.“

Stařec se usmívá. Pochvala mu zalichotila. Ale vzápětí už vrtí hlavou. Prohrábne klackem oheň, a pak řekne: „Ol-Nguluma našel jakousi stopu. Včera. Je to však stará stopa. Moc stará stopa. Když ji Ol-Nguluma kdysi ztratil, byl ještě tak mladý jako Lemon-Doi dnes. Včera ji opět našel. Ol-Nguluma jen jistě neví, zda se nemýlí.“

Masajové se na něho tázavě zadívají.

„Jeden z těch chlapců... Ne ten malý Lodžudžu. Ten má ale oči a uši...! Je to rozený lovec. A je srdnatý. Kdyby nebyl Lodžudžu, mohl by se stát stopařem. Ale toho já nemyslím. Myslím toho hubeného, který leží vedle něho. Jmenuje se Gičomo.“

Nžomo prudce procitá. Zas už se na něho všichni muži kolem ohně dívají, ale je příliš zemdlený a něco mu říká: Vždyť je to jen sen... Stočí se proto za Jindřichovými zády do klubíčka a spí dál.

Vrásčitý muž pokračuje: „Ten obličej, tu podobu jsem už viděl, když jsem byl muž jako Lemon-Doi. Měli jsme chatrče na jižním svahu pahorku Kiabe. Když jsem ráno vyšel, viděl jsem sluneční záři na vrcholku Longonotu. Longonot stojí uprostřed hluboké prolákliny, která se táhne až k pohoří Mau. Když se slunce probilo mlhami, vídal jsem i jezera. Bylo jich mnoho a mnoho! Antilopy se kolem hemžily jak mravenci! Nikdo by je nespočítal. Tak to bývalo, když jsem míval chatrč na svahu Kiabe, tam, kde protíná krajinu obrovská proláklina. Znáte ji?“

Lemon-Doi přikývne.

„Mívali jsme maňaty na březích jezera Naivashy. I my jsme vídá-

vali zrána vrcholky Longonotu zalité sluneční záři, ale z druhé strany.“

Stařec vypravuje dál.

„Tenkrát tam bývalo Kikujů málo. Území bylo naše. Tak rozlehlé území jsme my nepotřebovali. Kikujové k nám přicházeli od severu a sháněli půdu. Uzavřeli jsme s nimi smlouvu o prodeji půdy a odtáhli jsme dál. Měli jsme půdy mnoho a mnoho.“

Stařec si olízne špičkou jazyka rty, úzké a svráštělé. Pak vytáhne z pytle malý kalebaš a nasype si na hřbet ruky hromádku šňupavého tabáku. Zhluboka ji vdechne.

„Jednou zase přišli tři Kikujové. Už je to dávno. Ol-Nguluma tehdy ještě neměl vrásky, bral si svou druhou ženu. I pro ty tři Kikuje, kteří přišli, bylo pombe dost. Zdálo se, že oba starší muži jsou přátelé. Mladší byl syn jednoho z nich, toho, který se rád vychloubal. „Mám

pět žen,‘ vypravoval nám. My jsme se ho na to neptali. ‚A dobytka tolik, že ho ani nespočítám. Potřebujeme dobrou půdu. Nejlepší půdu.‘ Syn neřikal nic. Také druhý muž mluvil málo, přenechával slovo tomu vychloubači. Chtěli nivy u řeky. Než se vychloubač nadobro opil, přitočil se ke mně a povídá: ‚Uzavřete smlouvu jen se mnou. Přidám vám pět ovcí.‘ “

Stařec rozhrábl oheň a přisunul se k teplu.

„Zeptal jsem se jeho přítele. Řekl mi: ‚On dovede líp mluvit, proto jsme šli společně. O všecko se rozdělíme. Rozdělíme se i o dobrou půdu. Rozdělíme se i o špatnou půdu.‘ Já sám jsem však nic prodat nemohl. Měl jsem staršího bratra. Také jemu vychloubač nabídl o pět ovcí víc. Ale uzavřít smlouvu jen s jedním mužem, to odporovalo obyčeji. Prastarému ndorobskému obyčeji.

‚Je bohatý,‘ váhal můj bratr. Nemohl se rozhodnout. Vychloubač to zkoušel stále znovu. Jednou přišel k mému bratrovi už navečer. Odněkud přinesl pombe. Druhý den vstal bratr pozdě. ‚Ten vychloubač se mi nelíbí,‘ řekl jsem mu. Ale bratr nechtěl nic slyšet. Chtěl ovce. Chvastoun mu jich v noci nabídl dvacet. Ale já jsem tvrdil: ‚Takové ovce nepřinášejí štěstí.‘ A ještě jsem dodal: ‚Obyčej je zákon.‘ Odpoledne jsem konečně bratra umluvil. Vychloubač napřed bručel, ale pak se rychle upokojil. Příliš rychle! Stvrdili jsme smlouvu, jak to bylo zvykem. Můj bratr a oba starší muži se řízli do ruky, a tak uzavřeli pokrevní bratrství. Znamenalo to: Vlastní pokrevní bratr nemůže podvést. Porazili jsme skopce a vytáhli ze zásobárny medovinu. Kikujové byli veselí. Vychloubač dokonce svého málomluvného přítele objímal a provolával: ‚To je můj nejlepší přítel. My se o všecko rozdělíme.‘ Přesto se mi nezamlouval. To neříkám až teď, kdy vím víc. Už tehdy mi napadlo: S tím bych nechtěl nic mít... Druhý den odešli. Vyrazil jsem velmi brzo z chýše. K řece. Uviděl jsem malé sloní stádo. Vedl je slon s mohutnými kly. Arabové za kly dobře platili a naše ženy byly posedlé po barevných látkách. Pomalu jsem stádo zaháněl k řece. Na mé straně byly břehy povlovné, na opačné straně příkré. Zvedala se tam vysoká skalní stěna, vyšší než mugumo. Vedla po ní jediná křivá cesta.“

Masajové pozorně naslouchají.

Také oba mladí Ndorobové se napjatě dívají na starcova ústa. Ten-

to příběh dosud neslyšeli.

Nžomo vnímá v polospánku starcův mumlavý hlas.

Oheň praská a syčí.

„Byl jsem na tomto břehu. Myslil jsem jen a jen na slony. Je tam ploché, rovné návrší. Kolem teče řeka. Měl jsem už stádo vpředu, na špici. Vítr foukal proti mně. Zvířata se pásla. Konečně jsem je viděl zblízka. Velký slon trhal chobotem ze stromů listí. Přikradl jsem se ještě blíž. Brzy jsem ho měl bezpečně na dostřel. Vtom zaslechnu křik. Shora. Od kraje srázu. Jsou tam nějací muži. Tři stojí na cestičce vedle sebe. O několik kroků níž pod nimi je však čtvrtý. Tluče kolem sebe rukama, vrávorá, jako by byl opilý. A křičí a křičí. Ostatní se ani nepohnou.

Proč? Přece by toho muže měli držet... Vtom už ho vidím, jak se řítí z okraje srázu. Měl jsem už šíp na tětívě, ale ruce mi ztuhly. Neviděl jsem zřetelně ty tři muže nahore, bylo to příliš daleko. Ale měl jsem dojem, že dva z nich jsou Kikujové. Můj slon zatím utekl. Slyšel jsem, jak stádo láme větve. Nevystřelil jsem. A celý čas jsem na to nemyslel. Úplně jsem na to všecko zapomněl. Teprve od včerejška znovu a znovu... Ten kluk má podobu toho nešťastníka.“

Stařec kolébá hlavou. Hlava mu zvolna klesá na prsa.

Jeden z Masajů netrpělivě zakašle.

Ostatní se po něm káravě ohlédnou, avšak ani jejich tváře neutají napětí a zvědavost.

„Stopa je příliš stará,“ řekne po chvíli stařec. „Měl jsem ji sledovat tenkrát.“ Dlouho zas sedí zahloubán, než řekne masajskému náčelníkovi: „Ol-Nguluma už o té dávné příhodě nechce mluvit. Myslím, že je čas zalézt pod kožešinu. Zítřejší nás čeká daleká cesta.“

Nikdo se však nepohne.

Mladší z Ndorobů, starcův vnuk, se zeptá: „A co se stalo s tím mužem, který tak křičel?“

„Chtěl jsem tenkrát stopu sledovat. Moji lidé však říkali: Nic nedokážeš. Třeba to byla opravdu nešťastná náhoda. Ale já jsem tenkrát tu stopu sledovat měl. Dnes už je na to příliš pozdě.“ Stařec pozvedne hlavu. Teprve teď vidí zvědavé oči posluchačů, přikývne a řekne: „Ano. Měl jsem vztek. Slon byl pryč. Jdu k řece. V řece bylo právě mnoho vody. Podívám se nahoru, k okraji srázu. Jdu přes kamení.

Tady leží ten člověk. Hned vidím, že je mrtvý. Nikdo živý takhle neleží. Je to jeden z těch mužů, kteří odkoupili půdu. Ne ten vychloubač. Ani jeho syn. Ten, který tak málo mluvil. Utíkám pryč. Do buše vedle skalní stěny. Co teď uděláš? uvažuji. Ty tři je třeba dohnat. Ale nepohnu se. Nevím proč. Dokonce i na slony jsem zapomněl. Měl by ses vrátit k svým lidem a pár jich vzít s sebou! říkám si. Ale zase se ani nepohnu. Dlouho sedím a sedím, jako by mě někdo držel. Vtom cosi slyším. Chýlilo se už k večeru, slunce zapadalo za skalní stěnu. Plížím se trávou až k břehu, až do zvlhlého rákosí. Jediná větvička mi pod nohou nezapraskala. Ale po srázu se kutálejí kameny. Ti tři se vracejí. Tiše mezi sebou hovoří. Pomyslím si: Viděli tě? Nehýbám se. Už jsou dole.

Rozhlížejí se na všechny strany. Jdou blíž. Teď vychloubače poznávám. A jeho syna také. Ale kdo je ten třetí? Přistupují k mrtvému. Proč mu nepomohli, když tam nahoře křičel? Mám u sebe luk a šípy. Na dvacet kroků bych se určitě střelil. Někdy si myslím, že jsem vystřelit měl. Nehýbám se. Stále uvažuji: Kdo je ten třetí? Všichni tři muži se sklánějí nad mrtvým. Převracejí ho na bok. Ten třetí, který je menší než druzí a kterého jsem dosud nepoznal, sejde až k břehu, utrhne kus rákosu a setře mrtvému z úst pěnu. Slyším ho zachechtat se, a hned vím, kdo to je. Dřív žil s námi. Chatrč si postavil přímo u lesa. Byl v mém věku. Jeho jméno jsem zapomněl. Když jedna z našich žen zemřela – byla ještě mladá –, tvrdili někteří lidé, že ji zabil on. Říkalo se, že čaruje, někdo dokonce prohlašoval, že ten muž jasně řekl, že sýček přiletí, než jí ještě jednou zmoknou vlasy. Tři dny před první bouřkou ležela mrtvá s pěnou u úst. Na dlaních a chodidlech měla tmavé skvrny. Lidé vnikli do chatrče u lesa a našli tam dva malé kalebaše s páchnoucí tekutinou. A jeden kalebaš se šedivým práškem. Odvedli muže, který v chatrči bydlil, na shromážděště pod vysokými akáciemi. Tam musel prášek sníst a z každého kalebaše upít. Nic se mu nestalo. Jedl, pil a smál se. Jed tedy v kalebaších nebyl. Avšak staršinové toho muže přece vyhnali. Od té doby bydlil osaměle. Úplně sám a sám. Za pahorkem, odkud stékala řeka. Byl sice starý jako já, ale chodil už sehnutý. S hlavou vtaženou mezi ramena. Vypadalo to, jako by ani neměl krk. Ano, taky mu tak přezdívali: Bezkrký. A říkali, že vidí v noci jako jiní ve dne. On to byl, kdo mrtvému setřel pěnu z

úst. Pak mrtvého nechali ležet. Myli si v řece ruce. Tiše hovořili. Chvastoun říkal: „Já ti taky vždycky pomohu!“ Nebo tak nějak. Pak se vydali na cestu. Vychloubač naléhal, aby si pospíšili. Rychle se stmívalo. Promrzl jsem za křovím. Skála, u které jsem se krčil, prochladla. Vycházel měsíc. Vystoupil jsem po stezce v skalní stěně až nahoru. Na místě, odkud se muž zřítíl, jsem dlouho zůstal sedět. Začal jsem hledat stopy. To místo nebylo zvláště úzké a druzí stáli nad tím nešťastníkem o dvě mužské délky výš. Srazit toho čtvrtého tedy nemohli. Tak proč se zřítíl? Znovu a znovu jsem si představoval, jak ho převracejí na bok. Znovu a znovu jsem v duchu viděl, jak mu Bezkrký stírá pěnu z úst. V noci se strhla bouřka. Zalezl jsem pod křoví. Děšť bubnoval na listí, a ne a ne přestat. Musel jsem myslet na toho mrtvého. Za těmi třemi jsem se nevydal. Ráno jsem byl znovu u řeky. Přes kameny se řítíla zdivočelá voda. Dva dny jsem hledal daleko po proudu, než jsem mrtvého našel. Zachytil se v kořenech nějakého stromu. Na dlaních a na chodidlech jsem objevil skvrny, které jsem hledal. Vychloubače, jeho syna ani Bezkrkého jsem už nikdy neviděl. Odtáhli jsme od Kiabe do údolí řeky Kedong. Tam jsem všechno pustil z hlavy. Ol-Nguluma stárne. Rád by byl ještě jednou tak mladý jako Lemon-Doi. Vydal by se po té stopě. Ol-Nguluma má najednou pocit, jako by byla čerstvá. Ten chlapec je podobný tomu mrtvému.“

Nastalo ticho.

Když Masajové vstávají, řekne Lesini: „Třeba jsou vrazi dosud naživu.“

Stařec pokrčí rameny. Pak dodá: „Ten vychloubač se jmenoval Matu.“

MASAJSKÝ KRÁL

Když se Nžomo probudí, Jindřich už je umytý. Také Vaveru a Mvangi jsou vzhůru. Nžomo si mne oči. Zdálo se mu, že je u babičky.

Mvangi sedí u ohně vedle Lesiniho. Pokouší se s ním domluvit rukama a zároveň kreslí klacíkem něco do písku. Vtom Nžomo slyší, jak Lesini říká: „Klidně mluv kikujsky! Já rozumím kikujštině dobře. Má

malá matka se jmenuje Vamboi.“

Ňžomo klopytá k vodnímu příkopu. Dosud mu připadají krávy a ohně jako součást živého snu. Teprve Vaveru ho dokonale probudí sprškou vody, která je po ránu pořádně ledová.

Ol-Nguluma uvařil udi. Když ji Ňžomovi nalévá do misky, s úsměvem se na kluka zadívá. Ňžomovi v tu chvíli připomene babičku, o které se mu zdálo. Udi je dokonce sladká. Je v ní med! Ňžomo už neví, že měl včera z vrásčitého muže strach, a také už nepomyšlí na útek.

Přišel oddíl Masajů. Sedm vysokých, štíhlých mužů. Paže a tváře mají pomalovány červenými a bílými znaky. Mvangi a Lesini jim jdou vstříc.

Ňžomo zpozoruje, že se Vaveru plíží mezi ohni a mrká jedním okem. To je znamení. Ňžomo se k němu nenápadně přiloudá. Vaveru sedí u vody, má v ní ponořené ruce. Co v nich drží?

„Co tak koukáš? Chtěl taky, co?“

„Kde jsi to zas...?“

„Náhodou to ležela u ohně. To kradená ne poctivě.“

„Nůž, co?“

Vaveru vytáhne ruku z vody. Má v ní kousek parohu dlouhý jako Ňžomův malíček. Parůžek je na jednom konci špičatý, na druhém, silném, jsou vyřezané figurky.

„To je toho!“

Vaveru protáhne obličej.

„Je to určitě něco s tajemnost, určitě. Od masajská kouzelník. Brát ty? A třeba mi za to ty dát nůž?“

„Pff! Nůž za takovouhle pitomost?“

„Já bych za něj taky nedal vůbec.“

Jindřich sedí vedle vrásčitého muže a drží mu šípy. Stařec nahřívá nad ohněm malý kalebaš. Jindřich mu podá šíp. Prostě k nim jdi a posad' se u ohně! domlouvá si Ňžomo, ale nedokáže to. Když leželi s Jindřichem u zurčícího pramene... Bylo to teprve předevčírem. Pozitří už chtěl být u otce. To je přece slovo! Žádné jiné snad nezní tak krásně. Náhle musí sklopit oči k zemi. Rychle si otře slzy. Pak se rozběhne k masajským chlapcům, postávajícím kolem několika dobytčat. Pokoušejí se postavit na nohy zesláblou krávu, ale marně. Jakmile

kráva stojí na zadních, podlomí se jí zas přední nohy. Horce dýchá. Chlapci se tázavě dívají na svého náčelníka.

Ňzomo vidí, jak náčelníkovi cuká kolem úst, jak má hrdlo sevřené vnitřní bolestí.

Co se stane, Enkaji? Proč nesesíláš déšť? Země žízní. Ptáci umírají pod tvými nebesy. Jen supi tloustnou. Ty to přece můžeš změnit. Nebo nemůžeš?

Lemon-Doi k sobě volá jednoho masajského chlapce.

Chlapec odběhne, a za okamžik už se vrací se simi.

Lemon-Doi přejede čepel palcem a čeká, až jiný hoch donese misku.

Ňzomo se otočil na patě a utíká k ohni.

Už se tam hřeje i Mvangi.

„Za poslední týdny ztratilí víc než čtyřikrát deset krav. Maso suší nebo udí. Ale všechno zpracovat nestačí. Lesini mi o tom vyprávěl.“

Na pochod se vydali mnohem později, než muži původně zamýšle-

li. Museli porazit ještě další dobytče a rozdělit náklad masa.

Za mlžnými mraky je doprovází sinavé slunce. Stezka, pokrytá temně rudým prachem, se vine vysokou stepní trávou, spálenou sluncem do hněda. Obloha je mrtvě klidná.

Krávy unaveně klopýtají. Pod kůží se jim rýsují kosti. Ňzomo jakživ neviděl zvířata tak vychrtlá.

Na návrší náhle Lemon-Doi průvod zastaví a ukáže dolů, do stepi.

Po stezce stoupá oddíl osmi nebo deseti il-muránů. Kráčejí husím pochodem, v pravici oštěp, vysoký, pomalovaný štít z buvolí kůže zdvižený k levému rameni. Pštrosí péra na jejich čelenkách se pohybují v rytmu pochodu.

Masajští chlapci se shlukli kolem svého náčelníka.

Mvangi se dívá na Lesiniho. I Lesini má v ruce oštěp; pytel s masem zakryl štítem. Něco Mvangimu vysvětluje, a Mvangi předává zprávu ostatním: „Takhle táhnou Masajové do boje.“

Il-muráni rychle pochodují k návrší. Velitel oddílu předstupuje před Lemona-Doie a zdraví ho. Znají se. Pak mu předává zprávu.

Od města Nairobi se blíží veliké safari. Mnoho a mnoho lidí. Prach se za nimi táhne až sem. Askaři a nějaký běloch na koni. Za nimi šestkrát deset mužů. Běžci hlásili, že běloch přichází se svým safari z území Kambů, kde sháněl maso a obilí. V Ukambě je však po strašlivém suchu hlad. Ve vesnicích umírají hladem především starci a děti. Mnoho lidí se uchýlilo do hor nebo do hlubokých lesů a živí se různými bobulemi a lesními plodinami. Askarům se přesto podařilo zbylé krávy vyslídit a odehnat do města Nairobi, kam safari dopravilo také zrní. V Nairobi je totiž ohromný tábor pro ty, kteří mají stavět velkou cestu pro železného hada. Nyní vyrazil běloch na další cestu.

Na odpočinek není čas. Oddíl bojovníků chvátá dál. Musí varovat muže hlídající ostatní stáda.

Vítr přivál vůni ohňů.

Dříví a suché kravince! zavěťří Ňzomo.

Už zdálky je vítá štěkot. Na návrší nad vesnicí se objevila psí smečka, a už se žene z kopce rovnou k nim. Psi skáčou kolem Masajů, vrčí na neznámé chlapce, cení zuby na muže s vráskami. Psy období krutého sucha nezasáhlo. Kde se poráží, tam je mnoho kostí.

Netrvalo to dlouho a přibíhají děti, věší se na paže svých bratrů, a

ještě než se il-muráni dostanou do králu, každý z nich už ví, že muži jsou doposud na lovu, ale vzkázali prý po poslovi, že se večer vrátí domů. S kořistí! Ulovili dva lvy. Jeden z mužů má sice roztržené rameno, ale posel říkal, že to není zranění smrtelné. Také se už vrátil jeden oddíl mladíků i se svým náčelníkem. Na ohrazené pastvině za chýsemi se pase osmkrát deset krav. A ještě něco! Dva muži z nějaké jiné vesnice vyprávěli, že se blíží velké safari s mnoha lidmi a nese zrní, mouku a med. Jeden z těch dvou se to dověděl od nosiče, se kterým hovořil před dvěma dny. V čele safari jede jakýsi Lodžudžu a má s sebou bílý cukr a moc a moc všelijakého jiného zboží. Matky napečou sladké placky.

Děti zvědavě okukují cizince, ukazují napřaženou paží na Jindřicha, ale neodvažují se přiblížit.

Ženy čekají před chýsemi.

To jsou tedy maňaty, o nichž už Ňžomo tolik slyšel. Jsou podlouhlého tvaru s otvorem po straně, kterým se vchází dovnitř.

Lemon-Doi vede vrásčitého starce k jedné z chatrčí. Před vchodem ho očekává štíhlá žena s vyholenou hlavou. V uších jí visí měděné kruhy. Náramky obtácejí i její předloktí. Na Lesiniho se usměje. Před Lemonem-Doiem sklopí oči.

Lemon-Doi jí tiše něco sdělí, a náhle jako by se její oči rozsršely jiskrami. „Kikujové?“ vykřikne. Několika kroky je u chlapců, bere Ňžomovu hlavu do dlaní a chce vědět, jak se jmenují, odkud přicházejí, kolik mají sourozenců, kdo jsou jejich rodiče. Po Jindřichovi jen plaše pokukuje.

Chlapci mají spát v maňatě přichystané pro Ndoroby.

Žena však energicky potřese hlavou. Lemon-Doi jí přece dovolí pohovořit si jazykem, kterým mluvívala v dětství. A pak... Jsou to ještě děti! Jistě mají hlad. Potřebují matku.

Jindřich je zaprášený od hlavy k patě jako ostatní, ale pot vyleptal do jeho kůže bílé stružky. Kdo to je? Dvě ženy se odváží přiblížit, dotýkají se jeho kůže, smějí se a žasnou. V tomto králu se doposud běloch neobjevil.

Že jsou ale ti běloši směšní!

Za chvíli sedí všichni před chatrčí kolem ohně. Všude ženy pečou maso a na plochých kamenech voňavé placky z poslední mouky, z

posledního omastku...

Co na tom? Přejde safari a s ním mouka na nové placky. Obilí je však málo. Budou muset prodat víc kůží a víc dobytka.

Lesiniho malá matka vybírá z misky poslední med. Med je pro děti a dobrý vítr jí dnes zavál do chatrče dětí celou čtveřici.

BÍLÝ LUPIČ

Lemon-Doi nemůže ani posedět u ohně. Radí se se svým otcem a s několika staršiny, kteří se v králu zastavili. Jakmile se rozejdou, volá k sobě chlapce ze svého oddílu. Potřebuje šest poslů, třikrát dva. Nevěří, že safari přichází v míru. Odkdy běloši cestují jako obchodníci?

Dvakrát dva poslové mají vyhledat bojovníky ze sousedního králu. Druzí dva musí nalézt muže, kteří jsou na lovu, a vyřídít jim, aby se okamžitě vrátili. Všech šest běžců ví, že to je namáhavý úkol. Proto si s sebou berou jen malý vak s vodou a nůž.

Na prostranství mezi maňatami se shromáždili chlapci, kteří dovevou zacházet s oštěpem. Mnozí nesou štít svého otce, který stěží uzvednou. Pomalovávají se okrem a vápnem. Někteří odcházejí podle příkazu na ohrazenou pastvinu za chýšemi. Mají vybrat pětkrát pět volů na výměnu.

Lemon-Doi opět musí myslet na dešť. Období dešťů bezmála končí. Podle postavení hvězd potrvá už sotva tři týdny. Lemon-Doi ztratil takřka polovinu svých zvířat. Telat mu zbyla dokonce jen čtvrtina. Proč nelze uchovat ten nadbytek masa, jako se uchová zrní? Maso se začne příliš brzy kazit. Kdo by měl na takové maso chuť?

Enkaji, co s námi zamýšlíš?

Lemon-Doi vykročí vstříc svému otci, který vyšel z maňaty.

Starý muž je vysoký a chodí doposud zpřímá jako mladík. Byl tehdy s Lukutem, nejvyšším masajským náčelníkem, v bělošské pevnosti. Zná bělochy a ví, jak jsou úskoční. Patří k těm, kteří Lukutovi odpřisáhli, že už neustoupí vzrůstajícím požadavkům bělochů.

Starší kluci přišli s luky a šípy. Menší kladou těžké štíty na zem, mnozí si na ně i sedají. Jejich tváře jsou vážné. Musí se chovat jako

muži. Až se otcové a velcí bratři vrátí domů, zeptají se: Jestlipak se ten kluk nebál?

Ňzomo sedí mezi Vaveruem a Jindřichem.

Mvangi vypravuje, jak včera sledovali medozvěstku, jak se úl jen černal včelami, jak se včely vyrojily a jak oni všichni utíkali a poskakovali, a přece se nezachránili.

Masajové i Kikujové se smějí.

Vtom zaslechnou výstřely.

Oddíl nejstarších chlapců běží k trnitému záseku kolem dobytčí ohrady. Zvířata, znepokojena výstřely, se tlačí k sobě. Ovce bečí.

Blíží se safari!

Ženy chystají hovězí kůže na výměnu.

Safari, vítáno zběsilým štěkáním, už stoupá po návrší.

Lemon-Doi přikázal, aby Ňzomo a jeho kamarádi zůstali v maňatě pro hosty. Chlapci proto spatří jezdce na grošovaném koni, askary s puškami a zástup nosičů teprve tehdy, když už safari prochází mezi chýšemi a blíží se k návsí. Táhne se za ním špinavý oblak prachu.

Běloch zadržel koně, smeká velký bílý klobouk, otírá si šátkem čelo, tváře i šíji. Pak si klobouk opět nasadí a velitelským tónem křikne něco na své lidi. Ňzomo sice cizím slovům nerozumí, vidí však, jak se muži okamžitě seskupují a staví pušky mezi nohy.

Lesini zašeptá: „To jsou Svahilové z pobřeží.“

Mvangi stojí sehnutý ve vchodu chatrče, za ním se tlačí Vaveru, Ňzomo a Jindřich. Stále ještě přicházejí noví a noví nosiči. Náhle Mvangi polohlasně vykřikne: „Lidé od nás! Kikujové!“

Nosiči skládají břemena. Někteří nesou na silných tyčích nádoby. Jsou většinou prázdné. Kde je zboží na výměnu? Jiní nosiči nesou na tyčích ukořistěnou divokou zvěř.

Běloch hovoří hlubokým, silným hlasem s nějakým malým, snědolicím mužem.

Malý muž klepne tu a tam konečky prstů na svou červenou čapku, a nakonec se trhavě otočí.

Vypadá to směšně. Vaveru se rozchechtal.

„Co stojíte a koukáte?“ rozkřine se mužíček na Kikuje. „Bvana říká, že nemáte jen tak postávat a očumovat. Maso musíte stáhnout, aby bylo pesi, pesi v nádobách, říká bvana.“

Nosiči se okamžitě pouštějí do práce.

Lemon-Doi a jeho otec jdou jezdcí v ústrety. Asi deset kroků před koněm zůstanou stát.

Běloch si uhlazuje plavé vousy.

Lemon-Doi a jeho otec čekají.

Cizinec však nesekočí ze sedla, jak se při pozdravu sluší. Několikrát si odkašle a řekne: „Mám za sebou dlouhou cestu. A ještě dnes v ní musím pokračovat. Jste-li rozumní, vyřídíme obchodní záležitosti velmi rychle.“

Masajové se ani nepohnou.

Lemon-Doi zvolá: „Nevíme, co říkáš. Nerozumíme tvé řeči.“

Běloch se zasměje a dlouze si pohladí vousy na bradě. Pokyne mužičkovi, který k němu vzhlíží jako pes k pánovi: „Překládej, ale rychle!“

Mužiček mluví i masajsky.

Lemon-Doi odpoví: „Tudy nevede cesta pro karavanu. Vtrhli jste do naší vesnice, a ani jste nepozdravili.“

Když mužiček výtku přetlumočí, muž na koni se opět zasměje, s rozmáchlým gestem smekne klobouk, přitiskne si ho na prsa, skloní hlavu a pohrdavě, výsměšně řekne: „Prosím náčelníka a všechny jeho bojovníky o prominutí.“

Svahil s úšklebkem překládá.

Obličej starého Masaje ztvrdl.

„Řekni jim,“ vyzve Kitisia syna, „že s nimi obchodovat nemíníme a že mají odtáhnout.“

Lemon-Doi poslechne, a spolu s otcem se zpříma, důstojně vrací do králu.

Tentokrát není bělochův smích upřímný. Angličan se rychle domlouvá s tlumočnickem. Vzápětí mužiček odbíhá za Masaji a volá: „Přicházíme v míru. Také bvana přiváží důležité poselství. Ať předstoupí šéf!“

Náves se ztišuje.

Lesini šeptá chlapcům: „Nejspíš vědí, že muži nejsou doma.“

Lemon-Doi a jeho otec se radí. Pak se vracejí. Lemon-Doi říká s nehybnou tváří: „V našem králu žádný šéf není. Důvěřujeme jen radě staršínů, v níž má hlavní slovo její nejdůstojnější člen, Kitisia z rodu

Endigongova.“ Úklonou hlavy naznačí, že je to jeho otec. Otec má členku z pštrosích per, kolem ramen pardálí kožešinu, v levici veliký štít, přes rameno simi a kyj, v pravici oštěp. Tenký žlutý plášť z buvolí kůže je na bocích rozstřížený. „Kitisia znamená v naší řeči Udatný. Jeho otec a otec Lukuta, našeho nejvyššího náčelníka, byli bratři. Jmenuji se Lemon-Doi. Kitisia je můj otec. Já jsem mluvčí.“

Běloch našpulí rty, olízne je, ale úsměšek na nich zůstane. „Jak už jsem říkal, nemám mnoho času. Přicházím v míru. Ale i to jsem už říkal. Dávejte tedy dobrý pozor! Přijel jsem zdaleka. Vyslala mé má mocná královna. I tato země patří této mocné královně.“

Mužiček s čipernýma očima se snaží napodobit bělochovy pohyby. Rozkročí se, zhoupne v kolenou, jako by seděl na koni, a překládá bělochovu řeč.

Masajové se nedají ovlivnit.

Lemon-Doi se ptá: „Královna? Nemáte ve svých králech žádné statečné muže, že si dáváte vládnout ženou? Naše území vám nikdo ne-

dal. Povolili jsme vám pouze průchod pro karavany a stavbu tratí pro železného hada. Tak je to sepsáno na listině, kde je vedle znaku našeho nejvyššího náčelníka Lukuta i znak mého otce.“

Jakmile začne mužiček překládat, sejme běloch klobouk a otírá si čelo bílým šátkem.

Jindřichovi, vyhlížejícímu z vchodu chatrče, se vybaví tvář jeho otce. I otec měl takové vousy. Jindřich ho za ně tahával. Náhle má dokonce pocit, že zaslechl otcův smích. Zaplaví ho neodolatelná a nevysvětlitelná touha. Chtěl by se k cizinci rozběhnout a zeptat se na otce, jako by se byli ti dva museli znát. Zabrání mu v tom jen mužův zlý hlas, praskající jako suchá kůže. A jak šeredně se Lodžudžu směje...! Roztahuje ústa až k uším. Jindřich přikloní hlavu k Lesinimu, který tlumočnickova slova překládá.

„Každý mluví podle svého rozumu. Co vy o nás víte? Co vy víte o britské královně? Naším znakem je lev, můžete ho vidět na britské vlajce před našimi pevnostmi, a my všichni jsme jako lvi, silní a nebojácní.“

Sotva tlumočnick domluví, Angličan už hovoří dál, jako by druhým nechtěl dopřát čas na odpověď.

Snědý mužiček s červenou čapkou se nakrucuje. Každou odmlku využije k tlumočení.

„Chci s vámi obchodovat. Poctivě obchodovat. Máte krávy, ovce a kozy. Všechno ostatní musíte získávat výměnou. Jenže vy měníte hloupě. Ostatní kmeny vás podvádějí. Proto máte hlad. Naše královna rozhodla, že je s tím třeba skončit. Přivážím vám plnou bednu rupií. Za rupie si koupíte jakékoli zboží, zrní i mouku, pombe a pestré látky pro své ženy, lesklé náramky a náhrdelníky. V Nairobi mají Indové ve svých krámech všechno: i nože a tabák, celé balíky tabáku. Já vám dám rupie, které potřebujete, a vy mi dáte dobytek, který potřebuji já.“

Lemon-Doi řekne: „Ty jsi tedy obchodník. Takoví, kteří neobchodovali poctivě, se odvážili k Masajům jen jedinkrát.“

„Co to má znamenat?“ vybuchne Angličan a vytáhne z opasku pistoli. „Chceš mě urážet?“

Mužiček svému pánovi šeptá a ukáže na ozbrojené chlapce.

Běloch potřese hlavou.

„Od tebe si, ty kryso, nedám radit, co mám, nebo nemám udělat.“

Ať ten muž opakuje, co předtím řekl!“

Lemon-Doi odpoví: „Chtěl jsem tě varovat. Máš s sebou muže s puškami. Chceš-li s námi uzavřít obchod, musí askaři vesnici opustit. Nebo s námi obchod uzavřít nechceš?“

Evropan vyštěkne rozkaz.

Askaři berou pušky, srážejí podpatky a prkenně couvají.

Lemon-Doi řekne: „Potřebujeme kukuřici, proso a fazole. Nemáme v chatrčích mouku. Rupie nepotřebujeme.“

Angličan vzteky sotva popadá dech. Jeho obličej pod bílou helmou rudne.

„Má karavana nakupuje maso, rozumíš? A ty mi v tom nezabrániš. Opakuji: nabízím ti za ně rupie, za které si můžeš u Indů nakoupit cokoli.“

„Všecko?“

„Řekl jsem to přece proklatě jasně.“

„Proč tedy nejdeš k Indům a nenakoupíš si maso tam?“

Okamžik Angličan váhá, ale pak se mu tvář zkřiví vztekem.

„Konec palaveru! Opatřím si u tebe maso levněji. Jdi z cesty!“ Otočí se v sedle po svých ozbrojených mužích, postávajících nyní asi dvacet kroků odtud. Zavolí a askaři zvednou pušky na ramena.

„Chce krávy ukrást!“ vybuchne Lesini.

Lemon-Doi a jeho otec poslouchají doposud Svahilovo tlumočení. Vzápětí jim stoupá do tváře hněv.

„Ty nám říkáš z cesty? Ty nám?“

Šedovlasý Kitisia zarazí krátkým, pevným úderem oštěp doprostřed vzdálenosti mezi sebou a mužem na koni. Široký list oštěpu vjede do přeschlé země, až se zvedne prach. Násada se dlouho chvěje.

Bělochův kůň se vzpíná.

Jezdec přitáhne uzdu.

„Také my říkáme – konec!“ zvolá Lemon-Doi. „Chcete-li zabránit neštěstí, táhněte odtud!“

Jezdec zas už koně ovládl. „Ty hrozíš mně? Ty s těmi svými ozbrojenými dětmi?“ Hlasitě se rozesměje. „Víš ty vůbec, co jsou pušky? Stačí, abych řekl jediné slovo, a askaři vypálí.“

Ohlédne se.

Muži, připravení k palbě, zamíří hlavněmi na Masaje.

Běloch však nevidí v očích Masajů strach.

Mužiček, postávající vedle koně, zašilhá po hlavních puškách. Co kdyby některý askar nemířil přesně? Teď je třeba tlumočit s rozumem v hrsti, vynechávat některá hrubá slova, která bvana používá. Masajové by je slyšeli z jeho, mužíčkových úst, a on nemá koně jako bvana, nemůže zmizet, kdyby hrozilo nebezpečí. Místo pána by mohli chytit jeho, tlumočnicka. Najednou už ani neříká bvana, říká Lodžudžu. „Lodžudžu říká, že jsme byli u Kambů. Kambové zahnali dobytek do hor. Ale to jim nepomohlo. Vyslídili jsme ho, říká Lodžudžu. Jejich krávy a ovce byly pak naše, a nestálo nás to ani rupii. Chcete-li zabránit, aby se totéž opakovalo i u vás, musíte nám krávy rychle vydat, říká Lodžudžu. Čtyřikrát deset krav. Ani o oháňku mň, říká Lodžudžu.“

Běloch naslouchá, jako by byl náhle mužíčkově přestal důvěřovat. Pohrává si s pistolí. „Řekni jim, že to myslím vážně, a aby se měli na pozoru!“ Pak začne pomalu, krok za krokem, couvat.

Masajové, i ti, kteří přitáhli s karavanou, se na něho vyjeveně dívají. Nikdo nechápe, co to znamená.

Běloch namíří pistolí na oštěp zaražený do země několik kroků před ním. Stiskne spoušť. Střela zasáhne dlouhou čepel, odrazí se a zasvíští nad maňatou.

Chlapci se polekaně přikrčí.

Druhý výstřel přerazil dřevěnou násadu oštěpu.

Kitisia se na svůj oštěp chvíli užasle dívá, pak skočí a chce ho zvednout, vtom však už třetí náboj roztříštil násadu.

Na to, co se stalo pak, Nžomo nikdy v životě nezapomene.

Kitisia vyrve simi z pochvy, vyrazí kupředu, je však zasažen čtvrtým výstřelem a klesá k zemi.

Vtom se ozve zpěvavý hvizd šípu.

Angličan uskočí, avšak druhému šípu, který Mvangi vystřelil, už neunikne. Vypadne ze sedla. Kůň vyhodí zadkem, vzepne se, pádí pryč a vleče za sebou v oblaku červeného prachu jezdce, kterému jedna noha uvízla ve třmenu.

Askaři se bez jediného výstřelu řítí za ním. Také nosiči prchají, jako by se il-muráni už řítili přes návrší. Brzy je prostranství mezi chýsemi prázdné.

Lemon-Doi se sklání nad otcem.

Kitisia je mrtvý, ale jeho oči, doposud plné života, strnule zírají synovi do tváře.

Ženy se s nářkem rozbíhají k mrtvému.

Lemon-Doi je jediným posunkem zarazí. Svolává chlapce.

„Musíme do hor. Připravte se! Budou nás honit.“

IV.

DRÁHA V UGANDĚ

ROK 1898

LVI PŘICHÁZEJÍ

Trnitý buš se zdá nekonečný. Holé větve trčí k bezmračné obloze. Období sucha trvá už tak dlouho, že sluneční paprsky mění zemi v prach.

Teprve potřetí vidí Mugo nad trnitým bušem měsíc v úplňku, ale jako by byl mezitím uplynul nejméně rok. Když leží na rohoži, zírá do plátěné stěny nad svou hlavou a úzkostně naslouchá do noci, ptává se: Jak to skončí?

Cožpak ví on, nebo kdokoli z lidí v tomto táboře, jak dlouho ještě bude dýchat? Třeba se už nedočká tohoto rána.

Jak často pomýšlel na útěk...

Ale má strach z nocí uprostřed buše.

Co zmůže nůž proti nepřátelům, jež Indové nazývají d'ábly, které nezastřelí puška, neprobodne oštěp, kterým se smrt vyhýbá?

Je to lež? Je to pověra?

Mugo neví. Ví jen, že už po nich bílí inženýři střídali snad stokrát ze svých smrtonosných zbraní, a vždy marně.

Jak to skončí?

Když se Mugo tenkrát před odjezdem do stanového tábora na trati loučil s Mr Kingem a Mr Williamsem, neměl o tom všem ani tušení. Neměl je ani příští dny.

Každé ráno před nástupem do práce Angličané dělníky spočítali. Jestliže chyběli dva nebo tři... Komu by hned napadlo něco tak strašlivého? Důvodů k tajnému útěku bylo dost a dost. I v období svého dlouhého otroctví pracoval Mugo jen zřídka tak těžce, v takovém vedru, v prachu a trní, s tak vyprahlým hrdlem. A kolik tu jen řádí nemocí... Ach, takový pramen čiré, chladné, tekoucí vody... Proč Angličané nečerpají vodu z řeky? Proč ji nechávají odtékat bez užitku do buše? Proč se člověk nemůže dosyta napít, aby aspoň na chvíli zapomněl, co je žízeň? Dělníci mají hrdla věčně vyschlá, už ani nemluví.

Kolejnice jsou těžké, s ostrými hranami. Tu a tam je někdo dost pevně nedrží, nebo druhý klopýtne a ostatní strhne s sebou. Taková

železná kolejnice roztříští kost napadrt'. Lidé s těžšími zraněními jsou jednou za týden odváženi železnicí na východ. Některým však už není pomoci.

Celý tábor je plný špíny a nemocí. Dělníků je příliš mnoho, nemohou udržovat pořádek jako doma, nemohou si odpočinout ve stínu chýše. Kde člověk najde stín tady? V chladném, trnitém buši? Pod řídkými akáciemi? Ve stanu? Ve dne je tam takové vedro, že stačí plachtu poodhrnout, a jako bys stál před ohnivou jámou.

A pak ti komáři!

Kdyby byl Mugo tušil, co ho v táboře čeká, nikdy by nebyl Mr Kingovi slíbil, že tu zůstane celé tři měsíce.

Je mnoho a mnoho důvodů, proč lidi v noci napadne tajně vstát a uprchnout.

Když Mugo spal v táboře u trati druhý den, zmizel jeden Ind. Nikoho to příliš nevzrušilo, dokud nebyly nedaleko nalezeny jeho sandály. Jak je možné, že někdo odhodí sandály v krajině, kde roste trní jako jinde tráva? Ind neřekl nikomu ani slovo. V tichosti zmizel. Ale kam?

Ještě týž týden chyběl při ranním sčítání další muž, a několik kroků od stanu našli kamarádi jeho turban. Zešlel snad, že si ho sundal? Měl úžeh? Ale proč strhal i šatstvo? Válelo se po zemi rozervané na hadry. A ty hadry byly potřísněné krví!

Pak si kdosi všiml stopy, která vypadala jako ruka s roztaženými prsty.

Lev!

Zpráva obletěla celý tábor a každý odhodil náradí.

Všichni se vyrojili do buše. Sekali trnité keře a až do večera je stahovali do tábora. Postavili kolem širokého prostranství se stany a chatrčemi ohradu ve výšce muže a zapálili šest ohňů. U jednoho stromu hlídkoval s puškou v ruce Mr King, u dalšího druhý inženýr. Nikdo však doopravdy nevěřil, že by se lvi vrátili tak brzy.

Výkřik prořal noc jako blesk. Chýlilo se k ránu a spánek už konečně všecy přemohl, všecy kromě těch, kteří drželi stráž u ohňů. To oni zburcovali tábor. Ale jeden z nich už nevykřikl a nevykřikne nikdy. Lev ho popadl a přeskočil s ním vysokou ohradu.

To byl začátek.

Postavili trnitou hradbu vyšší, zdvojnásobili, později ztrojnásobili počet ohňů, zavěsili do stromových korun prázdné plechovky, do nichž strážci tábora při obchůzce tloukli, takže po celou noc nebylo ani chvíli ticho. Kuliové se převraceli z boku na bok, zpotení, neschopní usnout.

Lvi také nespali. Odesli si oběť z jiného tábora.

Zakročít proti nim mohli jedině Angličané. Všichni měli pušky a ve dne často odcházeli do buše střílet zvěř. Mugo je dvakrát doprovázel, a když se Mr Kinga zeptal, co budou se zabitými zvířaty dělat, odpověděl Mr King s odmítavým posunkem: „To je jen takový sport.“

Mugo to slovo nezná.

A nezná je ani Ďuma.

BALÍČEK TABÁKU

Ano, v táboře je i Ďuma a s ním chlapec Sadani. Ďuma se dostal do sporu s Mr Western, který posílá karavany pro maso, zrní a ovoce; řekl mu totiž: „Lidé umírají na vesnicích hladu. Co by si počali s vašimi rupiemi? Nemohou vám dát své poslední zrní.“

„A proč tak asi posílám s karavanou i askary? A jak by to tak asi dopadlo, kdybych nemohl nakrmit den co den celý tábor? Co myslíš? Já ti to řeknu. Vypukla by vzpoura. Yes. Vzpoura!“

Vesničanům nepomohlo, že Ďuma odepřel poslušnost. Nahradili ho jiní, takoví, kteří o právu a bezpráví příliš neuvažují, kteří se po návratu ještě vychloubají, jak ty prokleté Kafry zahnali do buše. Svahilští askaři často užívají anglická slova a také rádi střílejí. Proč raději nebojují proti lvům, kteří jsou noc co noc útočnější?

Práce na trati pokračuje pomaleji a pomaleji. Ani ve dne lidé nepřestávají myslit na další noc. Množí se úrazy a hádky.

Mugo se nehádá, třebaže jako Šenzi má mnohem nižší mzdu než Indové. Ti dostávají mzdu pětinasobnou, Svahilové trojnásobnou. Mugo nechce rupie. Zůstal tu, protože to Mr Kingovi slíbil.

Děmadaři, dozorcí, křičí i tady jako všude jinde, mají dokonce i kiboko, bič z hroší kůže. Ale Mugovi už žádný děmadar poroučet nemůže, protože Mugo je teď sluha Mr Kinga.

Když Mr King poprvé zavedl úkolovou mzdu, vznikl v táboře nebezpečný nepokoj. Kuliové měli pracovní smlouvu, v níž byla jejich denní mzda předem stanovena. Pro rupie zapomněli dokonce po několik hodin i na lvy.

Angličané svolali kulie na prostranství před baráky. Hovořil s nimi sám hlavní inženýr Mr Morton. Vedle Mr Mortona stál z jedné strany Mr West a z druhé strany Mr King, byl tu i Mr Williams, který bydlil v hlavním táboře, a proto ho Mugo neviděl už kolik týdnů. Když rozmluva skončila, celý tábor se dověděl, že od dnešního dne bude mzda vyplácena podle kroků, kterými bude změřena hotová část trati.

Dvě hodiny před setměním šel Mr King krok za krokem podél úseku, který dělníci za směnu přistavěli, udělal špičkou boty čáru a řekl: „To není moc. Copak mám na trati jenom lenochy?“ Pak zmizel, ale

každý věděl, že zítra se na konci směny objeví znovu a začne měřit od čáry, kterou včera narýsoval. Tak nutil lidi k vyšším výkonům.

Jednou tu čáru někdo setřel a posunul o dvacet kroků dozadu.

Mr King dělníky pochválil a druhý den se ani neukázal. Třetí den se však nevzdálil ani na okamžik, žádnou čáru nenarýsoval, dokud směna neskončila, a prohlásil, že jsou všichni podvodníci. Každý pochopil, že někdo zradil.

„Nebyl jsi to snad ty?“

Možná že Muga podezírali, protože k němu jedinému se Mr King choval přátelsky. Každý den se zastavil alespoň na chvíličku a ptal se, jak se mu daří, zda ho rána ještě bolí, a jednou mu dokonce přinesl trochu tabáku. Mugo ten tabák vykouřil večer před chatrčí, z dýmky, kterou mu daroval Mr Williams.

Mr King rozhodl, že jim za dny, kdy ho podváděli, nevyplatí žádnou mzdu. A kdyby to snad znovu zkusili, dopadnou stejně.

Kulie to nevyvedlo z míry. O něčem se však mezi sebou domlouvali. Mugo, který už znal několik jejich slov, slyšel večer ze sousedního stanu, jak jeden Svahil prohlašuje, že zítra Mr Kinga zabijí.

Mugo se rozběhl do hlavního stanu. Byla už tma a on měl strach ze lvů. Ale to, co kuliové zamýšleli, byla přece vražda...

Když ho Mr King vyslechl, řekl jen: „No počkejte!“ Daroval Mugovi balíček tabáku a usmál se. „Od zítřka jsi mým sluhou. Znáš lidi, víš, o čem tak hovoří. Můžeš za nimi zajít, kdy chceš. Potřebujeme vědět, co zamýšlejí. Kdo je poštvál, kdo?“

Mugo znal pár kuliů, kteří podněcovali druhé ke vzpouře, řekl však: „To já nevím. Vyslechl jsem ten rozhovor náhodou.“ Nevyslovil ani jméno Svahilovo.

„Víš někdo, žes to slyšel?“

„Ne.“

„To je dobře. Dávej pozor, aby nic nezpozorovali.“

Mugovi připadalo potom zatěžko ulehnout vedle Ďumy, jako by se nic nestalo. Ale Ďuma by byl jistě udělal totéž co on. Vražda přece nic nevyřeší. Chtěl si s ním o tom promluvit, ale mlčel a Ďuma také mlčel, a když se Mugo ráno probudil na své rohoži, Ďuma už vedle něho nebyl. Ptal se po něm Taitů i Mahoga. Taitové se odvrátili. Mahogo odsekl: „Sežeň si ho sám!“

Od toho dne se Mugo stal sluhou, boyem. Spal v malém stanu v hlavním táboře společně s kuchařem Mpišim.

Mr King se ho tu a tam na jeho přátele vyptával.

Ale Mugo se s nimi už nevídal.

„Musíš za nimi někdy zajít. Jinak by si třeba mysleli... A to jistě nechceš.“ Muga však události v táboře už nezajímaly. Postrádal jenom Ďumu a chlapce.

Mr King teď už nechodil na trať sám, někdy ho doprovázeli i askaři.

Jednou ráno odvedli askaři do vězeňského baráku tři kulie, které Mugo znal.

V poledne mu Mr King řekl: „Nebýt tebe, určitě bych je nevypátral. Umíš být vděčný. To je vzácné.“

Mugo by se byl nejraději propadl. Po jeho varování nasadil Mr King na stopu dva děmadary a slíbil tomu, kdo mu první oznámí jména spiklenců, deset rupií. Zajatce pak odvezli prvním vlakem na

pobřeží. Měli na krku železné kruhy a byli k sobě přikováni řetězy. Mugo je znal všechny tři. Nejstarší se jmenoval Ramzan, jeho bratr Bhafer a třetí byl Karím.

Kdyby jen Mugo věděl, co si ostatní myslí a o čem hovoří... Na mzdu za yard si patrně už zvykli. Myslí teď asi hlavně na jedno: Lvi přicházejí!

Až dosud vždy lev přeskočil ohradu, zatímco druhý hlídal na vnější straně. Teď už lvi loví ve dvou a odnesou vždy dvě oběti.

Jakmile se ozve poplašný křik, vyrazí muži ze stanů a zachraňují se na stromech. Mnoho dělníků přespává i nahoře na vodní nádrži. Jeden se odtud zřítíl a zabil se. Předevčírem se ozvali i děmadaři. Poprvé byli zajedno s kulií. „Máme smlouvu,“ řekli Mr Mortonovi. „Zavázali jsme se pracovat, ale ne dát se sežrat lvy.“ Žádali, aby je Angličané ubytovali bezpečněji, v jiných barácích. Neudělají-li to, odmítají děmadaři pracovat.

Hlavní inženýr slíbil pomoc.

„Mám už určitý nápad...“

PÁN A PES

Hlavní inženýr Morton má nápadů mnoho. Jednou odjel z tábora na dva týdny. Jakmile se vrátil, zašel k Mr Kingovi a vypravoval: „Ani ve snu si nedovedeš představit něco krásnějšího, než je kikujská vysočina. Prostě úplně zapomeneš na celou Afriku, i na ty příšerné moskyty. Podnebí jako v Evropě! Cedrové lesy! Hory se skotskou mlhou! Nádherné! V údolích rostou banány a pomeranče a ananasy, ale náhorní planina je stejně úrodná. Můžeš tam pěstovat pšenici, oves, co tě napadne. Tam poroste, říkám ti, cokoli! Je to prostě jedinečná země!“

Inženýr Morton, malý tmavovlasý muž s licousy a silnými brýlemi, plane nadšením.

„A víš, jaký mám nápad? Až dokončím tuhle železniční trať a neoddělá-li mě dřív horečka nebo nějaký lev, já si kus té pahorkatiny koupím! Lepší území osídlit nemůžeme. Už vidím na horských sva-

zích farmy, na pastvinách stáda krav, na polích stovky černochů. Většina tamních lidí doposud ani neví, že existuje něco jako mzda, natož nějaké dělnické spolky. Představ si, Kingu! Krásná bělošská země v černé Africe!“

Ledačemu z Mortonovy řeči Mugo sice neporozuměl, ale něco pochopil přece. Jde o jeho domov, o jejich zelenou vysočinu. Kdyby si tak o tom mohl pohovořit s Ďumou...!

Teď má Mr Morton zase nápad. Ve všech stanech se o ničem jiném nemluví. Mr Morton chce ulovit lvy živé! Najednou všichni vyslovují jeho jméno jako jméno nějakého hrdiny. Mr Morton dává stavět past z pražců a železničních kolejnic, dlouhou čtyřikrát šest kroků. Tři kroky od zadní stěny jsou umístěny druhé železné padací dveře. V malém zadním prostoru bude návnada. Jakmile lev do pasti vleze, oboje padací dveře zapadnou. To je dobře vymyšleno! Mr Morton je lišák! Přelstí i vychytralé lvy a osvobodí celý tábor od těch hrozných lidožroutů. Kuliové už zpívají písně o velkém Zabíječi lvů. Nevědí, že Morton použije jako návnadu kulie, protože lvi jsou přece zvyklí na lidské maso; ale Mugo, s nímž si Mr King dává tolik práce, už angličtině natolik rozumí, že pochopil i tuhle neuvěřitelnou hrůzu.

Také Mr Williams se polekal.

„Jestli Morton tohle opravdu udělá, nezůstanu tu ani vteřinu. S tím ať proklatě počítá!“

Dnes není pracovní den. Kuliové mají nějaký svátek. Mugo musí vyhledat Ďumu a promluvit s ním. Stejně dobře by někoho jiného mohlo napadnout, že strčí do pasti jako návnadu třeba právě jeho, Muga. Nemá ani pracovní smlouvu, tak jako ji nemají oba Taitové a Mahogo. Musí se vypravit za svými kamarády. Lidé přece nejsou pouhý kus masa!

Mr King pozval na dnešní oběd Mr Westa, Mr Mortona, doktora a Mr Williamse.

Kuchař Mpiši hučí. Mugoova obsluha se mu nezdá dost hbitá. Ale vždyť Mugo je na všecko sám! Nepřetržitě pobíhá mezi kuchyňským stanem a obytným stanem Mr Kinga. Teď tam právě nese podnos s vonícím antilopím masem. Zbytků bude dost a dost. Angličané jedí málo, rádi se však dívají do plné mísy. Zbylé maso odnese Mugo Ďumovi, Sadanimu a ostatním.

Mpiši mu šeptá: „Vybrali ty tři z vězeňského baráku.“ Jak je to možné, že by tu Ramzan, Bhafer a Karím doposud byli?

Ale něčeho takového se přece nesmí dopustit nikdo. Ani běloši ne!

„Měli jste je vidět, když se to dověděli,“ vypravuje právě Mr West. „Naráz zešedivěli, úplně zešedivěli! Ne, sáhibe, ne! Ke lvům ne! Jeden se dokonce vrhl na kolena a bil hlavou o zem.“

Mr King se ptá: „Je ten mechanismus spolehlivý?“

„Absolutně,“ odpoví Mr West. „Dokonale! Jakmile lev vlezle dovnitř, sám uvede mechanismus do chodu. Indové se samozřejmě trochu zapotí, až tam poleze.“

Mugo neobratně staví podnos na stůl. Má pocit, že jizva na jeho čele jen hoří. Přitom by se měl soustředit a dávat dobrý pozor, kdo co říká. Ale myšlenky se rozbíhají. Myšlenky nelze spoutat ani uvěznit. Stačí vteřina, a jsou tytam.

Museli by jít všichni... Všichni společně by museli náraz vyrazit ze stanů a ze všech stran obklíčit baráky, ve kterých bydlí Mr Morton a Mr West...

„Dávej přece pozor, ty opičáku!“ Mr West uhýbá. Mugo mu postříkal omáčkou kalhoty.

„Dělá to teprve krátce,“ řekne Mr King a upozorní Muga: „Musíš se bvanovi omluvit!“

„Ach to ne! Co chcete z něčeho takového vycepovat, prosím vás? Mimochodem: není to ten chlap, kterého jste považoval za prase bradavičnaté?“ rozřehtá se Mr West.

Mr King mu odpoví: „Víte dobře, že v tom se naše názory liší. Já osobně pevně věřím, že i z černochů lze vychovat užitečné lidi. Mugo je například velice chápavý a má nadání k řečem, to mi věřte. Kromě toho je vděčný.“

„Nepovídejte! A za co? Že jste se tenkrát netrefil, co? Co jste tenkrát měl vůbec nabito? Kulku, nebo broky?“

Mr Williams, který sedí vedle doktora, se hlasitě vysmrká do křiklavě červeného kapesníku, pak zhluboka nabere dech a řekne: „Tak teď už ale dost! Nemám pravdu, doktore?“

„Ale no tak, no tak...“ ulévá oheň Mr Morton. „Přece se nebudete hádat kvůli hloupostem. Rád bych vám teď podrobně popsal ten sklápěcí mechanismus.“

Mugo odnáší nádobí do kuchyně.

„Rozumíš, o čem mluvíš?“ ptá se Mpiši, dýchavičný Svahil s malinkýma prasečíma očkama.

„Asi zpolovic,“ odpoví Mugo. „Ale mluvit mi pořád ještě nejde.“

Mr King s ním už přesto hovoří jen a jen anglicky. „Ty se snadno učíš. Potřebuješ znát nějakou pořádnou řeč, nejen tu svou hatmatilku a svahilštinu. Máme zájem o lidi, kteří rozumějí naší řeči.“ Pečuje o Muga jako učitel, předříkává mu slova i celé věty a nutí ho, aby je po něm opakoval. Začal s výukou, už když Mugo ležel v nemocničním stanu. Mugo se učí rád. Každé slovo je pro něho takřka objev.

„Myslím si leckdy všelicos,“ řekne Mugo Mpišimu. „Ale je to těžké... Oni jsou úplně jiní... Málo se smějí, a když už se přece zasmějí, ty zas nepochopíš, že se může někdo něčemu takovému smát. Oni jsou prostě jiní. Můj pán ze Zanzibaru znal jednoho Němce. Ten Němec byl bohatý, bohatší než leckterý indický obchodník. Patřily mu veliké lodě i zboží, které na nich bylo naloženo. A měl psa, kterému dával šít obleky u svého vlastního krejčího. Pes dokonce sedával u stolu a žral z talíře. Spal pod pánovou postelí a pán s ním hovořil úplně jako s člověkem. Pes na něho skákal. Když už toho měl Němec dost, křikl: ‚Lehni! Jinak bych ti musel napráskat!‘ a smál se.“

Kuchař něco míchá v hrnci.

„No a...?“

„To je všecko. On se taky tak smál, přesně tak, jako se člověk směje psovi.“

„Jaký on? Koho myslíš?“

Mr King už na Muga volá.

„Co ti kuchař chtěl? Viděl jsem, že jste spolu právě mluvili.“

Mr Morton si zhluboka povzdechne a zavrtí hlavou: „Takhle to přece nejde, Kingu!“

„Já vím dobře, jak mám se svým sluhou zacházet, sire,“ odpoví Mr King. „Nebo snad ne?“ řekne a tázavě se zadívá na Mr Williamse.

„Chápejte! Pracoval s ostatními na trati!“

„Ale jinak má s nimi pramálo společného,“ řekne King. „Pozorují na něm, jak rád by se s námi szil. Jsem přesvědčen, že černoši jsou vůbec velmi přizpůsobiví. Proč bych to nevyužil? Poslyš, Mugo!“

„Ano, bvano.“

„Vydrezírovaný, báječně vydrezírovaný!“ vykřikne West a obrací se, dosud celý rozesmátý, ke Kingovi. „To se vám povedlo! Možná že se z nich dá opravdu něco udělat.“

„Brzy odejdeš do své vesnice, Mugo.“

„Ano, bvano.“ Mugoovi stoupá krev do tváře.

„Ale proč jsi tady vlastně zůstával? Teď už jsi přece mohl být dávno doma.“

„Vy to víte... Říkal jste, že potřebujete lidi... Jestli chci, jste říkal... Říkal jsem si, když chcete vy... Obstaral jste mi doktora a...“

„Co jsem říkal?“ Kingovy oči se snivě zaleskly. „V černoších je tolik opravdové lidskosti, že objevovat ji a studovat stojí za trochu námahy. Nemyslíte?“

Nikdo své mínění nevysloví.

Mr Morton a Mr West se nepatrně usmívají.

„Teď dávej pozor, Mugo! Tenkrát jsi mě varoval. Patrně jsi mi tím zachránil život. Udělal bys to znovu?“

„Ano, bvano.“

„Ale co kdyby to bylo jinak. Kdyby někdo nechtěl ublížit právě mně, ale třeba panu Mortonovi nebo panu Westovi nebo nám všem, jak tu jsme?“

Vtom se Mr Morton zeptá: „Neznáš například nějakého muže s jizvou na čele? Bud' utrpěl sečnou ránu, nebo... Dobře to nevím.“

Co po Ďumovi chtějí?

„S jizvou?“

„Má u sebe chlapce.“

„Je to nějaký Ind?“

Čeho se Ďuma dopustil? Nevzal by přece nikdy sochor a...

„Je to černocho jako ty. Myslím, že z pobřeží.“

Jen kdyby už Mugo mohl uniknout z té palby otázek... Jsou jako trnité větve. I kdyby byl člověk sebeopatrnější, o jednu se zachytí, ani neví jak.

„Nemohu znát všechny zdejší Afričany. Je jich tady příliš mnoho. Bydlil jsem s dvěma Taity a jedním Kambou.“

„Myslíte toho průvodce karavan, sire?“ ptá se Mr King.

„Ano. Doporučili nám ho, protože zná celé zdejší území. Jenže se zdá, že bouří lidi. Měli bychom ho izolovat. Třeba bychom ho dostali, kdyby váš sluha pomohl.“

Mr King uchopí Muga za paži. „Pěkně v klidu o tom přemýšlej! Znáš přece spoustu zdejších lidí.“

Mugo sraší čelo.

Mr West se znovu rozesměje.

„Proč ho tak mučíte? Copak nevidíte, jak ten svůj mozeček marně trýzní? Toho černocho s tak nápadným znamením najdeme přece docela lehce i jinak.“

„Odmítl vést zásobovací karavanu,“ vzpomene si Morton. Zavolá k sobě Muga, vytáhne z peněženky tři rupie, vysází je vedle sebe na stůl a řekne: „Jsou tvé, když nám o něm poviš...“

Mugovi se stáhne hrdlo. Tři rupie za dopadení Ďumy? Jako by ho posílali do Indova krámu koupit kalhoty nebo košili. Považují snad Zungové udavačství za práci?

„Ano,“ připustí, „vídával jsem toho muže. I s chlapcem. Ale už jsem v táboře dlouho nebyl.“

„Tak tam zas zajdi, Mugo. Říkal jsem ti, že tam musíš tu a tam zajít.“

„Ano, bvano.“

Morton k sobě Muga zavolá. „Odnes můj talíř!“ Utírá si ubrouskem prsty. Držel v nich kus kýty, ale okousal ji jen zpolovic. „To je pro tebe.“ A přívětivě se na Muga usměje.

„Ano, bvano.“

Mugo odnáší talíř. Před kuchyňským stanem vyklopí maso na zem.

„Copak jsi blázen?“ soptí Mpiši a s hekáním se shýbá.

„Nesahej na to!“

Mugo maso zašlápne sandálem do prachu.

Kuchař se zas s hekáním vzpřímí, otre si předloktím zpocený obličej, potřese udiveně hlavou, ale neřekne nic.

NÁHODA

Po obědě jdou Angličané na lov. Berou si proto jen lehké pušky. Mugo je rád, že je nemusí doprovázet. Chce jít do tábora. Rád by přátelům přinesl něco k jídlu. Ale kuchař s ním nechce ani mluvit.

„Podívejme se! Teď ti je Mpiši dobrý! Teď od něho maso chceš, a prve jsi je zašlapal do prachu.“

„Byla to kost. Jsem snad pes, aby mi házeli kosti?“

Nakonec Mpiši maso dal. Dal je pokaždé.

Mugo jde po kolejích směrem k táboru. Pytel je těžký, protože v něm nese i láhev s kořalkou čirou jako voda. Láhev stála v rohu knihovny, a najednou zmizela. Za půl hodiny už ji však Mugo zase viděl: v kuchyni, u kuchaře. Mpišimu to vytmavil, a poděšený kuchař se v první chvíli nezmohl na jediné slovo. Ta polovina láhve by mu mohla přijít draho! Mohla by mu vynést dvacet ran. Dvacet ran kibokem!

„Odnesu tu láhev na trať,“ rozhodl Mugo.

Kuchař reptal. Žebronil alespoň o poslední hlt.

Mugo jde. Už z dálky vidí tábor se stany přilepenými k svahům, jeden vedle druhého jako včelí plástve. Odtud, shora, ze železniční

tratě, vidí i do nesčíslných dvorečků, kde se hemží mezi světlými skvrnami stanů bílé turbany a bílé zástěrky kuliů.

Na kraji tábora, pod akáciemi s dlouhými větvemi, vyrostly hned za první ohradou tři dlouhé chýše z trávy, nový tábor pro Afričany. Před ohradou, pod jednou akácií, stojí Sadani a vyřezává si hůl. Mugo jen stěží potlačí radostný výkřik. První sousto musí dostat chlapec! Ještě v chůzi snímá pytel z ramene. Když se však znovu podívá ke stromu, zahlédne jen ruku objímající kmen. Proč se Sadani schovává?

Sadani neutíká. Dívá se k zemi.

„Rád bych vás navštívil, Sadani. Něco jsem i přinesl.“

Mugo rozbalí šátek.

Maso zavoní.

Chlapec polkne sliny, ale hned odvrátí hlavu.

Tak takové to tedy je! Sadani nechce ani nic přijmout! Sadani, který je stejně starý jako Nžomo...

„Maso je dobré a čerstvé a brzy vám zas něco přinesu!“ Mugo strčí do hochovy zaťaté ruky největší kus masa. „Mám pro Ďumu důležitou zprávu.“

Teď se na něj konečně Sadani podívá. Tázavě. Pochybovačně.

Ale když se Mugo po Ďumovi zeptá, přece jen ukáže na nejbližší chýši z trávy, odkud se ozývají hlasy.

Mugo tam rychle zamíří. Jakmile se zastaví před úzkým vchodem, hlasy uvnitř zmlknou a muž, který sedí hned u dveří, vykloní hlavu. Je to Ďuma. Pootevře ústa, jako by se už chystal říci: Konečně jsi tady! Ale vzápětí mu tvář podivně ztuhne.

„Musím s tebou mluvit, bratře,“ řekne Mugo chvatně. „S vámi všemi.“

V chatrči je tma.

Mugo poznává jen ty, kteří sedí nejbliž, Mahoga a vousatého Taitu. Sedne si na paty, položí tašku mezi nohy, vytáhne láhev a postaví ji na zem.

„Tak co chce vědět tvůj bvana?“ zeptá se Ďuma.

„Musím mluvit tiše, Ďumo.“

Jsou nedůvěřiví. Dlouho se nikdo ani nedotkne láhve, kterou Mugo přinesl. Leckterý muž po ní sice zašilhá, ale rychle odvrátí oči.

Mugo vypravuje, co vyrozuměl z rozhovoru čtyř Angličanů. Neu-

stále opakuje, že Ďuma musí zmizet, nepřizná jen, že Mr King z něho chtěl udělat udavače. Stydí se za Angličana, kterého si jinak váží.

Ďuma si nacrává dýmku tabákem.

Mugo si uvědomí, že má v tašce i krabičku sirek. Hodí ji Ďumovi a sám také vytáhne z pytle dýmku a tabák. Sedět takhle v houfu a pokuřovat je krásné...

Ďuma hluboce vdechuje tabákový dým. Oheň mu ozařuje obličej. Konečně řekne: „Stal ses bvanovým sluhou. Co by bvana řekl, kdyby se dověděl, že jsi tu byl?“

Mugo už má na jazyku: Nic. On mě vlastně poslal. Ale rychle ta slova spolkne. Nepřišel přece za Ďumou jen proto, že si to Angličan přál.

„Chci odtud, Ďumo. Pracovní smlouvu nemáme, nikdo nás nemůže držet. Přijdeme jen o rupie. Pojď se mnou! Na tom, co jsem ti říkával, se nic nezměnilo. Můžeš žít u nás. Sadani a můj syn se spřátelí.“ Chce ještě dodat: Jako my dva. Ale zmlkne a teprve po chvílce dodá: „Je to krásný kout země. Šamba se táhne až k řece.“

Mugo se pamatuje, jak nadšeně mluvil Mr Morton po návratu ze země Kikujů. Mr King a Mr Williams se potom vyptávali, zda je kikujská vysočina skutečně tak nádherná. Mugo jim potvrdil, že taková je, že půda je úrodná a některé plodiny tu rostou po celý rok. V horách že slunce nepálí, noci jsou chladné. Mr Williams a Mr King ještě dlouho hovořili o farmě na horském úbočí. Mr Williams usoudil: „Ten Mortonův nápad není zrovna špatný. Můj dědeček byl koneckonců taky farmář. Asi se k vám, Mugo, vypravíme.“ Běloši toho namluví mnoho. Ďuma naopak málo. Ďuma je bratr. Mugo potřebuje kolem sebe takové lidi jako Ďuma nebo Jusůf.

„Tvoji příbuzní se rozprchnou, až mě uvidí.“ Po Ďumových rtech sklouzne úsměv, prchavý jak záblesk světla. Pak už Ďuma jen mlčky sedí a pokuřuje. Také Mugo kouří, než podá dýmku Mahogovi. Mahogo se zarazí, tázavě vzhledne k Ďumovi. Ďumova tvář se nepohnula, ale Mahogo už sahá po dýmce, několikrát zatáhne, rozkašle se a předá dýmku sousedovi. Mugovi spadl kámen ze srdce.

Pak putuje od úst k ústům i láhev.

Ďuma řekne: „Věřím tomu, cos mi řekl. Ale jak bych mohl utéct právě teď? Dnes v noci zavřou tři lidi do lví pasti! Chceš tomu nečin-

ně přihlížet? To, co víš ty, se musí dovědět všichni. Celé tři tisíce kuliů! Jen kdyby konečně něco udělali... Promluvím s nimi. Nás Afričanů tu není mnoho a většina Indů se nám vyhýbá. Teď to už nebudou dělat.“

Ďuma vstane a vyjde z chatrče.

Sadani sedí dosud pod stromem.

Ďuma ho k sobě zavolá a něco mu důrazně přikazuje.

Chlapec utíká do tábora.

I ostatní muži vyšli z chýše.

Slunce už klesá.

Mahogo řekne: „Nikdo by neměl nastoupit do práce.“

„Ať si svou železnici postaví sami!“ vykřikne Kamba Ngari, a mrští prázdnou lahví zpátky do chýše. Doušek kořalky mu dodal odvahy.

Mahogo ještě ohlodává okousané kosti. „Jen týden by měli dostávat jíst to, co my.“

„To víš... Maso mají jen pro sebe.“

Hlasitý rozhovor přilákal muže z ostatních chatrčí. Brzy jich stojí kolem zástup. Vtom Ďuma pozvedne ruku, a naráz je ticho, ticho až hrozivé. Ďuma vyskočí na hromadu prken. „Tak co? Jestlipak jste už tak pilní, jak by si bvanové přáli?“ Muži se hlasitě rozesmějí. „Jestlipak uděláte všechno, co bvanové přikážou? Poběžíte dost rychle, jakmile vás zavolají? Mají pro vás totiž novou práci, zvláště dobrou. Můžete při ní dokonce spát. Jenom se musíte dát na chvíli zavřít do klece. Že nechcete? Vy nechcete bvanům pomáhat v honbě za lvy? Vy nechcete být kus masa, do kterého se zahryznou lví zuby?“

Dav mužů, který stojí kolem hromady dřeva a nespouští z Ďumy oči, se rozvlní. Pak zmlkne i tiché mumlání a ve všech tvářích se zračí úlek. Muži odmítavě vrtí hlavami.

Ďuma zvolá: „Jen jim to vykřičte do těch červených uší! Že nejste žádná návnada pro hladové lvy! Ať si sami vlezou do pasti, a pak uvidí!“

Odpovídá mu jen tísnivé ticho.

U ohrady stojí tři Angličané, West, Morton a King. Dávají právě znamení třem askarům, které přivedli s sebou. Askaři Ďumu strhnou dolů, ale on se nebrání, ani když mu navlékají pouta.

Mugo stojí pár kroků odtud a nepřítomně se na něj dívá.

Ďuma si tím směrem odplivne.

To už ho odvádějí.

Ďuma se ještě jednou otočí a volá Sadaniho, chlapec se však dosud nevrátil z tábora.

Muži se rozestoupili.

Mugo stojí stranou a úplně sám. „Já ne, já jsem přece...“ koktá, ale cítí, že mu nikdo z mužů nevěří. Slyší, jak Mr King říká Westovi a Mortonovi: „To je ale náhoda! Nebo že by se ti dva přece jen znali?“ Pak Muga zavolá k sobě. „Jsou tu tři muži. Jeden z nich říká, že je tvůj bratr.“

Mugo všechno slyší jakoby hustou, přehustou clonou. Těžce se vleče za Angličany. Ještě jednou se otočí, Sadaniho však nezahlédne. V srdci cítí bodavou bolest. Ďuma... Co se s Ďumou stane? Znovu slyší inženýrův hlas: „Jeden z nich tvrdí, že je tvůj bratr.“

Můj bratr?

A pak stojí před třemi muži. Nehybně. Všecko se mu před očima rozplývá.

ÚTĚK

Může dnes někdo usnout? Den byl rušný a po rušném dni přichází noc dusná jako před bouřkou.

Mugo, usazený na stromě, vidí pod sebou celý rozlehlý tábor. Morton, King a West číhají na vysoké vodní nádrži na opačné straně akáciového lesíka, kde je nastražena past. Za ohradou, tak jako každou noc, hoří ohně. Celý tábor napjatě naslouchá do tmy. Všech mužů se zmocnila předtucha, že dnes je noc, která rozhodne.

Kdyby past zapadla a kuliům se nic nestalo, bude zítra slavnost, slavnost na počest Mr Mortona a všech bělochů. Na vzpouru se žádný z kuliů neodváží ani pomyslet. Podaří-li se sáhibům nad lvy zvítězit – a pro kulie nejsou lvi zvířata, nýbrž zlí duchové – bude to důkaz, že sáhibové ovládají mocné kouzlo a každý úklad proti nim, natož pokus o vzpouru, by měl zlé následky.

Noc je teplejší než jindy.

Mugo položil bratru Maheniovi ruku kolem ramen. Už tak sedí dlouho. Blíží se půlnoc. Ale spánek pořád nepřichází.

„Až se dostaneme domů,“ řekne Mugo Maheniovi, „najíme se skopového a fazolí. Pořádně se nacpu.“

Gaseru řekne: „Jak teď můžeš myslet na něco takového? Kdoví jestli nás ten strom udrží.“

Mugo se chtě nechtě usměje. Zná Gaserua, a už dlouho. Jsou stejně staří. Gaseru se obvykle nechoval statečně. Ale sem putoval s Maheniou dobrovolně dlouhé dny. Takový člověk přece nemůže být zbabělý.

„Udrží nás, bratře,“ řekne Mugo. „Tenké větve se ulámaly už první týdny, kdy jsme na ně bez rozmyslu vyskakovali a padali k zemi i s větví jak zralá manga. Možná že tomu nebudeš věřit, ale jeden Kamba, jmenoval se Cania, sletěl lvovi rovnou na hřbet a lev se tak polekal, že z tábora utekl, a tu noc už dal pokoj.“

„Kolik vlastně těch obětí už bylo?“ ptá se Mahenia.

„Přesně to nikdo neví. O prvních pohřešovaných si všichni mysleli, že utekli. Teprve když se našly ty sandály... Ale teď už víme o téměř dvakrát deseti odvěčených Indech.“

„Copak lvi napadají jen Indy?“

„Ne. Ale Angličané počítají jen ty, kdo mají pracovní smlouvu, protože jen ty znají jménem. Ostatní žádnou smlouvu nemají, já ale vím o dvou, které lvi odvěkli z našeho tábora.“

Oběma bratrům přišlo vhod, že nebyl čas na dojetí. Mugo nemá dokonce čas ani na stesk po domově, který se v něm ozývá od chvíle, kdy je svobodný, a který na něj dvojnásobně padl při nenadálém setkání s bratrem. Nemá čas ani na zbytečné otázky. Přešel večer, slunce zapadlo, a Mugo dosud nedokázal vychutnat radost z příchodu bratra a jeho dvou přátel. Znovu a znovu se jeho myšlenky rozbíhaly k Ďumovi.

„Musíme ho odtud dostat,“ řekne Abdulláh.

„Odmítne. Myslí si, že jsem ho zradil. Nevíš, jak to je. Od chvíle, kdy jsem se stal sluhou u Mr Kinga, nikdo se mnou už takřka nepromluví.“

„A co by sis tak asi myslil ty, kdybys někoho denně viděl s Angličany? Jak nás dřou! A najednou se k někomu chovají jinak. Darují mu kalhoty, košili, dýmku a tabák...“ řekne Mahenia.

„Dýmka je od Mr Williamse, tabák taky. Mr Williams je úplně jiný než ostatní. Proti němu by určitě nikdo nic neměl. Lidé jsou proti Mr Kingovi, hlavnímu inženýrovi a Mr Westovi. Ale nebýt Mr Kinga... Opatřil mi lékaře. Doktor byl tenkrát na lovu. Mr King sedl na koně a jel ho hledat. Sám doktor mi to vyprávěl. Já jsem nevěděl nic. Byla kolem mne tma.“

Jakmile se některý muž třeba jen nepatrně pohne, větve pod ním varovně zapraskají.

Gaseru se raději připoutal ke stromu řemenem.

Mraky, které od večera táhnou po obloze, se trhají. Vyplovává měsíc. Někdy se nadlouho schová za mraky, ale pak zase svítí. Světlé stany na svahu se běhají, z řeky Tsavy stoupá mlha, cikády cvrkají. Hlídači chřestí kovovými chřestítky a přikládají větve na oheň. Na nedalekém stromě houká sova.

Mugo se ptá: „Proč bych neměl být sluhou Mr Kinga? Práce je lehčí, mzdu dostávám vyšší, a Mr King mě dokonce učí anglicky. Taky se učím psát. Podívej se mi na ruce! Měl bys je vidět předtím! Tak proč bych neměl...?“

Gaseru ho přeruší, vzpřímí se.

„S těmihle věcmi si vůbec nelam hlavu. Ostatní ti prostě závidí, že se máš líp než oni. Kdyby mohli, dělali by totéž co ty. A proč se staráš o ty Indy? Já je nemám rád.“

„Zřejmě je dobře znáš,“ řekne Mahenia. „Umíš jejich řeč?“

„Prosím tě! Na té by si člověk zlomil jazyk.“

„Ale víš o nich všecko!“ rozesměje se Mahenia.

„A dejte mi pokoj! Aspoň kdybych mohl spát. Jak dlouho to ještě bude trvat?“

„Co?“

„Jak dlouho budou Indové v té pasti?“

„Dnes tam jsou první noc. A lvi se už tři dny neobjevili.“

Mugo myslí na Ďumu. Mr Morton ho pošle na pobřeží. Angličané mají v Mombase velikou věznici. Ale mohl by ho také poslat na třítnové plantáže, do bahnité krajiny, kde mají stále nedostatek dělníků. V močálech na člověka číhá horečka. A Ďuma si přitom bude dál myslet, že ho Mugo zradil. Mugo stále vidí, jak Mr Morton vysázel na stůl ty tři rupie. Jsou tvé, když nám povíš... „Musíme ho dostat ven!“ řekne nahlas.

Gaseru se vzpřímí, až kmen zapraská a větev, na které všichni sedí, se zahoupá.

„Koho? Lva?“

Mahenia se zeptá: „A ty víš, kde Ďuma je?“

„Je tu takový barák se stěnami ze silného plechu, odkud se lidé nedostanou. K dlouhé chodbě vedou jediná dvířka a za těmi dvířky jsou cely. Chodím každý večer kolem, když nesu Mr Mortonovi jídlo. Bydlí ve vedleším baráku.“

„A kdo má klíč?“

„Hlídači jsou dva. Klíče má jeden z nich. Musíme doufat, že se objeví lvi.“

Bratr i jeho přátelé se na Muga udiveně podívají.

„Jak jinak bychom Ďumu dostali na svobodu? Až se lvi objeví, bu-

de zmatek, a my můžeme jednat.“

„Co? Já že bych měl slézt ze stromu, až budou dole lvi? Vy jste se určitě zbláznili. Už takhle mám strach, abych některé té potvoře nespádl na hřbet jako ten Kamba.“ Gaseru obejmeme pažemi kmen. „Dělejte si co chcete, ale já se odtud nehnu.“

„Klidně si tady zůstaň!“ mávne Mahenia rukou. „V kterou dobu se tak lvi objevují?“

„To je různé. Jednou se ukázali na železniční trati už navečer. Já sám jsem je neviděl, ale lidé o tom vypravovali. Právě přijel vlak, který vezl anglickou inspekci, důstojníky v bílých uniformách, a kromě lvů, kteří se rozvalují na kolejích, není nikde živáčka, všichni lidé vzali rychle nohy na ramena. Z vlaku se samozřejmě taky nikdo neodvažoval vystoupit. Strojvůdce nepřetržitě pískal a pískal, myslel si, že ty bestie zastraší, ale lvi chodili kolem vlaku sem a tam jako průvodčí. Nakonec došla pára, a bylo po pískání. Teprve druhý den lvi odtáhli a cestující mohli konečně vystoupit. Jindy se lvi objevili až ráno, těsně před východem slunce. Bylo to nedaleko odtud, na vedlejší trati. Jeden Angličan a jeho žena spali ve stanu. Měli malé dítě. A nemocné. Kolem stanu byla postavena trnitá hradba a strážci obcházeli celou noc jako tady. Ráno se žena probudila, protože děcko plakalo. Venku se ozývala střelba. Otočila se k svému muži, ale jeho lůžko bylo prázdné. Za chvíli ho našla pár kroků od stanu. Byl mrtev. Ten lev se ještě čtyřikrát pro svou kořist vrátil, ačkoliv už vycházelo slunce! Ale většinou lev loví v noci. Kdybych nebyl ledacos viděl na vlastní oči, hádal bych se s každým, že ty příhody se lvy jsou vymyšlené. Asi před třemi týdny prorazil jeden lev střechu nemocničního stanu, a málem na to doplatil. Ve stanu stála police s všelijakými lahvemi. Tu překotil, láhve spadly, rozbily se, a v jedné musela být nějaká pořádná žiravina, která mu spálila kožich. Uháněl jako šílený a řval, že ho bylo slyšet ještě z dálky. Někdy skoro věřím, že Indové mají pravdu, když tvrdí, že lvi jsou d'áblové. Jsou nepředvídatelní, nepolapitelní. Jednou měl k mému pánovi přijet na návštěvu nějaký Angličan. Na drezíně. Čekali ho na nástupišti, ale kde nic, tu nic. Dorazil teprve druhý den po svítání, bez košile, v rozervaných kalhotách, se zakrvácenou paží, a vypravoval, co se mu stalo. Cestou je napadl obrovský lev. Jeli dál, proti němu, protože předpokládali, že uteče, ale lev klidně vyskočil na

drezínu a vrhl se na Angličana. Ten ještě v poslední chvíli stačil vystřelit z pistole, a tím se zachránil. Lev se však vrhl na jeho afrického strojuvůdce a odnesl ho.“

„Lvy je třeba lovit v noci,“ řekne Mahenia. „Jako to dělají Masajové. Počítají si na ně a probodnou je oštěpem.“

Vtom Abdulláh sykne: „Simba! Tamhle!“

Muži ostražitě rozhrnou větve.

Na prostranství před akáciovým houštím je zdánlivě naprostý klid, jen dva jasné body hoří ze tmy a zvolna se posunují k akáciím.

Lví oči!

„A co když lev do pasti nevleze?“ ptá se Mahenia.

Mugo pokrčí rameny. I to by se mohlo stát. Horší by bylo, kdyby mechanismus Mr Mortona selhal a lev se vrhl na ubohé kulie.

„Nevím, nevím vůbec nic, bratře. Ale jakmile vznikne povyk, musíme seskočit. Odvaž se, Gaseru!“

Gaseru nechce. Vzpírá se, když ho Abdulláh-Josef a Mahenia odvažují sami, ale vzpírá se zbytečně.

Všichni muži teď nehnutě sedí a naslouchají.

Náhle třeskne výstřel.

Z akáciového buše se rozléhá zoufalý křik.

Křičí to snad kuliové?

Z několika stanů vyrazejí muži, vyskakují na stromy. Jakýsi kuli, který se usadil v rozvidlených větvích nad hlavou vystrašeného Gaserua, se začíná modlit. Předklání přitom horní část těla tak, že se celá koruna rozhoupala. Gaseru zařval. Kuli oněměl hrůzou. Snad si představuje, že lev už šplhá po stromě.

Náhle kdosi vykřikne: „Je tam! V pasti! Lev je v pasti!“

Z vodárenské věže přikazuje jeden z Angličanů: „Zpátky! Vraťte se každý na své místo! Zpátky!“

Nikdo ho neposlechne. Chtějí snad na past zaútočit?

Na vodárenské věži vzplály pochodně.

„Připraveni?“ ptá se Mugo.

Prostranství mezi skalami a akáciovou houštinou se jen hemží rozčilenými muži.

Mugo seskočí první.

Nikdo si jich nevšímá. Spěchají prostranstvím planoucím v záři

ohňů a pochodní k strážnici.

Dosud strážníci seděli ve tmě. Teď za jedním oknem blikne světlo.

Mugo oba muže zná. Jsou to Svahilové.

Oni zas znají Muga. Proto nemyslí na ostražitost.

Mugo vidí klíče na stole. „Pojďte rychle, bratři!“ křičí. „Pojďte se podívat, jak lev sedí v pasti! Pojďte!“

Hlídači skutečně vycházejí ven.

„A doopravdy jsou tam lidé?“

„Ano. Běžte! Vidíte přece, že tam všichni utíkají. Vidíte to?“

Mugo chytí jednoho ze Svahilů za rukáv a vleče ho za sebou. Druhý je mezitím předběhl. Mugo utíká ještě kousek s nimi, ale jakmile si je jist, že si ho nevšimají, vrací se k věznici.

Klíče zůstaly ležet na stole.

Mugo s přáteli otevrou dveře do chodby. Zabuší na první celu. Volají.

Cela je prázdná.

Za dveřmi druhé cely se však ozývá chlapecký hlas. Zavřeli i Sadaniho!

„Buď tiše! To jsem já, Mugo.“

Otevrou dveře cely, a jako by stáli proti černé zdi. Taková je tam tma.

„Ty jsi tu taky, Ďumo?“

Chlapec kašle.

„Ozvi se přece, Ďumo!“

„Co chceš? Koho to sem vedeš? Pojd' ke mně, Sadani!“

Muži tápají k rohu, kde stojí Ďuma. Mugo uchopí Ďumu za paži. Vtom ho něčí pěst udeří do žaludku. Je to ruka s železnými pouty.

„Uklidni se, Ďumo!“ řekne Mahenia. „Jinak bychom tě museli...“

Avšak Ďuma bije kolem sebe dál. Řetěz chrastí. Železná pouta mají ostré hrany. Konečně Abdulláh Ďumu přece jen přemohl. Sevřel mu obrovskými rukama hrdlo.

„Přestaň vyvádět! Já jsem z Pangani a ty prý jsi z Masangy. Je to pravda?“

Ďuma sténá, ale už se nebrání. Abdulláh-Josef a Mahenia ho vyvádějí z cely.

Mugo chytil za ruku chlapce.

Pokřik nad prostranstvím náhle na jednu, dvě nebo tři vteřiny ztichl, vzápětí však vybuchuje znovu, ještě úzkostněji. Dav mužů prchá kolem Muga a jeho přátel do svých stanů a šílí hrůzou.

„Lev je na svobodě!“

„Prolomil past.“

„Běží za námi.“

„Angličané prostřelili dveře, a lev se dostal ven.“

„Simba! Simba!“

Mahenia, Ďuma, Abdulláh-Josef i Mugo se Sadanim a Gaseruem rychle kličkují temnými křovinami. Mugo doposud křečovitě svírá svazek klíčů. Konečně jsou v buši, ale nezastaví se, dokud nestanou na břehu řeky. Naslouchají, slyší však jen svůj sípavý dech.

Mugo snímá Ďumovi pouta.

V.

ZÚČTOVÁNÍ

ROK 1898-99

HLAD A SMRT

Jako stádo prchajících buvolů se přehnal rok nad lidmi i zemí. Zbyly po něm jen vzpomínky jako oblaka prachu rozvířeného kopyty, vzpomínky na dny radostné i bolestné, na dny prohráté sluncem i na dlouhé tmavé noci, na dobu odvahy i dobu úzkosti.

Mugo a jeho přátelé, kteří využili noční zmatek k útěku z tábora na řece Tsavě, našli chlapce až po roce uprostřed širé, vyprahlé stepi. Nyní táhnou všichni společně do vesnice u Bubnu.

Dnes konečně nadešel den, kdy se vrátí domů.

Slunce vychází veliké a jasné. Mlha mizí z lesů a stoupá na oblohu. Vítr ani nezčechá trávu nebo větve s malými listy, v jejichž stínu leží zvířata zmořená vedrem.

Konečně déšť!

Všechno se zelená. Lesní louky jsou plné květů.

Mugo a jeho přátelé naposled odpočívají před výstupem na Keritu.

Sedí kolem ohně.

Abdulláh se dívá na příkrě stoupající stezku.

„Za dvě hodiny uvidíme šamby a dovíme se...“ řekne.

V kotlíku bublá voda.

Mugo do ní rozdrobí čajové lístky. Konečně zvedne hlavu: „Pojďte! Vypijeme poslední čaj.“ Pokusí se o úsměv, ale marně. „Je mi divné, že zatím nevidíme stoupat kouř. V tuto dobu bychom ho přece vidět měli...“

Abdulláh pokrčí rameny.

„Protože nevidíme dým, nemuselo se ještě nic zlého stát. Dej pokoj s takovými řeči! Jenom každému nasadíš brouka do hlavy. Co si o tobě chlapci pomyslí?“

„Máš pravdu,“ připustí Mugo. „Jenže já jsem si celá léta představoval, jak jednou uvidím vesnici a nad ní dým stoupající z ohnišť! Chápej! Najednou je všechno jinak.“

„Nic není jinak!“ osopí se na něho Abdulláh. „Já mám taky ženu a děti!“

„Pijte! A pak hned vyrazíme. Odtud toho ještě moc vidět nemůžeme. Teprve až budeme nahoře...“ pokouší se Mahenia oba muže usmířit.

Kluci se seběhli kolem kotlíku.

„Žomo je téměř tak velký jako otec.

„Nejsi unavený?“ ptá se Mugo syna, který mu sedí po boku.

„Žomo horlivě vrtí hlavou.

„Je to ještě daleko?“

„Kdepak! Já tě, bábo, povedu.“

Jak lehce sklouzne to slůvko bába ze rtů... Tmavé oči zazářily radostí a pýchou. Už se otec a syn jeden druhého neostýchají jako první dny, od nichž je dnes dělí nesčetné tisíce kroků.

Mugo tomu všemu dodnes nemůže uvěřit. Občas v noci vyděšeně procitne a srdce se mu rozbuší – ale pak vedle sebe uvidí syna. Ještě jeden pahorek, poslední, a setká se i s Vairimu. Nebo... Nebo snad...?

Od chvíle, kdy se dověděli o té strašlivé nemoci, nemá Mugo klid, a čím jsou vesnici blíží, tím větší je jeho strach. Jsou na cestě už od časného rána, a on ještě nejedl. Jako by mu sousto v ústech rostlo... Kéž už by byl večer!

Všude kudy dosud šli, viděli kolem cesty jen opuštěné, chátrající chatrče. Teprve včera procházeli vesnicí, kam se už vrátili první obyvatelé. Nemoc vryla do jejich tváří stopy svých drápů, ale žili. Proč by měl Mugo ztrácet naději?

Kulatá Ves leží hned za horou Keritu.

Bude z chatrčí stoupat kouř?

První dny po útěku vyřezal Mugo každý den do své hole vroubek. Pak nůž ztratil a přestal dny počítat. Co záleželo na dnech... Čekal celé roky. Snad přečká ještě i dva nebo tři týdny. Týdny se však protáhly v měsíce. Sedmkrát viděl na cestě k domovu měsíc v úplňku.

Noc po útěku strávili v jeskyni u řeky Tsava. Oheň nerozdělali, ačkoli jim byla v hluboké jeskyni hrozná zima. Zavedl je tam Ďuma. Znal cestu, můstek i starý otrokářský brod.

V noci se strhla bouřka. Do jeskyně se valila dešťová voda. Uprchlíci stáli přitisknuti k studené skalní stěně a třáslí se zimou. Po bouřce se vykradli ven. Nikomu z nich se už nechtělo spát. Promrzlí a promáčení vyrazili na cestu a pokračovali stále na východ až k mo-

hutným vodopádům Sabaki. Odtud odbočili na sever. Cesta ze zeleného údolí u vodopádů ke skalám Masabo trvala dva dny. Jednou k nim vítr zanesl hvizd lokomotivy Polekali se, zrychlili krok. Za chvíli se Mugo rozesmál. „Vždyť to běhá jen po kolejkách!“

Sadani šel vpředu vedle Ďumy. Oba zpívali. Zpívali písňě z oné dávné doby, kdy kolem sebe Buširi shromáždil otroky a vedl je pak proti Němcům.

Gaseru se stále zpožďoval. Třetí den se s ním nepohodli. Musel-li nést vak s vodou, tajně z něho upíjel, a pak to zapíral. Abdulláh-Josef, který žíznil sotva mluvil, ho srazil pěstí k zemi. Od té chvíle se Gaseru vlekl daleko za ostatními. Objevil se teprve pozdě večer, když už se všichni utábořili, usedl na paty, přikládal dříví, dokonce převzal za Abdulláha stráž u ohně. Všichni se tvářili, jako by se nic nestalo. Byl to jejich první spor s Gaseruem, kterého všichni znali jako slabocha. Pro každého zůstávalo záhadou, kde vzal sílu doručit do vesnice zprávu o Mugovi, a vzápětí ještě odvést Maheniu a Abdulláha k železniční trati. Patrně tím všecku energii vyčerpал, zvláště když nyní často hladověli. Antilopy byly rychlejší než šípy, jimiž po nich stříleli z luku.

Ten večer, kdy spatřili zelené pahorky Kilungu, se setkali u průzračného lesního pramene s pěti lovci. Byli to Kambové, žili tu už několik měsíců a ještě další měsíc chtěli s návratem počkat. V jejich vesnici totiž řadí neštovice.

Mugo a jeho přátelé se polekali.

Ale Kambové je ujišťovali: „Nás se bát nemusíte. My nemocní nejsme.“

Tehdy Mugo a všichni ostatní poprvé slyšeli o epidemii, která donedávna tak strašlivě zuřila. Napřed Ukambu postihlo sucho. Proso, pšenice i jam v slunečním úpalu uschly. Pak přišel hlad. Napřed oslabil staré lidi a děti, pak i silnější vesničany. Nakonec se objevily neštovice neboli „žlutí brouci“.

Od Kambů, kteří jsou dobří lovci a nesli bohatou kořist, dostali Kikujové i jejich přátelé půl gazely. Vesnicím se od té doby vyhýbali. Ale brzy nadešel den, kdy snědli poslední sousto. Opět je provázel hlad.

Mahenia zastřelil bradavičnaté prase.

Všichni měli radost.

Mahenia jako nejstarší maso krájel a rozděloval. Zbytek dal do vaku, aby měli další dny co jíst.

Když však Gaseru držel naposledy stráž, otevřel vak s masem a všechno je snědl.

Abdulláh ho chtěl za to zmlátit. Ale ostatní mu v tom zabránili.

Gaseruovi bylo zle.

Rozhodli se, že budou pokračovat v cestě, třebaže ho museli nést, ale když nepřestával sténat, znovu se utábořili. Protože vypil i všechnu vodu, která jim zbyla, Duma a Sadani se vydali hledat studni a ještě v noci přinesli naplněný vak. To už byl Gaseru mrtev.

Hlad je zaháněl k polím Kambů. Nastalo období malých dešťů. Spršky byly skrovné, ale přesto se země rychle zazelenala.

Na jedno tábořiště se Mugo pamatuje zvláště dobře.

Sedí všichni na okraji kukuřičného pole a čekají, až se setmí. Do neznámé vesnice se nikomu nechce. Co když ta hrozná nemoc řádí i tam? Zdržela by je. A tak sedí a lačně se dívají na mladé rostliny. Dívají se, a přitom se za to, co chtějí udělat, už předem stydí.

Mahenia tiše řekne: „Slyším otce, jako by to bylo dnes: Kdo šlápne do setby...“

I Mugo to zná: „... prošlapává cestičku hladu.“

A přesto tak jako druzí vylupoval křehké a sladké výhonky z pouzder.

Snad si ale Mugo pamatuje všechno tak přesně, protože druhý den dostali tu zprávu...

Opět potkali skupinu Kambů. Kambové se vraceli z masajského území a vzrušeně vyprávěli, co se tam událo. Všelicos sami vyslechli u cizích ohňů, a kdo potom rozezná, co je výmysl a co pravda, ale když spustili o safari, které vedl nějaký Angličan, nastražili posluchači uši, protože se lovci zmínili i o nějakých kikujských chlapcích, s nimiž táhlo malé Červené ucho. „To jsou oni, naši chlapi!“ vykřikl Abdulláh. Ostatní se tomu zpočátku smáli, ale upřímný smích to nebyl, a když se vzápětí na všechno důkladně vyptali, nesmáli se už vůbec. Abdulláh sice tvrdil den poté, kdy vyrazili od pevnosti Wilson, že kluky zahlédl, ale nevěřili mu.

Mugo a jeho přátelé se rychle vydali na území Masajů. Šli vypálenými vesnicemi, stepí zavátou popelem.

„Askaři spálili i trávu, protože byl nedaleko zavražděn nějaký Lodžudžu. Raději počkejte, dokud neodtáhnou,“ varoval je neznámý masajský kovář.

Čekali v jeho králu víc než měsíc.

Nakonec askaři, kteří sloužili Angličanům, přece jen odešli. Ještě z dálky bylo slyšet bučení odháněného dobytka.

„Zlý rok!“ vzdychal kovář. „Enkaj s námi není spokojen, protože jsme Lodžudžue nevyhnali i s jejich železným hadem. Ten had nás sežere. Všecky.“

Kovář doprovodil Muga i jeho druhy až k Ol Doiño Kerí. Byla to dlouhá cesta.

Než muži chlapce našli, uplynul celý rok.

Nyní už zhášejí poslední táborový oheň.

Mvangi stojí mezi muži. Roste a roste. Je už větší než Mahenia a Mugo, jen Abdulláha dosud nedohnal. Během půl roku opustil skupinu chlapců a vstoupil mezi muže.

Tentokrát Ňzomo nereptá. Ví, že by nic nezmohl. Někdy se sám

diví, že nemá na Mvangiho větší vztek a že ten vztek má vlastně jen tu a tam. Třeba právě teď. Zatímco Jindřich, Vaveru a Sadani shrabují hlínu a zahlazují ohniště, Mvangi postává se založenýma rukama a mlčky zírá, ani nepromluví. Nepromluví, ani když mu Nžomo hodí na nohu hrst hlíny. Dřív by byl aspoň výhruzně a rozhořčeně sykl. Jak se může člověk ze dne na den tak změnit? Ale vzápětí Nžomo nachytá sám sebe při myšlence, že by chtěl být jako Mvangi: statečný bojovník, který zabil šípem nepřítele, vraha.

Když se tehdy navečer vrátili masajští bojovníci do králu, pohodili Angličanovu mrtvolu ve stepi a mrtvého Kitisiu přivázali na koně, aby ho mohli dopravit do hor, kam prchali; pak il-muráni přistoupili k Mvangimu, odvedli ho do svého středu a přijali do své věkové skupiny. Dali mu vysoký masajský štít a čelenku z černých pštrosích per. Nžomo, Jindřich a Vaveru stáli v úžasu opodál jako děti při svatební slavnosti. Ale i oni byli na svého přítele velmi hrdí.

Zpočátku Nžomo nepochopil, proč Masajové opouštějí král v takovém spěchu. Nevěděl ještě, co je trestná výprava. Masajové však dobře věděli, jak nemilosrdně dovedou askaři plenit. Mezi masajskými chýšemi byl zavražděn bílý muž. Za trest všechno lehne popelem. Ani jediný Masaj však Mvangimu jeho čin nezazlíval. Běloch zemřel tak, jak vrazi zemřít musí. Kikuj vykonal to, co by byli jinak vykonalí oni, stal se proto jedním z nich. Lesini, syn Ole-Kapův, s ním uzavřel pokrevní bratrství.

Chlapci táhli s Masaji daleko. Rychle se naučili jejich řeč a ještě rychleji pochopili, že Masajové jsou lidé jako oni a že se jich nikdo nemusí bát. Proč jim doma namlouvali něco jiného? Dělal to i matka a babička. Ještě víc však kluky překvapilo, že Masajové zase strašili své děti Kikuji. Jeden kluk se ho dokonce zeptal, proč Kikujové čhají v horách a kradou Masajům dobytek.

Nepůsobí takové lži jako jed?

Jakmile táborový oheň uhasl, jakmile bylo poslední doutnající polínko zaházeno zemí a hrnce vydrhnuty pískem a popelem, vyrazili na cestu.

Chlapci jdou vzadu.

Jindřich řekne: „Kdyby matka věděla, že jsme tak blízko... Určitě

by položila do horkého popela pár banánů.“

„A co když bylo sucho i tady?“ zeptá se Ňžomo.

Všichni vědí, co taková otázka znamená. Bylo-li sucho, přišel hlad a s hladem možná i ta strašlivá nemoc. Nahlas však nikdo své obavy nevysloví. Kdo by přiznal před kamarády, že ho pronásledují úzkostné představy? Komu strach hučí do uší, ať ho překřičí!

„Můj otec povídal,“ spustí Ňžomo hodně nahlas, „že v horách nebývá tak sucho. Hory přitahují mraky.“ Často říkává: můj otec, jako by chtěl dohonit, co zameškal.

Přítom si byli napoprvé úplně cizí.

Když se jednou skrývali u Ol Doiño Kerí, přistoupil náhle jeden strážce k ohni a hlásil, že nějací muži shánějí toho malého Lodžudžua i ty ostatní tři chlapce. Dva z těch tří chlapců znají dokonce jménem.

Ještě strážce nedomluvil, a muži vystoupili ze tmy. Vrávorali únavou, byli zaprášeni a špinaví. Teprve když muž, který byl o hlavu vyšší než ostatní, promluvil, pochopil konečně Ňžomo, s kým se po tak dlouhé době shledávají.

„Strýčku Abdulláhu!“

Ten druhý byl určitě strýc Mahenia, držel za rameno nějakého cizího člověka a říkal mu: „Tamhleten malý hubeňour to je.“

Ňžomo se začervenál. Malý! Hubený! Když jsem se naposledy měřil na Mvangiho oštěpu, byl jsem o dva couly větší.

Neznámý muž k němu přistoupil. Pokoušel se o úsměv, ale rty se mu chvěly. „Ty jsi opravdu Ňžomo?“

Ňžomo si umínil, že neodpoví, že se ani nepohne.

Náhle mu ten muž položil ruce na ramena.

Ňžomo ucítil vůni tabáku, kterou tenkrát ještě neznal, a neznámý muž mu byl naráz ještě cizejší. Tenkrát! Dnes Ňžomo u sebe nosí úzký pruh měkké, tenké kůže, který tajně odřízl z otcova pláště. Kůže voní tabákem, otcem. Ňžomo ji ještě neukázal ani Jindřichovi. Neukáže ji nikdy nikomu.

ŽLUTÍ BROUCI

Z vrcholku kopce se cesta pozvolna vine podél řady bambusu do široké údolní kotliny. Údolí se podobá velikému kalebaši. Doprava, pod Buben, směřuje říční koryto.

Mahenia sevře bratrovi rameno.

„Na druhé straně, tam, kde končí kotlina, tam, jak vidíš stoupat páru, je ten vodopád, o kterém jsme ti vyprávěli. Pole jsou tamhle. Až se dostaneme na okraj lesa, uvidíš už svou chatrč. Pojd’!“

Najednou mají naspěch.

Avšak Maheniova zingira je v troskách. Po Muturiho chýši zbylo jen spáleniště.

„Tak tedy přece!“

„Ale tamhle jsou kozy!“

Jindřich se rozběhne napřed.

Pospíchají od šamby k šambě.

Kulatá Ves u Bubnu je opuštěná.

Ale co tu tedy dělají ty kozy?

Sestupují podél okraje strže. Konečně vidí před polorozbořenou chatrčí malého shrbeného muže. Opřel se zády o stěnu chatrče a sluní se.

„Vosa!“ hlesne Mahenia.

Kozel, hnědý rousnatý obr, vystrčil právě mohutnou palici z chýše.

Branka v plotě je zaseknutá. Mahenia ji namáhavě nadzvedne a jde k chatrči.

Kozel, přivázaný na provaze, sklopí rohatou hlavu. Drbe se o hliněnou stěnu, až se práší.

Chlapci jdou za Maheniou.

Stařec náhle vyskočí na vychrtlé, křivé nohy. Nepřítomně vytřeští oči.

„Viděli jste snad bílou kozu, ne?“

Mahenia přistoupí až k němu.

„Jak se daří, otče Magugo? To jsi zůstal v celé vesnici sám? Víš přece, kdo jsem?“

Stařec skloní hlavu k rameni, pomalu otevře ústa. Přikývne.

„Je to tak! Ta bílá koza byla nejlepší dojnice široko daleko.“

Všichni pochopili, že starý šprýmař ztratil zdravý rozum. Škrábe se kostnatou rukou po tváři, znetvořené nesčetnými jizvami po neštovicích.

Ňzomo stiskne Jindřichovo rameno.

Sadani se tiskne k Ďumovi.

Vaveru zírání s vyvalenými očima.

Mvangi hlasitě oddechuje.

Starý muž přiloží ústa až k Maheniovu uchu, jakoby mu chtěl svěřit tajemství. „Všichni jsou pryč! Mne a Mungui,“ zašilhá po kozlovi, „opustili.“

Mahenia polkne a odvrátí oči.

„Kde jsou všichni lidé? Přece mě, otče Magugo, poznáváš. Jsem bratr Muturiho.“

„Muturiho? Od Muturiho mám dvě kozy.“

Vtom jako by se stařík rozpomínal... Bloudí pohledem z jedné tvá-

ře na druhou. Stírá si z čela pot, otírá si i vychrtlý krk a úzký hrudník.

„Podojím, hned podojím. Určitě vám mléko přijde vhod.“

„Spíš kdybys měl studenou vodu... Dnes je vedro.“

Vosa se uchechtne. „Inu, mladí lidé... Já si na slunci posedím rád.“
Vede je k vědru, které stojí za polorozpadlou sýpkou, a oni pijí, třebaže voda není příliš čistá.

Po chvíli Vosa zase začíná blábolit nesmysly. Postupně však z jeho nesouvislé řeči přece jen něco vyrozumějí. Napřed že zemřela na neštovice jedna stařena, po ní, rychle za sebou, dvě děti, nakonec nějaký stařec, všichni z Dlouhé Vsi. Pak už lidé na nic nečekali a rozutekli se. Kam? To Vosa neví. Nepamatuje si nic. Nestará se o lidi. Má dost práce se svými kozami. „Musím je sehnat, a vy mě jen zdržujete!“
Odvrátí se a vykřikne několik jmen.

Odpoví mu zvuk dřevěných zvonců.

Odněkud se přirousaly dvě tři kozy, ženou se k vědru za spížirnou a lačně pijí.

Muži si vymění užaslý pohled.

Pili z kozího koryta...

Otáčejí se.

Odcházejí.

Vtom se za nimi Vosa rozběhne, cupitavě a mrštně jako za starých časů. „Nikam nechod'te! Zůstaňte tady!“ Zavěsí se Mugovi na paži.
„Tam v lese je mundumugo – d'ábel! Číhá hlavně na děti!“

„Dobře, dobře, otče Magugo. Ale my už jít musíme, protože se blíží bouřka.“

Vosa zaryje nehty do Mugovy paže. „Byl nejdřív tady. Je to lesní d'ábel! Chtěli ho zabít. Bodal děti otráveným nožem. Děti bodal! To dělal! Zavřeli ho do jámy, ale utekl. Fjú povětrím do buše! Je to lesní d'ábel. Schválně tím bušem jděte! Tam on číhá, v tom buši.“
Odstrčí Muga. „Tamhle nahoře číhá, he! Jen běžte, jenom si běžte!“

Vaveru si ťukne na čelo.

„Brouky tady nahoře!“

Klukům se naráz uleví.

Obloha nad horským lesem se šedě zatahuje.

Všichni jsou hladoví, jazyk jim bobtná žízň. Ve vaku nezbyla ani kapka vody. Ňžomo myslí na matku, na babičku i na Vaňziru. Rád by

věděl, nač myslí otec a strýc Mahenia. Muži však mají rty pevně zatá-
té.

Les je veliký a hluboký.

Skrývají se před lijákem pod obrovským stromem, z jehož větví visí lišejníky. Nachytali si dešťovou vodu a pijí. Hrom temně duní. Déšť bubnuje na listí ještě dlouho do noci, a při hladovém žaludku se špatně usíná. Když spánek přece jen přijde, přichází jako vysvobození. Uprostřed noci se však Ňžomo probudil. V lese se ozývaly hlasy zvířat. Nedaleko praskaly větve. Slyšel krátké, dýchavičné funění. Otec zašeptal: „Sloni. Ti maso nežerou. Spi! Ráno musíš být svěží.“

Tentokrát je neprobudilo světlo vycházejícího slunce. Probouzejí je ptačí hlasy. Obloha nad vysokými korunami už je modrá.

Když vyjdou z lesa, leží před nimi zářivě zelené údolí. Červená řeka se vine mezi pobřežními křovinami jako had. Šamby jsou tiché a pokojné. Stará ves!

„Kouř!“ vykřikne Jindřich. „Tamhle stoupá kouř!“

Dým z ohniště...

Mugo si zhluboka oddechne.

Rychle sbíhají po strmé cestě k šambám. Mvangimu se pohupuje čelenka v týlu. U staré kamenité stezky na konci akáciového buše, kde je tenkrát Vaveru dohonil na chůdách, si ještě chtějí setřít z tváří prach a upravit šaty, aby nevtrhli do vesnice jako divoši z pralesa. Vtom Jindřich vykřikne: „Maitu! Matko! Vaňžiro!“ Ňžomo mu letí v patách, za zády slyší dusot ostatních. Jindřicha však dnes nikdo nedožene. Křičí, směje se: „Tady jsme, maitu! Všichni! Všichni jsme se šťastně vrátili!“

Matka stojí jako zkamenělá, zakrývá si rukama obličej. Pak konečně pochopí, že to není jen sen, rozběhne se chlapcům vstříc, jednou rukou objímá Ňžoma, druhou Jindřicha. „Vy spratci! Vy jedni...“ Nic víc. Jen to.

Ňžomo se otočí a spatří otce, jak se pevně přidržuje jednou rukou plotu. Až doposud ho nohy unesly, teď však nejsou s to jediného kroku. Ňžomo se k němu rozběhne. Také Jindřich rychle přiskočí.

„To je totiž bába!“ řekne Ňžomo a odvrátí hlavu. Vaňžira nemusí vidět, že Ňžomo brečí.

PŘÁVO A BEZPŘÁVÍ

Ňzomo našel v matčině obličejí vrásky. Jistě na nich má podíl i velké safari, na které se s Jindřichem tajně vydali. Ale matka jim nic nevyčítala, naopak. „Snad to bylo takhle i lepší. Třeba byste byli oba dostali tu těžkou nemoc. Škoda jen, že už se s vámi neshledala babička.“

Babička zemřela, když rodina utíkala před epidemií.

„Teta Vambura ji nesla na zádech. Babička byla lehoučká a jakoby ještě menší. Snad žlutí brouci na tetu Vamburu přelezli... Ani byste ji nepoznali. Jedinkrát se už nezasmála.“

Kvůli tetě Vambuře se vrátili do vesnice u Červené řeky. Byl tenkrát teplý večer, ale tetě Vambuře bylo zima. Později chtěli pokračovat v cestě do Maginy, kde žije matčin bratr.

Epidemie vyhnala z vesnice u Červené řeky většinu lidí. Šamby zarostly rozbujelým plevelem. Mundumugo Vainaina se rodiny ujal, Vambuře však už nepomohl. Za tři dny ji se strýcem Muturim vynesl do cedrového lesa, kde už zemřelo i mnoho jiných vesničanů.

Několik dní po její smrti vyesedával strýc Muturi mlčky v mundumugově chatrči pro hosty a vypadal jako stařec. Jen zřídka zašel ke své druhé ženě, která ho svými věčnými stesky nedokázala utišit.

Jednou šli muži i s Vainainou a chlapeci podél svých starých šamb. Šamby byly zpustlé, ploty pobořené. Nedaleko dovádělo stádo paviánů. I Ňzorogova chýše byla prázdná. Lidé říkali, že se už Ňzoroge nevrátí. Zungové mu postavili nedaleko své pevnosti veliký hranatý dům z kamene.

„Angličanům prostě vůbec nevadí, že jejich šéf je lupič a vrah,“ řekl Mahenia roztrpčeně. „Naši nepřátelé jsou jejich přátelé. Takoví jsou to lidé.“

„Ale vždyť ty je neznáš!“ vykřikl Ňzomův otec. „A že na vás tenkrát stříleli... Nenapadli jste snad jejich pevnost?“

„A neměli jsme to snad udělat? Komu patří ta země, na které jejich pevnost stojí?“

„A čeho jste dosáhli? Pevnost jste nedobyli, Vaijaki přišel o život a Angličanů je tu dnes víc než tenkrát. Tak jaký smysl ten boj měl?“

Proti bělošským kouzlům jsme takhle malí.“

„Ale země, do které vpadli, je dál naše země. Proč se jich zastáváš?“ ptal se mundumugo. Patrně s Mugem nesouhlasil ani on.

„Nezastávám se jich, jenom nezapomínám, že mi někteří z nich zachránili život, a kromě toho... Copak oni vědí, kdo je Ňzoroge a co všechno napáchal? V jejich zemi je právě taková spravedlnost jako u nás, ba dokonce ještě větší, jak mi vyprávěl Mr King.“

Muži se ještě chvíli hádali. Jejich názory na Angličany se lišily. Ňzomo měl radost, že jeho otec ví o býlých cizincích víc než ostatní. Strýc Ďuma a strýc Abdulláh sice také žili nějakou dobu mezi bělochy, ale matka několikrát zdůraznila, že řeči strýce Abdulláha kluci nemají brát doslovně.

Ňzomův otec řekl, že zajde do pevnosti Wilson a vysvětlí Angličanům, kdo vlastně Ňzoroge je. Ňzomo se při tom s pyšným leskem v očích ohlédl po Sadanim, Jindřichovi a Vaveruovi.

Mundumugo namítl: „Snad si nemyslíš, že ti budou věřit víc než svému šéfovi? Nalže jim o tobě a o nás všech, co bude chtít. Je to jejich člověk.“

„Potom musí zakročit rada staršinů. Musí se sejít, musí svolat soud a vyřknout rozsudek. Úplně stačí, povíme-li to, co dnes víme jak o Ňzorogovi, tak o Matuovi. Připravili společně se Sýčkem našeho otce o život. Teď už je to jisté. Taky za to rada všechny tři pachatele odsoudí.“

„Myslíš? Copak nerozhodla ve váš neprospěch už jednou? Splnila všechno, co od ní Matu a Ňzoroge očekávali. Byli už tehdy značně vlivná rodina, ale teď, když se stal šéfem, má Ňzoroge moc stokrát větší. Je taky stále bohatší a bohatší. Každý měsíc dostane od Zungů šest koz, ale to je jen maličkost proti tomu, k čemu si dopomůže jinak. Když běloši potřebují lidi pro stavbu domů nebo silnic, když potřebují kopáče nebo nosiče, pošlou si pro Ňzoroga a poručí mu, aby jim ty lidi opatřil. A co udělá Ňzoroge? Napřed vypraví některého svého běžce k bohatým rolníkům. Sotva se setmí, sedláci přiběhnou, přinesou mu pombe nebo něco jiného na zlepšení nálady a řeknou: ‚Potřebujeme všechny lidi na poli. Pošli na práci jiné.‘ Ňzoroge se dá dlouho prosit, až mu rolníci nabídnou kozu nebo ovci, pak se obměkčí a řekne: ‚Že jsi to ty a že se už známe tak dlouho...‘ Velcí sedláci mají koz

a ovcí mnoho. Ztráta jednoho kusu je nezabolí. Ňzoroge pošle potom běžce k jiným rolníkům, a když přiběhnou, sehraje to s nimi jako s těmi prvními. Pak už zbývají jen chudáci. Zavolá si tedy ty chudáky, kteří nic dát nemohou, a oni musí jít. Takhle to Ňzoroge dělá už celé tři roky. Určitě dnes ani sám neví, kolik má dobytka.“

Než Ňzomo usne, často o tomto rozhovoru přemýšlí. V hlavě se mu rojí protichůdné myšlenky. Proč se strýc Mahenia a Vainaina s otcem hádají? Otec zná přece Zungy líp. Jenže i Ňzomo už poznal několik bělochů a neví, proč by si jich měl vážit. Ti dva před stanem pod pevností Wilson mluvili tak hlasitě, až zaléhaly uši. Jiný Lodžudžu dokonce zastřelil Kitisiu. Ale co Jindřich...? A Jindřichův otec byl určitě taky dobrý člověk, stejně hodný jako Mr Williams, o němž otec tolik vyprávěl... Jen soud nad Ňzorogem by Ňzomo Angličanům nepřenechával. Vytáhl by s několika bojovníky a s Mvangim, a až by Ňzoroga našli, určitě by pak vypátrali také Sýčka a Matua. Otec řekl, že se jednou všichni zločinci dočkají zasloužené odplaty. Až by kiama Ňzoma zavolala, pověděl by do písmene všechno, co ví, i kdyby při tom nakrásně vyšlo najevo, že tenkrát pili to pivo.

Potrestání zločinců mu připadá docela prosté. Jakmile je provinění jasné, je jasný i rozsudek. Jenom musí Vaveru najít kalebaš, ze kterého tehdy pili. Donesou ho k soudu jako důkaz. Hned zítra se Ňzomo pokusí s Vaveruem promluvit. Jen aby na to nezapomněl.

Ale ani po tomto předsevzetí nemůže usnout a závidí Jindřichovi, který vedle něho pravidelně oddechuje. Ať chce nebo nechce, a on nechce, jeho myšlenky se opět upínají k tlustému Ňzorogovi, Matuovi a Sýčkovi. Jak je donutit, aby se vrátili do staré vesnice? Ňzoroge slouží Angličanům. Ale kde jsou Matu a Sýček?

Nepomohl by mundumugo? Leckdy cestuje hodně daleko. Snad by zvěděl, kde se Matu a Sýček schovávají. Zítra o tom musí Ňzomo promluvit i s mundumugem, a hned se ho také zeptá, co má udělat, když se chce stát mundumugem jako on.

Vainaina Maina je proslulý v celém rugongu, ba ještě dál. On je však i ten lesní ďábel, o němž blábolil otec Magugo, kterému přezdívalí Vosa.

Vainaina věděl od svého otce, který byl také mundumugo, o očkování zdravých lidí. „Neštovice,“ tvrdil otec, „nikdo nedostane dvakrát,

proto je třeba zavčas nákazu přenést.“ Trpělivě svého syna učil, a když před lety zemřel, zanechal po sobě spolehlivého nástupce. Vainaina je hrdý, že za ním přicházejí lidé až z daleka a že ho po vypuknutí epidemie zavolali do šesti vesnic. Naočkoval neštovice víc než šestkrát deseti dětem. Tři přesto zemřely, ale všechny ostatní epidemii šťastně přežily.

Zatímco zachraňoval po vesnicích cizí děti, ztratil doma svého jediného syna Kariukiho. A žena? Bývala kdysi krásná a statná. Porodila mu čtyři děti. Dvě děvčátka přišla na svět tak slaboučká, že zanedlouho zemřela. Starší syn se utopil, když se s kamarády potápěl v řece Baridi, u níž stávala jejich chýše. Strhl ho patrně proud. Našli ho teprve druhý den až za peřejemi. Teď jeho žena znovu čeká dítě. Ostatní ženy jsou stále s ní. Má hrůzu ze samoty.

Chlapci rádi vysedávají v mundumugově zingife se stěnami potaženými kůžemi. Na napjatých kůžích visí kalebaše nejrůznějších velikostí a na každém je vyryto nějaké znamení. Většinou jsou kalebaše začouzené. Na některých se houpají pestré chocholky. Mundumugo hochům vysvětlil, že podle nich pozná na první pohled, jaký je uvnitř lék. V kožené tašce má poskládaný nožíčky špičaté jako šíp, tenké násosky, kožené proužky k podvazování žil. Dívat se smějí kluci na všecko, dotknout se však nesmějí ničeho.

Jednou za den přinesou Ňžomo a Jindřich mundumugově zesláblé ženě, které všichni říkají teta Muzoni, vodu z lesního pramene.

Vaveru a Sadani s nimi soutěží. Každý nese hliněný džbán na hlavě a opatrně udržuje rovnováhu. Vaveru má džbán zvlášť těžký, a přitom ještě utíká. Poněvadž jdou každý zvlášť, jsou u tety Muzoni dřív a nejsou ani zpolovic tak zmáčení. Teta Muzoni je za to pochválí a Vaveru se raduje jako malý kluk a hned nabízí, že přinese ještě džbán vody do zásoby.

Sadani pomáhá dokonce tetě Muzoni při vaření a nosí jí dříví z lesa. Teta Muzoni mu říká Dani. Každý na něm pozná, jak rád to oslovení slyší.

Někdy mundumugo pošle chlapce k lesnímu prameni, kde je voda tak slaná, že se nedá pít. Připravuje z ní lék.

Dokud byl Ňžomo malý kluk, měl z lesního pramene strach.

Zavinila to Vaňžira, která měla ráda strašidelné příběhy, i když se

už tenkrát bála každého křovíčka a po setmění by byla nevystřčila nos z chatrče. Někdy se klepala strachy, ale sotva babička přestala vyprávět, hned zase škemrala: „Dál! Vypravuj ještě! Já se tak krásně bojím...“ Pohádky, které znala, vyprávěla později klukům. Vyprávěla jim i pověst o lesním pramenu.

Před dávnými a dávnými časy žil v osamělé jeskyni uprostřed horského lesa zlý trpaslík Gumba. Ostatní trpaslíci ho ze své jeskynní vesničky vyhnali, protože byl lstivý a úskočný. Doufali, že se v samotě, ke které ho odsoudili, polepší, ale zlého trpaslíka samota naopak zatvrdila. Číhal u vchodu do své jeskyně, zavlékal lidi do temného podzemí a očarovával je. Nikdy se však nezmocnil svých obětí násilím. Lákal je na sladké jahody, a protože ty jedí rády hlavně děti, chytil většinou děti. Ať rodiče hledali jak chtěli, nenašli po zmizelém dítěti ani stopu. Jednou Gumba vlákal do jeskyně krásnou dívku, ale bránila se a křičela tak hlasitě, že ji zaslechli lidé v sousední vesnici. Ozbrojili se klacky a obušky a spěchali jí na pomoc. Gumba však mezitím proměnil horský les v les kamenný, stromy v kamenné stromy, keře v kamenné keře. Všecko bylo jiné než dřív. Lidé si mysleli, že zabloudili. Neslyšeli už ani dívčín pláč, viděli jen křišťálový pramen tryskající ze skály, ale když se chtěli napít, užasli: voda byla slaná. „To jsou slzy mé dcery!“ vykřikla matka. Vesničané se pokusili stěnu prolomit, ale nepodařilo se jim to. Zlého Gumbu už od té doby nikdy nikdo neviděl.

Dnes se Ňžomo té pověsti samozřejmě jen zasměje.

I mundumugo chlapce ujistil, že na prameni není pranic kouzelného. Byl by jinak vyschl v době sucha? Štěrbina v skále byla od solných usazenin úplně bílá.

Mundumugo dovede vysvětlit každý přírodní úkaz.

Občas je vodí do lesa a učí poznávat stromy a rostliny.

„U stromů nesmíte oceňovat jen hladkou kůru, lesklé listy a zářivé květy. Musíte zkoumat hodnotu jeho dřeva a chuť plodů,“ vykládá jim.

Příliš často však s mundumugem do buše nechodívají. Většinou jsou na pastvě s kozami a ovci. Nejkrásnější místočko je Nos, odkud vidí daleko. Kdysi, už je tomu dávno, tudy táhl „červený had“. Když si Ňžomo představí, že tenkrát neměl ani otce, ani přítele, jako

je Jindřich, připadá si teď šťastný až k zbláznění.

Mvangi se mezi chlapci objeví už zřídka. Od chvíle, kdy se dověděl o matčině smrti, je ještě málomluvnější než dřív. Celé hodiny vydrží sedět na jednom místě, s nataženýma nohama. Nebude nakonec jako strýc Muturi? Od návratu do staré vsi nikdo ještě strýce Muturiho opilého neviděl. Ale vždyť také nemá nikdo ani slzu pombe.

Po všem strádání, které museli překonat, prožívají nyní chlapci krásné období. Jen málo lidí se vrátilo, a všichni se k sobě chovají přátelsky, navštěvují se a rozprávějí. Každý se ptá: „Nevrátil se už Ňzoroge?“ Všichni se Ňzoroga bojí. Proč? Snad že je může zahnat na robotu u Angličanů, protože ho nemají čím uplatit?

Jednou Jindřich řekne: „Mně se zdá nespravedlivé, že jsou lidé jako Matu, Ňzoroge a Sýček.“

Vaveru stiskne zoubky a zatne pěst. „Kdyby já rozhodoval, tak aby bylo jasno...“ Výhrůžně zakouří očima.

„Nikdo si o nich nic dobrého nemyslí,“ řekne Ňzomo, „ale přitom nikdo neřekne: ‚Já vás, vy zločinci, nenávidím!‘“

Proč lidé neřeknou pravdu? Ze strachu? Nu ano, ze Sýčka jde opravdu strach, na první pohled každý pozná, jaký je to ničema. Ale starý Matu a Ňzoroge se usmívají a tváří se přátelsky. Při úplňkových slavnostech rozdávali dětem ořechy. Ňzomovi, Vaňžire a Jindřichovi nedali samozřejmě nic.

Lidé si mezi sebou šeptají, že už starý Matu zbohatl jen proto, že je zloděj. Ale krást ho nikdy nikdo neviděl. Ani Ňzoroge nepřelézá ploty cizích šamb.

Jak tedy kradou?

Ňzomo by se rád konečně dověděl, proč jsou ti dva tak bohatí a jiní tak chudí. Strýc Muturi chtěl taky zbohatnout. Třeba neměl tolik pít. Ale copak Ňzoroge nepije?

Ňzomo se zeptá otce: „Proč je Ňzoroge tak bohatý?“

„Už jeho otec byl bohatý.“

„A jak Matu zbohatl?“

„Měl mnoho půdy a mnoho dobytka.“

„Odjakživa?“

„Zpočátku neměl víc než tvůj dědeček.“

„Dědeček měl také mnoho půdy?“

Otec přikývne.

„Tak dědeček byl tedy také bohatý.“

„Ne, chlapče,“ řekne otec a pohladí Ňžoma po vlasech.

Ňžomo se vykroutil zpod otcovy ruky. Proč mi to otec pořádně ne-
vysvětlí? Proč se jen usmívá, jako bych byl malý kluk?

Otec řekne: „Jeden štěstí má, druhý nemá. My je nemáme.“ Sevře
rty, jako by byl kouzl do něčeho trpkého.

Ani teď není Ňžomo s otcovým vysvětlením spokojen. Štěstí...
Neštěstí... I ve spánku ho ty otázky mučí. Ráno se sebere a jde k
mundumugovi.

„Matu a Ňžoroge,“ řekne Vainaina Maina, „mají především mnoho
rukou.“

Dělá si blázny?

„Víc rukou, víc nohou, víc hřbetů.“

Mundumugo mluví tak tiše, jako by chtěl vyprávět tajuplnou po-
hádku.

„Malí lidé mají malá pole. Kdo má malé pole, má malou úrodu. A
potřebuje malé sýpky. Když přijde období sucha, malé sýpky malých
lidí jsou rychle prázdné. V chatrčích se ubytuje hlad. Hlad není tichý
host.

Kdo má velká pole, má velkou úrodu a velké sýpky. Například
Ňžoroge. Mají-li malí lidé hlad, zajdou k němu a poprosí o zrní. On
jim je dá, a dokonce se při tom přívětivě tváří. Malí lidé jsou rádi, že
mají zrní. Ani neposlouchají, kolik za ně Ňžoroge chce. Tak jsou rádi,
že se dnes dosyta najedí.

Od chvíle, kdy Ňžorogův syn Vangómbe pracuje v pevnosti Wil-
son pro Angličany, sedí za stolem, píše, počítá a účtuje, má i Ňžoroge
pod svým lůžkem knihu. Lidé se na ni plaše dívají, zatímco Ňžoroge
maluje drobnými písátky spoustu směšných znamének. Kdo ta zna-
ménka zná, může probudit spící slova a přimět je, aby promluvila.
Jmen je v knize mnoho, jsou to jména poloviny vesnice, a také zna-
mének je mnoho. Každé znaménko – pytel zrní a vedle cena: dny,
týdny, měsíce dřiny na Ňžorogových polích. Úroda, kterou zajišťuje
tolik rukou, nohou a hřbetů, utěšeně vzrůstá. Ňžorogovy sýpky jsou
znovu plné. Malí lidé reptají: ‚A naše úroda je opět malá.‘ Ale ze stra-
chu reptají jen potichu.“

„Z jakého strachu?“
„Ze strachu z příštího sucha.“
„Ale to je nespravedlivé!“ vykřikne Nžomo.
Mundumugo přikývne.

SÝČKOVO DOUPĚ

Ženy, které byly v lese pro dřevo, rozčileně hlásí: „Je tu!“

„Vypadá jak strašidlo!“

„Kost a kůže, ale přesto...“

„Ten má oči! Jako by ani člověk nebyl...“

Mvangiho malá matka si zakrývá tvář roztřesenýma rukama. Ngege a Vairimu se ji snaží uklidnit. Malá matka však najednou vykřikne: „Musely byste ho vidět! Má ruce jak spáry.“

Nžomo a Jindřich se vyplíží z chýše. Třeba Vaveru něco ví.

Vaveru a Sadani štípou dříví pro mundumugovu ženu.

Sadani řekne: „Teta Muzoni ho taky viděla. Vykřikoval nějaké nesmysly. Že prý by ho byli nejraději nechali zdechnout. Že ho všichni opustili jak prašivého psa. A Matu že mu ani nedal nažrat. Skutečně, říkal nažrat. Jako by byl dobytek.“

Příští dny dávají lidé dobrý pozor, co se v lesní šambě děje, zdá se však opuštěná jako dřív. Když se k ní Vaveru s Nžomem a Jindřichem zas jednou přikradou, protože kalebaš dosud marně hledají, vyrazí z chatrče veliký štětkoun. I Vaveru zbledl leknutím. Slehla se pod starcem země?

Dny plynou.

Jednou ráno příběhne Vamboi, žena ze sousední šamby. Drží v roztřesených rukách vyšívanou kůži. „Tohleto byl plášť! Včera jsem ho dodělala a říkám svému muži: ‚Zítřa večer,‘ říkám, ‚nám bude hej. Odnesu plášť na trh. Budu pamatovat i na špetku šňupavého tabáku.‘ A říkám: ‚Ještě jsem ten plášť přeprala. Visí na šňůře hned za dveřmi.‘ A dnes ráno...“ Žena vzlyká, slzy se jí řinou po tvářích. „Dnes ráno leží před chatrčí tohle.“ Na všechny strany ukazuje rozervanou kůži. „Byl to úplně nový plášť, s perlovým pruhem kolem krku.“

Za několik dní se Vaňžira večer zeptá: „Neměli bychom vzít raději ta kůzlata ze starého chléva? Aby se na ně nedostaly hyeny.“

Matka odpoví: „Otec tam dnes přitloukl dvě nová prkna. Do chléva se nic nedostane. Ale pro mne za mne... Jestli chceš, tak ta kůzlata ráno vyžeň.“

Ráno leží dvě kůzlata mrtvá, se zakrvácenými tlamami.

Dveře chléva jsou dokořán.

Na jedné pastvině najdou lidé krávy s pořezanými vemeny.

„Tohle by přece žádný člověk neudělal...“

„V tom má prsty ďábel!“

„Nebo že by Sýček...?“

Ženy jsou vyděšené.

Chlapci, kteří teď už spávají v zingire, občas vyslechnou, co si muži mezi sebou povídají.

„Musíme najít Sýčkovu doupě,“ říká mundumugo.

„Myslíš, že ten darebák bydlí někde v buši?“

„Je jako šelma. Ta se také potlouká kolem chatrče jen v noci.“

„Vyhrožoval prý dokonce Matuovi a Ňzorogovi.“

„Myslím, že by se ho rádi zbavili,“ řekne mundumugo. „Už ho nepotřebují.“

„Zato my ho potřebujeme. Musíme ho chytit.“

Muži hovoří tiše. Pouze mundumugův hlas a Ďumův hlas jsou vždy zřetelné. Ďuma bydlí v zingire strýce Abdulláha.

„Sýček vidí a slyší hlavně v noci.“

„Musíme ho dopadnout ve dne.“

„Ano, musíme ho dopadnout, protože teď už Matua a Ňzoroga chránit nebude.“

„Já ho zabiju!“ zařve Muturi, a pak zas jen mlčí a mlčí.

Ostatní muži rozmlouvají do pozdní noci.

Závěr je jasný.

„Musíme Sýčka donutit k přiznání.“

Dva týdny o starci nikdo neslyšel.

Pak Vaňžira hlásí, že ho viděla v dolíku zarostlém ostružinami, ne- daleko slaneho pramenu. Upřeně ji pozoroval kulatýma, vytřeštěnýma očima. Vykřikla a ženy, s nimiž byla v lese, se k ní seběhly.

Jindřich na to řekne: „I kdyby byl Sýček doopravdy sýček, uletět a

zmizet bez jediné stopy přece jen nemůže. Neměli bychom se vypravit ke Gumbovu buši?“

Dnes jsou jen dva.

Sadani a Vaveru doprovázejí mundumugovu ženu na trh v Keritu.

Ňzomo hned neodpoví. Vyřezává si novou bambusovou píšťalu. Tentokrát si uřízl silný prut. Chce, aby píšťala zněla temně a hluboce. Jako roh. Jako roh, který svolává k boji.

Jindřich zakašle.

Ňzomo nezapomněl, nač se kamarád ptal.

„Snad Vaňžire nevěříš? Určitě si vymýšlí. Ženy přece byly okamžitě u ní, a žádná nic a nikoho neviděla. Jako bys nevěděl, že je Vaňžira strašpytel.“

„Tohle by si nevymyslela! Tohle ne! Ženy nic vypátrat nemohly, protože určitě pošlapaly stopy, ale nějaká stopa se přece jen musela zachovat...“

Ňzomo si přiloží píšťalu ke rtům.

Jako by zavyl šakal.

Píšťala má zvuk přímo děsivý.

I Jindřich se otřese.

„To je hlas, co?“ Ňzomo ani neskrývá uspokojení. „Teď máme roh pro případ nebezpečí. Jenom si musíme domluvit signál.“

Ani Jindřich už nemyslí na Sýčka. Dnes odpoledne budou mít jinou úkol: cvičení nouzových signálů.

Kluci jsou tak zabráni do své hry, že si ani nepovšimli, kdo je sleduje.

Nedaleko odtud, zakryta vysokou trávou, klečí pod keři Vaňžira. Ráda by zas jednou pobyla se starými kamarády z dětství. Myslila na to hned od rána, hned jak Vaveru a Sadani odcházeli na trh. Neodvažuje se ale přistoupit k chlapcům rovnou a říci: Prosím vás, vezměte mě s sebou! Má strach, že by se jí vysmáli a že by ji odehnali. Sama by však také nechtěla zůstat. Před chvílí zaslechla nedaleko šakala. Šamby jsou už daleko. Kde vlastně vzala odvahu kluky sledovat? Nejsou snad i kluci přesvědčeni, že si setkání se Sýčkem jen vymyslela? Pohrává si se stéblem trávy. Pak přičichne k drobným, jemně vonícím kvítkům a kýchne.

Chlapci se otočí, a okamžitě ji vidí.

Vaňžira vstane a loudá se k nim. Tváře jí jen hoří.

„Co za námi lezeš?“ ptá se Ňžomo příkře. „Běž domů a pomáhej matce krájet fazole! Teď tě nemůžeme potřebovat.“

„Tak vy mě nemůžete potřebovat! A až mě potřebovat budete, to si myslíš, že přijdu? Ty jsi dobrý!“

Ňžomo přiloží písťalu ke rtům a zapíská, až se mu nadmou tváře.

Vaňžira sebou šhubne, už už se obrací na patě, ale když se kluci rozchechtají, pochopí, že tohle je tedy ten šakal, kterého prve slyšela, a dostane sama na sebe zlost, že je tak lekavá a ustrašená.

„Řeknu vám, že jste oba pěkní mizerové.“

„Ty prostě nerozumíš legraci.“ Z Ňžomova hlasu zaznívá pokus o smír. „Krásný tón, co? To je totiž náš signál pro případ nebezpečí. A přitom nikdo nebude vědět, že jsme to my.“ Konečně přišla Vaňžirina chvíle.

„Tak to jste ještě hloupější, než jsem si myslela. Jaký smysl má tak asi signál, kterému nikdo nerozumí, nechtěli byste mi to říct?“ Jindřich a Ňžomo se na sebe zaraženě podívají. „No...“ koktá Ňžomo. „To je totiž tak...“

„To je totiž,“ přispěchá mu Jindřich na pomoc, „signál jen pro nás dva, pro mne a pro Ňžoma. Kdyby byl jeden z nás v nebezpečí, tak by zavolal toho druhého.“

„A co když nemůže? Když spadl ze skály? Nebo když...“

„A když... A když... A když...“ opičí se Ňžomo po Vaňžire. „Tebe určitě o pomoc volat nebudeme.“

Teď už toho má Vaňžira dost. „Taky byste se nedočkali!“ A už je tatam.

Napínavá hra Ňžoma naráz přestala bavit. Kdyby byl Jindřich nemlčel nebo kdyby aspoň teď něco řekl, třeba: „Taky ses, Ňžomo, na tu Vaňžiru nemusel tak osopit...“

„Tak jdeme, nebo ne?“ Jindřich přikývne a vykročí.

Jdou mlčky, ani jedinkrát se neohlédnou, ačkoli by to udělali rádi, a tak nevidí, že se Vaňžira zastavila pod stromem a otírá si oči.

Stezka se vine v zeleném stínu stromů. Řeka šumí, ptáci křičí ve spleti větví.

Náhle Jindřich zůstane stát a řekne: „Ostružinová jáma!“ Ostružinová jáma je houština opředená tisíci trnitými šlahouny, splývajícími

po příkrém svahu.

„A zrovna tady že by byla Vaňžira Sýčka viděla?“ zapochybuje teď už i Jindřich. Opatrně se prodírá houštím krok za krokem, snaží se šlahouny sešlapovat sandály, ale trní se mu přesto zasekává do kůže.

Ňžomo ho neochotně sleduje.

„Stůj, Ňžomo!“

Jindřich se shýbl a vyprošťuje z trní cár hnědé opičí kůže.

„Sýček míval opice...“, řekne Ňžomo.

Chlapci opatrně rozhrnují šlahouny u svých nohou. Nikde nic, jen trní a trní. Mezi trním jsou tu a tam i ostružiny, ale málokterá je zralá. Vracejí se na stezku.

Ňžomo ukáže na lesík nad příkrým svahem. „Odtamtud snad něco uvidíme.“ A už stoupá vzhůru. Lesní prst' je měkká. Kolem kvete mech. Už se vydrápali až k hornímu okraji srázu. Když se zahledí dolů, stoupá k nim z ostružinového houští bzukot včel a zatuchlý pach.

„Kdybych nebyl našel tu kůži...“

Za vysokými keři se okraj svahu stáčí vzhůru. Krácejí po něm tiše, jako by ani nedýchali. Ještě nikdy tu nebyli. Ze skaliska, které se vypíná ze zelené lesní louky, na ně pokřikují paviáni. Kluci po nich házejí hroudami hlíny, dokud opice s ohlušujícím vřeštěním nezmizí v korunách stromů.

Pod skálou je jáma hluboká do výše muže, okrouhlá jako mísa. Jindřich se spouští dolů a naznačuje Ňžomovi, že má jít za ním.

„Uhni!“ křikne Ňžomo, seskočí a oba se s výkřikem hrůzy zaboří do prsti.

„Je ti něco, Jindřichu?“

Jindřich zavrtí hlavou.

„Ne.“

Oprašují jeden druhého.

Příšťala se válí v prachu.

Ňžomo ji zvedne a otře ji.

Náhle se oba kluci dají do smíchu.

„Nouzový signál!“

Ňžomo zafouká. Příšťala jen zachrptí. Vyklepe ji, zafouká silněji, a v hluboké jámě jako by zavyla celá šakalí smečka.

Hru přeruší teprve nečekaný objev.

„Jindřichu, něco tu hoří!“

„Kde by tady co hořelo? Leda tobě v hlavě.“

„Ne. Schválně zvedněme tenhle kámen!“

Plochý balvan je těžký, oba kluci napnou všechny síly, než ho odsunou na stranu. Uvolněné kamínky dlouho padají do jámy, která se zdá bezedná.

„Tam dole musí být jeskyně!“

Ňzomo se skloní nad otvor, rukama odhrabuje hlínu.

Jindřich hrabe píšťalou. I on už cítí kouř a studený průvan.

Ňzomo slézá do tmy.

Jindřich ho drží za nohu a šeptá: „Musíme se držet pohromadě.“

Díra ústí do chladné skalní sloje, která je tak vysoká, že mohou stát zpříma. Krok za krokem tápají kupředu. Ňzomo by se už nejraději zastavil nebo vykradl zpátky, na denní světlo. Srdce mu buší. Kam my to lezeme?

Neušli ještě ani dvacet kroků, a podzemní chodba příkře odbočuje doleva. Opatrně nakouknou za roh. Členitý skalní tunel, dlouhý asi třicet kroků, se táhne až k osvětlené jeskyni, kde čadí nízký oheň.

Ňzomo natáhne ruku, Jindřich ji uchopí, a jako by z jednoho do druhého proudila odvaha a síla.

Tam vpředu se ozývají hlasy, smích.

Jindřich se Ňzomovi vytrhne a jde dál.

Ňzomo, třebaže se třese strachy, ho chtě nechtě následuje.

Tápají stále kupředu. Dým je pálí v očích, lechtá v nose. Už vidí třínožku vedle ohniště. Jsou v polovině tunelu. Neznámé hlasy slyší nyní zřetelněji, slovům však dosud nerozumějí. Náhle zaslechnou ptačí zpěv a cikády. Tam vpředu musí být východ z jeskyně.

V tom okamžiku si Ňzomo uvědomí, kdo se to prve pochechtával. Chce Jindřicha zadržet, Jindřich však míří krok za krokem k ohni. Ňzomo musí jít za ním. Odjakživa podnikali všechno společně.

„Má věc to není,“ říká nyní muž, kterého nevidí. „Vyřizuji ti jenom, co mi uložil. Má pro tebe připravenou chatrč a bude se o tebe starat dál, ale musíš odtud. Říkal, že až tě jednou vypátrají, už ti nepomůže, i kdyby stokrát chtěl.“

Sýček se znovu skřehotavě rozchechtá.

Konečně jsou chlapci na konci chodby. Opatrně nahlédnou do jeskyně. Zleva sem proniká světlo otvorem právě tak velkým, aby jím prolezl dospělý muž, a zarostlým ostružinovými šlahouny.

„Řekni mu, že přijdu, až se to bude hodit mně,“ odpovídá Sýček. „A taky mu vyříd, že dostanou-li mě, dostanou i jeho.“

Všecko jsem dělal jen pro něho a pro jeho syna. I tu nejšpinavější špinavost jsem pro ně udělal, a oni mě chtěli nechat chcípnout. Ale to se přepočítali! Vyříd' jim to. Dřív bude po nich než po mně.“

„A kdy tedy přijdeš?“

Ten druhý hlas Ňžomo nepoznává.

„Neslyšels? Ještě tu mám nějakou práci. Vrátili se sem jedni lidé, bydlí v mundumugově chatrči, a roznášejí po vsi všelijaké řeči. Ale já už je umlčím. Otec a jeho tlustý synáček mohou být rádi, jestli za ně i tohle vyřídím já. A já to udělám jaksepatří!“ Starcovo skřehotání zanikne ve vysilujícím kašli. „Vyříd' starému Matuovi, ať přichystá dost pombe. Přijdu, jak jen dostanu do pasti jednoho z těch ničemů. Už vím, jak na to. Nalíčím na ně past. Mají v chýši pár kůzlat. Až budou kůzлата pryč, někdo se rozběhne po krvavé stopě a spadne rovnou do pasti. A teď zmiz! Zbytečně mi kradeš čas.“

„Ale co když přijdou všichni najednou? Matu říkal, že tě už potom nezachrání.“

„Jdi pryč, nebo...! A ještě jim vyříd', že mne se nezbaví. Patřím k nim jako jejich vlastní ruka. Když ji odseknou, sami na to pojdu.“

Ještě chvíli slyší chlapci praskat větve, a pak se už ozývá jen zvonivá píseň cvrčků, ptačí zpěv a Sýčkův sípavý dech.

Zelený otvor se zatmívá.

Stařec leze pozpátku do jeskyně.

Usedá na třínožku, přitahuje pytel a vyndává z něho tenké dřevěné šípy, dlouhé jako paže. Jeden po druhém zkouší na nataženém koleně. Šípy jsou pružné, ani jediný se nezlomí. Sýček sáhne po noži, který byl až po střenku zaražen do země, otre palcem čepel a začne přičezávat hroty. Šípy klade vedle sebe.

Chlapci rozčilením ani nedýchají. Pozorují, jak stařec, vzdálený od nich sotva tři kroky, přikládá na oheň otýpku chrastí a rozdmýchává plameny. Plameny rychle olizují praskající dřevo. Kouzelník přistupuje k protější stěně. Teprve teď si chlapci všimnou, že je do ní vyseká-

no mnoho prohlubní, v nichž stojí hrnce, kalebaše, mističky s dřevěnými tyčinkami, kožené schránky s chomáči peří i jiné předměty. Stařec vytáhne těžký hrnek, odnese ho k ohni a postaví mezi kameny. Dřevo praská a čmoudí.

Kluci si zakrývají oči rukama. Dívají se jen šterbinami mezi prsty. Kouř však prolne i nepatrnou skulinou. Ňzomo právě uvažuje, co by se stalo, kdyby zakašlal. Vtom cítí, jak ho Jindřich tlačí k zemi. Těsně nad zemí je vzduch chladný. Kouř stoupá a hromadí se pod stropem.

Stařec dlouho míchá špičatým dřívkem v hrnci, z kterého se valí pára. Pak je z vařící, hořce páchnoucí tekutiny vytáhne, otáčí jím mezi prsty, a teprve když je docela suché, opatrně je položí vedle sebe a sáhne po dalším.

Ňzomo ví dobře, co Sýček dělá. Vidí v duchu muže s vráskami v rokli nedaleko masajské mohyly. „Takovýhle malý šíp,“ říkal Ol-Nguluma, „může jediným škrábnutím zabít i lva.“ Dno jeskyně je chladné. Ňzomo se celý třese. Co říkal Sýček o těch kůzlatech? Musíme proklouznout ven. Musíme přivést muže. Všecky muže z vesnice.

Stařec vstane ze stoličky, pečlivě srovná šípy na rozprostřenou kůži, zabalí je jeden po druhém tak, aby hroty zůstaly volné, vsune celý svazek do podpaždí a se zapálenou pochodní v ruce se ubírá kolem skalního výběžku, pod nímž leží chlapani a tají dech, do druhé podzemní jeskyně. Kroky tichnou. Světlo pochodně bledne.

Ňzomo a Jindřich se na sebe podívají. Naráz vyskočí, kradou se kolem ohně, podél zadní stěny, a slídí kolem. Police ze začouzených latí, zatažená síť, sahá až ke stropu. Na polici leží nějaké byliny.

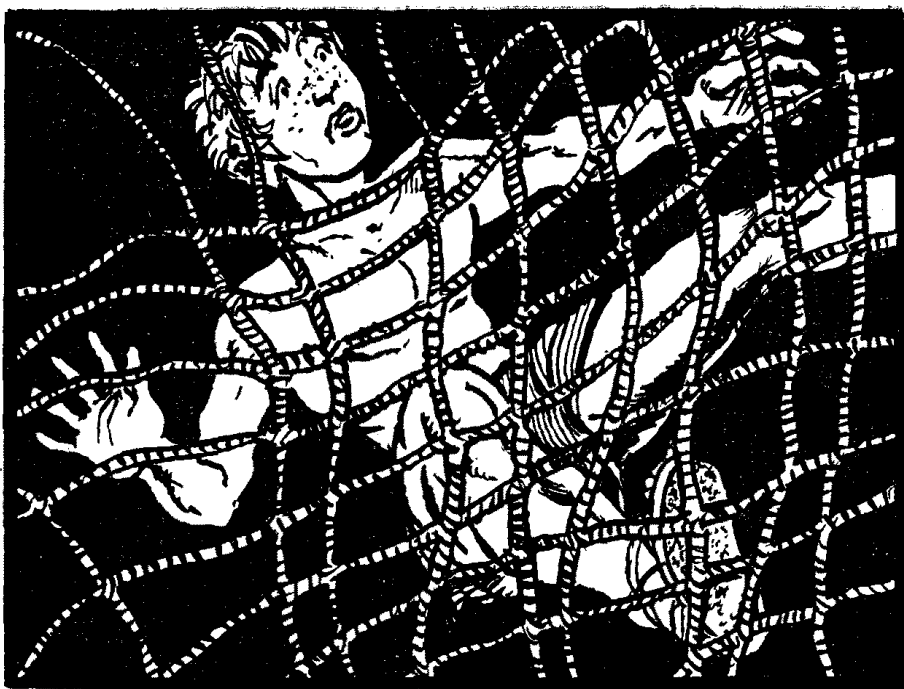
Už se blíží k zeleně probleskujícímu otvoru, když se za jejich zády rozezná tupý úder. Ohlédnou se. Teprve teď zřetelně rozeznají v pozadí druhou sloji, odkud se právě rozlehla další rána.

„Já tam jdu,“ zašeptá Jindřich.

Zbláznil se? Ještě tři kroky, a jsou venku.

Ňzomo chytí kamaráda za rameno, ale Jindřich se mu vyškubne a po špičkách se plíží do druhé štoly. Ňzomo má vztek. Může však přítele opustit? Může se zachránit útekem z temné jeskyně sám?

Rychle postupují dopředu. Stařec dělá takový rámus, že určitě neuslyší tiché skřípění kamínek pod jejich nohama.

Když se dostanou k ohybu, který jim bránil v rozhledu, vidí, že podzemní chodba prudce zatáčí doleva a svažuje se do jámy, v které stojí rozžatá pochodeň. V jámě, vedle žebříku přečnávajícího přes okraj, stojí stařec a sípavě si pobrukuje naříkavý song. Teď se shýbl. Chlapci se hluboko předkloní, aby viděli, co dělá.

Ňzomo zavře na několik vteřin oči, světlo však tančí, krouží, jiskří a točí se i za spuštěnými víčky.

Stařec zastrkuje do země předposlední dřevěný šíp a pevně ho kusem železa zatlouká. Šípy stojí jako oštěpy, jako les oštěpů s hroty trčícími vzhůru.

Sýček je d'ábel!

Co chce chytit do této smrtící pasti?

Jindřich strhne Ňzoma za paži zpátky.

Stařec vystupuje po žebříku z jámy.

Teď ho tak srazit! bleskne Ňzomovi hlavou.

Jindřich se už krade chodbou zpátky.

Ňzomo zašmátrá po zemi, hledá kámen, nabere však jen hrst vlhké, hrudkovité hlíny a vší silou ji mrští do rysího obličejce. Stařec však udržel rovnováhu a seskakuje na pevnou zemi.

Ňzomo utíká, klopýtá, padá.

Jindřich ho zvedne.

„Ven! Teď rychle ven!“

Už jsou v jeskyni, stařec teprve ve štole.

Ale Ňzomo se ohlédně, a jsou ztraceni. Od stropu na ně spadla síť. Tlučou se v ní jak chycené ryby. Starcův nenávistný smích se odráží od kamenných stěn. Ať se namáhají jakkoli, z tohoto zajetí neuniknou. Síť je po jedné straně zatížena kameny.

Stařec se blíží.

Nese obušek.

Zvedá ruku.

Ňzomo se skrčil.

Rána zasáhla Jindřicha. Po Jindřichově čele stéká krev.

Ňzomo křičí a mlátí sebou na všechny strany. Když ho obušek zasáhne do ramene, zasténá bolestí, zároveň však přikáže sám sobě: Lež! Lež nehybně jako mrtvý! Jako Jindřich vedle tebe! Když se po chvíli vzpomene, právě se Sýček chystá Jindřicha svázat. Také Ňzomo má nohy u kotníků a kolen spoutané a v ústech kožený roubík.

Stařec chytil Jindřicha za vlasy a vleče ho jako ranec chodbou ústící do jeskyně s pastí. Ňzomovi vyhrknou slzy, řinou se po tvářích, po poraněných rtech. Vzápětí se ozval temný úder, a stařec se vrací, jediným hmatem uchopil Ňzoma pod bradou a vleče ho po tvrdé zemi.

Přes jámu s připravenými šípy leží prkno.

Stařec po něm Ňzoma táhne na protější stranu, kde leží i Jindřich. Jindřichova hlava klesne Ňzomovi na rameno. Ňzomo neslyší jeho dech, ale zdá se mu, že srdce doposud bije.

Stařec balancuje po prkně zpátky. Když je na druhé straně, přitáhne prkno a vleče je podzemní chodbou k ohništi. Zanedlouho se vrací s tenkými klacíky a větvičkami. Klade je křížem krážem od jednoho konce jámy k druhému, pak na ně rozprostře hovězí kůži, na kůži vysype z proutěného košíku hlínu. Zmizí s prázdným košíkem a vrátí se s plným. Zanedlouho je past tak dovedně zamaskována, že ani Ňzomo už přesně neví, kde jáma začíná a kde končí.

V puklině skalní stěny je zaražena hořící pochodeň.
Jindřich se probírá.
Aspoň kdyby mohli křičet!

Vaňžira se nechtěla vrátit domů hned. Poznali by jí na očích, že plakala. Proč jenom za těmi kluky chodila? Čas, kdy si společně hrávali, je tentam a už se nevrátí. Každý by se jí vysmál.

Stála, dívala se za nimi, a když se už pomalu začala loudat k šambě, zaslechla šakalí zavytí. Škubla sebou jako vždy, ale vzpomněla si na píšťalu a musela se usmát. Kluci jedni... Zároveň však znovu pocítila závist, že oni si hrát mohou, a ona ne.

Sama neví, jak dlouho stála za mohutným kmenem, než jí napadlo: A co kdyby se byli vyšplhali na skálu u slaného pramene a co kdyby se byl jeden z nich zřítil? Vaňžira by se nejraději hned rozběhla do vesnice pro pomoc, ale kdyby všechny zbytečně poplašila, už by jí pak teprve nikdo nevěřil, že nedávno na vlastní oči zahlédla Sýčka.

Neurčitá, nevysvětlitelná předtucha ji přesto neopouští. Nakonec se za kluky pustí, ačkoli musí na každém kroku přemáhat strach. Z okraje srázu, kde je viděla naposledy a odkud později zaslechla zvuk píšťaly, spatří uprostřed ostružinové jámy díru, z níž stoupá třepotavá stužka hustého dýmu. Chce zavolat, ale strach jí sevře hrdlo. Jen obě jména zašeptá, a vzápětí už utíká do vesnice.

Muži staví v sousední šambě chlív.

„Jáma? Jaká jáma?“ napomíná otec Vaňžiru. „Mluv pomalu, nebo se raději napřed vydýchej!“

Vaňžira se nemůže zdržovat. Mluví tak rychle a tak zřetelně, nako-lik je v tomto okamžiku schopna, ale zároveň i natolik přesvědčivě, že muži pochopili naléhavost nebezpečí a rychle shánějí pochodně a zbraně.

Mvangi má pouze oštěp.

„Co by sis počal s oštěpem?“ ptá se Muturi nevlídně. „Můj obušek si vezmi. Jsi přece rychlejší než já. A vezmi si i můj simi.“

„Ano, bábo, ano.“ Jak dlouho už Mvangi to slovo nepoužil. Ponechává si však i oštěp. „Kdyby chtěl někdo utéct,“ zavolá na otce, který pokulhává za ostatními.

Vaňžira se snaží stačit svému otci, který běží s Mvangim v čele bo-

jovníků. Nedaleko ostružinového houští se Mahenia zastaví a zvedne ruku. Ostatní se shluknou kolem něho.

Vaňžira stoupá do příkrého srázu po cestě, kterou šli prve i kluci. Teprve u jámy otec řekne: „Tady zůstaneš, Vaňžiro, a ani se nehneš.“ Muži se naklánějí nad vkluzovou dírou. Cítí zápach kouře. První se spustil dolů mundumugo, za ním Mahenia, po něm všichni ostatní.

Vaňžira si lehla na břicho a vysunula hlavu nad okraj jámy. Slyší zdola zvuk kroků, pak zařinčení železa a vzápětí výkřik tak dlouhý, že si přitiskne dlaně na uši. Když ruce spustí, je už ticho a na stezce pod skalní stěnou stojí otec a volá ji.

Vaňžira seběhne dolů.

V rozlehlém ostružinovém houští zeje tmavý otvor. Z otvoru vylézá strýc Mugo, za ním Jindřich se zakrváceným čelem a nakonec Ňžomo. Vaňžira se nezmůže na slovo.

Ňžomo se na ni mlčky dívá.

„Co se stalo?“ ptá se Vaňžira otce, ale ten se na ni jen podívá, a pak řekne mundumugovi: „Musíme všechno nechat, jak to je. Tak, aby to každý viděl.“

„Ale někdo musí zůstat na stráži.“

„Já,“ vykřikne Mvangi. „Já tu zůstanu.“

Ještě nikdy neviděla Vaňžira Mvangiho tak bledého. „Tak co se stalo?“ zeptá se otce znovu, a Mahenia zvolna odpoví: „Sýček chtěl uletět, ale zřítíl se do pasti a probodly ho vlastní šípy.“

Vaňžira se na otce s porozuměním zadívá.

VI.
SETLEŘI

ROK 1899

OTÁZKY

Před bambusovým lesem, lemujícím Větrné hory silným pásem, zůstane Mahenia stát a čeká, až dojdou i ostatní. Je první jasný den po měsíci mlh. Naposledy uvidí pod sebou vesnici u Červené řeky, kterou právě navždy opouštějí. Ještě jednou se vrátili. Jedni hledali útočiště, druzí své právo. Nastala však nová doba. Zdá se, že staré zákony už neplatí, že pravda a spravedlnost se vytratily ze světa.

Vedle Mahenii stojí Muturi, Mugo, Abdulláh, Ďuma. I chlapci se na chvíli ztišili, jak přikazuje starý obyčej. Jen Vaveru se pošklebuje. On se také s vesnicí neloučí. Zůstane u mundumuga a tety Muzoni, kterou už oslovuje maitu jako matku. Ženy pláčou, Mvangiho malá matka naříká nahlas. Také obě Abdulláhovy děti pobrekávají.

Jedině Mvangi se nezastavil a pokračoval v cestě. Je teď tak vytáhlý jako Abdulláh, ale štíhlejší a mnohem vážnější. Abdulláh je v dobré náladě, protože se připravuje na dalekou cestu. Bývá často u Ďumy a oba hovoří o pobřežním území.

Nikdo neví, co se v Mvangiho hlavě děje. Mvangi se nikomu nesvěřuje. Kdo by mu tak asi porozuměl? Několik týdnů býval takřka veselý: po dobu soudního procesu. Sedával v zingife, kde už otec rozděloval půdu, která mu bude vrácena. Když byl konečně vysloven rozsudek, bylo o všem rozhodnuto i pro Mvangiho. Mvangimu nezáleží na půdě, kterou měl dostat. Mvangi netouží být rolníkem. Mvangimu záleží na něčem jiném, nikomu neprozradí na čem. Třeba by se mu lidé vysmáli, a všecko by bylo ještě horší. Je to čest. Lesini i on přísahali, že budou bojovat proti bezpráví a útlaku. Po celý život! Copak může Mvangi zůstat u otce, který se opíjí a bije ho?

Stačilo by jít dál. Pořád dál a dál. Než by ho pohřešili, měl by už před nimi pěkný náskok. Ranec s hrnci, kuchyňskou polici, proutěná košťata a řinčící kalebaše by prostě zahodil do křoví. Je snad žena, aby vlácel kuchyňské potřeby? Není dost velký a dost starý, aby šel dál svou vlastní cestou? Takhle se ptá sám sebe, takhle sám sebe pozbuzuje, a přitom ví, že takové rozhodnutí je v rozporu s prastarými

obyčejí. Odejít smí teprve po obřadech dospělosti, až bude přijat do věkové skupiny mužů.

V poslední době Ňžomovi závidí. Když dřív společně pásávali, Komár se ho často ptával, jaké to je, má-li člověk otce.

„Já v tom žádné štěstí nevidím,“ odpovídal mu tenkrát. Teď ví, že je to jinak. Teď, když otce nadobro ztratil, třebaže by stačilo ohlédnout se, a viděl by ho u bambusového lesa. Ani slovo otec už pro Mvangiho neexistuje. Když o Muturim přemýšlí, nazývá ho jen a jen staříkem.

Jít dál!

Pokračovat v cestě na svou pěst!

Uprchnout!

Nedoženou ho. Nikdo ho nedožene.

Uprchnout, konečně uprchnout, nemuset věčně poslouchat nářky, že není žádná spravedlnost, že na nich spočívá záhu, prokletí. Nemuset poslouchat věčné otázky, proč se jiným daří dobře, proč jiní mají přátele.

Kdyby ještě žila matka, zůstal by Mvangi doma. Matka se uměla smát. Ruku také rozpráhla ráda, ale ta ruka, třebaže silná, uměla i pohladit. Stařík se nezasměje, dokud někdo nezakopne a nenatáhne se jak široký tak dlouhý.

Tu a tam, po klidném dni, si Mvangi před spaním umiňoval: Zítřka ráno s ním promluví.

Ráno však není večer.

Mvangi na své předsevzetí nezapomněl. Ještě když seděli na rohoži a jedli, znovu a znovu si opakoval: Po jídle, hned jak zůstaneme sami... Ale pak najednou poznal otci na očích, že zas už pil, a odvaha k rozhovoru byla tatam – vystřídal ji hněv a odpor. Pohrdat vlastním otcem je to nejhorší, co syna potká.

Mvangi je až na kraji lesa. Nad hlavou mu šumí vějířovité listy bambusu. Ptáci zpívají. Ozývají se cikády. Mlha se zvedá. Sluneční světlo proniká do údolí až k řece a přes třpytivou vodu k šambám.

Teprve teď si Mvangi všimne, že otec postává stranou a pije. Nedívá se do údolí, neohlíží se zpátky. Mvangi s ním nemá soucit. Bez matky šamba není domov, bez matky je oheň studený. Mnohdy si myslívá, že se mu jen zdál zlý sen, že se matka jistě brzy vrátí. Zasko-

čila si asi s prádlem k řece. Matka jediná otce ovládla. Malá matka je sice také hodná, chová se k Mvangimu jako k vlastnímu synovi, ale je příliš zbrklá, a hlavně často smutná.

Mvangi se nemůže rozhodnout, ale když se ostatní vydávají na cestu, přidá se k nim i on.

Ňzomo a Jindřich jdou vedle Muga, jeden zleva, druhý zprava.

Ňzomo, kterého ta otázka nepřestává vzrušovat, se otce ptá: „Tak je, nebo není ta spravedlnost, o které jsi mluvíval?“

Otec našpulí rty. Jde pomalu, jde dlouho mlčky.

Chlapci si naznačují pohledem: Vidíš, neví!

„Spravedlnost je. Ale musíme ji hledat,“ řekne konečně otec a zvedne volnou ruku. Chtěl ji Ňzomovi položit na kudrnaté vlasy, avšak v poslední chvíli zaváhá a jen mu silně sevře rameno.

Ňzomo sklopí hlavu. Cítit na rameně otcovu ruku je krásné.

Otec se však otočí i k Jindřichovi.

„My tři ji budeme hledat.“

Jindřichovi zrudnou uši. Po očku se podívá na Ňzoma a řekne: „Že je u Bubnu hezky? Je to tam hezčí než ve staré vesnici. Uvidíš sám, bábo.“ Vyřkl to slovo poprvé, dlouho se k němu nemohl odhodlat. „U Bubnu není žádný Ňzoroge. Tam jsou hodní lidé.“

Mugo se často ptá sám sebe: Kde je spravedlnost? Vrátil se zdravý. Několikrát ho jen o vlásek minula smrt. Chránil ho někdo? Snad duchové předků? Nebo Ngaj, který všecko vidí, všecko slyší, věčný Ngaj, kterého si v dětství představoval jako vychrtlého starce sedícího před chatrčí na slunci a šňupajícího tabák ze hřbetu ruky, jak to staří muži dělávají?

Dnes si už Mugo Ngaje nepředstavuje. Mnohdy se ptává: Jestli je takový, jak se říká, proč nám svou spravedlnost nedokáže? Potrestal-li Sýčka, proč nepotrestá i Matua a Ňzoroga? Ten staroch byl přece jejich prodloužená ruka.

Jak má Mugo chlapcům vysvětlit, proč je tak těžké proměnit slova a myšlenky v skutky, proč je zapotřebí odvahy i k věcem nejsamozřejmějším?

Ty zelené nivy tam u řeky jsou ona půda, kterou otec společně s Matuem a Ňzorigem získal podle vžitého obyčeje: uzavřením pokrevního bratrství s dosavadním majitelem, vymezením hranic odkou-

peného pozemku, zaplacením smluvené ceny a plácnutím, které smlouvu zprávoplatní. Matu však půdu nerozdělil, jak bylo ujednáno, nýbrž se jí zmocnil vraždou a krádeží. Ňzoroge a Sýček mu při tom pomáhali. Od té doby uplynulo mnoho a mnoho času. Ale pravda zanechává nesmazatelnou stopu. Vnuk na ni vkročil, když neposlušně utekl z matčiny chatrče, protože se chtěl shledat s otcem. Zločin měl svědka a svědek prozradil jméno jednoho z vrahů.

Vrazi se mezitím stali pohůnky cizinců.

Cizinci jim uvěří cokoli.

I leckdo z vesničanů hovořil před soudem ve prospěch vrahů.

„Matu, Ňzorogův otec, že by byl podvodník, nebo něco ještě horšího? Jste lháři a klevetníci!“

„Vážený Matu se sám dal napálit od prohnaného starého kouzelníka, pro kterého on i jeho slavný syn Ňzoroge udělali tolik dobra. Ale kouzelník už sklidil zasloužený trest. Odsoudil sám sebe k smrti.“

„A že chlapec vyslechl nějaký rozhovor... Každý přece dobře ví, co si kluci v tomhle věku dovedou vybájit. Jediné slovo dospělého muže je cennější než tisíc slov zeleného výrostka.“

Zpočátku tomu nechtěli uvěřit.

Všecky zločiny, zapíchnutí krav, zrádné spojenectví s lovci otroků, pokus otrávit Muturiho, to měl najednou na svědomí jediný viník, Sýček, netvor, kvůli němuž musely nést dvě rodiny důsledky nejposvátnější přísahy. Viník je odsouzen, a kdo by snad pomlouval oba úctyhodné muže, Ňzoroga a Matua, necht' zví: Lev si šakalů nevšímá. Umlčí je, teprve kdyby se k němu ve své drzosti příliš přiblížili.

Mohl existovat v dřívějších dobách soud, který by vynesl takový rozsudek? Nikdo ze staršinů se neodvážil vypovídat veřejně proti oblíbencům mocných cizinců.

Potřebovali svědka. Ol-Ngulumu. Muže s vráskami. Ten se nikoho nezalekne.

Mugo, Mahenia, Abdulláh-Josef a Ďuma, který znal každou stezku na masajském území, se za ním vypravili. Po dvou měsících se dověděli, že zemřel.

Muturi zuřil celý den a celou noc.

„Na všechno jste zapomněli, co? Oko za oko! Rozmlátím jim ty jejich proradné palice!“

Byly to jen pohružky do větru.

Dnes se všichni loučí s vesnicí navždy, dnes se navždy odtrhli od tragické minulosti.

Mugo však hledí do budoucnosti s důvěrou. Pro něho začíná nový život. Na trhu v Kamiri se šťastnou náhodou setkal s neznámým mužem, který se chlubil nějakým papírkem a vykládal, že od zítřka bude vařit u jednoho Zunga a že za to bude dostávat spoustu rupií. Lidé se od něho s opovržením odvraceli. „Nemá čest v těle. To je přece práce pro ženy.“ Muž se jmenoval Kamau, často se dával najímat karavanami jako nosič a při těchto dlouhých pochodech si „práci pro ženy“ oblíbil. Papírek, kterým mával na všechny strany, byla pracovní smlouva. „Zungu mi dá každý měsíc čtyři rupie. I tabák jsem dostal. Přivoň si!“

Každý večer si Mugo před spaním potichu opakuje anglická slovíčka. Ostatním se se svými úmysly nesvěřil. Ať mají Mahenia a Muturi proti bělochům cokoli, on, Mugo, k bělochům nenávist necítí. On bělochy obdivuje.

„Vzhůru k Bubnu!“ řekne nahlas a položí tentokrát ruku i kolem Jindřichových ramen. Jednou to už udělat musel.

FARMA

Cesta ze staré vesnice u Červené řeky do Kulaté Vsi u Bubnu vede přes sedm údolí a osm horských hřebenů.

Za hodinu slunce zapadne, už klesá, stromy vrhají ostré stíny.

Na protějším svahu, táhnoucím se od vodopádu až k hřbetu nejbližšího pahorku, porostlého křovinatým lesem, leží v sluneční záři srub. Na velikém dvoře, obehnaném plotem z kůlů, kolem nichž svítí napjatý drát, hýká osel zapřažený do dvoukoláku.

„Zungové!“ sykne Ďuma.

A Mahenia řekne Muturimu: „Ten dům přece stojí na Ndemihovo pastvině...?“

Rychle táhnou nahoru k vesnici, kde má mnoho chýší střechu nově pokrytou, k Ndemimu, malému, slaboučkému a mírně přihrblému

starci, který je už očekává ve vchodu zingiry. Hned také volá obě své ženy, tlusté a milé, aby hostům honem uchystaly jídlo. Ndemi je příbuzný tety Ngege, Muga neviděl už od svatby. Objímá ho a heká pohnutím.

Ženy přicházejí s miskami kukuřice, voňavého skopového masa a fazolí, kladou je na rohož vedle ohniště. Chlapci smějí zůstat s muži v zingire, děvčata odcházejí se ženami, které si mají tolik co povídat.

Ndemi vypravuje zdlouhavě, neustále odbočuje. „Nuže ano... Viděl jsem ho přijíždět. Totiž: napřed jsem ho spíš slyšel přijíždět. Jeho osel má hlas jako slon. Věřte mi nebo ne, v životě jsem neslyšel tak uřvaného osla. A tak jsem říkal Nambuře...“ A malý, hubený mužík, kterému vesničané přezdívají Nitka, mluví a mluví, namluví spoustu zbytečností, než se zas vrátí ve svém vyprávění až tam, kde začal. „Nuže ano! Jak jsem vám už říkal, slyšel jsem napřed osla. Teprve později jsem viděl, že osel táhne vůz a na voze že sedí nějaký Zungu, z kterého se pot jen lije a který má tak dlouhé vousy, že to vypadá, jako by vůbec neměl krk. Nuže ano, a za chvíli byl tady. Mluví, mluví, a člověk mu slovo nerozumí, ale má u sebe jednoho muže z Kamiri, a ten musí za toho tlust'ocha mluvit. Ptá se po nějakém Mugovi, a já říkám, nuže ano, mundumugo bydlí v dolejší vesnici. Nuže ano, jakpak já mohu vědět, že myslí Muga va Gičomo. Ten Mugo, povídá, pracoval na železniční trati, a pak spustí nějaké báchorky o lvech. Nuže ano, mne může leckdo všelijak obalamutit, ale tohleto... Nuže ano, a pak teprve řekne, že nějaký Mahenia říkal něco o nějakém vodopádu a o nějakém Bubnu, a on ten Buben teď hledá. Ale teprve když začal vykládat o jistém muži, který je dlouhý jako žirafa, nos má jak supí zobák a k tomu ještě nohy jako tlapy, tak to už jsem byl doma, nuže ano, to už jsem věděl, že tohle nemůže být nikdo jiný než Abdulláh.“

Muži se rozesmáli.

Kluci se k nim přidali.

Abdulláh zastrkuje špičky nohou pod rohož.

„Říkám vám, že budeme ještě koukat, co ti Angličani dovedou! Nuže ano! V Kamiri je jich totiž víc, a věřte mi, nebo ne, postavili tam dům a na tom domě něco, čemu říkají věž, je to vyšší než pět chatrčí nad sebou, tak nějak. Říkají tomu baráku dům duchů nebo tak nějak.

A jestlipak víte, jak my říkáme tomu Zungovi? Vousáč! Nuže ano! Prostě Vousáč! A on se tomu ještě směje a říká, že někteří z nich mají vousy až na břicho. Od něho taky víme o tom domě duchů. Nu ano, vlastně to jaksi víme od toho druhého, od toho Kamiřana, ale toho já nemohu vystát!“

Konečně si Ndemi musí vydechnout.

Mahenia odmlku využije a zeptá se: „Ale proč jsi dal tomu Angličanovi svůj les?“

„Já? Já že jsem mu ho dal? Já jsem mu ho vůbec nedal.“

Co to znamená?

Dělá si z nich Ndemi blázny?

„On má na něj papír. Nu ano, tak říkají té bílé věci, na kterou malují ta svá znaménka. A na tom papíru je zakreslena naše obec i s řekou a vodopádem a roklí, najdeš tam i pahorky, a taky tam byl můj buš. Takhle malinký vypadal! Že bys ho nabral do dvou prstů! Nu ano, vždyť Vousáč u mne byl a ukázal mi to. Lidé už mu říkali, tedy

naši lidé, že si postavil srub na mém pozemku, ale on tomu nevěří. Byl přece v anglické pevnosti, už jsem zapomněl její jméno, a jeho lidé mu řekli, že si může vzít právě tenhle pozemek. Vysvětloval jsem mu, že ten pozemek je má střídavá pastvina, ale on se jen směje, a abych tedy šel do jejich pevnosti nebo do Kamiri, kde jsou taky jeho lidé, a abych si stěžoval. Jenomže to já neudělám!“

„Ale je to přece tvá půda! A on ti ji vzal!“ vybuchne Ďuma. „Počínají si úplně jako ti Němci.“

Ndemi mávne odmítavě rukou.

„On za to nemůže, to já vím. Jeho vlastní lidé ho obelhali, jenže on tomu nevěří, a tak co chceš dělat?“

Muži oněměli.

Copak se Ndemi nadobro pomátl?

Ďuma nevydrží mlčet.

„Ať chtěl nebo nechtěl, tu půdu ti ukradl, a ty musíš jít do pevnosti nebo do města, které ti jmenoval. Musíš jít za jeho lidmi. Ostatní vesničané ti dosvědčí, že ten pozemek je tvůj. Zungové jsou jako kobylinky. Napřed se jich objeví pár, a hned jak se šamby zazelenají, vtrhne jich celé hejno.“

Malý muž s úsměvem potřese hlavou.

„Co vykládáš o kobyilkách? Vousáč žádná kobylika není a já se s ním hádat nebudu. Ty nejsi zdejší, to nepoznávám jen proto, že mluvíš s cizím přízvukem. Nuže ano, nejsi zdejší, a tak nemůžeš vědět, jak je to s půdou v naší zemi. Půdu nikdo neukradne, protože by mu to bylo málo platné. Na ukradené půdě se nic pořádného neurodí. U nás tohle ví každé malé dítě. Ne, ne. Vinu mají jeho lidé. Ale já k nim nepůjdu! Možná že by mě zavřeli ve svém domě duchů. Ať si Zungu pastvinu nechá! Já mám půdy dost. Nu ano, a on je dobrý soused. Co ten všechno dovede! Spoustu věcí se od něho můžeš naučit.“

Mahenia Ďumovi naznačí, aby mlčel. Ndemi už je takový. Neuvěří, že by byl někdo ničema.

Mugo pochytil ze starcova vyprávění jen málo. Jeho myšlenky jsou jinde. Nejraději by se hned rozběhl ke srubu, stíkl Mr Williamsovi ruku a řekl: Ďambo! Ale kde je Mr King?

Ndemi zas už chvíli řeční. „A že by ten Zungu mluvil kdovíjak nahlas, to taky není pravda! Všichni tvrdili, že Angličané mluví, jako by

štěkali. To všechno je lež! A se hřmící holí taky neobchází. Lidé se chtějí vytahovat, tak si vymýšlejí všelijaké nebezpečné historky. Víte, co mi daroval?“ Stařec se s heknutím zvedne a stáhne ze svého lůžka dvě vlněné pokrývky. Všecky ruce je ohmatávají, všecky nosy očichávají. „A tady!“ zatřepal krabicí sirek. „Než napočítáte do pěti, už ohníček hoří. Rád bych věděl, kdo jiný by mě takhle obdaroval. Nambura a Vangoi dostaly barevné náhrdelníky. A s tímhle člověkem že bych se já měl soudit?“

Nyní vypravuje o Mr Williamsovi Mugo. Samozřejmě souhlasí s Ndemim, že Angličan je dobrý soused.

„Tady tu dýmku jsem dostal od něho a pytlík na tabák taky. Jenom tabák mi teď chybí.“

Muži teď mluví hned o tom, hned o onom. O hladu, o neštovicích, o těch, kteří zemřeli.

„Nuže ano, vždyť vy vlastně ani nevíte, co se stalo s Magugem. Na stará kolena se úplně pomátl, mluvil už jen se svými kozami, a když se jedna zřítla do rokle, on hup za ní!“

Konečně všichni ze zingiry odcházejí a stoupají po cestě k Bubnu. Rozhlízejí se na všecky strany.

Ano, půdy je tu dost, dost pro každého.

Ďuma řekne: „Už jsem pomalu na železnici, na tábor i na Angličany zapomněl. Bude lepší, Abdulláhu, když odtud vyrazíme brzy. Tak, aby mě běloch neviděl.“

„Ale ty Mr Williamse neznáš,“ řekne Mugo. „Já jsem přece utekl tak jako ty.“

„Jenže ty jsi neutekl z vězení, Mugo. A můj obličej si každý zapamatuje.“

Mugo hledá odpověď. Už dlouho se bál, že něco takového uslyší, a přece se cítí přítelovými slovy zasažen. Pro Ďumu je vesnice příliš malá.

Ndemi, který se mezitím dověděl, kdo Ďuma je, souhlasí: „Na oči mu zrovna lézt nemusíš. Ty i Abdulláh můžete přespávat u mého bratra v Dlouhé Vsi. Má tam šambu.“

Ďuma neodpoví a také Mugo mlčí.

Druhý den se Ndemi, Muturi, Mahenia, Mvangi, Nžomo a Jindřich vypraví na návštěvu k novému sousedovi. Vedou s sebou jako dárek

dvě ovce.

Vyrazí proti nim pes, vrčí, vzpíná se na řetězu, cení zuby. Střeží cestu k domu.

Ani Ndemi si hned neví rady.

Vtom vyběhne Zungu.

„Jamesi! K noze! Jamesi! Jdeš sem hned?! Ale ne! Ndemi, přítelíčku, koho ty mi to vedeš?“

Mugo dojatě tiskne ruku, kterou mu Angličan podal, ale Mr Williams mu ji vytrhne a užasle se zadívá na Jindřicha.

„Good Lord! Kdo je tohle?“

Mugovi stále ještě splývají anglická slůvka z jazyka těžce, mnohá nadobro zapomněl, musí si pomáhat rukama. Tu a tam si vypomůže i několika svahilskými slovy. Nakonec k sobě Jindřicha přivine.

„Mluví kikujsky stejně dobře jako my.“

„A to se po něm nikdo nesháněl?“

Mugo hovoří, jak to jde. „Rodiče,“ vysvětluje Mr Williamsovi, „Němci. On Jindřich.“

„Tak Němec je to tedy! A on u vás žije trvale? Jako Kikuj?“

„Žije v mé chatrči. Je jako můj syn,“ odpoví Mugo pyšně.

„Ale on je běloch! Nemůže přece žít jako černoch!“

Mugo je dotčen. Teď i Mr Williams „štěkal“, ale už ho to samotného mrzí. „Tak pojd'te přece dál!“ První vykročí k chatrči z kmenů. „Víš, Mugo, že jsem tě sháněl celé týdny? Tady tě totiž nikdo nezná. To jsem si mohl myslit. Good Lord! Ještě že jsem znal i jméno tvého bratra. Zato půda, krajina, prostě nádhera! Víš, že mám s tebou určité záměry, Mugo?“

Mugo nedovede překládat dost rychle.

Ostatní však nenaléhají. Jsou dokonale zaměstnaní: nestačí se divit.

Zungu si otřel nohy o tlustou rohožku.

Všichni ho rozjařeně napodobují.

Vyjdou po několika schodech a vstoupí do velké místnosti.

Mugo se pamatuje na baráky v Tsavě, na stoly, židle, skříně, truhly, křesla. Krb z kamene a hlíny, s komínem okouřeným do černa, je však novinka i pro něho.

Ani jediný z Kikujů kromě Muga dosud neviděl křeslo.

Angličan ukazuje, aby se posadili na židle. Mugo se odváží used-

nout, aby druhým předvedl, jak se to dělá.

Muturi, Mahenia a také chlapi si přesto sedli na paty.

Venku bečí ovce, které musí předat Muturi, protože je nejstarší. Posílá pro ně Mvangiho, ale když se Mvangi snaží vyhnat ovce do schodů, Angličan mává rukama, aby toho nechal. Chválí ovce, děkuje za ně, pak se otočí k mužům, sepne ruce, rozpačitě si odkašle a spustí řeč na přivítanou. Mluví pomalu a úmyslně sestavuje slova tak prostě, aby mohl Mugo všecko správně přetlumočit.

„Já tady váš soused. Farmář. Zatím jediný. Brzy však přijede ještě jeden bvana, Mister King. Musel napřed dostavět železniční most. Rozumíš všemu, Mugo?“

Mugo přikývne a začne překládat.

„Já mnoho práce. Tři lidi mám.“ Jmenuje je. Přišli s ním z Kamiri a jeden z nich je ten kuchař Kamau. „Teď je právě na trhu. Shopping. Na nákupu. Já nakupuji mnoho. Všecko. A tak moc práce!“ Angličan si otře mokré čelo obnaženým předloktím. „Tak krásná půda tady! Vaše ovce dobré! Děkuji, děkuji. V Anglii, v mé vlasti, taky máme ovce. Mnoho ovcí, ale jiný druh. Ne hladká kůže. Vlna! Hebkál!“ Mr Williams se pátravě rozhlédne. Kikujové sledují jeho pohled i ruce kreslící ve vzduchu kroužky. „Měkká! Teplá!“ Nakonec se chytí za vousy. „Vlna, rozumíte?“ Zasměje se, odejde do sousední místnosti a vrátí se s pokrývkou. „Vlna! V Anglii ovce s množstvím vlny.“ Přesto postřehne v tvářích svých hostů nedůvěru. Starý Ndemi se dokonce pochechtává. Představuje si, jak v Anglii pobíhají vousaté ovce s pokrývkou na hřbetě.

Hostitel si sedá ke stolu a začíná vypravovat o událostech na železniční trati.

„To byl tenkrát zmatek, Mugo! Mr King si myslil, že tě sežral lev. Lev totiž zas z té pasti utekl. Někdo prostřelil dvířka. Jeden z těch kuliů, kteří seděli v kleci, strachy zešlel. A všichni odmítali pracovat! Za dva měsíce jsem se rozstonal. Dostal jsem bahenní zimnici. A teď jsem tady. Dojdu pro víno. Musíme si připít na dobré sousedství.“

Muži přikyvují. Všichni jsou zajedno, že je to soused dobrý a přátivý.

Víno je průzračné jako voda a sladké. Takové víno Kikujové ještě nepili. I chlapi dostali skleničku, ale zředili jim víno vodou. Nžomo-

vi moc nechutnalo. Muži však pochvalně pokyvují hlavami. Už si dávají nalít znovu. Jen Mvangi nepije. Přisedl k chlapcům.

Když v poledne srub opouštějí, muži zpívají.

Ze všech nejspokojenější je Muturi. „Je to dobrý muž!“ pochvaluje si.

Ženy už vykukují z chýše. Nechtějí novinkám uvěřit. Nejraději by se samy rozběhly nahoru a přesvědčily se o všem na vlastní oči.

„A proč tu nemá ženu? Co říkal o své ženě?“

Na ženu se muži nezeptali.

Ženy založí ruce v bok. „Co jen v té hlavě máte? Pombe, to se ví. A že bylo průzračné jako voda? To povídejte komu chcete.“ Smějí se. Nejspíš Zungu počastoval muže vodou, a opil je řečmi.

Ještě víc však ženy užasnou, když muži hlásí, že zítra chtějí jít na farmu znovu. Pomohou sousedovi okopat jeho kukuřičné pole a vymýt kus lesa, kde by rád pěstoval kávovník.

„A co Ndemiho pastvina? Co o tom řekl?“

O pastvině nemluvili vůbec.

„Co je vám ženským do toho?“ udeří Ndemi prudce holí do země. „Abyste věděly, vy Angličanovi pomůžete taky! Aspoň shodíte trochu sádla.“

Obě jeho ženy se hlasitě rozesmějí. „Jak se před lidmi vytahuje!“ Ale když Ndemi znovu zabuší do země, až se zvedne prach, a výhružně holí zamává, položí si obě ruku na ústa a odkolébají se do chatrče. I sousedé, kteří se v Ndemiho zingire sešli, jsou ochotni Angličanovi pomáhat.

„Jestli je takový, jak tvrdíte...“

„Pro souseda musí mít člověk podle starého obyčeje vždycky jednu ruku volnou.“

I Mahenia, který na své první seznámení se Zungy nikdy nechtěl zapomenout, řekne: „Myslím, že začíná úplně jiný život.“

A Muturi dodá: „S rupiemi!“

BVANA PŘIJÍZDÍ

Čas je jako řeka: když je vody málo, teče pomalu; když je vody mnoho, teče rychle.

Tento rok byl bohatý a všem rychle uběhl.

Z druhé strany rokle, nedaleko srubu, svítí veliká farma s obílenými zdmi. Zrána se v čtyřech průčelních oknech zrcadlí slunce. Plochá střecha je z vlnitého plechu jako střechy baráků v Tsavě. V srubu bydlí Mr Williams. V bílém domě bydlí setler, Mr King, se svou ženou, dcerou Dianou a synem Jeffem.

Přistěhovali se několik dní před začátkem velkého období dešťů. Vesničané – muži, kteří pracovali na stavbě kamenného domu, studny a větrného mlýna a kteří sázeli kávovníky a zaváděli zavodňovací příkopy; ženy a děti, které okopávaly pole, vytrhávaly plevel a připravovaly brázdy pro neznámé hlízy rostoucí prý pod zemí – stáli kolem čerstvě uhrabané cesty k farmě a mávali, jak to s nimi Mr Williams nacvičil.

Mr Williams se také zmínil, že paní a pán milují květiny.

Ale všechny květiny byly hnědé a seschlé – čekaly na déšť.

Ňzomo a Jindřich proto sešplhali do rokle, jejíž skalnaté stěny, žilkované kvetoucími mechy, byly zavlažovány vodní tříští vodopádu. Ze spár mezi kamením vyrůstaly na dlouhých lodyhách krásné květiny všech barev. Pro chlapce to byla vzrušující hra. Poprvé stanuli na dně rokle. Zde byl jiný svět, stále zelený a prosycený vláhou, úrodný, svlažovaný chladivými vodními parami. Na květech se třpytily průzračné krůpěje, mezi květinami poletovali motýli a včely, lezly tu plaché ještěrky a dva zelení hadi přimknutí k větvím kmitali jazyky.

Mr Williams se šťastně smál, když se chlapci vrátili s květinami. Daroval každému z nich veliký sladký plod, který tenkrát ještě neznali. Koupil ho na trhu v Limuru od indického obchodníka. To ovoce se jmenovalo ananas, šťáva se v ústech jen rozplývala a byla sladká jako med. Pár květů chlapci přinesli i matce, ale ta se roztřásla hrůzou.

„Odvážlivci! A co kdybyste byli uklouzli...?“

Na to nepomyslili.

Jindřich, který stál na návrší jako hlídka, uviděl cizince, přijíždějící

po cestě z lesa, první. Byla jich celá karavana! Na prvním mulovi seděl Afričan s hlavou obtočenou špinavým šátkem. Na ostatních mulech jeli muž a dívka, žena a chlapec, všichni v širokých bílých kloboucích, zpod nichž vykukovaly rozpálené, zaprášené tváře. Děvče klímalo, žena se křečovitě usmívala vyprahlými rty. Oči měla unavené a také mírně přestrašené novým, neznámým světem, do kterého právě vstupovala. Muž měl černé vousy, po obou stranách obličeje odstávající. Hoch, upocení a zaprášený, vypadal čile, neustále otáčel hlavu a na něco se otce vyptával. Když se blížili k farmě, když uslyšel vodopád, uviděl nad roklí duhu zářící všemi barvami, chatrče v zelených šambách, mávajících venkovany s vyjevenými hnědými tvářemi a na návrší bílého chlapce, zůstala mu ústa dokořán. Dlouho se po Jindřichovi ohlížel a dvakrát ostýchavě zamával. Jmenuje se Jeff a je patrně stejně starý jako Nžomo a Jindřich.

Pak přešly přes pahorky velké deště, černé bouřky s bílými blesky. Ze země vyrazila mladá setba a přes noc proměnila půdu v široširou zelenou rohož. Hlízy, které si Mr Williams dal poslat, vyhnaly keře s velkými, sytě zelenými listy a fialovobílými květy, tak vysoké, že se v nich chlapci mohli schovávat. Mr Williams si rval vlasy a naříkal: „Samá nať! Samá nať!“ Avšak v červené půdě, prosáklé vláhou a zahříváné slunečními paprsky, vyrostly později i hlízy velké jako mužská pěst. Když je ženy při sklizni vykopávaly, Mr Williams a bvana, tedy Mr King, který je na farmě pánem, chodili kolem, smáli se a házeli si hlízami jako míčem.

„To je půda!“ křičel Mr King. „To je bohatství!“

I Mugo a Muturi, Mahenia a Ndemi už vypěstovali ve svých zahradách novou plodinu, která se jmenuje brambora. Není tak sladká jako kořeny jamu, tím lépe se však hodí ke skopovému nebo jemnému drůbežímu masu.

Na farmě pobíhají kuřata. Na břehu řeky se popásají bílé, hnědé a černobílé krávy, které jsou krotší než hnědí zebu, dávají víc masa a lépe se dojí. V novém chlévě bučí telata. Tři velcí psi se povalují ve dne v noci za plotem, a přiblíží-li se hyeny, zlákané mladými dobytčaty, štěkají, až probudí celou vesnici.

Ano, tento rok byl bohatý, přebohatý, bohatší než padesát minulých a nyní už zapomenutých let. Lidé v chatrčích nestačí potřásat

hlavami. Muži zapomínají na staré historky a vypravují si nové.

Do kikujské pahorkatiny přišli lidé z jiného světa. Říkají si setleři. Kdo se jim někdy tajně nevysmíval! Kdo se tajně nevysmívá trubkám z látky, jimiž prostrkují ruce. Těsným košilím a kazajkám, vysokým botám a dlouhým pruhům plátna, jimiž si mnozí muži ovinují nohy. A jak se ti lidé potí! A jak jim ve vedru hoří uši!

Slunce však žhne jen několik hodin. Noci v horách jsou studené, dlouhé. Běloši, kteří přitáhli ze studené země, se dovedou proti chladu bránit.

Ještě před rokem by bylo Kikujům nic takového ani nenapadlo. Teď si však mnozí z nich vášnivě přejí boty, nebo dokonce holínky až ke kolenům, v jakých se nemusí bát hadího uštknutí, v jakých mohou stát ve vodě a v blátě, a přesto mít nohy suché.

Jednou za měsíc přijíždí na farmu indický obchodník z Kamiri v rachotícím dvoukoláku. V koutě dvora si postaví stan a před něj vyloží na veliký stůl zboží z vrchovatých beden. Všichni lidé, kteří pracují na farmě a mají dost rupií, utratí všechno, sotva se Ind objeví. Nejdéle postávají nad lákavým zbožím ženy. Zkoušejí si řetězy z třpytivého skla, hrajičích všemi barvami, zdrženlivě, a přece žádostivě mnou v prstech různé látky. Zvláště obě tlusté ženy Ndemiho, které také první začaly nosit sukně jako setlerova žena. Celé dva dny vodil starý Ndemí své krásy po vsi a nadýmal se pýchou. Muži rádi vydávají rupie a těší se z radosti svých přívětivých a mírných žen. Oni sami si kupují dýmky a tabák, kalhoty a košile z drsné látky američanů, dovážené z daleké země, z druhého konce světa, kde prý domy sahají až k mrakům. Ale na Indově stole leží i pokrývky a sekery a lampy, v nichž se svítí ostře páchnoucí vodou! Voda, která hoří! Kdo by byl kdy něčemu takovému věřil! Obchodník nabízí také pily, motyky a punčochy, klobouky a opasky, šátky, barevné jako květiny, hrnce, misky, džbánky, které se při pádu na podlahu neroztříští na tisíc střepů, krabice se sirkami a tolik dalších věcí!

Afričané v nich vidí zázraky.

HENRY

Šamby pronikají do pustiny stále hlouběji a hlouběji. Mezi široko-listými banánovníky, kukuřicí a popínavými fazolemi stojí však tu a tam i stinné lesní stromy. Nikdo z těch, kdo mýtili les, se jich nedotkl, protože by duchové zemřelých neměli kde bydlet. Stromy musí být vysoké, aby byl z jejich koruny rozhled do dálky. Musí být rozložité, aby v nich duchové měli dost místa, a silné a zdravé, aby je nenahlodal červ nebo aby je při bouřce nestrhly liány k zemi.

Kolik je pravdy v tom, co matka varuje?

Ňzomo by uvěřil, teprve kdyby duchy viděl. Matka tvrdí, že duchové jsou vzduch a ptačí píseň, antilopí stopa i vůně jídla, všecko, a zároveň nic. Zdržují se neustále v blízkosti lidí, o něž se starají, jejichž cesty střeží, které varují, ale také trestají.

Ňzomo chtěl znát Jindřichův názor.

Jindřich tvrdil, že duchové neexistují. Dokonce se pověstem o nich vysmíval.

Ňzomo má také pochybnosti, ale Jindřichův smích ho podráždil. Jindřich se směje, protože jsou to pověsti kikujské. Dřív to nikdy nedělal. Všecko začalo teprve po příjezdu setlerů, od chvíle, kdy je nahoře na farmě ten chlapec Jeff.

Ňzomo se teď s Jindřichem často hádá. „A co příběhy, které vypravuješ ty a které ti předčítá Mr King z té tlusté černé knihy? Chceš snad tvrdit, že věříš na zázračnou přeměnu vody v pombe?“ Ne. Jindřich, který si chodí hrát na farmu s Jeffem a tím děvčátkem, už není dřívější Jindřich. Má dokonce i jiné jméno! Henry.

Už Mr Williams se o Jindřicha velice zajímal. Když zašel do vesnice, zeptal se sice na každého, ale první otázka byla vždycky stejná: „Kde je Henry? Říkal jsem mu přece, aby mě často navštěvoval.“ Vzápětí ale dodával: „Tvůj syn, Mugo, samozřejmě taky!“ Teprve později si Ňzomo přiznal, že ve skutečnosti záleží Mr Williamsovi pouze na Jindřichovi. Přesto má Mr Williamse rád. Rád se také dívá, když Mr Williams pracuje. Vedle srubu je veliká kůlna a v ní dílna a opravdovská kovadlina. Když Mr Williams zabuší kladivem na kus železa, je ho slyšet až na druhé straně pahorku. Kovářský oheň plane

mnoha barvami, syčí a srší jiskrami. Mr Williams při práci takřka nepromluví a dovede zhotovit snad všecko na světě. Vyrábí motyky, lopaty, sekery, rýče. Určitě by uměl vykovat i šípy. Kácí v lese stromy, sloupává kůru, štípe dřevo a rozřezává je pilou, staví chlévy i sýpky a u potoka zřídil napajedlo, jímž nepřetržitě protéká čistá voda. Vykrajuje z hlíny cihly, a zpočátku si dokonce sám prával kalhoty a košile něčím, co pění a pronikavě páchne. Ňžomo si ho nedovede představit bez tváře zalité potem, bez náradí v kapse a bez lulky, od níž má ježaté vousy stále začouzené. Mr Williams s pomocí mnoha venkovanů postavil také ten velký dům. Teprve když ho dokončil, přijel Mr King s rodinou. Mr King bývá ve vesnici zřídka. První týdny se neobjevil vůbec. Spousta lidí usoudila, že je špatně vychovaný. Avšak ledacos mu promíjeli, protože sem přišel z daleka. Tam u nich snad dobré sousedské vztahy neznamenají tolik jako tady. Odpouštěli mu dokonce i rozkazovačný tón, na který vlastně neměl jako host právo. Asi na něj byl také zvyklý z domova.

Později dal svolat na farmu lidi z Dlouhé Vsi i z Kulaté Vsi u Bubu. Tam je vyzval, aby se postavili do dlouhé řady. I v tom mu vyhověli. Pozorně naslouchali, když jim důrazně a hlasitě oznamoval, že je bvana a že je spravedlivý a že nikomu nesmí ani napadnout něco na farmě ukrást a odnést domů. Takhle s nimi Mr Williams nemluvil nikdy. Také nikdy netvrdil, že je spravedlivý.

Mr King zavolal Jindřicha do svého bílého domu.

Ňžomo šel podle starého zvyku s Jindřichem, ale musel zůstat venku. Protože jsou přátelé, ostýchají se o tom hovořit, tváří se, že se nic nezměnilo, ale už kolikrát se Ňžomo v duchu vztekal, že se ti lidé zajímají jen o Jindřicha. Donedávna sdílel Jindřich s Ňžomem a Vaňžirou dobré i zlé. Nikdy nebyl jeden víc než druhý. Co směl jeden, bylo dovoleno i druhému; co jeden nesměl, nesměl ani druhý.

Nyní jsou tu však dveře z tmavohnědých prken, dveře se zámekem, za nimiž žije setlerova rodina. Pro Ňžoma se otevřely zatím jen jedinkrát: v den, kterému běloši říkají neděle. Z Kingova rozhovoru s Jindřichem nerozuměl téměř ničemu a otec, který otázky i odpovědi tlumočil, mu nic nevysvětlil. Zato si Ňžomo dobře všiml, jak bělochy rozveselilo, že ho Jindřich představuje jako svého bratra.

Když šli večer spát, čekal, co Jindřich řekne. Ale Jindřich se pře-

vrátil na druhý bok a usnul jako jindy!

Ňzomo vstal a vyšel z chatrče. Pevně doufal, že za ním Jindřich přijde. Uteču! umiňoval si. Jestli Jindřich nepřijde, tak odtud uteču. Zanedlouho mu začala být zima. Ještě jednou dojde až k spižárně. Jindřich se určitě jen tvářil, že spí. Čekal dál. Měsíc zapadl za hradbu mračen. Studený déšť uhasil poslední jiskřičku Ňzomovy naděje. Černý bratr se tichounce vkradl na lůžko, po bok Jindřicha – nebo spíš Henryho.

Jednoho dne se Jindřich neobjevil na cvičení.

Ňzomo upřeně sledoval dveře farmářského domu. Nechtěl-li přijít pozdě, musel nakonec jít sám, ale byl přesvědčen, že se Jindřichovi něco stalo. Cvičení bylo přece každý týden jejich největší radostí. Tři hodiny po poledni se vždy sešli chlapi ze tří vesnic a rozdupali červenou půdu na prostranství pod blahovičnický tisíci tanečních kroků.

Chlapi už čekali na své učitele.

Učitel Ňzomova oddílu, Mbugua, bratr Ndemioho, ještě menší, ale silnější a mrštnější, chtěl dnes přezkoušet, co kdo ví o historii svého kmene. Ňzomo se vždy učival s Jindřichem. Co jeden zapomněl, zapamatoval si druhý. Mbugua znal mnoho pověstí ze starých časů, kdy lidé ještě rozuměli řeči zvířat.

Nejraději ho chlapi poslouchali, když vyprávěl o slavných příslušnících kmene, o Vačiorim, který vedl kikujské bojovníky do vítězného boje proti Ukabimu, o velkém Vaijakim Hingovi, který při útoku na pevnost Smith padl do rukou Zungů, a už ho nikdy nikdo nespatriil. Učitelovy oči plály hněvem. A přesto je Vaijaki nesmrtelný; vždy bude žít v srdcích svého lidu a povede ho v boji proti nepřátelům.

Mbugua znal i jména slavných medicinmanů, kteří uměli předvídat budoucnost. Nejslavnější z nich byl Mugo va Kibiro. Předpověděl i příchod Zungů: „Přijedou muži po veliké vodě, v šatech tak pestrých jako motýlí křídla, a s nimi železný had, který má tolik nohou jako stonožka. Ten had bude chrlit oheň a založí si na našem území hnízdo. Nezabráňte-li mu v tom, pozře naši zemi.“

Chlapi pochopili, že myslil železnici, pro kterou vybudovali dráhu i zde, aby se železný had mohl plazit dál na západ. Od otce toho Ňzomo slyšel o železnici dost a dost. Otec o ní vyprávěl i před chlapi

všech věkových skupin. Ale nevěděl, že by měla někde hnízdo, a nechápal ani, jak by mohla jejich zemi sežrat.

Snad by to byl věděl Ďuma, ale ten už ve vsi nebyl. Mr King o něm předal do Kamiri hlášení, o kterém se otec náhodou dozvěděl. Ještě tu noc se Ďuma, Sadani i Abdulláh se svou rodinou vypravili na „safari“. Ňžomo a Jindřich museli přísahat, že o tom nikomu neřeknou. Kdysi si také odpřísáhli, že jeden druhého nikdy neopustí.

A náhle Jindřich chyběl při cvičení...

Snad se nebojí zkoušky? Zná historii země Kikujů stejně dobře jako Ňžomo. Dovede ji dokonce vyprávět přesněji. Mbugua ho několi-krát pochválil, zatímco Ňžoma občas pokáral. Ňžomo si totiž vypravuje příběhy po svém, jednomu z nich dokonce vymyslel jiný závěr, a zlobil se, když se mu kamarádi z jeho věkové skupiny smáli.

Zato je Ňžomo lepší tanečník než Jindřich. Když je Mbugua učí kroky nejvýznamnějších kmenových tanců, vtáhne někdy Ňžoma doprostřed kruhu, aby ostatním předvedl, jak musí správný tanec vypadat. Je třeba vypnout tělo jako luk, vyrazit taneční pokřik tak, aby se nad prostranstvím rozletěl jako svištící šíp.

Chlapci nacvičují i boj, odrážení útoku kyjem a štítem. Vrhají oštěpy do širokého pařezu, zjizveného už nesčetnými kovovými hroty, střílejí z luku opeřené šípy, plíží se za nepřítelem, stopují.

V zápase, v hodu oštěpem, v úspěšné střelbě z luku jsou si Ňžomo a Jindřich rovni. Jako stopař však Jindřich všechny předčí. Ňžomo se pamatuje, že se Jindřich osvědčil už při jejich safari. Vypátral přece pramen. Občas se zdá, že s ním tráva mluví, že mu listí něco našeptává, že rozumí, co zpívá vítr. Když se ho Ňžomo zeptá, jak je to možné, odpoví leda: „Nějak to cítím.“

A náhle se Jindřich nedostavil ke zkoušce.

Ňžomo věděl, že je Jindřich na farmě, že asi doposud sedí na terase s chlapcem a s dívkou, kterou on sám viděl zblízka zatím jen jednou. Její obličej je úzký a bledý. Oči má zelené nebo zelenomodré. Má velmi dlouhé řasy, a také vlasy má dlouhé. Když ji Ňžomo tenkrát viděl zblízka, měla ve vlasech stuhu, a když si stiskli ruku, začala pevně malá ústa a dlouze a užasle se na Ňžoma zahleděla.

Jistě teď Jindřich sedí u stolu s ní a s Jeffem a pijí ze sklenic sladkou vodu a přikusují velké sladké koláče. Ňžomo si to dovede živě

představit. Jindřich mu podrobně vyprávěl, jak se učí poznávat černá znaménka namalovaná v jakési knize, jak mu Mr King předřikává anglická slova a jak je on po něm musí opakovat. Ňžomo by se také rád naučil řeč bělochů, a přesto ji nenávidí. Neví přesně proč, ale nenávidí ji tak silně, že by brečel. V té nenávisti je i nenávist k bvanovi, k paní, která dovede jen poroučet, a především k Jeffovi, vedle něhož teď Jindřich sedává, jako dřív sedával vedle něho, Ňžoma, a s nímž se zřejmě už sprátelil. Z té nenávisti Ňžomo vyjímá jen Mr Williamse a – farmářovu dceru. Proč Mr Williamse, to ví. Ale proč tu dívku? Proč Dianu?

Choval se k ní plaše. Snad jen jednou, a ještě docela nakrátko, se jí podíval do očí, a přesto ty oči vidí před sebou ještě teď. A jak jsou Dianiny paže útlé, téměř tak jako paže indické dívenky, které tenkrát upadla miska s rýží. Zavře-li pevně oči a přitiskne ruce na uši, slyší dokonce zvuk jejího hlasu. Diana... I její jméno zní jak ptačí trylek.

S takovými myšlenkami se Ňžomo nikomu nesvěřuje.

Nyní se Mbugua už neptá, kde Jindřich je, protože bvana s ním promluvil a řekl: „On není černoch. Postarám se, aby si osvojil bělošské způsoby.“

Proč ti lidé mluví tak často o barvě kůže?

Když je Ňžomovi smutno, touží si o tom s někým pohovořit. Dříve se svěřoval Jindřichovi. Ale o této věci by ze sebe nevypravil ani slůvko. Nedokázal by o ní mluvit ani s matkou.

Matka se teď často podobá Mvangiho malé matce. Je to snad tím, že obě chodí jednou za týden do Kamiri, do domu se zvonem, kde klečí, zpívají a modlí se? Ne ke Ngajovi. K bohu, kterého s sebou přivezli běloši. Misionář tvrdil, že bůh bělochů je jediný skutečný bůh. Ňžomo neví, má-li tomu věřit jako matka. Ví, že jsou běloši silní, ale s jejich bohem je to jako s kikujskými duchy: Je neviditelný, neslyšitelný a nehmatatelný. Strýc Muturi už se svou ženou takřka nepromluví, protože i ona začala chodit do kostela v Kamiri. Zlobí se pro to i na Ňžomovu matku. Také strýc Mahenia nepovažuje za správné, modlí-li se lidé k cizímu bohu.

Někdy se zdá, že se běloši nevetřeli jen do jejich země, nýbrž i do jejich chatrčí, aby lidi mezi sebou znepřátelili. Ňžomo neví, má-li být proti bělochům, nebo pro ně. Je to složité, protože jsou tak rozdílní.

Chtěl-li mu však vzít Jindřicha, je proti nim. Nemodlí se nakonec matka k cizímu bohu, aby jim Jindřicha nevzal? Snad by se Ňzomo mohl zeptat otce.

Ale otec se změnil. Bývá teď už zřídka v dobré náladě, a ostatní se s ním hádají, protože obhazuje bělochy.

„Mají jiné způsoby. Musíte je brát takové, jací jsou.“

„A Vousáč snad není běloch? Proč se tedy chová jinak?“ Mr Williamse lidé mají rádi. Zdá se, že ani on se s bvanou ve všem neshodne.

DOZORCE

Mugo se sám v sobě nevyzná. Někdy mu připadá, že se hnal za něčím krásným jako lovec, který pronásleduje zvíře a nevšímá si, kudy běží. Náhle zabloudil a ocitl se v houštině, odkud nevede žádná cesta.

Stal se bvanovým mluvčím, aniž věděl jak, aniž by chtěl, aniž by si to vůbec uvědomil. Bvana ho potřebuje jako tlumočníka. Mugo mnohé vyslechne. Ví od Angličanů a o Angličanech víc než všichni ostatní vesničané. Dostává také mnohem vyšší mzdu než všichni ostatní.

Jednou mu bvana řekl: „Mám mnoho dělníků, budu jich mít ještě víc. Jak se s nimi mám domluvit, když neznám jejich řeč? Mugo, ty budeš mým předákem. Budeš dělníkům tlumočit mé rozkazy a budeš mi o nich podávat zprávy. Už se nebudeš plahočit s motykou po poli. Ty dokážeš jinačí věci.“

Mugo je rád, jenže si kvůli tomu rozhněval Maheniu.

„Povýšil tě, já vím. Ale myslíš, že to dělá kvůli tobě? Uznávám, že Angličané vnesli do našeho života ledacos nového, někdy i dobrého. Pluh nebo lampa, to jsou věci užitečné. Ale na druhé straně – za všechno si dají pořádně zaplatit. Můžeš si tu snad od chvíle, kdy se objevil bvana se svými rupiemi, dělat co chceš? Můžeš jít na své pole, když je to právě zapotřebí? Teď má vždy přednost bvana. Přitom nás vlastně k ničemu nenutil. Před několika dny říkal jeden starý muž: „Největší zázrak Zungů jsou peníze. Vniknou ti do těla jako jed a otráví ti srdce.““

Hádka s bratrem v Mugovi dlouho doznívá, myšlenka na ni ho

skličuje, bolí.

Nemá nakonec Mahenia pravdu?

Pracují na cizím, ale ne že by si pomáhali navzájem, jak bývalo odjakživa zvykem, nebo že by potřebovali splatit dluh. Pracují za peníze. A pracovní doba na farmě je dlouhá. Mnozí se vracejí domů teprve tehdy, když se na obloze rozsvěčují hvězdy, a ráno, sotva skončila noc, už stojí na dvoře před bvanou.

Mahenia je prostý a přímý. Říká jen to, co si myslí, i když někdy jeho upřímnost bolí.

„Nepozoruješ, jak se od tebe poslední dobou lidé odvracejí? Naši lidé! A co si jednou o tobě pomyslí tvůj syn?“

„Ale já přece jen tlumočím, co Angličan říká.“

„Jsi jeho jazyk. Pro nás jsi jeho jazyk.“

Nedůvěra Muga užírá.

Chce dokázat bratrovi a všem ostatním, že patří k nim. Sezve vesničany do své chýše. Muturi a Mahenia přicházejí první a uvelebí se před zingirou. Muturi mžourá do slunce, které, rudé a veliké, zapadá za farmou. Vypadá to, jako by rozložitá budova stála v plamenech.

Muturi řekne: „Zdi jsou z kamene a z hlíny. Ale střecha je z rákosu, co?“

Mugo přikývne, aniž by chápal, nač Muturi myslí. Je mu to také lhostejné. Odcizili se jeden druhému. Muturi někdy připomíná vykotlaný strom, který se ještě zelená, avšak uvnitř už je vlastně mrtvý.

Jedenkrát, Ioni, to vypadalo nadějně. Muturi vyhrabal své staré nářadí. Zlákal ho rachot kladiva z dílny Mr Williamse. Nikomu neřekl, co má za lubem. Ale všichni to brzy uhodli. Vtom přijel na farmu indický obchodník se svým vozem. Když se za několik dní vracel do Kamiri, odvážel si Muturiho nářadí za deset rupií.

„Setler má na polích spoustu obilí,“ pokračuje Muturi. „Zbohatl. Jako Ňzoroge. Jsou snad ti psi bratři?“ Směje se, a ústa má přitom zakřivená nenávistí. „Ale já budu mít měšec taky brzy plný, a pak jim ukážu!“

Mahenia se k Muturimu otočí. Kolem úst mu pohrává výsměch. „Myslíš, že zbohatneš, protože před námi schováváš svůj sáček rupií? A přitom máš půdy za dva na dlaň?“ Maheniův hlas je stále rozčilenější, oči mu jen hoří. „Nebo snad spoléháš na své ruce? To bys v nich

musel držet dýku nebo jed, a ještě bys potřeboval v radě pár příznivců, kteří by ti pomohli k půdě. Jak zbohatli Matu a Ňzoroge? Vraždou a loupeží! Darovali jsme snad setlerovi půdu, na které teď stojí tolik obilí? Přitom setler neměl dýku, neměl pušku, kterou by nás k tomu donutil. Měl papír! Ale jeho papír je za sto dýk a za sto pušek. Najednou je obilí na Ndemioho pastvině setlerovo, a jestli se nemýlím, tak je setlerovi dokonce sami sklídíme.“

Maheniovy rty se chvějí. Nebo snad mluví v němém hněvu dál? Mahenia patrně nehovořil jen k Muturimu. Ale jak může srovnávat Mr Kinga s Matuem a Ňzorogem, s vrahy a lupiči?

Muturi vstal. Upřeně se dívá k farmě. „Kdyby mu tak slunce to obilí spálilo! Nebo by snad bylo lepší...?“ Obrátí se k bratrům. „Proč vlastně nevyženeme toho lupiče a jeho mláďata do buše? Pojd'te se mnou! Takovéhle vysedávání a řečnění jim neuškodí. Nebo se snad bojíte?“

Přišel Ndemio. Vyslechl vše, co Muturi říkal, ale mlčí jako druzí. Mnoho vesničanů smýšlí stejně jako Muturi, a přece se k němu nepřipojí. Je zaslepený nenávisť.

Co se stalo s velkým bratrem? Jen jednou kdyby s ním Mugo mohl pohovořit upřímně, jak se na bratry sluší. Muturi se honí za rupiemi. Nenávidí setlera, ale za rupie mu vybírá jámu s močůvkou. V celé vsi se k tomu nikdo jiný nepropůjčí. Mugo už bratrovi nerozumí.

A Mahenia?

Ani Maheniovi nerozumí.

Jak se mohli všichni tak změnit?

Za chvíli přichází Mbugua. Je to Mvangiho kmotr. Za měsíc, uprostřed velkého období dešťů, opustí Mvangi s chlapci z téže věkové skupiny vesnici. Postaví si vlastní chatrče, kde budou několik měsíců společně bydlet a připravovat se na velkou slavnost dospělosti, na život, který po ní nastane, na život skutečný, vlastní: už nebudou jen novým listem, nýbrž novou větví na velkém kmenu.

Mbugua jakožto kmotr bude podle starého obyčeje jednat s Mvangim jako s vlastním synem. Napřed však si musí s jeho otcem ještě o něčem promluvit.

„Ostatní rodiny už nakoupily, co je k slavnosti třeba. Musíš Mvangimu opatřit nové věci. Pracuje přece na farmě. Proč mu bereš rupie,

které si vydělá?“

„Neumí ještě s penězi zacházet. Jsem za něho jako otec odpovědný, nebo nejsem?“

„Jsi. Jenom bych rád, aby to nedošlo tak daleko, že by si lidé na Mvangiho ukazovali prstem, jako si ukazují na tebe.“

Muturi jen pohodí hlavou.

„Proti neštěstí člověk nic nezmůže.“

„Zvlášť slaboch jako ty.“

Muturi vyletí. Třebaže je Mbugua starší, nesmí nikoho urážet!

Ale Mbugua odolá výhružnému pohledu a opakuje: „Ano, neodnaučíš-li se pít, jsi slaboch.“ Odvrátí se a první vstoupí do Mugovy zingiry.

Když se Mugo pozdě v noci rozloučí s bratry a přáteli, když zůstane sám, je mu jasné, že rozhovor nesplnil, co si od něho sliboval. Ujasnil jen jediné: situace, která vznikla příchodem anglických osídlenců, je nezvratitelná. Nezbyvá jim než s cizinci žít, a proto by si měli osvojit alespoň jejich schopnosti, naučit se zacházet s jejich nástroji. Neměli by se však dát ponižovat, jako by byli otroci.

Těmi posledními slovy Mahenia definitivně nejmladšího bratra umlčel, ale copak Mugo následky otroctví nikdy nepřekoná? Zvedá se v něm vlna hněvu proti Maheniovi. Mahenia je rychle hotov s úsudkem. Co on ví o otrocích? O jejich touze po bezpečí? Mugo se snaží najít správnou cestu nejen pro sebe, nýbrž i pro Ňžoma a pro Jindřicha.

Ale vzápětí už ho přepadne nejistota.

Mr King řekl: „Budeš-li, Mugo, rozumný, může se tvůj syn, myslím toho černého, tvého skutečného syna, naučit číst, psát i počítat. Pak se u nás výborně uplatní a čeká ho skvělá budoucnost, třebaže bych ho ponechal nejraději na farmě. Až my dva zestárneme, mohl by se zas on stát prvním dělníkem Jeffovým. Tak zůstane všecko v rodině. Pokud jde o druhého chlapce, tedy o Henryho, víš, že by se k nám dříve či později uchýlil sám. Buďte rozumní. Myslím především tvou ženu. Vysvětlí jí, že by pro něho bylo nejlepší, kdyby se k nám nastěhoval co nejdřív. Chci ho totiž poslat do školy společně s Jeffem.“

Mugo myslí na Ďumu. Potřeboval by nyní přítele.

BOUŘKA

Dny jsou stále parnější a dusnější.

Setler dává svážen do veliké, nedávno dostavěné stodoly svou první úrodu. Dnes jde do tuhého. Blíží se bouřka. Nabídl proto dvojnásobnou mzdu, dopraví-li lidé poslední obilí do bezpečí, než se spustí liják.

Muži pracují bez přestávky, nezdržují se jídlem, jen tu a tam zaběhnou k hliněným džbánům, které stojí v hluboké jámě. Voda je v nich studená, až trnou zuby. Ale než těžká šedivá mračna zakryjí modré nebe, poslední povoz je naložen. Muži kolem něho tančí. Kočí jen s námahou udrží tažné voly na uzdě.

Setler přijel na pole. Chválí dělníky a ukazuje na oblohu: „Byl právě nejvyšší čas! Pospěšte si, ať se dostaneme včas domů, jinak promoknete až na kůži.“

Několik lidí se už chce dát do běhu.

Vtom setler zvolá: „Kdo složí tuhle fůru, dostane ode mne tři rupie. Tři rupie!“

Náhle je slyšet cikády.

Takové je ticho.

Ale už se lidé s pozdviženými rukama hrnou k jezdcí: „Já chci! Já! Já!“

Setler se rozhlédne, než ukáže prstem: „Ty a ty a ty a ty!“

První z vybraných dělníků je Muturi, který se dostal tak blízko, že se čelem takřka dotýká tlamy setlerova koně.

Čtvrtý je Mvangi, který se vůbec nehlásil.

Ňžomo by byl rád mezi nimi. Potřeboval by ty tři rupie. Chce si příští týden zajet s Mr Williamsem a Jindřichem do Kamiri, do Indova obchodu. Jindřich by chtěl nůž. Ňžomo sandály a košili nebo kalhoty, věci, které Jindřich už má. Dostal je od setlera darem. Dobré by byly ty peníze... Ale aby Ňžomo utíkal a mával: Tady! Já! Já! Tady! Jindřich se také usmíval. „Brzy se dají do rvačky,“ zašeptal. „Tohle se bvanovi povedlo!“

„Ale proč ukázal na Mvangiho?“

„Protože si všiml, že Mvangi o to nestojí.“

Když se dostanou do faremního dvora, myjí se u velkého vědra,

stříkají na sebe. I dospělí jsou rozpustilí a veselí, protože práci šťastně dokončili. Každý tvrdí, že se ještě nikdy v životě tak nezapotil. Ale také se ještě na žádném poli neurodilo tolik obilí jako na pozemku setlerově. A ta stodola! Kdo to kdy viděl? Je to obrovská chýše, kterou profukuje vítr, a obilí leží pěkně v suchu.

Poslední fůra stojí na mlatě.

Stodola je už skoro plná.

Muturi podává snopy až pod střechu, kde je Mvangi přebírá a ukládá. Vedle Mvangiho rozčileně funí muž z Dlouhé Vsi. Bojí se železných zubatých vidlí. Každý si toho musí všimnout. Mvangi pracuje rychleji než on. Podáváč, bratr muže z Dlouhé Vsi, huláká, rád by tempo popohnal a dokázal bvanovi, že je hbitější než Muturi.

Bvana postává několik kroků odtud. Jeho pohled stoupá a klesá jako vidle v ruku dělníků. Muturi se leskne potem. Muž vedle něho je mladší, nemá dosud potíže s dechem. Co však Muturi dole promešká, to Mvangi nahoře dožene. Mvangi, Muturiho syn! Ten je silný. Ten je rychlý. Ten se nebojí! Muturiho Mvangi! Dobře že se setler dívá. Jen ať vidí na vlastní oči, co oni dva, otec a syn, společně dokážou.

Konečně Muturi objevil správný rytmus. Po dvanácti snopech musí udělat krátký krůček. Tu a tam nenápadně zašilhá k místu, kde stojí, pouhých pět kroků odtud, Mr King. Neusměje se snad na něho? Muturi se snaží pracovat ještě rychleji, chce přetrumfnout svého souseda, ale když zvedne další snop, Mvangi krátce vykřikne. Ten výkřik otcem projede jako nůž. Muturi spustí vidle.

„Mvangi, co je?“

„Ale nic, pokračuj.“

Mvangi, Muturiho syn, něco vydrží. Musel mít pořádnou bolest, když nezadržel výkřik. Vidle jsou špičaté. V prvním okamžiku si Muturi představil hned kdovíco!

Muturi znovu zapíchne vidle do snopu. Ale vtom ho udeří bvanův hlas: „Hybaj dolů! Jestli jsem si to nemyslil!“

Muturi ustrne s rozmáchnutými vidlemi. Překvapeně se na setlera dívá. Ani druhý muž už nepodává. Lidé před stodolou natahují uši.

„Jsi opilý! Za bílého dne!“

Shora se ozve Mvangi. Ukazuje poraněnou ruku.

„Nic zlého se nestalo. Vinen jsem leda já. On za to přece nemůže.“

Podávej dál!“

„Dolů z vozu! A ven z mého dvora!“ Setlerův obličej je rudý vztekem. „Až příliš dlouho jsem byl k tobě shovívavý. To proto, že jsi Mugův bratr. Jen proto. Ale teď už toho mám dost!“ Mr King volá Muga. „Odveď si ho z mého dvora! A ať se tu už neukazuje!“

Muturi seskakuje z vozu. Vidle drží jako zbraň. Obrací se k Mugo-
vi: „No tak jen běž! On si tě přece zavolal na pomoc. Proti vlastnímu
bratrovi, co?“

Mugo mlčí.

„Tvrdil, že jsem opilý. Ale já opilý nejsem. Dnes ne.“

Muturi se blíží k setlerovi.

Ještě tři kroky...

Ještě dva...

Už jen jediný.

Setler couvá.

Muturi, s vidlemi v rukou, ho dožene. Dýchne mu do tváře.

Mr King se od něho zhnuseně odvrátí.

„Klid se!“

Ňzomo s Jindřichem stojí vedle sebe, jako stávali odjakživa. Jindřich vsunul ruku pod Ňzomovu paži. Oba se na Muturiho ohromeně dívají. Vidí, jak se svaly pod lesklou kůží zachvívají, oči zužují, jak prsty přejíždějí po násadě vidlí, jako by hledaly pevnější oporu.

Vtom si před Muturiho stoupne Mahenia, jednou rukou uchopí násadu vidlí, druhou vezme bratra za rameno.

V tom okamžiku se setler odplíží ze stodoly.

Lidé se ani nepohnou. Děti se prodraly dopředu a civí na Muturiho, stojícího tu s vyvalenýma očima.

Mvangi seskakuje na mlat.

Muturi odhodil vidle do slámy. Prohlíží Mvangimu poraněnou ruku. „Já jsem nepil,“ šeptá. „Už čtyři dny jsem nepil. Nebo mi nevěříš?“

Mvangi polkne a přikývne. Mahenia Muturimu domlouvá. I Mugo k nim přistoupí, ale Muturi ho odstrčí. Odchází ze stodoly s Maheniou.

Ňzomo a Jindřich se rozběhnou k Mvangimu.

Mvangi svěsí zraněnou ruku k boku. „Mne už setler na farmě neu-

vidí,“ řekne tiše. Jinak už nepromluví cestou do vsi ani slovo.

Mraky temnějí. Nad pralesem hřmí. Blesky rozrážejí šedá mračna. Je bezvětrí.

Matka už má jídlo připravené. Posílá chlapce, aby se ještě jednou umyli u vědra.

Jindřich řekne tak hlasitě, aby to matka slyšela: „Jdu dnes na farmu. Jeff má narozeniny.“

Ňžomo zvedne mokrý obličej.

„Co že má?“

Jindřich mu to ochotně vysvětluje, jak to jemu samému vysvětlil Jeff. Lidé ve vsi nic takového neznají.

Ňžomo myslí jen na to, že i dnes odpoledne bude sám. Právě dnes, kdy se spustí první déšť. Při prvním lijáku pokaždé vyběhli ven a proháněli se v prudkém přívalu vody. I dnes by se brouzdali v kalužinách, stáli by u okraje rokle a naslouchali, jak vodopád hučí, hřmí a víří.

Jakmile dojedli, obléká si Jindřich olivově zelenou košili a dlouhé kalhoty. Prosí matku, aby mu ostříhala vlasy. Chtěl by mít účes s pěšinkou po straně jako Jeff.

Ňžomo se vytratí z chatrče a pozoruje oblohu. Po chvíli se sebere a jde pomáhat tetě Ngege a Vaňžire nosit vodu. Za deště se všechny potoky zkalí.

Vaňžira jde před Ňžomem.

A Ňžomo si poprvé uvědomí, jak vyrostla. Už je takřka žena. Čas jejich dětských her nenávratně, nenávratně minul! Neměl by se Ňžomo vydat za chlapci? Získal si při hodinách výcviku nové kamarády. Jsou z Dlouhé Vsi a jmenují se Zuo, Kimani a Mbaru. Jindřich už odchází. Má poprvé nové sandály.

Ňžomo se schoval v kozím chlévě a tajně Jindřicha pozoruje škvírou ve stěně. Jindřich je stále menší a menší, teď zmizel v dolíku u potoka, ale už se zase objevil, stoupá, maličký a vzdálený, po cestě k farmě. Ňžoma náhle zaplaví smutek. Sedne si na paty vedle koz, podstrkuje jim trávu a listy jamu, které mají tak rády.

U dveří na farmě se rozezvučel zvonek.

Ňžomo vyjde z chléva.

Bouřka se vzdaluje, údery hromu se za bílými blesky stále víc zpožďují.

Co bude Ňžomo dělat takhle sám? Aspoň kdyby měl pořádný nůž. Vyřezal by si hůl s hadem, který by se vinul od jednoho konce k druhému, takovou hůl, jakou si kdysi vyřezal Mvangi.

Bouře se znovu přibližuje. Dnes Ňžoma v chatrči nic neudrží. Vydal se k rokli sám. Buben je doposud tichý, jako by nabíral dech pro blížící se slavnost dešťů.

Náhle si Ňžomo všimne, že někdo běží po strmé cestě k lesu. Vysoký, štíhlý muž s oštěpem v ruce a s koženým pytlím na zádech, pod pytlím má připevněn štít. Masajský štít. To je Mvangi!

Co dělá v lese?

Blíží se večer.

Lidé jsou ve svých chýších.

Matka sedí u ohniště a utírá si oči. Oheň čoudí.

Přichází otec a ptá se po Jindřichovi.

Jindřich je dosud na farmě.

Otec se mlčky vrací do zingiry.

Matka se obrátí na Ňžoma: „Až se spustí liják, už se Jindřich přes potok nedostane.“ Uváže si na hlavu šátek, žlutý šátek s červenými květy, který jí otec přinesl z Kamiri, a vyběhne z chýše.

Ňžomo vyrazí za ní.

Právě když se oba brodí přes potok, sjede do údolí první blesk. Obloha duní a z mračen se řítí těžké proudy deště. Matka a Ňžomo spěchají po cestě k farmě.

Najednou se matka v oslnivě modrobílém světle blesku zastaví. „Oheň!“ vykřikne a ukáže na stodolu.

V otevřené bráně stodoly hoří sláma.

Ňžomo a matka zabubnují pěstmi na dveře farmy ze silných fošen.

„Hoří! Hoří!“

Konečně kuchař Kamau otvírá a konečně už taky přibíhají setler, Mr Williams, Jeff, Jindřich a paní, která drží za ruku svou dcerušku. Všichni se řítí k sýpce.

U vchodu, vedle hromady mokré, doutnající a syčící slámy, klečí nějaký muž. Chrání mezi dlaněmi skomírající plamínek. Oheň se rozhořívá, ale lidé z farmy už jsou tady. Muž chce vyskočit. Zavravorá a klesne do hromady doutnající slámy. Vytáhnou ho ze stodoly za nohy. Je to strýc Muturi.

Mr Williams utlouká lopatou hlavu ohnivého hada, který se plazil vzhůru, k tisícům a tisícům snopů.

VELKÁ ZMĚNA

Druhý den přijíždí na farmu anglický důstojník z Kamiri. Doprovozí ho čtyři vojáci.

Vañžira, která prala u řeky, nechala prádlo prádlem a jako šílená utíká domů.

Setler posílá pro Muga.

Ňžomo se za otcem dívá.

Jindřich stojí s rukama v kapsách kalhot. Ty kalhoty páchnou farmářovým domem. Včera ještě patřily Jeffovi.

Ňžomo založil ruce na prsou. Tak rád by byl vzal jako kdysi Jin-

dřicha za ruku, ale Jindřichova ruka mu nevyšla vstříc.

Dveře farmy se otvírají, lidé vycházejí a stoupají strmou cestou do Kamiri. Nžomo mezi nimi poznal podle chůze strýce Muturiho.

Otec se vrací.

„Askaři odvádějí strýce Muturiho do vězení.“

Plynou dny.

Plynou týdny.

Muturi se nevrátil. Ani Mvangi se nevrací. Jeho malá matka skrývá stále častěji obličej v dlaních, přebírá zrnka zvláštního dřevěného náhrdelníku a polohlasně si něco mumlá. Chodí nyní s matkou do kostela v Kamiri ještě častěji. Chodívají s nimi i obě baculaté ženy Ndemiho.

Jednoho dne dovede otec Nžoma k setlerovi.

Setler řekne: „Je přece zdravý, hbitý a není ani hloupý. Může si něco vydělat nejen v kuchyni, ale i v mém domě. Tak co: chceš?“

Nžomo přikývne.

Otec se usměje.

Zanedlouho Nžomo jede s bvanou a paní do Kamiri. Sedí na rachtícím dvoukoláku. Osel se loudá. Nžomo by byl rád, kdyby měl s sebou Jindřicha. Ale Jindřich se musí učit s Jeffem.

Indický krejčí ušil Nžomovi oblek z drsné zelené látky. Paní mu koupila žlutý šátek. Když si ho Nžomo poprvé uváže kolem krku, paní ho odvede před zrcadlo. Doposud bylo jeho jediným zrcadlem vědro s vodou. Usměje se, až obnaží zuby bílé jako perly. Chlapec v zrcadle taky hned ukáže zuby. Sluší mu to. Kdyby tu tak byla matka! A Vaňžira! Ta by teprve kulila oči!

Radost z krásných věcí neopouští Nžoma ani druhý den.

Kuchař Kamau mu dal dokonce bílou čapku, ve které vypadá větší.

Odpoledne paní Nžomovi poručila, aby zanesl do haly, kde si hrají Jeff, Diana a Jindřich, tři sklenice limonády a košíček pečiva.

Nžomo se užasle dívá na podnos ve svých rukou. Voda v sklenicích šumí! Slyší, jak se děti smějí. Krev se mu nahrne do hlavy. Děti si berou z podnosu sklenice i košíček s keksy. Nžomo náhle neví, co má dělat dál. Na stole se povalují karty s obrázky barevných figurek. Zadívá se na ně.

Jeff řekne něco v cizí řeči, a zároveň Nžoma odstrčí. Něco takové-

ho Ňžomo nemá rád, prudce se ožene rukou.

Vtom ho Jindřich upozorní: „Jeff říkal, abys už šel.“

Ňžomo jde. Nerozumí, co za ním Jindřich volá. Slyší jen hlasité údery svého srdce.

Večer je Jindřich sdílný, veselý, jako by se bylo nic nestalo, ale Ňžomo ví, že se něco změnilo, že se ještě mnohé změní. Ví to už od odpoledne.

Plynou měsíce.

Jednou časně ráno vstává matka z lože se zardělýma očima. Tajně ještě něco přibaluje do Jindřichova lesklého koženého kufru.

Jindřich dnes odjíždí do školy v Limuru. Ňžomo by se nejraději schoval, ale nakonec s ním přece jen na farmu jde. Nesou společně kufr.

Mr Williams zapřáhl osla do vozu.

Jindřich sedí vedle Jeffa.

I Vaňžira běží kus cesty za vozem.

Také Ňžomo běží a mává.

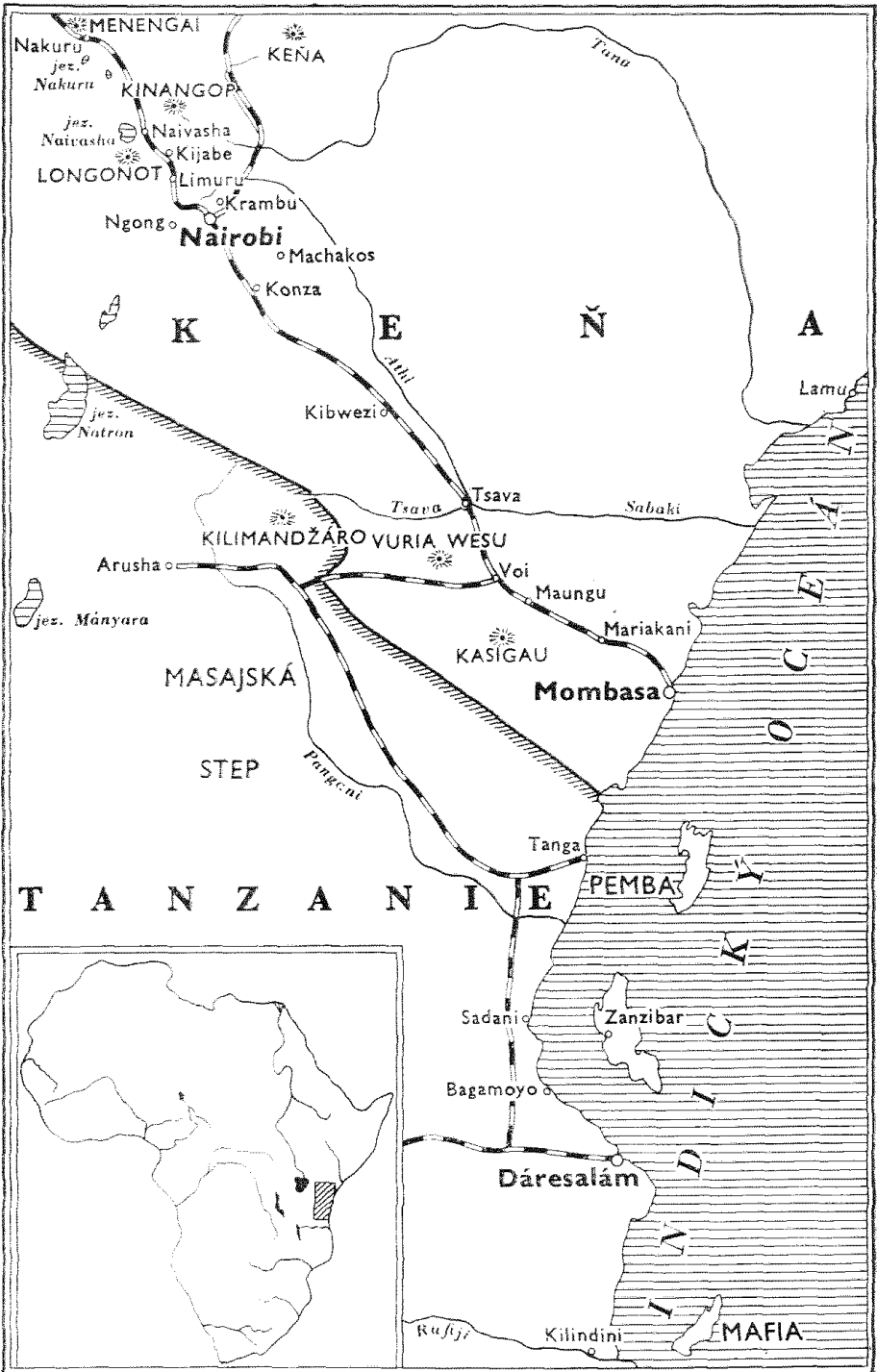
Běží a mávají.

Najednou Jindřich nevypadá, jako by odjížděl rád.

Vaňžira už nemůže utíkat. Zůstane stát a mává.

Také Ňžomo se zastaví a mává.

Stojí a mávají, mávají!

VYSVĚTLIVKY

Asante sana – svahilsky: mnohokrát děkuji

askar – svahilsky: voják

Athi (čti *azi*) – kikujské jméno řeky protékající Keňou směrem jihovýchodním a odtud i jméno náhorní roviny

bába – kikujsky: otec, táta

Bagamoyo (čti *bagamojo*) – přístav na východním pobřeží Tanzanie, zhruba proti ostrovu Zanzibar

bantu – název jazykové skupiny, kterou mluví obyvatelé převážně části střední, východní a jižní Afriky; patří mezi ně i kikujsčina a svahilština

bibi – svahilsky: paní domu, hospodyně, manželka

boma – svahilsky: plot, dále znamená též pevnost, nověji vládní budovu

Boranové – přezdívka příslušníků kmene Galia

Buganda – království ve východní Africe, které se stalo autonomní součástí britské kolonie a pak nezávislého afrického státu Uganda

bvana – svahilsky: pán, vládce

Dagoretti – město západně od Nairobi v dnešní Keni, na rozhraní území osídlených Kikují

a Masaji

dau – svahilsky: větší plachetní loď

d'ambo – svahilsky: buď zdrav; odpověď zní: *sid'ambo* – jsem zdrav

děmadar – svahilsky: velitel

Embu – africký kmen mluvící bantuským jazykem

Enkaj – masajsky: bůh; srovnej s kikujským Ngaj

enta-supaj-hepa! – masajský pozdrav mladým bojovníkům; správně má být: *ol murani-enta supa*, což volně přeloženo znamená: Bojovníku, buď zdrav! Odpověď bojovníka zní: *Ipa!* nebo *Hepa!* (volně přeloženo: Tak budiž!)

gizázi (kikujsky) – kámen válcovitého tvaru, užívaný pro „zkoušky pravdy“ u řady afrických národností

gizítu – kikujsky: kouzlo, amulet
Gumbové – předpokládá se, že to byli praobyvatelé kikujských oblastí dnešní Keni; podle tradičních kikujských představ jde o lidi menší postavy, žijící v jeskyních

Indové (ve svahilském znění jedn. č. *Mhindi* a množ. č. *Wahindi*) – šlo o indické dělníky,

kterí byli anglickou koloniální správou přepravováni nejen do Keni, ale i do dalších východoafrických zemí (Uganda, Tanzanie)

il-kunono – masajsky: kováři (jedin. č. *ol-kunoni*)

Ingirezové (jedin. č. *Ingirezzi*, množ. č. *Wangarezzi*, odvozeno od výrazu *English*) – svahilsky: Angličané *jam* – rostlina tropické Afriky, jejíž kořen je jedním ze základních zdrojů potravy většiny afrických obyvatel; uvařený chutná asi jako brambory

Kafři – původně příslušníci jihoafrického bantuského kmene Zulů (srovnej české zastaralé Zulukafři), později hanlivé označení černých Afričanů i mimo vlastní jihoafrické prostředí

kalebaš – tykvovalná nádoba různé velikosti

Kambové – bantuská národnost východní Afriky

karamati – kikujsky: lokomotiva (zkomoleno z anglického *locomotive*)

Karatina – město, které leží severovýchodně od Nairobi

Kasigau – hora, vysoká 1544 m, v jižní Keni, jižně od Voie

kiama – kikujsky: zasedání, rada starších

Kiambu – město na sever od Nairobi v Keni

kiboko – svahilsky: hroch, odtud název biče z hroší kůže, užívaného k trestání otroků

Kibwezi – dnes železniční stanice na poloviční cestě mezi Nairobi a přístavem Mombasou v Keni

Kijabe (čti *kiňžabe*) – město severozápadně od Nairobi, Keňa

Kikujové – významná bantuská národnost dnešní Keni. Kikujové byli vždy představiteli afrického boje za svobodu a nezávislost. Kladli velký odpor přicházejícím evropským kolonizátorům a bílým osadníkům, jichž se v příznivém klimatu vysoko položených náhorních rovin dnešní Keni usídlilo poměrně značné množství. Na tyto tradice navázalo v padesátých letech spontánní hnutí zvané Mau-mau, jež znamenalo počátek bojů za nezávislost Keni

Kilindini – osada na západním pobřeží tanzanského ostrova Mafia

Kinangop – hora severně od Nairobi v Keni. Je vysoká 3906 m

Kiri Ňaga – kikujské jméno hory Keňa, vysoké 5194 m. Přelo-

ženo z kikujštiny znamená Pštrosí hora; zkomolením tohoto názvu vzniklo anglické Kenya (čti *kíňa*) a odtud i jméno anglické kolonie a nynějšího nezávislého státu východní Afriky. Srovnej masajský název této hory *Ol Doiňo Kerí*

Konza – stanice na dnešní železniční trati Nairobi – Mombasa, jihovýchodně od Nairobi

král – označení dočasné vesnice kočovných Masajů

kwaheri ni – svahilsky: na shledanou

Lamu – přístav a ostrov severně od Mombasy

Limuru – město ve střední Keni

Lodžudžuové – masajská předzívka pro první Evropany (přeloženo doslova znamená: vousatí lidé)

Longonot – hora jižně od jezera Naivasha v Keni. Je vysoká 2777 m

Machakos (čti *mačakos*) – město ležící asi 20 km od Konzy, které bylo kdysi důležitým obchodním a administrativním střediskem Britské východoafrické společnosti. R. 1895 tam byla vybudována pevnost, kterou dnes připomíná památník

maitu – kikujsky: moje matka, maminka

mango – tropické ovoce velké

asi jako broskev *maňata* – masajsky: vesnice bojovníků

Masajové (masajsky jedn. č. *Ol-Maasani*, množ. č. *Il-Maasai*) – jsou známí jako proslulí pastevci dobytka a kočovníci žijící ve stepích východní Afriky

Mau – hora, vysoká 3049 m, severozápadně od Nairobi v Keni

Mazaras – osada asi 25 km severozápadně od Mombasy

memsáhib – paní

Menengai – horský kráter severně od Nakuru v dnešní severozápadní Keni

Meru – významná bantuská národnost východní Afriky

Mombasa – město s více než dvěma sty tisíci obyvatel a největší námořní přístav na jihu Keni

Moto-maji (čti *moto madi*) – město ve východní Tanzanii

mtoto – svahilsky: chlapec, syn

mugumo – kikujsky: divoký fíkovníkový strom, v kikujských tradicích často považovaný za posvátný; jeho větévky a kůra byly užívány pro nejrůznější posvátné a léčebné obřady

mundumugo (někdy též jen *mugo*, odtud záměna se jménem jednoho z hrdinů našeho příběhu) – kikujsky: kouzelník, lékař

muzamaki – kikujsky: vládce, náčelník s pravomocí nad určitou větší oblastí

Nairobi – dnes téměř více než půlmilionové hlavní město Keni. Jako většina hlavních měst někdejších afrických koloniálních území vzniklo koncem minulého století na místě původní konečné stanice železniční linky vedoucí

od mořského pobřeží z Mombasy
Naivasha (čti *najvaša*) – jezero západně od dnešního města stejného jména v Keni

Nakuru – jezero jižně od keňského města stejného jména

Ndorobové – menší africká národnostní skupina

Ngaj – bůh; srovnej s masajským *Enkaj*

Ngong – hory jižně od Nairobi v Keni

Nyali (čti *ňali*) – osada na keňském pobřeží, severně od Mombasy, se kterou už téměř splynula

Ol Doiňo Kerí – masajsky název pro horu Keňa

ol-murán – masajsky znamená bojovník

palaver – beseda, diskuse. Spojení *konec palaveru* tedy znamená konec řečí, konec diskuse. Svahilským ekvivalentem tohoto výrazu je *baraza*

pais – jednotka indické měny. Rupie má 100 paisů

pesi, pesi – svahilsky: rychle, rychle

pombe – africké pivo vyráběné z prosa, banánů nebo cukrové šťávy

pošo – denní dávka jídla

rogambi – ochranný amulet, ochranné kouzlo

rugongo – kikujsky: území ohraničené dvěma údolními nebo horskými bystřinami, později též administrativní územní jednotka

rupie – jednotka indické měny

Sabaki – řeka v jižní Keni

Sadani – dříve významné obchodní středisko, dnes však už jen malý přístav na pobřeží Tanzanie severně od Bagamoya

safari – svahilsky: cesta, výprava

simba – svahilsky: lev

ismi – svahilsky: velký nůž, krátký rovný mečík

Svahilové – zde především obyvatelé východního a jihovýchodního pobřeží Afriky a přilehlých ostrovů. Část Svahilů se spolu s arabskými a perskými kupci usedlými v této oblasti zúčastňovala nejen honů na Afričany z vnitrozemí, ale také obchodu s nimi

svahilština – jeden z nejvýznam-

nějších jazyků Afriky. Hovoří jím přibližně 30 miliónů lidí, především na východním a jihovýchodním pobřeží (v Keni, Tanzanii a Mosambiku), ale i dále ve vnitrozemí (v Ugandě, Zairu, Rvandě a Burundi). Patří do skupiny jazyků bantuských. V současné době sílí pozice svahilštiny v nezávislých státech této oblasti, hlavně v Tanzanii a v Keni

šamba – svahilsky: pole, zahrada. V kikujštině (ve formě *ičamba*) znamená spíš statek, farmu, nověji i farmu evropského osadníka

Šenzi (jedin. č. *Mšenzi*, množ. č. *Wašenzi*) – svahilsky: divoch, barbar; označení obyvatel vnitrozemských oblastí Afriky

taneční chřestítka – užívají se k posílení rytmické složky afrických lidových tanců

Taita, Teita – pohoří západně od Voi v jižní Keni

Taitové – bantuská národnost východní Afriky

Tsava – řeka pramenící pod Kilimandžárem a stejnojmenné město–

udi – řídká kaše nebo hustá polévka z rýže či prosa

Ukerve – dřívější název Viktoriina jezera

Ulu – město jihovýchodně od

Nairobi

umaku – kikujsky: Máš strach? Bojíš se?

vakini – kikujsky: pozdravné oslovení příslušníka stejné věkové skupiny, užívané jinak jako pozdrav mezi přáteli

vimvega – kikujsky: Daří se mi dobře, vše je v pořádku

Voi – město v jižní Keni, dnes důležitá železniční křižovatka na trati Mombasa – Nairobi

záhu – kikujsky: prokletí vzniklé porušením kmenových zvyklostí a nesoucí s sebou nepřízeň duchů předků. Lze je odstranit buď magickým zaříkáváním, nebo zničením toho, co je prokleté

Zanzibar – ostrov u pobřeží Tanzanie. Byl střediskem arabsko–perských obchodníků, významnou základnou jejich obchodu s otroky a východiskem otrokářských výprav. Zanzibar patřil mezi britské kolonie; dnes tvoří spolu s Tanganikou a ostrovem Pembou nezávislý stát Tanzanii

zingira – kikujsky: chatrč určená, pouze pro muže

Zungové (jedin. č. *Mzungu*, množ. č. *Wazungu*) – svahilsky: běloši, Evropané

OBSAH

I. VESNICE U ČERVENÉ ŘEKY ROK 1892

Červený had.....	7
Stíny minulosti	13
Děsivý sen	24
Bílý chlapec.....	29
Svahil vypravuje.....	33

ROK 1894

Zungové.....	38
Bílý bratr	42
Zázračné dítě	47
Pombe je nápoj mužů.....	54
Mvangi se obětuje	63
Kalebaš.....	68
Vyděračství.....	73
Tajemství kalebaše	78
Lesní přízrak.....	82
Bratři.....	90
Záhu.....	93
Ogembe	97
Očista.....	105
Přes Větrné hory.....	113

II. OTROK ROK 1898

Okovy	121
Studna.....	130
U ohně	139
Skalní rozsedlina	151
Pád.....	157

Červené uši.....	161
------------------	-----

III. VELKÉ SAFARI ROK 1898

Buben	171
Zpráva.....	176
Cesta začíná.....	180
Pevnost Wilson.....	183
Shledání.....	191
Hra s rupiemi.....	195
Cesta se rozdvojuje.....	202
Žízeň.....	208
Zajíc.....	213
Ndorobové.....	223
Il-Masajové.....	227
Pastýři a stáda.....	235
Ole-Kapa	241
Vražda	249
Masajský král	257
Bílý lupič.....	262

IV. DRÁHA V UGANDĚ ROK 1898

Lvi přicházejí.....	271
Balíček tabáku	274
Pán a pes.....	277
Náhoda	283
Útěk	288

V. ZÚČTOVÁNÍ ROK 1898-99

Hlad a smrt	296
Žlutí brouci.....	303

Právo a bezpráví	307
Sýčkovovo doupe	314

VI. SETLEŘI ROK 1899

Otázky	327
Farma.....	331
Bvana přijíždí	339
Henry	342
Dozorce	347
Bouřka	351
Velká změna.....	356
Vysvětlivky	8
Obsah.....	7

KNIHY ODVAHY A DOBRODRUŽSTVÍ

Řídí Eva Dolejšová

Svazek 147

Götz R. Richter

LVI PŘICHÁZEJÍ

Ilustroval Miroslav Váša. Mapku vypracovala Milena. Erdeová. Z německého originálu *Die Löwen kommen*, vydaného nakladatelstvím *Der Kinderbuchverlag* v Berlíně roku 1969, přeložila Eva Jílková. Vysvětlivkami opatřil dr. Petr Zima, CSc. Odbornou revizi textu provedli dr. Petr Zima, CSc. a dr. Josef Kandert, CSc.

Vydal jako svou 5579. publikaci Albatros, nakladatelství pro děti a mládež, v Praze roku 1978. Odpovědní redaktoři Josef Šubrt a Hana Krubnerová. Výtvarný redaktor Zdeněk Kudělka. Technická redaktorka Zoe Blahová.

Ze sazby písma Baskerville vytiskl Tisk, knižní výroba, n. p., Brno, závod 3, Český Těšín. 23,15 AA (text 21,09, ilustrace 2,06), 23,31 VA. Náklad 30 000 výtisků. 1. vydání. Brožovaný výtisk 25,- Kčs.

13-885-78 14/54 Vázaný výtisk 30,- Kčs